

Järnvägsstyrelsen övergår härefter till övriga ifrågavarande linjer, nämligen Örebro—Svartå, Skebokvarn—Stålboga och Skövde—Karlsborg.

Vad förstnämnda båda linjer beträffar framhåller styrelsen, att, sedan under innevarande år linjen Laxå—Charlottenberg öppnats för elektrisk drift, linjen Örebro—Svartå komme att ligga som en isolerad relik med bibehållen äldre driftsform och att ungefär samtidigt sträckan Skebokvarn—Stålboga komme i samma läge, i det denna linje förbunde den under elektrifiering varande statsbanelinjen Södertälje—Eskilstuna med stambanan Stockholm—Göteborg. Vidare anför styrelsen:

Det fortsatta studiet av de många problem, som rullas upp i och med fortskridandet av pågående elektrifieringsföretag, och särskilt av de framtida driftförhållandena vid ifrågavarande båda linjer, har visat, att betydande driftstekniska fördelar skulle vara att vinna genom elektrifieringsprogrammets utvidgning att omfatta jämväl nämnda förbindelsesträckor.

Ingendera av dessa linjer har närmelsevis så stor trafikrörelse, att den skulle kunna komma i fråga som självständigt elektrifieringsobjekt. Båda linjernas läge i förhållande till redan elektrifierade eller under elektrifiering varande bandelar är emellertid sådant, att å ena sidan behöfelig kapitalinsats för elektrifieringen är relativt liten, medan å andra sidan olägenheterna av särdrift bliva avsevärda. Huvudorsaken till att dessa bandelar tidigare undantagits är, att desamma äro försedda med en spåröverbyggnad, som ej medgiver framförande av statens järnvägars elektriska standardlok, typ D, och ej heller för kostnad, som ansetts lämpligen kunna ifrågakomma, kan förstärkas och bringas upp till den standard, som användningen av sagda loktyp kräver.

På senaste tiden hade det, fortsätter styrelsen, av andra orsaker blivit nödvändigt att anskaffa elektriska lokomotiv med mindre axeltryck än standardloken, och med anledning därav hade tillkommit en ny loktyp Ud. Härom anför styrelsen vidare:

Denna loktyp, som till det yttre mycket liknade de förefintliga växlingsloken av standardtyp, typ Ub och vore av ungefär samma vikt, cirka 48 ton, vore försedd med två boggiar, vardera med två direkt drivna axlar. De nya loken bleve sålunda 4-axliga och försåges med 4 drivmotorer, medan Ub-loken hade tre drivaxlar, som medelst koppelstänger dreves av en gemensam motor. Genom denna anordning hade vunnits en minskning av axeltrycket till 12 ton mot 16 ton för typ Ub och ökning av maximihastigheten från 45 till 75 kilometer per timme. Detta medförde, att Ud-loken förutom för växlingstjänst också kunde utnyttjas för framförande av lokalpersontåg och lokalgodståg.

Den s. k. enkelaxeldrivanordningen för Ud-loken medförde emellertid den nackdelen, att ej på långt när samma dragkraft kunde erhållas för dem som för de koppelstångsdrivna Ub-loken, trots att båda typerna hade ungefär samma vikt. Medan för Ub-loken enligt uppmätning erhöles 16 tons dragkraft, kunde för Ud-loken ej påräknas mer än 10 möjligen 12 tons dragkraft. Kostnaden för Ud-loken, vilkas drivmotorstyrka vore ungefär dubbelt så stor som Ub-lokens, uppginge till 152,500 kronor. Ub-loken betingade ej högre kostnad än 135,000 kronor. I detta sammanhang vore dock främst av betydelse, att loktyp Ud — i motsats till övriga typer — kunde framföras å förevarande linjer, å bandelen Örebro—Svartå utan förstärkning av överbyggnaden och å bandelen Stålboga—Skebokvarn efter viss — relativt föga omfattande — slipersförtätning till spårets förstärkande.

Tillkomsten av den nya loktypen Ud hade, fortsätter styrelsen, jämväl föranlett, att frågan om lämplig driftsform för sidolinjen Skövde—Karlsborg upptagits till förnyad utredning. Denna linje vore i fråga om överbyggnaden jämställd med bandelen Örebro—Svartå, och olägenheterna med särskild driftsform vore ungefär desamma som för tidigare berörda båda linjer.

Såsom redan framhållits, anför styrelsen vidare, vore kapitalinsatsen för elektrifiering av bandelarna Örebro—Svartå och Skebokvarn—Stålboga mycket låg i jämförelse med linjelängden, 50 respektive 23 kilometer, och detsamma gällde om den 44 kilometer långa bandelen Skövde—Karlsborg. Detta berodde främst därpå, att för ingen av linjerna erfordrades — för statens järnvägars normala drift — någon ny omformarestation eller ens någon utvidgning av de omformarestationer, som i allt fall vore erforderliga. Detta medförde, att kostnaderna för de nytillkommande energibehoven bleve låga, och kalkylerna slutade på en genomsnittskostnad av 1.5 öre mot 2.4 öre i medeltal per kilowattimme för statens järnvägars nuvarande strömförbrukning. Den energileverans, som det här skulle röra sig om, uppginge emellertid till endast 3.2 miljoner kilowattimmar per år för alla de diskuterade tre linjerna tillhopa. Slutligen kunde för tillsyn och underhåll av ledningsanläggningarna utnyttjas huvudlinjerna tillhörande anordningar.

Kontaktledningar skulle, anför styrelsen vidare, här som vid övriga linjer utföras för alla huvud- och de flesta sidospår. Beträffande kostnaden för överföringsanläggning å linjen Skebokvarn—Stålboga vore att märka, att densamma kunde minskas med 180,000 kronor, utgörande kostnad för i de redan föreliggande godkända elektrifieringsplanerna upptagen överföringsledning från Sköldinge omformarestation till linjen Södertälje—Eskilstuna, vilken överföringsledning ej erfordrades, om bandelen Skebokvarn—Stålboga elektrifierades.

Den sammanlagda banlängden av nu till elektrifiering ytterligare ifrågasatta linjer utgjorde 117 kilometer och den elektrifierade spårlängden 137 kilometer. Kostnaden för överföringsanläggningarna hade beräknats till

	Örebro— Svartå Kronor	Skövde— Karlsborg Kronor	Skebokvarn— Stålboga Kronor	Summa Kronor
Kontaktledningar	760,000	720,000	345,000	1,825,000
Högspänningsledningar för belysning.....	75,000	65,000	35,000	175,000
	835,000	785,000	380,000	2,000,000
Avgår för överföringsledning	—	—	180,000	180,000
	835,000	785,000	200,000	1,820,000
Summa kronor	835,000	785,000	200,000	1,820,000

Utefter linjerna i fråga befintliga luftledningar för belysning samt telegraf och telefon måste, liksom vid föregående banelektrifieringar, antingen utflyttas eller utbytas mot kabelledningar. Samtidigt skulle vidtagas viss modernisering av signal- och säkerhetsanläggningar ävensom en del mindre förändringar å själva bananläggningen. För ifrågavarande *ändringsarbeten* hade följande kostnader beräknats:

	Örebro— Svartå	Skövde— Karlsborg	Skebokvarn— Stålboga	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Ändringar av:				
Belysningsledningar	50,000	45,000	30,000	125,000
Statens järnvägars svagströms- ledningar	220,000	140,000	75,000	435,000
Signal- och säkerhetsanläggningar	50,000	15,000	40,000	105,000
Bana och broar	15,000	—	40,000	55,000
Tillhoppa för statens järnvägar ..	335,000	200,000	185,000	720,000
Telegrafverkets svagströmslednin- gar	135,000	210,000	40,000	385,000
Summa kronor	470,000	410,000	225,000	1,105,000

Beträffande kostnaden för *rullande materiel* anför styrelsen:

För utredning om skillnaden i driftkostnader vid elektrisk drift och vid ångdrift hava uppgjorts utkast till tidtabeller vid elektrisk drift, innebärande ungefär samma tågrörelse som den för innevarande tidtabellsår gällande. Därefter har med hjälp av erfarenhetssiffror från i drift varande anläggningar uträknats besparingar och tillkommande kostnader för elektrifieringen. Av dessa beräkningar har bl. a. framgått, att för förevarande linjer tillhoppa skulle erfordras 8 elektriska lokomotiv av förutnämnd typ Ud, betingande en sammanlagd kostnad av 1,220,000 kronor.

I tidigare avgivna förslag till statsbaneelektrifiering har anskaffningskostnaden för elektrisk materiel ansetts icke böra i sin helhet belasta elektrifieringsanläggningen, utan har med hänsyn till förhållandet, att genom elektrifieringen statens järnvägars framtida behov av ånglok minskats, i räntabilitetskalkylerna från sagda kostnad avdragits ett belopp, motsvarande det diskonterade värdet av beräknad besparing i fråga om utgifter för ersättningsköp av sådana lok. I utredningen rörande Västkustbaneelektrifieringen ansågs däremot av skäl, som meddelats i styrelsens skrivelse den 22 februari 1933 angående sagda elektrifiering, intet sådant avdrag böra göras. Även vid de utredningar, som lågo till grund för styrelsens skrivelse den 9 februari 1934 angående elektrifiering av banan Laxå—Charlottenberg m. fl. linjer, hava lokomotivkostnaderna räknats brutto. Vad i förstnämnda skrivelse anförts, måste i lika mån gälla förevarande utvidgning av elektrifieringsprogrammet, varför ej heller här något avdrag upptagits. På lång sikt betraktat innesluter dock berörda beräkningssätt givetvis någon mindre säkerhetsmarginal.

Elektrifieringen av linjerna Örebro—Svartå, Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga beräknas sålunda komma att draga följande *totala anläggningskostnader*:

	Örebro— Svartå	Skövde— Karlsborg	Skebokvarn— Stålboga	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Överföringsanläggningen	835,000	785,000	200,000	1,820,000
Ändringsarbeten				
hänförliga till statens järnvägar	335,000	200,000	185,000	720,000
å telegrafverkets ledningar	135,000	210,000	40,000	385,000
Elektriska lokomotiv	700,000	350,000	170,000	1,220,000
Elektrisk värmeledning	15,000	—	—	15,000
Summa kronor	2,020,000	1,545,000	595,000	4,160,000

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

Elektrifieringen av förevarande sidolinjer skulle alltså föranleda en kapitalökning av 4,160,000 kronor. Läggas härtill förut angivna, för elektrifieringen av Stockholms norra bangårdar m. m. erforderliga kapitalbelopp, 2,740,000 kronor, erhålles en total kapitalökning av 6,900,000 kronor.

Styrelsen övergår så till att behandla de *förändringar i årskostnaderna*, vilka beräknats bliva en följd av elektrifieringen. Kalkylerna hava verkställts på samma sätt som vid tidigare tillfällen, dock att med hänsyn till det förändrade ränteläget räntekostnaden räknats efter 4 mot tidigare 4.5 procent.

Resultatet av de gjorda beräkningarna beträffande förräntningsmöjligheterna för det erforderliga kapitalet framgår av följande översikt:

	Örebro— Svartå	Skövde— Karlsborg	Skebokvarn— Stålboga	Summa
Tågkilometer.....	210,000	163,000	37,000	410,000
Häremot svarande lokkilometer, inkl. växling	230,000	190,000	42,000	462,000
<i>Besparingar.</i>				
		K	r	o
Minskad personalbehov	63,000	32,000	12,000	107,000
Stenkol	51,000	42,000	9,500	102,500
Minskad kostnad för lokunderhåll	16,000	11,000	3,000	30,000
Diverse minskade kostnader för lok, lokstallar, samt kol- och vattenstationer.....	2,000	2,000	500	4,500
Summa kronor	135,000	87,000	25,000	247,000
<i>Nya utgifter.</i>				
Räntor 4 %.....	80,800	61,800	23,800	166,400
Strömkostnad.....	24,000	19,500	4,500	48,000
Underhåll och avskrivning för över- föringsanläggningen	15,900	14,400	3,700	34,000
Summa kronor	120,700	95,700	32,000	248,400
Vinst(+) eller förlust(-) vid in- förande av elektrisk drift	+14,300	-8,700	-7,000	-1,400

I anslutning härtill anför järnvägsstyrelsen:

Elektrifieringen av linjen Örebro—Svartå framstår alltså som ett fullt räntabelt företag, medan de båda övriga linjernas infogande i elektrifieringsprogrammet beräknats medföra någon försämring av utgiftsekonomien. Skillnaderna äro emellertid så ringa, att desamma kunna förväntas bliva rikligt kompenserade av de indirekta fördelar, som banelektrifiering alltid medför. Bland annat tyder all erfarenhet på, att persontrafiken ökas vid övergång till elektrisk drift. Vad beträffar linjen Skebokvarn—Stålboga kan också erinras, att vissa direkta tåg framföras Flen—Skebokvarn—Stålboga—Strängnäs, en anordning, vilken vållar mycket besvär, om linjen Skebokvarn—Stålboga har särskild driftsform, låt vara att det ej är möjligt siffermässigt uttrycka de ekonomiska konsekvenserna.

Järnvägsstyrelsen säger sig därför icke hava tvekat att föreslå elektrifiering jämväl av linjerna Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga.

Förutsättningen för detta förslag och för räntabilitetskalkylen vore emellertid att, med hänsyn till de föreslagna banornas ringa betydelse från försvars-

synpunkt och obetydliga trafikrörelse, vissa avsteg tillåtes från av Kungl. Maj:t särskilt meddelade föreskrifter för utförande av banelektrifiering. Här om anför järnvägsstyrelsen vidare:

Sålunda kommer, om elektrifieringen utföres på här angivet sätt, det elektriska systemet icke att bli fullt enhetligt för hela riket, i det att loken litt. D icke kunna användas å förevarande banor. Då fyllande av detta krav skulle kräva en dyrbar ombyggnad av själva banorna, vilken skulle helt kullkasta de ekonomiska kalkylerna, har ett avsteg från bestämmelserna i detta avseende måst förutsättas. Vidare skulle rundspårens längd å mötesstationerna icke komma att uppgå till fastställda mått.

För energileveransen till här ifrågakarande bandelar har ej beräknats någon utökning av omformarestationernas utrustning med hänsyn till att reserv redan finnes, som väl täcker det ökade behovet. Enligt de beräkningsgrunder, som i detta avseende hittills tillämpats, skulle för här ifrågakarande elektrifieringar hava erforderats ytterligare två omformareaggregat, vilka emellertid icke blott skulle vara under fredsförhållanden överflödiga utan också medföra en ej oväsentlig belastning av driftsekonomin med hänsyn till kostnader för underhåll och förnyelse.

Järnvägsstyrelsen underskattar ingalunda den betydelse, som förekomsten av en riklig tillgång på rörliga omformareaggregat har på möjligheten att vid krigstillfälle uppehålla trafiken. Då emellertid kostnaderna för material, vars anskaffning helt dikterats av hänsyn till krigsberedskapen, icke rimligen kunna få belasta statens järnvägars affärsdrift, har styrelsen ej upptagit dessa aggregat i de byggnadsplaner, varå anförda kalkyler vila.

Beträffande den ekonomiska innebörden av ifrågakarande åtgärd får styrelsen meddela, att anskaffningen av aggregaten beräknats kräva en kapitalinsats av 500,000 kronor, medan på densamma belöpande årskostnad kalkylerats till 25,000 kronor, med vilket belopp alltså statens järnvägars avkastning skulle minskas.

Om sagda anskaffning av omformareaggregat kan anses vara ett riksintrasse av sådan vikt, att staten bör taga på sig kostnaderna därför, bör i överensstämmelse med järnvägsstyrelsens här motiverade uppfattning förvärvet bekostas med medel, vilkas ianspråktagande icke ökar statens järnvägars lånekapital. Principiellt bör också reduktion av detta kapital företagas med hänsyn till nyssnämnda, av för affärsrörelsen främmande hänsyn föranledda årskostnader. Med i kalkylerna använd räntefot av 4 procent svarar angivna årskostnad mot ett kapitalbelopp av 625,000 kronor. Med hänsyn till att den ökning av kapaciteten, som anskaffningen i fråga innebär, är måttlig i förhållande till storleken av det maskineri, som befinner sig i regelbunden drift å de omformarestationer, som skulle betjäna bl. a. här förevarande bilinjer, varför årskostnaden möjligen kan helt eller delvis anses jämförlig med en premie för försäkring mot driftsavbrott inom stationernas i fråga hela matningsområde, vill styrelsen dock icke bestämt påyrka någon sådan överflyttning mellan olika kapitaldelar.

Beträffande finansieringen av ifrågakarande elektrifieringskostnader, 6,600,000 kronor, och kostnad för utvidgning av Tomtebodas rangerbangård, 300,000 kronor, tillhopa 6,900,000 kronor, anför järnvägsstyrelsen:

Utvidgningen av elektrifieringsprogrammet kan inpassas inom den kostnadsram, som ursprungligen avsetts för de s. k. Malmölinjernas elektrifiering och senare beslutade elektrifieringsföretag. Styrelsen har nämligen beträffande dessa tillfredsställelsen anmäla följande beräkningsbara besparingar:

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

	Malmölinjerna Milj. kr.	Ängelinjerna Milj. kr.	Västkustbanan Milj. kr.
Förhandsberäknad kostnad	70.0	49.5	29.0
Nu förutsebar >	62.5	47.1	28.0
Besparing milj. kr.	7.5	2.4	1.0
Därav disponerat enligt beslut av 1934 och 1935 års riksdagar	4.3	—	—
Återstående besparing milj. kr.	3.2	2.4	1.0

Sammanlagda besparingarna i dessa anläggningskostnader uppginge alltså till 6,600,000 kronor, d. v. s. samma belopp som förevarande elektrifieringskostnader.

För Ängelinjerna och Västkustbanan överensstämde de av riksdagen beviljade anslagsbeloppen med förhandsberäkningarna. För Malmölinjerna åter hade på förslag av järnvägsstyrelsen i skrivelse den 28 september 1932 slutanslaget minskats med 2,100,000 kronor, vilket belopp alltså nu åter måste upptagas som anslagsäskande, med tillägg av 300,000 kronor för utvidgning av Tomtebodas rangerbangård. Förenämnda bruttobelopp hade intagits i de av styrelsen på sin tid förebragta räntabilitetskalkylerna för respektive elektrifieringsföretag, och den minskning i driftkostnader, som skulle erhållas genom här förevarande arbeten, framstode alltså på visst sätt i sin helhet såsom oberäknad vinst av elektrifieringen.

Med åberopande av det anförda hemställer järnvägsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels i och för utvidgning av planerna för nu pågående elektrifieringsföretag m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 2,400,000 kronor, dels ock medgiva att för samma ändamål må tagas i anspråk överskott å övriga anslag till banelektrifiering.

Vid anskaffning av jämväl förenämnda endast för järnvägsdriftens uppehållande i händelse av krig erforderliga omformareaggregat skulle, fortsätter styrelsen, krävas anslag av tillhoppa (2,400,000 + 500,000) 2,900,000 kronor, varav i enlighet med det förut anförda minst 500,000 och högst 1,125,000 kronor skulle anvisas att täckas med medel, vilkas ianspråktagande icke medförde ökning av statens järnvägars lånemedelskapital. Under förutsättning att finansieringen ordnades på här angivet sätt, vore från järnvägsstyrelsens sida intet att erinra mot att förevarande militära önskemål tillgodosåges. Styrelsens positiva hemställan om anslagsäskande hade emellertid ansetts böra begränsas till de anläggningar, som vore erforderliga oavsett krigsriskerna.

I fortsättningen av sin skrivelse utvecklar järnvägsstyrelsen möjligheterna till ytterligare elektrifieringsarbeten å statsbanorna, närmast å linjen Göteborg—Uddevalla. Då emellertid järnvägsstyrelsen härutinnan icke framställt något äskande, torde jag i detta hänseende få begränsa mig till att hänvisa till handlingarna. Nämnas må dock, att anläggningskostnaden beräknats till 6,300,000 kronor samt att mot beräknliga årliga besparingar av 309,000 kronor står ett belopp av 447,000 kronor för merutgifter. Nettoökningen av utgifterna, 138,000 kronor, skulle vid en räntefot av 4 procent påkalla, att ett

belopp av 3,450,000 kronor skulle tillskjutas utan anspråk på förräntning av statens järnvägar.

Styrelsen erinrar också om linjerna Ånge—Boden och Bräcke—Storlien, för vilka elektrifieringskostnaden beräknats till sammanlagt 50 miljoner kronor, av vilket belopp endast en mindre del — enligt vad jag inhämtat omkring 12 miljoner kronor — skulle kunna förräntas av statens järnvägar.

Vid behandlingen av förslaget till anslagsäskande för Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, vartill jag senare återkommer, respektive utvidgning av pågående elektrifieringsföretag hava järnvägsfullmäktigen Albin Johansson och järnvägsfullmäktigesuppleanten Oscar Falkman beträffande de allmänna riktlinjerna för statsbanenätets utbyggande och anpassning efter tidsförhållandena anmält principuppfattning i viss mån avvikande från den som kommit till uttryck i styrelsens framställning.

Järnvägsfullmäktigen Johansson har som sin åsikt framhållit, att under nu rådande relativt goda tider statens järnvägar borde så långt som möjligt inskränka på alla arbeten, som utan olägenhet för järnvägsdriften kunde uppskjutas till en tid, då arbetstillgången bleve sämre. Enligt hans mening borde järnvägsstyrelsen icke äska lägre anslag än de, som inginge i järnvägsstyrelsens skrivelse, men betinga sig rätt att reservera medlen för framtida arbeten. Frånsett den relativt goda arbetstillgången, som rådde inom landet, talade även andra skäl för en sådan politik och bland dem då det förhållandevis goda resultat, som statens järnvägar nu visade och som enligt all erfarenhet under en blivande lågkonjunktur komme att försämrast.

Järnvägsfullmäktigesuppleanten Falkman har framfört den synpunkten, att en fortsatt elektrifiering av Norrlandslinjerna, framför allt linjen Ånge—Boden, vore av så stor allmän betydelse, att den borde gå före den elektrifiering av smärre förbindelselinjer, som upptagits i föreliggande förslag. Elektrifieringen hade ju från början avsetts att omfatta framför allt de stora huvudlinjerna. Vid dessa bleve också otvivelaktigt de indirekta fördelarna särskilt framträdande, vilket syntes gälla icke minst beträffande de långa Norrlandssträckorna. Även om alltså elektrifieringen av de smärre förbindelsebanorna skulle kalkylmässigt se fördelaktigare ut, borde därför den fortsatta elektrifieringen från Ånge norrut gå före. En annan fråga vore, i vilken takt fortsatt elektrifiering överhuvud taget borde bedrivas. I anslutning till den av järnvägsfullmäktigen Johansson uttalade meningen ansåge han skäl kunna anföras för dylika arbetens bedrivande i mindre omfattning under högkonjunkturperioder och i större omfattning under depressionsperioder.

Telegrafstyrelsen har i utlåtande den 19 oktober 1935 förklarar sig icke hava något att erinra mot att de av järnvägsstyrelsen angivna beloppen för undanflyttande av telegrafverkets ledningar läggas till grund för kostnadsberäkningarna, dock med det tillägg, att beträffande linjen Tomtebodavärdan—Värtan borde beräknas ett belopp av 15,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Chefen för generalstaben har i yttrande till järnvägsstyrelsen den 25 november 1935 anfört i huvudsak följande:

I tidigare avgivna utlåtanden rörande svenska statsbanenätets elektrifiering hade upprepade gånger framhållits de betänkligheter ur militär synpunkt, som föreläge på grund av de elektrifierade järnvägarnas sårbarhet i krig.

I avsikt att betrygga enhetligheten vid anläggning av ny statsbana med elektrisk drift samt vid elektrifiering av redan trafikerad statsbana hade Kungl. Maj:t utfärdat särskilda bestämmelser, av innebörd bland annat att betryggande åtgärder skulle vara vidtagna för trafikens snabba återupptagande vid inträffad skada å de elektriska anläggningarna. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 maj 1934 hade åt järnvägsstyrelsen och chefen för generalstabens uppdragits att i samråd med vattenfallsstyrelsen utröna den närmare omfattningen av dessa åtgärder, vilken utredning vore igångsatt men ännu ej slutförd. Av densamma syntes komma att framgå, att viss personal och materiel i reserv bleve erforderlig. Ett fullt betryggande skydd vore över huvud taget icke möjligt att åstadkomma, och dessutom saknades praktiskt taget luftvärn till hemortens och kommunikationsmedlens tryggande.

Det syntes nödvändigt att, förutom anskaffning av luftvärn, vidtaga organisatoriska förberedelser och att materiel i reserv funnes i beredskap för omedelbart ersättande av skadad utrustning såväl vid omformare- och transformatorstationer som å själva banan. Det vore emellertid icke endast genom reservhållning av elektrisk materiel som betryggande åtgärder för trafikens snabba återupptagande vunnes.

I utlåtnade rörande elektrifiering av järnvägslinjen Stockholm—Malmö hade chefen för generalstabens framhållit, att ett av de främsta villkoren för att den ifrågasatta fortsatta elektrifieringen skulle kunna tillstyrkas ur försvarssynpunkt vore, att övriga järnvägars trafikkapacitet vid krigstillfällen icke nedginge genom minskning av det för dessa järnvägar i krigstid avsedda antalet ånglokomotiv. Betydelsen härav måste ses mot bakgrunden av vad chefen för generalstabens senare uttalat i skrivelse den 16 februari 1934 rörande järnvägsstyrelsens då avgivna förslag till fortsatt elektrifiering av statens järnvägar. I skrivelsen anfördes följande: Vidmakthållandet av järnvägar-
nas trafikförmåga under krig utgjorde en väsentlig förutsättning för rikets motståndskraft och detta i samma grad beträffande det militära försvaret som i betraktande av industriens verksamhet och folkförsörjningen. Ett varaktigt avbrytande av exempelvis till övre Norrland ledande järnvägsförbindelser skulle icke blott omöjliggöra försvaret av denna landsdel utan jämväl inom kort tidrymd föra till uthungring av befolkningen därstädes och en desorganisation av stora delar av landets industriella verksamhet. Liknande omständigheter gjorde sig i motsvarande situation även gällande beträffande rikets övriga delar. Enligt omfattande utredningar, verkställda inom generalstabens, kunde härvidlag den alltmer utvecklade biltrafiken — rätt tillvaratagen — visserligen momentant åstadkomma en viss lättnad men dock icke under en längre tid tillgodose de nödvändiga transportbehoven. Under senaste decennium hade två faktorer tillkommit, vilka med nödvändighet måste sorgfälligt beaktas vid tillgodoseende av vår försvarsberedskap. Å ena sidan hade genom flygets utveckling icke minst inom de stater, med vilka vi kunde tänkas komma i krigiska förvecklingar, ett nytt och synnerligen verksamt medel erhållits för åstadkommande av sådan skadegörelse å våra trafikordningar, att dessas utnyttjande kunde helt förslamas, därest effektiva flygstridskrafter saknades. Å andra sidan ökades järnvägarnas sårbarhet i mån av övergång till elektrisk drift, om icke betryggande säkerhetsåtgärder i fredstid vidtagits.

I särskild skrivelse i samma ämne hade framhållits att, därest ytterligare elektrifieringar komme till utförande, frågan om erforderligt antal ånglokomotivs bibehållande i driftsdugligt skick vid statens järnvägar måste bliva aktuell. De trafikkräftigaste linjerna, vid vilka överskott på ånglok funnes vid mobilisering, elektrifierades medan de trafiksvaga linjerna, där brist på lok uppstode, alltjämt förbleve ånglinjer. Under sådana förhållanden måste

från chefens för generalstaben sida resas krav på bibehållandet av erforderligt antal driftsdugliga ånglok, avsedda att fylla bristerna vid de icke elektrifierade linjerna.

Chefen för generalstaben ville i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att koncessionsansökningar föreläge för elektrifiering jämväl av Bergslagens järnvägsaktiebolag tillhörig bandel Ämål—Göteborg samt Dalslands järnvägsaktiebolags bana Mellerud—Riksgränsen mot Norge vid Högen. Denna elektrifiering av i fredstid starkt trafikerade ånglinjer komme jämväl att inverka på antalet ånglokomotiv, som vore tillgängliga för förstärkning av trafiksvaga järnvägar under krig.

Så länge elektrifieringsarbetet påginge, förefunnes en viss reserv av elektrisk materiel, nämligen den, som vore beställd eller under montering. Tack vare den just nu goda tillgången på ånglok vore det också möjligt att återtaga ångdriften å de senast elektrifierade bansträckorna. Genom en sådan åtgärd kunde elektrisk materiel i reserv frigöras. I den mån elektrifieringsprogrammet nalkades sitt slut, vilket syntes vara för handen år 1937 efter fullbordande av pågående och nu föreslagna elektrifieringsarbeten, bleve emellertid reservhållningsfrågan högaktuell och måste vid den tidpunkten vara löst på ett tillfredsställande sätt, såvida icke landet genom elektrifieringen skulle ställas i ett sämre läge under krigstid än vad tidigare varit fallet.

Såsom nödvändiga förutsättningar för att elektrifieringens fullföljande skulle, med hänsyn till rikets försvar och försörjning i krig, kunna anses innebära icke alltför stora risker har chefen för generalstaben framhållit, *dels* att betryggande åtgärder vidtagas för trafikens återupptagande i händelse av inträffade skador å de elektriska anläggningarna, *dels ock* att erforderligt antal ånglok för ändamålsenligt utförande av transportererna för krigsmaktens behov och folkförsörjningen finnes i tjänstdugligt skick.

Ehuru den pågående utredningen om dessa förhållanden ännu icke avslutats, fortsätter chefen för generalstaben, hade han likväl till möjlighörandet av föreliggande frågas snabba behandling ansett sig böra i särskild skrivelse meddela de önskemål i fråga om den lokhållning, som kunde anses tillfredsställande för att icke de militära transportererna skulle genom elektrifieringen komma i ett sämre läge än före dennas genomförande, därvid i fråga om lokantal bestämda siffror kunnat framläggas, medan beträffande utbildning av personal för säkerställande av erforderlig ångloktjänst under krig den pågående utredningen syntes främst kunna anvisa lämpligaste utvägen.

I fortsättningen crinrar chefen för generalstaben om att de militära transportererna i krigstid äga företräde framför övriga transporter. Brister i fråga om tillgång på reservmateriel komme sålunda, anföres vidare, att drabba de järnvägslinjer, vilka icke behövdes för de militära transportererna utan huvudsakligen avsåges för befolkningen i hemorten, folkförsörjning m. m. Det vore sålunda ytterst för att tillgodose folkförsörjningen m. fl. transportkrav i hemorten som krav på reservhållning framställdes. Kostnaderna för betryggande av järnvägsdriften under krigstillfälle borde därför hänföras till för statens järnvägars anläggningar och drift erforderliga medel, men starka skäl syntes dock föreligga för befrielse för järnvägarna från förräntningskrav beträffande dessa medel.

Enligt generalstabschefens mening syntes anmälda besparingar å elektrifie-

ringsanslagen i första hand böra tagas i anspråk för att säkerställa statens järnvägars drift under krigstillfällena. Vidare framhålles, att järnvägsstyrelsens förslag om vissa eftergifter beträffande av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser för elektrifierade banor i huvudsak kunde anses godtagbart, dock att ytterligare två rörliga omformareaggregat jämte ett transformatoraggregat borde tillkomma samt att Malmköpings station borde utbyggas till 400 meters spårlängd.

På grundval av det anförda har chefen för generalstaben framhållit som sin uppfattning rörande det avgivna förslaget till fortsatt elektrifiering, att uppkomna besparingar på Malmö- och Ängelinjerna samt Väst kustbanan borde i första hand reserveras för åtgärder till betryggande av driften vid järnvägarna under krigstid, på sätt närmare kunde bli bestämt sedan resultatet av nu pågående utredningar rörande betryggande åtgärder för driftens snara återupptagande efter inträffad skada föreläge. Emellertid ville han icke motsätta sig en fortsatt elektrifiering av även linjerna Tomtebodavärtan, Örebro—Svartå, Skebokvarn—Stålboga och Skövde—Karlsborg under förutsättning likväl dels att frågan om åtgärders vidtagande för trafikens snabba återupptagande vid inträffad skada å de elektriska anläggningarna kunde ordnas på sätt, som av honom kunde godtagas, dels att tjänstdugliga ånglokomotiv och med tjänsten å sådana förtrogen personal funnes vid statens järnvägar till det antal, som kunde av honom och rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap anses tillräckligt, dels att ytterligare två rörliga omformare och ett transformatoraggregat anskaffades, dels ock att Malmköpings station utbyggdes till en mötesspår längd om 400 meter.

I skrivelse den 19 december 1935. varmed *järnvägsstyrelsen* överlämnat nu återgivna yttrande av chefen för generalstaben, har styrelsen anförde:

De två av chefen för generalstaben krävda rörliga omformareaggregaten hade redan, utan någon positiv hemställan om anslagsäskande, upptagits i järnvägsstyrelsens framställning om ifrågasvarande elektrifieringsarbeten. Styrelsen hade fortfarande intet att erinra mot att ifrågasvarande krav tillgodosåges, under förutsättning att förvärvet bekostades av medel, vilkas inanspråktagande icke ökade kapitalbelastningen av statens järnvägars fond.

Det ifrågasatta anskaffandet av en rörlig transformator syntes vara hänförligt till krigsförberedelser inom vattenfallsstyrelsens verksamhetsområde. Det kunde emellertid påpekas, att förutnämnda utredning angående reparationsberedskapen enligt uppgift redan skulle hava utarbetat plan till säkerställande av behovet av transformatorer i krigstid.

Utbyggandet av Malmköpings station till 400 meters rundspår vore från början upptaget i kalkylerna för den fortsatta elektrifieringen.

Övriga av chefen för generalstaben framförda krav vore av mera allmän beskaffenhet och berörde driften inom statens järnvägar i dess helhet. De vore föremål för behandling inom den meromnämnda, av järnvägsstyrelsen och chefen för generalstaben gemensamt organiserade beredskapsutredningen. Det vore därför att föregripa denna utredning att nu ingå på en detaljerad granskning av åtgärderna för trafikens snabba återställande vid skada å de elektriska anläggningarna eller av frågan om ångloksreserven. En dylik granskning syntes ej heller hava ifrågasatts av chefen för generalstaben. De krav, som upptagits i den särskilda skrivelsen beträffande ett bibehållande av

ångloken i viss utsträckning, hade av järnvägsstyrelsen snarast uppfattats som militära önskemål, avsedda att utgöra premisser för beredskapsutredningens ställningstagande till frågan om ångloksreserven. Redan på frågans nuvarande ståndpunkt kunde dock sägas, att de numerära krav på ånglok, som chefen för generalstaben framställt, för närvarande utan svårighet kunde fyllas.

På nu anförda skäl har järnvägsstyrelsen endast gjort ett principuttalande över chefens för generalstaben krav på elektrisk beredskap och på ångloksreserv. Styrelsen har därvid yttrat sig om tre skilda delar av spörsmålet var för sig, nämligen om elektrisk reserv å elektrolinjer, om ångreserv å ånglinjer samt om ångreserv å elektrolinjer.

I fråga om *elektrisk reserv å elektrolinjer* har styrelsen framhållit, att det ej kunde ligga något tekniskt eller driftmässigt onaturligt i att för särskilt ändamål påbygga och utöka den i användning varande driftsapparaten till något större mått än som krävdes för den normala driften, men att järnvägsstyrelsen måste bestämt påfordra, att ej endast anskaffningskostnaderna utan även de löpande kostnaderna för dessa anordningar (exempelvis drifts- och underhållskostnader för överflödigt fast och rörligt materiell) bokfördes på vederbörliga försvarsväsendets konti. Det måste vara av positivt intresse för statsförvaltningen och de skattebetalande att få en god ordning för den löpande redovisningen av dylika statliga utgifter, så att de vid riksstatsbehandlingen kunde bedömas på given plats inom statsbudgeternas ram. Försvaret borde ej för sin tidsenliga anpassning få lita till eller ställas i beroende av annan statsinstitutioners ekonomiska prestationer.

Det sista direktiv, statsmakterna givit för statens järnvägars ekonomiska förvaltningsmål, innehöller, att statens järnvägar rent principiellt sett borde icke blott bära sina egna driftkostnader utan även lämna överskott till förräntning av det i statsbanorna, såsom helhet betraktade, nedlagda kapitalet och att i varje fall även under dåliga tider direkt förlust å driften så vitt möjligt borde förhindras, varjämte vid ett senare tillfälle uttalats, att ur statsfinansiell synpunkt måste fasthållas kraven på förräntning av statsbanekapitalet, åtminstone i vad detta vore att hänföra till lånemedel. Därvid syntes icke någon förutsättning hava gjorts, att den önskade förräntningen skulle presteras, även om statens järnvägar efter hand skulle påläggas ekonomiska bördor för försvaret; mot ett sådant krav från statsmakternas sida skulle järnvägsstyrelsen givetvis hava nödgats reservera sig.

Styrelsen ville i detta sammanhang till slut erinra om statsbanekonomi-kommissionens kända krav på en fullt affärsmässig avgränsning mellan å ena sidan statens järnvägars ekonomiska verksamhet och å andra sidan dels statens övriga verksamhetsområden, dels allmänna samhällseliga synpunkter, som icke stode i direkt samband med järnvägsdriften.

Beträffande *ångreserv å ånglinjer* framhåller styrelsen, att vad förut anförts i princip beträffande kraven på beredskapsanordningar inom ramen för den elektriska driftsformen också principiellt gällde såväl tekniskt som ekonomiskt beträffande kraven på anordningar vid den i användning varande driftsapparaten för linjer bibehållna i ångdrift. För att värdet av här avsedd reservanordning ej måtte överskattas, ansåge sig styrelsen dock böra framhålla, att de linjer, som efter fullbordandet av nu föreliggande elektrifieringsplan komme att bibehålla ångdrift, till övervägande del, i fråga om byggnad och utrustning vore att betrakta som sekundärbanor med i allmänhet begränsad trafikförmåga. Framdragandet av mera omfattande militärtransporter på dessa linjer skulle kräva omfattande omplaceringar av lokomotiv samt utbyggnader av anordningarna för stationär lokskötsel. Vid linjerna befintliga lokstallar och övriga uppställningsanordningar vore otillräckliga för magasinering av de lok, som utöver fredsbehovet beräknades bliva erforderliga som reserv för militär-

transporterna. Reservlokens magasinering måste därför, om nybyggnad av stallar skulle undvikas, ordnas i avlägsna genom elektrifiering av andra linjer ledigblivna stallplatser eller vid den under omläggning varande och förstöringsmöjliga lokuppställningsplatsen i Örebro.

Vad här anförts om dragkraftens och de stationära anordningarnas otillräcklighet för mera omfattande militärtransporter gällde i lika hög grad de kvarvarande ånglinjernas personaluppsättning, som även den vore avpassad efter fredstrafikens minimala behov. Det skulle alltså krävas, att personalen vid de elektrifierade linjerna hölles i erforderlig utsträckning upptränad i ångloktjänst, vilket givetvis komme att medföra ej endast stora löpande kostnader utan även stora olägenheter för den löpande drifttjänsten. På längre sikt måste sålunda bland annat oundgängligen räknas med nyutbildning i ångloktjänst av personal vid de elektrifierade linjerna, vilken utbildning då huvudsakligen måste förläggas till de kvarvarande, mycket svagt trafikerade ånglinjerna. Obestriddigen komme den av generalstabschefen begärda utökningen för militära ändamål av den för statens järnvägars normala drift efter elektrifieringarnas fullbordan använda ånglokparken att pålägga järnvägarna uppgifter, som verkade tyngande på den redan förut hårt belastade förvaltningsapparaten, varom närmare kännedom skulle vinnas vid den förut omnämnda pågående utredningen.

Beträffande *ångreserv å elektrolinjer* anför styrelsen, att om styrelsen såsom förut anförts ej ville motsätta sig anskaffningar och driftsanordningar för försvarsändamål, som på ett integrerande sätt läte sig inpassas i de i det praktiska bruket använda driftformerna — allt på försvarets bekostnad — så måste styrelsens inställning däremot vara en helt annan beträffande generalstabschefens krav på åtgärder för att vid extrema behov kunna dubblera driftformen å elektrifierade delar av statens järnvägars linjesystem. Styrelsen måste på denna punkt som grundläggande hävda, att när ändrade tidsförhållanden krävde ändrade system för järnvägsdriftens teknik, så borde frihet för statens järnvägar finnas att på erforderligt sätt följa med i utvecklingen och anpassa sig därefter. Det borde samtidigt åvila dem, som bure ansvaret för försvarets ordnande, att anpassa sin användning av järnvägsapparaten efter vad järnvägsapparaten vid varje tillfälle vore och icke ens till någon del efter vad den varit.

Styrelsen utginge härvidlag ifrån, att om sådan dubbling ändock skulle krävas, det gällde tillskapandet av en *bestående* ordning med dubbel driftform att kunna tillgripa, när helst behov därav kunde uppträda. Styrelsen saknade emellertid tro på möjligheterna, tekniska som förvaltningsmässiga, att vidmakthålla denna dubbelapparat (bestående bland annat av de i det praktiska bruket övergivna ångloken, kol-, vatten- och lokstationerna, lokverkstäderna samt de icke i ångloktjänst tränade befäls- och underbefälspersonerna, lokförarna, eldarna, reparatörerna m. fl.), så att den kunde vara funktionsduglig och något att lita till.

Skulle ytterligare banelektrifieringar på grund av arbetslöshet eller av andra skäl en gång komma till stånd, bleve det föga kvar av ångdrift vid statens järnvägar, och det kunde ej vara praktiskt tänkbart att, replierande på några få både till geografisk utsträckning och till trafikrörelse relativt obetydliga kvarvarande linjer i ångdrift, som för övrigt också i rationaliseringens tecken snart skulle motoriseras, få någon framgång för ett försök att bibehålla och vidmakthålla de mångahanda medlen, som erfordrades för att vid extrema behov kunna återupptaga ångdrift på några större delar av statsbanans nät.

Enligt styrelsens förmenande syntes det nu, när statsmakterna en gång gått in för övergång till elektrisk driftform vid statsbanorna i hittills beslutad omfattning, vara nödvändigt även för försvaret att ordna sig därefter samt reda sig med den beredskap, som vore möjlig att skapa inom ramen för den driftform, som vore i praktiskt bruk.

Det skulle härvidlag kunna invändas, att järnvägsstyrelsen borde kunna vara försvaret till tjänst med vad generalstabschefen dock ännu ej i fixerad form och omfattning begärt, om statens järnvägar blott finge full ersättning för de merkostnader, som följde med tillhandahållandet för försvarsändamål av en i möjligaste mån funktionsduglig ångdriftreserv. En sådan mening kunde dock icke av järnvägsstyrelsen biträdas. Det skulle på järnvägsstyrelsen läggas ett tungt och farligt ansvar, som järnvägsstyrelsen av praktiska skäl och med sin erfarenhet på området icke ansåge sig kunna taga på sig.

Styrelsen ansåge alltså i princip, att uppfyllandet av krav på ångreservhållning vid elektrifierade linjer ej borde få göras som villkor för rätten att få företaga ifrågasatta ytterligare elektrifieringar vid statens järnvägar.

Om statsmakterna önskade nedlägga kostnader på åtgärder för trafikens upprätthållande i krigstid å elektrifierade bansträckor, borde dessa kostnader främst nedläggas på elektrisk reparationsberedskap såväl inom järnvägen som vid överföringsapparater till denna och vid kraftverken samt för skyddet av dessa anläggningar.

I vad mån eller utsträckning chefen för generalstaben avsett anordnande av möjligheter för dubbel driftform å elektrifierade bansträckor kunde knappast utläsas av yttrandet. Det syntes som om chefen för generalstaben i detta avseende ej velat föregripa den pågående utredningen. Järnvägsstyrelsen syntes därför också få återkomma till förevarande fråga men hade dock ansett sig redan nu böra framlägga sin principiella syn på saken.

Järnvägsstyrelsen ville till slut framhålla, att styrelsen ej kunde godtaga generalstabschefens uppfattning, att anmälda besparingar på anslag, anvisade för beslutade elektrifieringar, i första hand borde tagas i anspråk för att säkerställa driften vid krigstillfällen. Tanken att på det sättet erhålla medel för försvarsväsendet syntes väl också vara för statsmakterna främmande. Med hänsyn till angelägenheten av en god allmän budgetordning och en rätt affärsredovisning vid statens järnvägar syntes det styrelsen uppenbart, att dylika anslag borde särskilt anvisas. Skulle, som generalstabschefen antytt, kapitalinvesteringarna vara befriade från förräntningskrav, borde ju anslagen anvisas av skattemedel, vilket i förevarande fall ej skett.

Byråchefen Dyrssen har vid ärendets behandling anmält i viss mån avvikande mening och anfört:

Uttalandet angående de huvudtitlar, å vilka kostnaderna för av försvarsberedskapen dikterade särskilda kostnader för statens järnvägar böra redovisas, synes i detta sammanhang hava bort uteslutas, då frågan ännu ej är tillräckligt utredd. Såsom stöd för denna uppfattning må framhållas, att uttalandet innebär ett föregripande av i denna skrivelse meromnämnd beredskapsutredning i så måtto, att de kostnadsfrågor, som denna utredning kan komma att föranleda, måste lösas på ett enhetligt sätt i ett sammanhang, att ett antal svårigheter kommer att uppstå, vilka ännu knappast kunna överblickas, om kostnaderna för materiel, som av praktiska skäl måste förvaras och användas inom järnvägen, skola bokföras å fjärde huvudtiteln, svårigheter såsom frågan om hyres- och slitagekostnader, därest materielen tidvis användes för järnvägens räkning, frågan om bekostande i krigstid av ersättning för av fienden förstörd materiel m. m. samt att den föreslagna lösningen av frågan drager med sig ett antal svåröverskådliga konsekvenser dels för andra affärsdrivande verk (vattenfall, telegraf, post m. fl.), dels för statens järnvägars egna för åtminstone delvis militära ändamål tidigare utförda anläggningar, såsom t. ex. inlandsbanan.

*Departement-
chefen.*

De elektrifieringsarbeten, vilka nu av järnvägsstyrelsen föreslagits, avse sådana linjer, som anknyta till eller utgöra förbindelseleder mellan redan elektrifierade linjer. Huvudorsakerna till att ifrågavarande linjer, bortsett från sträckan Tomteboda—Värtan, icke intagits i de tidigare elektrifieringsföretagen har järnvägsstyrelsen angivit vara, att desamma äro försedda med en spåröverbyggnad, som ej medgiver framförande av nuvarande standardlokomotiv, typ D, och att de ej heller för kostnad, som ansetts lämpligen kunna ifrågakomma, kunnat förstärkas och bringas upp till den standard, som användningen av nämnda lokomotiv kräver. I fråga om sträckan Tomteboda—Värtan hava hittills vissa med ombyggnad av Tomteboda rangerbangård sammanhängande frågor stått hindrande i vägen för elektrifiering.

Då sistnämnda förhållande numera icke utgör hinder för elektrifiering av sträckan Tomteboda—Värtan och en ny lokomotivtyp, Ud, tillkommit, vilken skulle kunna användas å övriga ifrågavarande linjer, har järnvägsstyrelsen ansett sig böra föreslå elektrifiering av linjerna i fråga. För användning av nämnda lokomotivtyp skulle endast å linjen Stålboga—Skebokvarn erfordras spår förstärkning genom en relativt föga omfattande slipersförtätning.

Kostnaderna för nu ifrågasatta elektrifieringsarbeten hava beräknats till sammanlagt 6,600,000 kronor, varav belöpa på sträckan Tomteboda—Värtan 2,440,000 kronor, på linjen Örebro—Svartå 2,020,000 kronor, på linjen Skövde—Karlsborg 1,545,000 kronor och på linjen Skebokvarn—Stålboga 595,000 kronor. Härvid har hänsyn icke tagits till de kostnader, som belöpa på av militära skäl ifrågasatta anskaffningar och åtgärder.

I fråga om förändringen av årskostnaderna å förevarande linjer har järnvägsstyrelsen till en början beträffande sträckan Tomteboda—Värtan beräknat, att tillkommande kostnader för räntor, avsättning till förnyelsefond och underhåll, tillhoppa 170,000 kronor, skulle bliva uppvägda av besparingar i driftkostnader till samma belopp. Härvid har styrelsen liksom beträffande övriga linjer räknat med ränta å anläggningskapitalet efter 4 procent för år. Å linjen Örebro—Svartå har styrelsen ansett sig kunna räkna med en besparing i årliga kostnader, som med 14,300 kronor skulle överstiga beräknade nya utgifter. Linjerna Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga skulle däremot komma att utvisa en ökad årskostnad av respektive 8,700 och 7,000 kronor. Sistnämnda båda belopp har styrelsen ansett kunna förväntas bliva kompenserade genom de med den elektriska driftformen alltid förenade fördelarna, bland annat genom ökad persontrafik.

Beträffande linjerna Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga föreliggande alltså icke de ekonomiska förutsättningar, som vid tidigare elektrifieringsföretag ansetts motivera arbetenas utförande i vanlig ordning utan särskild hänsyn till läget på arbetsmarknaden. Beaktas må härvidlag även, att kalkylerna bygga på bland annat en räntefot av 4 procent för år, medan vid tidigare elektrifieringar räntefoten upptagits till 4.5 procent. Då det synes uppenbart, att betydande olägenheter äro förbundna med bibehållande av ångdrift å ifrågavarande linjer, torde emellertid berörda förhållanden, ekonomiskt sett av jämförelsevis ringa betydelse, icke böra verka hindrande för arbetenas genomförande. Det må i detta sammanhang jämväl beaktas, att alla ifråga-

varande arbeten kunna finansieras på så sätt, att besparingar å förut beviljade anslag till elektrifiering av Malmölinjerna, Ängelinjerna och Väst kustbanan å tillhoppa 4,500,000 kronor skulle i första hand tagas i anspråk, medan nya kapitalökningsmedel å endast 2,100,000 kronor eller mindre än det enbart för sträckan Tomteboda—Värtan erforderliga beloppet, skulle behöva anvisas för ändamålet. Detta innebär, att medel, vilka beräknats bliva förräntade redan av nyssnämnda tre elektrifieringsföretag — i vissa fall skulle enligt kalkylerna utöver förräntning erhållas ett betydande överskott — skulle disponeras för ifrågavarande ekonomiskt sett svagare motiverade företag. Därest, såsom jag i tidigare sammanhang ifrågasatt, elektrifieringarna av skilda statsbanelinjer betraktas icke såsom skilda företag utan såsom i ekonomiskt hänseende med varandra sammanhängande arbeten — ett betraktelsesätt som i förevarande fall må kunna anses särskilt motiverat med hänsyn till det omedelbara sambandet med förut elektrifierade banor — synes det genom nämnda besparingar förbättrade ekonomiska resultatet av tidigare elektrifieringar böra kunna räknas nu ifrågasatta arbeten till godo, åtminstone i så måtto, att de svagare förutsättningarna för förräntning beträffande vissa av arbetena icke i och för sig skola anses utgöra hinder för elektrifieringarnas utförande.

Med avseende å vad chefen för generalstaben anfört vill jag, i anslutning till järnvägsstyrelsens yttrande, för min del uttala den uppfattningen, att de framförda yrkandena om åtgärder av militär natur lämpligen böra komma under bedömande i sammanhang med de övriga likartade spörsmål, som hänskjutits till gemensam utredning av chefen för generalstaben och järnvägsstyrelsen. I varje fall synas nu ifrågavarande elektrifieringsarbeten icke vara av den storleksordning, att berörda yrkanden, som i huvudsak äro av principiell natur och avse banelektrifieringen överhuvud taget, böra hindra ett genomförande av desamma.

För min del vill jag med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört och vad här framhållits tillstyrka, att elektrifiering av banorna Tomteboda—Värtan, Örebro—Svartå, Skebokvarn—Stålboga och Skövde—Karlsborg nu utföres och att härför dels disponeras förenämnda besparingar å förut beviljade elektrifieringsanslag, tillhoppa 4,500,000 kronor, och dels för nästa budgetår anvisas därutöver erforderliga medel, 2,100,000 kronor.

I förevarande sammanhang har järnvägsstyrelsen jämväl äskat ett belopp av 300,000 kronor för viss utvidgning av Tomteboda rangerbangård, som betingats av den stigande trafikrörelsen och som enligt styrelsen helst borde utföras samtidigt med elektrifiering av bangården. Häremot har jag icke funnit anledning till erinran. På sätt järnvägsstyrelsen föreslagit torde beloppet böra inräknas i nu förevarande anslag, vilket alltså skulle komma att uppgå till 2,400,000 kronor.

Under återropande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till elektrifiering av banan Tomteboda—Värtan m. fl. linjer m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 2,400,000,

dels ock medgiva, att för enahanda ändamål av uppkommande besparingar å det i riksstaten för budgetåret 1933/1934 upptagna anslaget till elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer och de i riksstaten för innevarande budgetår upptagna anslagen till elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Ånge och Örebro—Krylbo samt till elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg må tagas i anspråk ett belopp av högst 4,500,000 kronor.

9. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

[26.] Under en följd av år hava anslag under förevarande rubrik anvisats till bestridande av utgifter för dels sådana arbeten, vilkas utförande påkallas av angelägna oförutsedda krav, dels ock sådana mindre arbeten, vilka beräknas draga en kostnad understigande 25,000 kronor, vilket belopp, fastställt vid 1920 års riksdag, från och med innevarande budgetår höjts till 50,000 kronor. Sålunda har riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljat för vartdera av budgetåren 1926—1928 800,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 900,000 kronor, för vart och ett av budgetåren 1929—1933 1,000,000 kronor och för budgetåren 1933—1936 respektive 800,000 kronor, 600,000 kronor och 500,000 kronor.

I förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* beträffande anslag till ifrågavarande ändamål erinrat om vikten av att erforderliga medel funnes tillgängliga för utförande av den mängd av mindre arbeten och anordningar av skilda slag, som för trafikens rationella avveckling alltid påfordrades vid ett så stort företag som statens järnvägar eller som där med teknikens utveckling ur driftekonomisk synpunkt eljest vore motiverade och önskvärda. Med hänsyn till att för det dåvarande av tidigare för ändamålet anvisade medel återstode ett odisponerat belopp av i runt tal 800,000 kronor, beräknade styrelsen, att för budgetåret 1936/1937 icke erfordrades större anslag än för innevarande budgetår, nämligen 500,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Då erforderliga medel för arbeten av ifrågavarande art böra finnas tillgängliga även under nästkommande budgetår och jag icke funnit anledning till erinran mot det av järnvägsstyrelsen äskade anslagsbeloppet, 500,000 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500,000.

Nya statsbanebyggnader.

10. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

[27.] Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion beslöt 1916 års riksdag, under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., fortsättande av inlandsbanan från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Sorsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Stensele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats.

Därefter beslöt 1917 års riksdag, att inlandsbanan skulle å bandelen mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas förbi Kasker.

Sedermera har 1928 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beslutat, att inlandsbanan skulle å sistnämnda bandel mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas över Avaviken, Arvidsjaur, Moskosel och Kåbdalis.

Vid 1933 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om upprivande vid lämplig tidpunkt av förenämnda sidospår till Malgomajsjön. Härtill lämnade riksdagen sitt medgivande.

För arbetena å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tilläpande av därförut gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för tiden från och med år 1917 till och med budgetåret 1935/1936 beviljats sammanlagt 60,550,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t år 1921 till bedrivande av nödhjälpsarbeten å inlandsbanan anvisat 300,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande banbyggnad varit tillgängliga 60,850,000 kronor. I denna summa ingå anslag för budgetåret 1930/1931 med 2,500,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1931—1936 med 4,000,000 kronor.

Beträffande avvägandet av sistnämnda anslagsbelopp må erinras, att Kungl. Maj:t i 1930 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkten 21), i överensstämmelse med vad järnvägsstyrelsen tillstyrkt, föreslog anvisande för budgetåret 1930/1931 av ett anslag å 2,000,000 kronor till inlandsbanans fortsättande. Samtidigt äskades anslag å 1,500,000 kronor till slutförande av arbetena med statsbanan Hällnäs—Stensele. I sin skrivelse i ämnet (nr 18, punkten 12) uttalade emellertid riksdagen bland annat, att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 2,000,000 kronor måste anses knappt tillmätt för arbetenas ekonomiska bedrivande. Med hänsyn även till de starka önskemål, som motionsvis framkommit om inlandsbaneföretagets bedrivande i något hastigare takt än dittills, hade riksdagen ansett, att ifrågavarande anslag borde bestämmas till 2,500,000 kronor. Vid anvisande därjämte av det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet av 1,500,000 kronor till tvärbanan Hällnäs—Stensele skulle alltså anslagen till järnvägsbyggnaderna i Norrland för budgetåret 1930/1931 belöpa sig till sammanlagt 4,000,000 kronor, ett kapitalbelopp som man jämväl för kommande år syntes få räkna med som behövtligt och som då, såvitt för det dåvarande kunde bedömas, skulle komma att helt nedlägg-

gas på det fortsatta inlandsbanebygget. Med årliga anslag av denna storlek beräknades, att inlandsbanan skulle bliva fullbordad under budgetåret 1937/1938.

I anslutning till vad riksdagen sålunda uttalat har *järnvägsstyrelsen* ansett sig böra hemställa om anvisande för budgetåret 1936/1937 av ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, till fortsättande av arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

Vid föredragningen av denna punkt i järnvägsstyrelsens skrivelse anförde *järnvägsfullmäktigen Albin Johansson* — i anslutning till här tidigare återgivet yttrande rörande utökning av elektrifieringsarbetena, och utan annat yrkande än att järnvägsstyrelsen borde betinga sig rätt att reservera äskade medel för framtida arbeten — att arbetet vid inlandsbanan vore av sådan art, att det utan olägenhet borde kunna uppskjutas, särskilt som arbetet vid detta banbygge på grund av det hårda klimatet inom den del av landet, där järnvägen skulle gå fram, krävde största arbetsstyrkan under sommarmånaderna, då arbetskraften vore mest efterfrågad för vägarbeten. Det beräknades nu, att inlandsbanan efter den av riksdagen fastställda byggnadsplanen skulle vara färdigbyggd under budgetåret 1937/1938. Några olägenheter för järnvägsdriften kunde icke anses uppstå, om tiden för banans färdigställande uppskötes. Kunde av vissa skäl arbetet icke helt nedläggas, borde det under nuvarande konjunktur icke bedrivas med större arbetskraft än den, som sysselsattes med arbetet under vintermånaderna.

Departement-
chefs-

Inlandsbanan beräknas numera bliva i hela sin sträckning öppnad för allmän trafik i slutet av år 1937. Utöver det anslag av 4 miljoner kronor, som järnvägsstyrelsen nu äskat, skulle enligt vad jag inhämtat för banans färdigställande erfordras ett anslag å en miljon kronor, vilket styrelsen avsett att begära för budgetåret 1937/1938.

Det för nästa budgetår erforderliga anslaget, vilket enligt vad chefen för finansdepartementet föreslagit i likhet med senare års anslag skulle utgå av andra statsinkomster än lånemedel, torde emellertid lämpligen icke böra upptagas till högre belopp än som är behövt för banans färdigställande inom beräknad tid. Efter att hava inhämtat upplysningar härutinnan från järnvägsstyrelsen anser jag mig kunna föreslå, att anslaget för nästa budgetår begränsas till 3,500,000 kronor. Den minskning av anslaget med 500,000 kronor, som sålunda kan ske, avser till ett belopp av 300,000 kronor likvider för materialanskaffningar och dylikt samt i övrigt en förskjutning av vissa arbeten, motsvarande omkring 17,000 dagsverken. I sistnämnda avseende skulle alltså överflyttningen av nämnda belopp till budgetåret 1937/1938 innebära en i och för sig önskvärd jämnare avveckling av arbetet vid banbygget.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 3,500,000.

Rullande materiel.

11. Elektriska lokomotiv.

[28.] Vid uppgörande av kalkylerna för de elektrifierade och under elektrifiering varande statsbanelinjerna beräknades antalet behövliga elektriska lokomotiv med utgående från en för den elektriska driftsformen tillrättalagd tågplan, vilken i avseende på antalet tågakilometer på respektive bansträckor gjordes något rymligare — 10 å 15 procent — än den förutvarande ångtidtabellen. Erforderliga medel för de enligt denna beräkning behövliga lokomotiven hava inräknats i anläggningsanslagen.

I sin förevarande skrivelse meddelar *järnvägsstyrelsen*, att det visat sig av behovet påkallat att genom inläggande av ett antal nya tåg än ytterligare något utbygga tågplanen i och för animerande av trafikfrekvensen och för mötande av efterhand nyuppträdande trafikbehov. Detta förhållande hade, anför styrelsen, helt naturligt i sin ordning påverkat lokomotivbeståndet därhän, att det antal, varmed man från början räknat och som i enlighet därmed anskaffats, komme att bli knapp. En hovsam beräkning av den förutsebara bristen på lokomotiv stannade vid ett antal av 9, betingande en anskaffningskostnad av i runt tal 1,650,000 kronor. Dessa lokomotiv bleve behövliga under senare delen av år 1936 och i början av år 1937. Då förvärvet av dessa lokomotiv avsåge tillfredsställandet av ett rent nytillträdande behov, borde anskaffningskostnaderna bestridas med kapitalökningsmedel.

På grund av vad sålunda anförts hemställer järnvägsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anskaffning av elektriska lokomotiv för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 1,650,000 kronor.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anför om behovet av ifrågavarande lokomotiv och då det här är fråga om nyanskaffning, vill jag tillstyrka, att det äskade anslaget, 1,650,000 kronor, anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *elektriska lokomotiv* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,650,000.

12. Person- och resgodsvagnar.

[29.] På sätt närmare omförmäldes i 1935 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 31) förelåg sedan hösten 1933 en plan för anskaffning av person- och resgodsvagnar åt statens järnvägar. Denna plan avsåg budgetåren 1935—1939 och innefattade ett totalbelopp av 6,000,000 kronor, lika fördelat med 1,500,000 kronor på vart och ett av ifrågavarande fyra budgetår. Järnvägsstyrelsen hade beräknat, att hälften av nämnda belopp

skulle utgå av kapitalökningsanslag och hälften av förnyelsefondsmedel. Med hänsyn till läget på arbetsmarknaden anvisades redan för budgetåret 1934/1935 under förevarande rubrik ett reservationsanslag av 750,000 kronor, att utgå av lånemedel.

För löpande budgetår har härefter å riksstaten anvisats hälften av det enligt nyssnämnda plan för varje år erforderliga beloppet, 1,500,000 kronor, eller 750,000 kronor, varjämte å statens järnvägars förnyelsefondsstat för år 1935 upptagits ett lika stort belopp för samma ändamål.

Järnvägsstyrelsen hemställer nu om ytterligare medel för ifrågavarande ändamål och anför härom:

Såsom motivering för det senaste riksstatsanslaget framhöll styrelsen, huru som genom persontrafikens återhämtning gentemot 1933 års bottenläge det ökade vagnbehov, som direkt utlösts av med elektrifieringen sammanhängande förbättringar i tidtabellen ävensom bannätets utökning, väsentligt aktualiserats. Detta förhållande hade under den tid, som förflutit efter det att nämnda framställning avläts, gjort sig än ytterligare gällande. Särskilt hade detta varit förhållandet under den sistförflutna sommaren, då det vid vissa tillfällen varit möjligt tillgodose behovet av särskilt tredje klass dagvagnar endast därigenom, att alla tillgängliga reserver utnyttjats till det yttersta och på ett sätt beträffande val av vagn typer, som ingalunda alltid varit det från den trafikerande allmänhetens synpunkt lämpliga.

Vid sådant förhållande finner styrelsen en utökning av den i flerårsplanen förutsedda vagnanskaffningen vara ett trängande behov. För persontrafikens behöriga avveckling kräves under nästkommande budgetår enligt nu verkställda utredningar anskaffning av ytterligare ett 50-tal vagnar, avsedda för fjärrtrafik. Kostnaden härför beräknas till 2,900,000 kronor. Fördelningen å olika vagn typer har preliminärt beräknats bliva ungefär följande.

	Kronor.
2 restaurangvagnar	210,000
1 sovvagn	100,000
6 sittvagnar, 2 och 3 klass	480,000
23 > 3 klass	1,610,000
20 resgodsvagnar	500,000
Summa kronor	2,900,000

Enligt förenämnda flerårsplan skulle, fortsätter järnvägsstyrelsen, hälften av anskaffningskostnaden bestridas med medel från anslag å riksstaten och hälften med förnyelsefondsmedel. Då nu förordad utökning av anskaffningsprogrammet medförde utgifter, som i högre grad än tidigare utgifter vore av kapitalöknings natur, funne styrelsen lämpligt, att förnyelsefondens bidrag till förevarande anskaffning begränsades till ungefär en tredjedel av totalkostnaden eller i runt tal 1,000,000 kronor.

Med återopande av vad sålunda anförts och under förmälan att styrelsen hade för avsikt att i förslaget till förnyelsefondsstat för år 1936 under förevarande rubrik upptaga ett belopp av 1,000,000 kronor, hemställer järnvägsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anskaffning av person- och resgodsvagnar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 1,900,000 kronor.

Järnvägsstyrelsens förslag till finansiering av ifrågavarande vagnanskaffning innebär en viss avvikelse från den praxis, som i förenämnda flerårsplan avsetts att följas och som legat till grund för uppdelningen av de under löpande budgetår respektive kalenderåret 1935 erforderliga medlen mellan förnyelsefonden och riksstaten. Medan enligt denna praxis endast hälften av erforderliga medel ansetts böra bestridas med kapitalökningsmedel, föreslår styrelsen nu att för nästa budgetår inemot två tredjedelar skulle anvisas å riksstaten.

I avvaktan på resultatet av åt riksräkenskapsverket anförtrodd utredning om användningen av affärsverkens förnyelsefonder synes det mig mindre lämpligt att frångå den enligt flerårsplanen förutsatta fördelningen av anskaffningskostnaden på förnyelsefonden och riksstaten.

Jag vill därför förorda, att kostnaden för ifrågavarande anskaffning, mot vilken i och för sig icke synes vara något att erinra, till lika delar bestrides med förnyelsefondsmedel respektive kapitalökningsmedel.

Då totalkostnaden beräknats till 2,900,000 kronor, skulle alltså här äskas ett belopp av 1,450,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1936/1937
anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,450,000.

13. Postvagnar.

[30.] För nästlidet budgetår anvisades till anskaffning av postvagnar ett reservationsanslag av 165,000 kronor. Med dessa medel skulle inköpas tre nya postvagnar av typ DFo6.

För innevarande budgetår har till anskaffning av postvagnar anvisats ett anslag av 600,000 kronor. Totalkostnaden för härmed avsedda 14 vagnar hade beräknats till 700,000 kronor. Då genom denna anskaffning skulle ersättas vagnar med ett slopningsvärde av 100,000 kronor, ansågs sistnämnda belopp böra utgå av förnyelsefondsmedel och återstoden av anskaffningskostnaden, 600,000 kronor, av kapitalökningsmedel.

Vid tillstyrkande av nämnda båda kapitalökningsanslag framhöll jag, att det skedde i avvaktan å utredning om användningen av affärsverkens förnyelsefonder, en utredning som anförtrots riksräkenskapsverket.

Såsom i nästlidet års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 32) meddelades, blevo nu gällande bestämmelser angående postbefordran å statens järnvägar fastställda den 9 september 1927. Enligt nämnda bestämmelser har järnvägsstyrelsen att — med användande av för sådant ändamål till styrelsens förfogande ställda penningmedel — tillhandahålla erforderliga, för postens framförande och behandling särskilt inredda järnvägsvagnar eller avdelningar av järnvägsvagnar (postvagnar) samt vidtagna de ändringar och förbättringar av desamma, som påkallas av generalpoststyrelsen. Det ankommer därvid på verksstyrelserna att träffa överenskommelse i fråga om vagn typer, vagnsavgdelnings storlek och anordnande i övrigt samt den fasta inredningens beskaffenhet. Postvagn skall utrangeras så snart någon av verksstyrelserna det påkallar; är vagnen av lägre ålder än tjugufem år fordras dock samstämmigt beslut av båda verksstyrelserna. Förutom ersättning för posttransporterna ut-

går för tillhandahållande av erforderliga postvagnar årligen ersättning till järnvägsstyrelsen till belopp svarande mot dels den avsättning till statens järnvägars förnyelsefond för postvagnarnas förnyelse, som det enligt fastställd stat åligger järnvägsstyrelsen att årligen verkställa, dels ränta efter fem procent å det vid årets början i postvagnar bundna statsbanekapitalet.

Vidare meddelades, att i anslutning till en under förra delen av år 1927 i samarbete mellan verksstyrelserna uppgjord plan i fråga om den ordning, i vilken då befintliga postvagnar borde slopas och ersättas med nya, ersättningsanskaffningarna hade fortskridit och anslag för ändamålet funnits upptagna å förnyelsefondsstaterna för samtliga följande år. Därvid hade intill år 1933 uppkommit en värdeökning av nära 1,000,000 kronor. Järnvägsstyrelsen hade framhållit, att täckandet av kostnaderna för denna värdeökning — ehuru enligt gällande bestämmelser liggande inom ramen för förnyelsefondsmedlens användning — på grund av ställningen å vissa konton inom förnyelsefonden borde, på sätt i anslutning till styrelsens förslag skett år 1933 vid beredande av medel till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden, verkställas medelst anvisande av kapitalökningsanslag.

I anslutning härtill torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t, på framställning av generalpoststyrelsen, bemyndigat styrelsen att av postmedel till järnvägsstyrelsen utbetala ett belopp av 1,000,000 kronor att såsom extra avsättning tillgodoföras statens järnvägars förnyelsefond för postvagnar.

Järnvägsstyrelsen hemställer nu om ytterligare anslag till anskaffning av postvagnar och anför härom:

Då genom Kungl. Maj:ts beslut full täckning av nyssnämnda brist erhållits och då för — åtminstone den närmare — framtiden avsättningarna förefalla tillräckliga för täckning av kostnaderna för *ersättningsanskaffning* av postvagnar, är från järnvägsstyrelsens sida intet att erinra mot att, intill dess pågående utredning rörande användningen av affärsverkens förnyelsefonder blivit slutförd och beslut därom fattat, i fråga om finansieringen av *ersättningsanskaffning* återgång sker till tidigare praxis. Styrelsen framför följaktligen nu ingen hemställan om äskande av medel å riksstaten för nämnda ändamål.

Vad åter beträffar *nyanskaffning*, d. v. s. sådan anskaffning, som innebär ökning av vagnparken, torde full enighet råda om, att densamma bör finansieras med kapitalökningsmedel.

I den förut omnämnda planen för budgetåren 1935—1939 har för år 1936/1937 upptagits anskaffning av 5 postvagnar med en kalkylerad kostnad av 210,000 kronor. Emellertid har trafikomfattningen föranlett en stegring av vagnbehovet av större omfattning än vad förutsågs vid avgivande av sagda flerårsplan, och generalpoststyrelsen har därför i skrivelse till järnvägsstyrelsen den 13 september 1935 begärt, att under budgetåret 1936/1937 måtte anskaffas 10 fyraxliga kombinerade post- och resgodsvagnar. Av dessa vagnar skulle 8, för en beräknad kostnad av 500,000 kronor, få anses som nyanskaffning på grund av ökat behov av vagnar, medan de övriga två vagnarna, betingande en kostnad av 110,000 kronor, vore avsedda som ersättning för slopade vagnar. Jämlikt nyss angivna ordning för finansieringen skulle tydligen förstnämnda belopp anvisas å riksstaten, det senare åter utgå av förnyelsefondsmedel.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anskaffning av postvagnar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Enligt vad jag inhämtat avser den nyanskaffning, som skulle finansieras med det äskade kapitalökningsanslaget, sådana vagnar, som erfordras med hänsyn till att postvagnar skulle framföras i ett större antal tåg än för närvarande. Ehuru det måhända kunde ifrågasättas att även för denna anskaffning i viss mån anlita förnyelsefonden, vill jag emellertid, i avvaktan å den pågående utredningen om användningen av affärsverkens förnyelsefonder, icke motsätta mig, att hela det av järnvägsstyrelsen begärda beloppet, 500,000 kronor, upptages å riksstaten för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *postvagnar* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500,000.

Automobiltrafik.

14. Anläggningar och förslag för automobiltrafik.

[31.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1935 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3. punkt 33) framställda förslag anvisade riksdagen för innevarande budgetår till anläggningar och förslag för automobiltrafik ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Såsom i statsverkspropositionen framhölls avsågs med detta anslag icke att genom massinköp av nya bilar öka landets totala transportmedel, utan vad som åsyftades vore i stället, i anslutning till vad som skett såväl utomlands som vid de enskilda järnvägarna i Sverige, förvärv av redan förefintliga trafikföretags egendom och den övertagna verksamhetens rationella anknytning till statens järnvägars egen järnvägsrörelse. Därvid skulle, liksom vid de enskilda järnvägarna, användas de former, som för varje fall kunde anses lämpligast, alltså motortrafik i egen regi eller genom dotterföretag, aktieinnehav i formellt självständiga bilföretag eller låneunderstöd, ävensom givetvis inkomstgaranti eller direkt subvention, vilka båda sista former dock icke krävde kapitalinsats och därför redan länge av järnvägsstyrelsen praktiserats. För att affärsmissiga uppgörelser skulle vara möjliga erfordrades, att järnvägsstyrelsen kunde med kort tids varsel disponera över behövliga penningmedel.

Med avseende å dispositionen av anslaget förutsattes att Kungl. Maj:t skulle, efter prövning i varje särskilt fall, ställa erforderliga medel till järnvägsstyrelsens förfogande.

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget har för inköp av trafikföretag hittills tagits i anspråk ett belopp av 1,905,600 kronor med följande fördelning:

Kungl. Maj:ts beslut den	L i n j e r	Köpeskilling kronor
17/5 1935	Vissa linjer i nordvästra Skåne (numera A. B. Kullens omnibustrafik)	560,000
31/5 1935	Malmö—Åkarup—Lund och Malmö—Äppelgården m. m.	528,500

Kungl. Maj:ts beslut den	L i n j e r	Köpeskilling kronor
7/6 1935	Hälsingborg—Höganäs m. m. (numera A.-B. Kullens omnibustrafik)	30,000
19/7 1935	Malmö—Lomma—Lund och Alnarps skola—Lomma	83,600
30/8 1935	Skellefteå—Skelleftehamn och Skellefteå—Klemensnäs	123,500
30/8 1935	Kungsbacka—Göteborg m. fl. linjer m. m.	510,000
20/9 1935	Åstorp—Hyllinge—Hälsingborg m. m. (numera A.-B. Kullens omnibustrafik)	70,000

I sin skrivelse i ämnet (nr 62, punkt 33) anhöll riksdagen, med anledning av därutinnan väckta motioner, om utredning angående anordnandet av en förbindelse mellan Haparandahamn och Haparanda samt om vidtagande av de åtgärder, som kunde påkallas av utredningens resultat.

Genom beslut den 15 mars 1935 har Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelsen i Norrbottens län att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen samt att till Kungl. Maj:t inkomma med densamma och med redogörelse för de åtgärder, som länsstyrelsen må hava vidtagit i anledning av utredningen, ävensom, därest statens bistånd för åvägabringande av förenämnda kommunikationsförbindelse skulle befinnas oundvikligt, med det förslag i sådant hänseende, vartill utredningen må giva anledning.

Till åtlydnad av detta beslut har *länsstyrelsen i Norrbottens län* i skrivelse den 13 november 1935, efter att hava lämnat vissa uppgifter om trafiken på Haparandahamn, anfört:

Länsstyrelsen hade hållit sammanträde med i saken intresserade den 2 maj 1935, från vilket sammanträde protokoll bilades skrivelsen.

Transportbehovet syntes högst sannolikt numera icke kräva en järnväg utan kunna fyllas genom en billinje. Såvitt länsstyrelsen kände, hade det icke påståtts och vore knappast troligt, att något gods gått Haparandahamn förbi till följd av den »glugg» mellan hamnen och rayonen för den vid statens järnvägar tillämpade s. k. tornedalstaxan, som representerades av landsvägssträckan mellan hamnen och Haparanda. Trafiken på denna sträcka syntes hittills hava fullgjorts på ett nöjaktigt sätt — förutom genom importörernas egna bilar — av trafikföretag i orten till priser, som i och för sig måste betecknas som fullt skäligen. Att nämnda »glugg» igenfylldes innebure emellertid sin givna fördel för en vidsträckt bygd och kunde sägas giva densamma den fulla förmånen av dess hamn, vartill riksdagen i sin skrivelse syntes syfta. Länsstyrelsen ansåge det knappast kunna påfordras, att statens järnvägar skulle med egen bilmateriel ombesörja den till sommarmånaderna begränsade trafiken, och vid trafikens fullgörande med anlåtande av enskilda trafikföretag skulle ofelbart resas krav på compensation för tillämpningen av den lägre tornedalstaxan, ett subventionssystem som skulle bliva besvärligt och måhända föga tilltalande.

I sitt organiska sammanhang ställdes frågan, därest hamnen sammanknöttes med kommunikationsnätet sålunda, att statens järnvägars billinje mellan Övertorneå och Pajala droges ned från Övertorneå till Haparanda och under seglotionstiden till hamnen. Det allmänna intresset av tornedalstaxans utsträckning till hamnen syntes icke bliva lidande, därest till kompenserande av de därmed säkerligen följande förlusterna trafiken på bandelen Karungi—Övertorneå nedlades.

Då nu berörda och därmed sammanhängande spörsmål krävde särskild utredning, som det icke syntes böra ankomma på länsstyrelsen att verkställa, har länsstyrelsen hemställt, att en sådan undersökning måtte ske, innan statsmakterna toge ställning till förevarande kommunikationsfråga.

Länsstyrelsens framställning har remitterats till järnvägsstyrelsen för utlåtande.

Järnvägsstyrelsen har i sin förevarande skrivelse hemställt om anvisande av ytterligare anslag till anläggningar och förslag för automobiltrafik och till stöd härför anfört:

Beträffande det hittills vunna ekonomiska resultatet kan med hänsyn till den korta tid de förvärvade trafikföretagen varit i statens järnvägars ägo självfallet icke lämnas några uppgifter med anspråk på att vara för det kommande driftsresultatet utslagsgivande. Det lär emellertid av hittills tillgängliga driftsresultat att döma icke finnas anledning tro annat än att de uppgjorda driftskalkylerna skola stå sig väl och att alltså skälig avkastning på det i rörelsen nedlagda kapitalet skall erhållas.

Vad åter angår den vinst, styrelsen räknat med skola uppstå genom införande av en rationell trafikordning, är det redan nu uppenbart, att påtagliga fördelar vunnits, utan att, såsom från skilda läger befarats, den trafikerande allmänheten i någon mån blivit lidande. Fastmer hava förbindelserna kunnat förbättras såväl genom ökning av turantalet som genom bättre anpassning av turerna inbördes. Vidare har onödigt dubbeltrafik kunnat undvikas genom sammanförande av turlistorna för flera bussföretag till en gemensam turlista. Någon höjning av befodringsavgifterna har icke förekommit, då styrelsen även i detta avseende varit angelägen tillse, att omnibustrafikens övergång i statens järnvägars hand icke finge medföra några försämringar för den trafikerande allmänheten. Såsom en avsevärd fördel för allmänheten är däremot att anteckna, att i ett antal stationsrelationer tur- och returbiljetter medgivits att gälla *alternativt* å tåg eller buss.

In summa torde således de gjorda förvärven och trafikens inrangering i statsbanerörelsen hittills få anses hava varit enbart till båtad för alla berörda parter. Styrelsen hyser vid angivna förhållanden ingen tvekan om, att den uppgjorda inköpsplanen till vinnande av fortsatt rationalisering av den reguljära landsvägstrafiken inom statens järnvägars trafikområde bör fullföljas.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för innevarande budgetår har styrelsen anfört, att ett försök till inventering av de landsvägstrafiklinjer, vilka beröra statens järnvägar, så att förvärv eller kontrollering genom statens järnvägar ansetts kunna vara av nytta till förebyggande av trafikavledning eller undvikande av tariffkrig, givit vid handen, att dessa linjer representera ett kapital av omkring 10 miljoner kronor. Givet är att anförda belopp måste betraktas som mycket approximativt. Några mera exakta uppgifter angående det samlade kapitalbehovet kan styrelsen ej heller nu lämna.

Till fullföljande av den uppgjorda planen, fortsätter järnvägsstyrelsen, och med beaktande av att de planerade linjetrafikförvärven icke ske i forcerat tempo hade styrelsen efter verkställd undersökning räknat med att för budgetåret 1936/1937 erfordrades ett lika stort belopp som det för innevarande budgetår anvisade eller 2 miljoner kronor. I vad mån detta belopp kunde komma att under budgetåret förbrukas lüte sig svårigen förutsäga, då styrelsen av lättinsedda skäl icke ansett lämpligt att på detta stadium träda i

förbindelse med de eventuella säljarna. Styrelsen finge emellertid nu liksom tidigare framhålla vikten av att styrelsen icke av brist på kontanta medel förhindrades att utnyttja de tillfällen till förvärv, som kunde erbjuda sig.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anläggningar och förslag för automobiltrafik för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Departementschefen.

Vid behandlingen nästlidet år av frågan om anslag till förevarande ändamål framhöll jag, att det syntes uppenbart, att den samverkan mellan järnvägs- och landsvägstransporter, som vunnes genom ett närmare sammanförande av de båda transportmedlen, möjliggjorde ett säkrare och mera ordnat tillgodoseende av det allmänna trafikbehovet. Därvid ernåddes även en eftersträvansvärd lindring i den häftiga konkurrensen inom trafikväsendet, varigenom kunde motverkas en från samhällsekonomiska synpunkter icke önskvärd och för respektive företagare ofta ekonomiskt ödeläggande överdimensionering av transportapparaten. Att järnvägsstyrelsen, i olikhet med enskilda järnvägsförvaltningar, dittills saknat medel för tillgodoseende av detta behov, hade av 1932 års trafikutredning i dess utlåtande över järnvägsstyrelsens framställning betecknats såsom mindre lämpligt. I anslutning till denna av mig delade uppfattning framhöll jag, att hela den uppgift statens järnvägar hade sig ålagd otvivelaktigt skulle främjas och underlättas om företaget i större utsträckning än som vore fallet kunde, där så befunnas lämpligt, ingå samverkan i en eller annan form med automobilföretag. Närmast skulle en ökad användning av bilen i järnvägens tjänst hava betydelse för ersättande av oekonomiska tågförbindelser och för järnvägsnätets komplettering med väl ordnade landsvägsförbindelser. Såsom järnvägsstyrelsen själv framhållit syntes det föreliggande behovet kunna väsentligen tillgodoses genom övertagande av redan förefintliga trafikföretag och dessas egendom, varigenom nyanskaffning av materiel och utfärdandet av nya trafiktillstånd i möjligaste mån undvekes.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att det för löpande budgetår till förevarande ändamål anvisade anslaget å 2 miljoner kronor redan praktiskt taget helt tagits i anspråk. De disponerade medlen hava åtgått till inköp av redan existerande trafikföretag.

Beträffande de i järnvägsstyrelsens skrivelse antydda fördelarna i olika avseenden av de ifrågavarande företagens samordnande med statens järnvägar har styrelsen i en senare ingiven promemoria lämnat ytterligare upplysningar. Med hänvisning i övrigt till promemorian torde jag få i korthet beröra vad däri anförts.

Ett av de från trafikekonomisk synpunkt viktigaste syftemålen vid samordnandet av landsvägs- och järnvägstrafiken, nämligen att undvika onödig dubblering av trafiken, har hittills kunnat tillgodoses huvudsakligen inom den vittgrenade linjetrafiken inom Kullabygden i nordvästra Skåne. Genom att i de fall, då samma sträcka förut trafikerats av flera linjer vid samma tider, med bibehållande av de i tidtabellen upptagna turerna indraga överflödiga omni-

busar har vunnits, att dessa i stället kunnat användas för utökning av antalet turer. Dessutom har även på annat sätt antalet turer kunnat ökas, den trafikrande allmänheten till nytta. Härvidlag må ock framhållas den möjlighet till rationalisering av driften, som öppnas genom att tåglägenhet i vissa fall kan utbytas mot omnibustur eller omvänt, vilket i viss utsträckning genomförts å sträckan Kungsbacka—Göteborg.

Med avseende å befordringsavgifterna hava, med hänsyn till dessas på grund av konkurrensen redan förut låga nivå, några större förbättringar icke kunnat erbjudas. Genom enhetliga biljettpriser, offentliggjorda på lämpligt sätt, och genomgående prisberäkning på förut skilda linjer hava dock vissa fördelar kunnat beredas trafikanterna liksom genom billiga bad- och skolresebiljetter. I viss utsträckning har åt biljetter givits alternativ giltighet till tåg eller omnibus.

Slutligen må nämnas, att paketgodstrafiken å omnibuslinjerna genom olika åtgärder underlättats och att den å vissa linjer planeras bliva utökad till styckegodstrafik i full utsträckning.

Järnvägsstyrelsen äskar nu nytt anslag till ifrågavarande ändamål med 2 miljoner kronor, eller samma belopp som anvisats för innevarande budgetår. På de skäl, jag anförde vid mitt tillstyrkande av det för innevarande budgetår anvisade anslaget, och då redan de hittills samlade erfarenheterna från de förvärvade trafikföretagen synas giva stöd för lämpligheten av att fortsätta på den inslagna vägen, tillstyrker jag bifall till järnvägsstyrelsens framställning.

Under erinran tillika, att den i nästlidet års statsverksproposition omnämnda utredningen av frågan om användningen av affärsverkens fondmedel m. m. ännu icke slutförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *anläggningar och förlag för automobiltrafik* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 2,000,000.

Statens vattenfallsverk.

Kraftverken.

Den flerårsplan för utbyggande av statens kraftverk, som i 1930 års statsverksproposition förelades riksdagen och för vilken en redogörelse lämnades i 1935 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, sid. 87—89), är numera i allt väsentligt slutförd. Utbyggnadsprogrammet, vilket i sin helhet åsyftade att säkerställa det beräknade kraftbehovet inom det s. k. mellansvenska centralblocket fram till slutet av år 1936, gick ut på *dels* utvidgning av två befintliga anläggningar, nämligen kraftstationen i Motala samt ångkraftverket i Västerås, *dels ock* utförande av två helt nya anläggningar, nämligen utbyggande av statens vattenfall vid Vargön i Göta älv samt vid Malfors mellan Roxen och Norrbysjön i Motala ström. Av 1930 och senare års riksdagar hava därjämte anvisats anslag för vissa redan tidigare beslutade kraftstations- och vattenregleringsföretag, nämligen veckoreglering av Göta älv, vartill ett tilläggsanslag beviljats av 1935 års riksdag, anläggande av en kraftstation vid Sillre för beredande av krafttillskott till Norrfors kraftverk samt anordnande av en andra tilloppstunnel vid Porjus kraftstation. Vidare har 1932 års riksdag med anledning av i ämnet väckta motioner för budgetåret 1932/1933 beviljat ett anslag av lånemedel av 150,000 kronor för påbörjande av en andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation. Till detta arbete, som numera påbörjats, kommer jag att i det följande tillstyrka fortsättningsanslag.

Utöver nu nämnda anslag till kraftverksarbeten hava 1934 och 1935 års riksdagar bland annat anvisat anslag till ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation samt till rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern.

Såsom av 1935 års statsverksproposition framgår, upptog vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 29 september 1934 med anslagsäskanden för budgetåret 1935/1936, efter en redogörelse för den dittillsvarande kraftkonsumtionen inom vattenfallsverkets olika nät, till behandling frågan hur det omkring år 1937 såsom erforderligt beräknade tillskottet av kraft vid det mellansvenska centralblocket skulle kunna erhållas. Styrelsen anförde härom:

Styrelsen hade låtit utföra prognoser för tiden 1935—1942 för såväl centralblocket som Norrfors- och Porjusblocken gemensamt.

Vid *centralblocket* hade därvid räknats med normalår i fråga om vattentillgången samt med på erfarenhet grundad tillväxt för olika slag av förbrukning. Kraftleveransen till Krängedeintressenterna hade räknats upphöra vid avtalad

tid, vilket hade till följd, att kurvan för totalförbrukningen bleve ganska flack åren 1935—1936. Det visade sig, att de kraftresurser, som funnes tillgängliga vid centralblocket, sedan Malfors kraftstation blivit färdig och den beslutade kompletteringen vid Västerås ägt rum, under normalår skulle täcka förbrukningen till och med år 1937, men att för tiden däreför en förstärkning av resurserna erfordrades.

Vid det kombinerade blocket Norrfors—Porjus, kallat *Norrlandsblocket*, vore det svårare att få underlag för en prognos, enär den starka ökningen i kraftförbrukning under det sista året, syntes övergående. En på sannolika grunder gjord prognos, som, bland annat, byggde på igångsättande av elektrifiering av järnvägssträckan Boden—Ånge omkring år 1940, gäve till resultat, att ett mycket rikligt kraftöverskott skulle finnas under hela den ifrågasvarande perioden.

Styrelsen framhöll i anslutning härtill, att nästa stora kraftstation, som skulle byggas vid styrelsens nät, borde bli kraftstationen vid Stadsforsen i Indalsälven, en anläggning som emellertid krävde betydande kapitalutlägg och som det icke vore lämpligt att i nuvarande läge forcera fram, så att kraft därifrån kunde vara tillgänglig år 1937.

Styrelsen erinrade vidare om vad styrelsen tidigare yttrat därom, att det kunde vara lämpligt att i tiden mellan det redan avslutade bygget vid Vargön och det snart avslutade bygget vid Malfors, å ena, samt byggandet av kraftstationen vid Stadsforsen, å andra sidan, utbygga en del mindre, staten tillhöriga fall i Mellan-Sverige, nämligen fallen vid Hammarby och Storå i Örebro län, Såveån i Västergötland samt Jössefors i Värmland.

Sistnämnda fall har jämlikt beslut vid 1935 års riksdag utarrenderats till Billeruds aktiebolag.

Beträffande de övriga fallen hade det, fortsatte vattenfallsstyrelsen, vid ett genomarbetande av utbyggnadsförslag för dem visat sig, att det krafttillskott, som vunnes genom dessa vattenfalls bebyggande, bleve förhållandevis dyrt och ej heller i fråga om storleksordningen gäve en lösning, som vore tillfredsställande i detta sammanhang. Styrelsen hade därför icke ansett sig böra för det dåvarande framlägga förslag till utbyggnad av dessa vattenfall.

Med det läge, i vilket frågan om Vänerens reglering befunne sig, kvarstode, anförde styrelsen vidare, till jämförelse två alternativ, det ena att ytterligare utbygga *ångkraftverket i Västerås*, det andra att tillvarata det stora kraftöverskottet i Porjus genom en *nordlig stamlinje*, som bunde samman styrelsens alla tre block.

Västeråsstationens utbyggnad till sådan omfattning, att den skulle vara i stånd att trygga tillgången på kraft, tills det lönade sig att föra ned kraft från Stadsforsen, skulle innebära utförande av ännu en ångpanna av samma storlek som den sist beslutade samt ytterligare en ångturbingenerator på 50.000—60.000 kW. Jämte alla i samband därmed erforderliga nyanskaffningar skulle detta motsvara en anläggningskostnad av i runt tal 4.5 miljoner kronor. När Vänerens reglering bleve genomförd, vilket dåmera beräknades ske år 1939 eller 1940, och sedan Stadsforskraft blivit tillgänglig vid centralblocket, vore det att befara, att detta maskineri komme att stå mycket dåligt utnyttjat. Det vore även ovisst, hur kolpriset komme att variera. För ett kolfattigt land som Sverige föreläge alltid viss risk, därest det för sin kraftförsörjning gjorde sig alltför mycket beroende av importerade kol.

Av skäl, som närmare utvecklades, stannade styrelsen vid att förorda, jämte förberedande arbeten för utbyggnad av Stadsforsen, anläggning av ett stam-

linjesystem Porjus—Västerås, varigenom skulle tillvaratagas det stora kraftöverskottet i Porjus för utnyttjande i sydligare belägna delar av landet.

Vattenfallsstyrelsens sålunda framlagda plan för de närmaste årens byggnadsverksamhet gav jag min anslutning och tillstyrkte äskande av anslag dels till vissa förberedande arbeten vid Stadsforsen och dels för påbörjande av berörda stamlinjesystem. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed framställda förslag vunno riksdagens bifall.

I skrivelse den 2 oktober 1935 har *vattenfallsstyrelsen* gjort hemställan om beredande av anslag för budgetåret 1936/1937 till kraftstations- och vattenregleringsföretag.

I denna skrivelse har styrelsen till en början beträffande *veckoregleringen av Göta älv* upplyst, att ansökan ingivits till vattendomstolen om tillstånd till utförande av den i förutnämnda tilläggsanslag inräknade uppmuddringen av en ränna i västra delen av Vänerutloppet ovanför Vargön och att arbetet har igångsatts. De övriga arbetena för Göta älvs veckoreglering vore i huvudsak slutförda. Tappningsförsöken för fastställande av lämpliga tappningsregler med hänsyn till salthaltsförhållandena i Göta älvs mynning hade fortsatts och, efter vad då kunde bedömas, borde definitiva resultat kunna föreligga i slutet av år 1935, varefter domstolen syntes kunna meddela föreskrifter om tappningen.

Arbetena å *kraftstationen vid Malfors* hade bedrivits så snabbt, att den första maskinen beräknades kunna bli igångsatt under loppet av oktober månad 1935. Tidigare hade planerats att taga anläggningen i bruk i början av år 1936. Det erhållna krafttillskottet komme väl till pass för tillgodoseende av den ökade kraftförbrukningen inom centralblocket och ersatte under vinterhalvåret till större delen annars behövlig produktion av ångkraft i Västerås. I sin framställning den 29 september 1934 hade styrelsen angivit, att en besparing av den ursprungligen beräknade totalkostnaden, 9.8 miljoner kronor, med i runt tal 1 miljon kronor syntes komma att uppstå. Då av föregående riksdagar ett belopp av 8.8 miljoner kronor blivit anvisat, hade därutöver intet anslag begärts. Då ännu avsevärda delar av anläggningsarbetena återstode att slutföra, kunde slutkostnaden icke bestämt beräknas. Vissa fördyringar hade visserligen uppstått på de under sista året utförda arbetena men, då de hittills anvisade medlen likväl sannolikt skulle visa sig tillräckliga för arbetenas slutförande, äskades icke något nytt anslag för nästkommande budgetår.

De i *veckoregleringen av Motala ström* ingående arbetena med vidgning av strömmen ovanför kraftstationen vid Motala vore i det närmaste slutförda. Rörande erforderliga rensningsarbeten vid Näs påginge förhandlingar om deras utförande på entreprenad.

De *kompletteringsarbeten vid Nykvarns kraftstation*, till vilka anslag anvisats av 1935 års riksdag, väntades bli färdiga under år 1936.

Vid *kraftstationen i Porjus* påginge vissa revisionsarbeten, och arbetena i den andra avloppstunneln, till vilken fortsättningsanslag nu begärdes, hade påbörjats och komme att fortsättas i den mån den med revisionsarbetena samsatta personalen icke bleve fullt tagen i anspråk härför.

Av intresse vore, anför styrelsen, att studera utvecklingen under det år, som gått efter styrelsens framställning den 29 september 1934, sådan den framginge av följande sammanställning över förbrukningen under de sista sex budgetåren:

	Förbrukning i milj. kWh			
	Central- blocket	Norr- fors	Porjus	Summa
$\frac{1}{7}$ 1929— $\frac{30}{6}$ 1930	1,379	119	205	1,703
$\frac{1}{7}$ 1930— $\frac{30}{6}$ 1931	1,288	124	184	1,596
$\frac{1}{7}$ 1931— $\frac{30}{6}$ 1932	1,304	138	159	1,601
$\frac{1}{7}$ 1932— $\frac{30}{6}$ 1933	1,363	170	135	1,668
$\frac{1}{7}$ 1933— $\frac{30}{6}$ 1934	1,470	207	168	1,855
$\frac{1}{7}$ 1934— $\frac{30}{6}$ 1935	1,670	197	201	2,068.

Siffrorna visade en ganska betydande fortsatt ökning under det sista året, och den bleve ännu något mera markerad, om man i jämförelsen intog kraftkonsumtionen under 12-månadersperioden den $\frac{1}{6}$ 1934— $\frac{31}{6}$ 1935:

Förbrukning i milj. kWh			
Centralblocket	Norrfors	Porjus	Summa
1,685	198	203	2,086

För att rätt bedöma förändringen i situationen måste man emellertid analysera förhållandena vid de olika systemen. Här om anför vattenfallsstyrelsen:

Det visar sig därvid, att vid *centralblocket* en betydande ökning skett i förbrukningen för den allmänna distributionen, elektrisk järnvägsdrift och elektrokemisk industri, varjämte ånggenereringskraft i viss utsträckning kunnat lämnas. Däremot hava reservkraftleveranserna avsevärt minskats ned mot normal storleksordning, visande hän på en betydligt förbättrad vattenkrafttillgång vid de samarbetande kraftproducenterna. Om också en del av den nog så betydande ökningen är att hänföra till den gynnsamma konjunkturen för industrien, torde särskilt den ökade kraftförbrukningen för den allmänna distributionen och för den elektriska järnvägsdriften kunna väntas utgöra ett i huvudsak bestående tillskott.

Vid *Norrforsområdet* har en mindre tillbakagång i kraftleveranserna skett på grund av något minskad försäljning av tillfällig kraft, beroende på någon minskning av efterfrågan inom cellulosaindustrien. På grund av nya under året slutna avtal är emellertid här att vänta en ganska betydande stegring inom den närmaste framtiden.

Inom *Porjusområdet* har en ganska stor ökning av förbrukningen ägt rum, i huvudsak sammanhängande med den förbättrade konjunkturen vid gruvfältet i Norrbotten.

Utvecklingen under det gångna året, fortsätter styrelsen, gåve bekräftelse åt riktigheten av den motivering, som vattenfallsstyrelsen i sin skrivelse den 29 september 1934 anfört för de förslag till ökning av produktionsapparaten, som i densamma framfördes. Några andra nya företag än de, som avsåges i nämnda skrivelse, vore däremot ej för närvarande erforderliga, utan styrelsen begärde nu endast anslag för att fortsätta de företag, om vilkas utförande beslut redan föreläge. Skulle ett omslag i konjunkturen inträda, kunde byggnadstakten vid kraftstationsanläggningen vid Stadsforsen anpassas därefter.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har kraftförbrukningen vid vattenfallsstyrelsens nät i sin helhet sedd fortgående ökat, huvudsakligen inom mellansvenska centralblocket. För tillgodoseende av det under de närmaste åren beräkneliga ökade kraftbehovet har vid nästlidet års riksdag beslutats

Departement-
chefen.

utförande av förut omförmälda anläggning av ett stamlinjesystem Porjus—Västerås, varigenom överskottskraft inom Porjusområdet skall kunna tillgodosgöras i sydligare belägna delar av landet. På längre sikt tillkomma kraftverket vid Stadsforsen, till vilket företag begynnelseanslag anvisats av 1935 års riksdag, avseende förberedande arbeten, och huvudregleringen av Vätern, var till slutlig ståndpunkt tagits vid beviljande för innevarande budgetår av anslag till rensningsarbeten i Göta älv. Medan utbyggnaden av Stadsforsen skulle komma att representera ett direkt tillskott till den normala krafttillgången inom de genom stamlinjesystemet till en enhet sammanbundna blocken, skulle huvudregleringen av Vätern närmast innebära ett utnyttjande av de genom sjöns storlek och belägenhet enastående möjligheterna till magasinering av en stor energireserv, som framför allt skulle kunna komma till användning, när kraftbehovet är stort och vattentillgången i andra vattendrag knapp.

I likhet med vattenfallsstyrelsen finner jag utvecklingen av kraftkonsumtionen utgöra skäl för ett fortsättande av ifrågavarande arbeten. Arbetstakten bör dock även framdeles anpassas efter utvecklingen. Hur denna anpassning närmare bör regleras blir ett spörsmål, till vilket statsmakterna år efter år få tillfälle att taga ställning.

Trollhätte kraftverk.

1. Ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation.

[32.] På därom av vattenfallsstyrelsen gjord hemställan framlade Kungl. Maj:t för 1934 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 4, punkt 26) förslag om anslag till utförande av ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation.

Såsom närmare framgår av berörda punkt i 1934 års statsverksproposition, vartill jag här torde få hänvisa, beräknades kostnaderna för den föreslagna tilloppskanalen till 2.5 miljoner kronor. Genom anläggningen skulle fallförlusten på hela tilloppet vid framförandet av 550 sekundkubikmeter minskas från 1.9 meter till 1.4 meter, beredande en ökning i kraftproduktionen av i medeltal 15 miljoner kilowattimmar per år. Årsinkomsten härav beräknades till 130,000 kronor.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen för ändamålet för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 500,000 kronor. För innevarande budgetår har anvisats ett anslag av 800,000 kronor, varför det resterande beloppet skulle uppgå till 1,200,000 kronor.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 har *vattenfallsstyrelsen* förordat viss ökning av arbetena i syfte att ytterligare minska fallförlusten vid kraftstationen. Härom anför styrelsen:

Sedan Västerbygdens vattendomstol den 5 november 1934 meddelat vattenfallsstyrelsen tillstånd till arbetenas utförande, hava dessa blivit igångsatta. Genom fortsatta detaljutredningar har uttrönts, att en sådan modifikation bör komma till utförande, att fallhöjdsvinsten vid den nuvarande kraftstationen

ökas med 62 centimeter i stället för med förut avsedda 50 centimeter. Merkostnaden härför belöper sig till 300,000 kronor eller 12 procent av förut angivna totalkostnad, under det att fallhöjdsökningen blir 24 procent. I den kalkyl, som framlades vid äskandet av anslag för ifrågavarande tilloppskanal, visades, att förräntning kunde erhållas av den beräknade kostnaden redan genom fallhöjdsvinsten vid nuvarande kraftstation. Den största fördelen med arbetenas utförande på föreslaget sätt utgör emellertid möjligheten att på lämpligt sätt och med låg kostnad företaga utbyggnad av ytterligare vattenkraft i Trollhättan efter genomförandet av Vänerens reglering. Genom den angivna modifieringen av utförandet, medförande ökad fallhöjdsvinst, kommer den nya kanalen bättre än man tidigare tänkt sig att förräntas genom den ökade kraftproduktionen vid nuvarande anläggning.

För arbetenas fortsättande under budgetåret 1936/1937 hemställer vattenfallsstyrelsen om ett anslag av 800,000 kronor.

Den av vattenfallsstyrelsen föreslagna utökningen av ifrågavarande arbete, vilken enligt vad jag inhämtat avser en förlängning av den nya tilloppskanalen för dess anknypning till den nuvarande kanalen vid en lämpligare punkt än den hittills tänkta, innebär en höjning av totalkostnaderna från 2,500,000 kronor med 300,000 kronor till 2,800,000 kronor. I betraktande av den väsentligt ökade fallhöjdsvinsten och den därigenom öppnade möjligheten till ytterligare utnyttjande av vattenkraft i Trollhättan synes en sådan förlängning vara ekonomiskt motiverad och bära ingå i arbetsplanen.

Mot det av vattenfallsstyrelsen för nästa budgetår äskade anslagsbeloppet, 800,000 kronor, har jag intet att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 800,000.

*Departements-
chefen.*

2. Rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Väneren.

[33.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition, nr 178, framställda förslag anvisade 1935 års riksdag till rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Väneren ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

De arbeten, som innefattas i detta arbetsföretag, och de därå belöpande beräknade kostnaderna framgå av följande, av vattenfallsstyrelsen meddelade

Kostnadstablå för rensningar i Göta älv.

I. Vid Stallbackaön:	Kronor.
Muddringsarbeten	110,000
II. Vid Åkerström:	
Jordschaktning, bergsprängning och muddring	645,000

III. <i>Vid Präststenarna:</i>	
Muddring	140,000
IV. <i>Vid Haneström:</i>	
Jordschaktning, bergsprängning och muddring	930,000
V. <i>Vid Flottbergsströmmen:</i>	
Stenschaktning, bergsprängning och muddring	575,000
	Summa kronor 2,400,000

Dessa arbeten avse rensningar i Göta älv till förebyggande av försämrade strömförhållanden för kanaltrafiken samt för minskning av fallförlusten mellan kraftstationerna och hava beräknats erfordra en arbetstid av 3 å 4 år, om fördyrande forcering undviktes.

För att få största möjliga effekt av rensningsarbetena pågå för närvarande, enligt vad som upplysts från vattenfallsstyrelsen, detaljstudier å modell i reducerad skala av varje arbetsplats samt med rinnande vatten, då man först därigenom med tillräcklig noggrannhet kan bedöma rensningarnas inverkan. Det är möjligt, att dessa studier leda till vissa justeringar mellan de olika posterna, men avser man att hålla de erforderliga kostnaderna inom den beräknade totalkostnadens ram.

Enligt vattenfallsstyrelsens i förenämnda proposition återgivna beräkningar skulle det erforderliga totalbeloppet, 2,400,000 kronor, fördelas på budgetåren 1935—1939 med respektive 500,000, 500,000, 600,000 och 800,000 kronor.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anslag av 500,000 kronor till ifrågavarande arbeten för nästa budgetår.

*Departementens-
chefen*

Mot det av vattenfallsstyrelsen äskade anslagsbeloppet, vilket ansluter sig till den av styrelsen nästlidet år framlagda finansieringsplanen, har jag icke något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500,000.

3. Kanal genom Huvudnäsön.

[34.] I sin skrivelse den 19 januari 1935 angående anslag till rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern, vilken skrivelse föranledde den under nästföregående punkt omförmälda propositionen nr 178 till 1935 års riksdag, anförde styrelsen, bland annat, att, sedan genom vattendomstolens i nämnda proposition delvis återgivna framställning till Kungl. Maj:t blivit klarlagt, att Vänerns reglering vore ekonomiskt berättigad, ingen tvekan torde råda därom, att Vänerns huvudreglering borde komma till stånd. Vatten-

fallsstyrelsen hade också i sin kraftpolitik under senare tid utgått från att huvudregleringen borde genomföras i slutet av 1930-talet. En förutsättning härför vore dock, att de arbeten, som måste vara fullbordade, innan regleringen kunde tagas i bruk, kunde bli utförda före denna tid. Dessa arbeten vore följande:

- 1) uppsprängning av sänkningskanal vid Sjöboda jämte kompletterande rensning i Vänerutloppet;
- 2) uppsprängning av kanal genom Huvudnäsön;
- 3) regleringsdamm vid Vargön;
- 4) rensningar i Göta älv till förebyggande av försämrade strömförhållanden för kanaltrafiken samt för minskad fallförlust mellan kraftstationerna;
- 5) skärmanordning i Nordre älv.

Av de angivna arbetena äro de under 1), 3) och 5) upptagna i huvudsak utförda i samband med genomförandet av Göta älvs veckoreglering och byggandet av kraftstationen vid Vargön. Till de under 4) angivna arbetena har be-
gynelseanslag anvisats, och anslag till fortsättande av desamma har jag under nästföregående punkt tillstyrkt.

Beträffande uppsprängningen av kanal genom Huvudnäsön för en beräknad kostnad av 1,200,000 kronor meddelade vattenfallsstyrelsen, att styrelsen hade för avsikt att i framställning rörande anslag för budgetåret 1936/1937 inkomma med förslag till påbörjande av detta arbete, för vilket anslag skulle erfordras under nämnda budgetår samt under följande tvenne år.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 återkommer *vattenfallsstyrelsen* till frågan om uppsprängning av nyssnämnda kanal genom Huvudnäsön, belägen ovanför Vargöns kraftstation i närheten av Göta älvs utlopp ur Vänern. Efter att hava erinrat om att ifrågavarande arbete, vilket avsåge en sänkningskanal vid Huvudnäs-fallet, den s. k. Huvudnäs-kanalen, tillhörde de arbeten, som stode i samband med genomförandet av Väterns reglering, anför styrelsen:

Enligt de tappningsregler, som efter nämnda reglering komma att gälla för vattenframsläppningen genom Göta älv, skulle vid höga vattenstånd i Vänern framsläppas större vattenmängder, än som nu i älvens naturliga skick kunna avrinna.

Denna ökning av älvens area förbi Huvudnäs-fallet skulle emellertid bli till omedelbar nytta, därigenom att vattenstånden framför Vargöns kraftstation komme att höjas med omkring 1 meter, varvid fallhöjden skulle ökas från 3.3 meter till i medeltal 4.3 meter. Härigenom erhöles en effektökning i Vargöstationen av 6.000 kW och en ökning i energiproduktionen av 30 miljoner kWh i genomsnitt per år. Kostnaden för kanalen beräknas till 1,200,000 kronor enligt följande kostnadsförslag:

	Kronor
Fångdammar inklusive länshållning	215,000
Bergsprängning	716,000
Ny järnvägsbro över kanalen inklusive höjning av järnvägslinjen och flyttning av banvaktstuga	115,000
Provisoriska byggnader, vakthållning och diverse	100,000
Administration	54,000

Summa kronor 1,200,000.

Självkostnaden för den ökning i kraftproduktionen, som skulle uppstå vid Vargöstationen, uppgår till endast cirka 0.2 öre per kWh, och åtgärden är därför ekonomiskt lönande i och för sig. Kanalen har ej tidigare kunnat komma till utförande, enär vissa tidsödande mätningar måste verkställas i älvens naturliga skick för kontroll av vattenframrinningen genom kraftstationen och dammen vid Vargön. Dessa mätningar hava emellertid nu fortskridit så långt, att man kan beräkna påbörja arbetena under nästkommande budgetår. Domstolens tillstånd till dessa arbetens utförande kommer att ingå i domen om genomförandet av Vänerens reglering, vilken är att vänta under år 1936. Såsom förut anförts, är det ekonomiskt riktigt att sätta denna åtgärd i verket, innan Vänerregleringen tages i bruk.

Arbetena med Huvudnäskanalen, slutar vattenfallsstyrelsen, kunde utföras under loppet av två år och därefter komma till omedelbar nytta för Vargöstationen. För arbetenas påbörjande under budgetåret 1936/1937 syntes därför böra anvisas ett belopp av 600,000 kronor.

Departement-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, utgör den föreslagna uppsprängningen av kanal genom Huvudnäsön ett led i de tekniska anordningar, som enligt vattenfallsstyrelsen måste vara fullbordade, innan den inom några år aktuella huvudregleringen av Väneren kan tagas i bruk. Till övriga hit hörande företag hava statsmakterna redan tagit ståndpunkt och beviljat anslag, senast till påbörjande av de under nästföregående punkt omförmälda rensningsarbetena i Göta älv. Sedan sistnämnda arbeten och ifrågavarande kanalarbete slutförts, skulle de tekniska förutsättningarna för själva huvudregleringen vara uppfyllda.

Kanalen genom Huvudnäsön, vars anläggning i likhet med nyssnämnda rensningsarbeten äger direkt samband med tillkomsten av nämnda huvudreglering, skulle emellertid även bliva till omedelbar nytta. Genom den höjning av vattenståndet framför Vargöns kraftstation, som därmed skulle vinnas, skulle nämligen möjliggöras en ökning av kraftproduktionen vid Vargön med 30 miljoner kilowattimmar i genomsnitt för år för en självkostnad av omkring 0.2 öre per kilowattimme.

I vad avser företagets samband med huvudregleringen av Väneren innebär vattenfallsstyrelsens förslag alltså ett fullföljande av de planerade åtgärderna för nyttiggörande av nämnda reglering. På grund härav vill jag, i anslutning till det vid 1935 års riksdag fattade beslutet om utförande av förenämnda rensningsarbeten i Göta älv, tillstyrka anslag till ifrågavarande kanalarbete.

Vattenfallsstyrelsen, som enligt sin förberörda skrivelse den 19 januari 1935 då tänkt sig, att det för kanalarbetets utförande erforderliga beloppet, 1,200,000 kronor, skulle fördelas på tre budgetår, föreslår nu, att beloppet lika fördelas på två budgetår. Då denna snabba arbetstakt synes motiverad av den omedelbara fallhöjdsökningen vid Vargöns kraftstation, synes ej heller i detta avseende något vara att erinra mot vattenfallsstyrelsens förslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till kanal genom Huvudnäsön för budgetåret 1936/1937
anvisa ett reservationsanslag av kronor 600,000.

Västerås kraftverk.

4. Driftchefsbostad m. m. vid ångkraftstationen i Västerås.

[35.] Driftchefen vid ångkraftstationen i Västerås är för närvarande bosatt i en statens vattenfallsverk tillhörig villabyggnad, belägen ungefär 500 meter från kraftstationen. I övervåningen av villabyggnaden är inrymd bostad åt driftchefsassistenten. Båda lägenheterna innehålla fyra rum och kök. Driftverkmästaren är bosatt invid kraftstationen i en portvaktsbyggnad.

I skrivelse den 11 oktober 1933 hemställde vattenfallsstyrelsen, bland annat, om anvisande av anslag för budgetåret 1934/1935 till uppförande av bostadsbyggnad åt ifrågavarande driftchef. Förslaget gick ut på uppförande av en villa om sju rum och kök jämte ett å två gästrum för tillfälligt tjänstgörande ingenjörer, vilket arbete beräknades draga en kostnad av 65,000 kronor. Såsom närmare framgår av 1934 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 4, punkt 28) ansåg sig vattenfallsstyrelsen sedermera kunna minska kostnaden till 60,000 kronor. Av kostnadsskäl förordade jag emellertid vidare utredning av frågan, därvid även borde övervägas, huruvida det kunde anses ofrånkomligt att ingenjörspersonalen i den omfattning, styrelsen förutsatt, bereddes bostad i omedelbar närhet av kraftverket.

I sin förevarande skrivelse återkommer *vattenfallsstyrelsen* till berörda bostadsfråga och anför härom:

Den nya byggnaden skulle enligt styrelsens den 11 oktober 1933 avgivna förslag innehålla lägenhet om 6 rum och kök samt jungfrukammare för driftchefen samt dessutom 1 å 2 gästrum för sådan ingenjör, som under driftchefens eller hans assistents semester eller frånvaro förordnas att uppehålla vederbörande befattning och då eventuellt tages från annan ort, t. ex. från det centrala driftkontoret. Det är enligt styrelsens mening för en rationell drift oavvisligen nödvändigt, att driftchefen bor i omedelbar närhet av kraftverket. Hans nuvarande bostad är både relativt liten och obekvämlig och har från början anskaffats närmast såsom ett provisorium.

När styrelsen nu återkommer till denna fråga, så sker detta även med hänsyn därtill, att driftverkmästaren bör få en bättre bostad än den nuvarande. Driftverkmästaren bor inom portvaktshuset, som till en början var fristående och försett med en liten trädgårdsanläggning. Bostaden har nu genom ångkraftverkets omläggning blivit sammanbyggd med detta, med den följd att man i driftverkmästarens bostad ständigt hör brummandet av de närliggande transformatorerna. På grund av sin belägenhet mellan gatan, å ena sidan, samt spåret till kraftstationen, å andra sidan, saknade denna bostad varje viloplats för familj och barn. Driftverkmästaretjänsten är i och för sig så ansträngande, att det väl behövs, att denna tjänsteman får fullständig vila under fritiden. Han bör emellertid vara disponibel, närhelst det erfordras, och måste därför hava sin bostad i närheten av kraftverket. Styrelsen anser det vara en god lösning, att den hittillsvarande provisoriska driftchefsbostaden övertages av driftchefsassistenten, vars i samma hus belägna bostad upplåtes åt driftverkmästaren. Med hänsyn till vad departementschefen yttrat i denna fråga vid behandlingen av statsverkspropositionen till 1934 års riksdag, har styrelsen tänkt sig byggnaden reducerad, så att kostnaden minskas till 55,000 kronor inklusive uthus, planering och stängsel.

Med hänsyn till det anförda erfordras det för nytt bostadshus för budgetåret 1936/1937 ett anslag av 55,000 kronor.

Styrelsen hemställer därjämte om ett belopp av 35,000 kronor till inköp av ett område för utvidgning av utrymmena för kollagret. Härom anför styrelsen:

Av de 84,000 kvadratmeter, som disponeras för ångkraftverket, användas 45,000 kvadratmeter som kolupplag, medan resten upptages av ångkraftverkets byggnader samt verkstads- och förrådsutrymmen. Det har visat sig nödvändigt att nu utöka sistnämnda utrymmen med 5,000 kvadratmeter, varefter kolupplaget begränsas till 40,000 kvadratmeter. Erfarenheten giver vid handen, att man icke kan lagra mer än 2 ton kol per kvadratmeter bruttoarea, om man skall i lämplig grad begränsa kolbäddarnas höjd, skilja olika kolsorter från varandra och hålla spåren mellan de olika kolbäddarna fria från kol, så att man kan från vilken punkt som helst av kolgården uttaga kol ävensom vid uppvärmning eller eldsvåda i upplagen snabbt och effektivt angripa de farliga punkterna. Hittills har i Västerås lagrats upp till 105,000 ton. Därvid har man emellertid måst använda väl hög lagringshöjd och täcka över spåren, vilket medfört olägenheter av nyss antydd art.

Styrelsen anser det vara önskvärt att utvidga tomtområdet med cirka 20 000 kvadratmeter. Härtill samt till vissa erforderliga anordningar beräknas åtgå 35,000 kronor.

I anslutning till det anförda hemställer vattenfallsstyrelsen om anvisande av anslag för nästa budgetår till ifrågavarande ändamål av sammanlagt (55,000 + 35,000) 90,000 kronor.

Beträffande behovet av att ingenjörspersonal i förutsatt utsträckning är bosatt i omedelbar närhet av kraftverket har jag från vattenfallsstyrelsen erhållit upplysningar av i huvudsak följande innehåll:

Driftechefen behärskade både de elektrotekniska och ångtekniska delarna av kraftverket. Den vid kraftverket bosatte ingenjören vore enbart ångtekniker. Driftverkmästaren vore elektrotekniskt skolad men hade icke någon nämnvärd kännedom om ångtekniska problem. På grund härav vilade ansvaret för ångkraftverket i mycket hög grad direkt på driftechefen. När driftechefen under någon längre tid på grund av semester eller resor varit frånvarande, hade i allmänhet till Västerås beordrats annan elektrotekniskt skolad ingenjör för övertagandet av befälet vid kraftverket, emedan det beredde vissa svårigheter att låta huvudansvaret ligga på ångkraftteknikern och naturligtvis å andra sidan vore önskvärt, att ansvaret normalt vilade på en ingenjör och icke på driftverkmästaren.

Ångkraftverket hade ett helt annat driftsätt än vattenkraftstationerna. Vid de senare dreves maskineriet dag och natt praktiskt taget året om, endast med den förändringen, att under mindre belastade delar av dygnet vissa aggregat avställdes. Igångsättningen och avställandet av maskinaggregaten kunde ske snabbt och utan att vid försummelser vare sig farliga påkänningar å materielen eller mindre god ekonomi vid vattenhushållningen uppstode. Ångkraftverket i Västerås tjänstgjorde däremot under större delen av året enbart som toppkraftmaskineri och som reserv. Vid en störning skulle ångkraftverket kunna snabbt sättas i gång för stor effektalstring. Igångsättningen av ett ångkraftverk vore oändligt mycket värre än av ett vattenkraftverk. Vid olämpligt handhavande av ångpannor och maskineri kunde åstadkommas skador på materielen ur hållfasthetssynpunkt sett och dessutom en del bränsle onödigt slösas bort.

Därtill komme, att snabbheten vid igångsättningen naturligtvis berodde av personalens påpasslighet.

Det vore en fullständigt självklar sak, att den man, på vilken huvudansvaret för det dyrbara Västeråsmaskineriet vilade, skulle kunna efter några minuter vara nere i ångkraftverket, så snart det ställdes extra stora anspråk på kraftverket.

Det hade hänt, att väsentliga skador uppkommit vid dylik igångsättning. Det vore viktigt att snabbt kunna avgöra, i vad mån detta berodde på materielen eller på personalen, och det vore för den ansvarige chefen till ovärderlig fördel, att han haft tillfälle att iakttaga personalen vid dylika situationer i sådan omfattning, att han kände till dess kompetens.

Med hänsyn till vad vattenfallsstyrelsen anfört vill jag icke motsätta mig, att medel för nästa budgetår anvisas till uppförande av en driftchefsostad i Västerås. Jag förutsätter då, att bostad åt driftverkmästaren beredes i den nu av driftchefen och hans assistent disponerade byggnaden

*Departements-
chefen.*

Med avseende å kostnaderna för nybyggnaden, nu av styrelsen beräknade till 55,000 kronor, har jag icke kunnat undgå att finna dem alltför höga. Med utgångspunkt bland annat från att byggnadsföretaget icke behöver omfatta de ifrågasatta gästrummen för tillfälligt tjänstgörande ingenjörer och att rumsantalet i övrigt minskas till 6 rum och kök har jag funnit kostnaderna böra kunna nedbringas till högst 40,000 kronor. I detta sammanhang vill jag erinra om att det tomtområde i närheten av kraftverket, som skulle disponeras för bostadsbyggnaden, tillhör kronan men disponeras av flygstyrelsen.

För min del vill jag alltså tillstyrka, att ett belopp av 40,000 kronor avses för ifrågavarande driftchefsostad.

Vad därefter angår det av vattenfallsstyrelsen föreslagna, för utvidgning av kollagerområdet avsedda tomtförvärvet, vilket beräknats draga en kostnad av 35,000 kronor, synes intet vara att erinra däremot.

De sålunda av mig tillstyrkta beloppen synas lämpligen böra sammanläggas till ett anslag å (40,000 + 35,000) 75,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *driftchefsostad m. m. vid ångkraftstationen i Västerås* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 75,000.

Älvkarleby kraftverk.

5. Ersättning till Lanforsens kraftaktiebolag för garanterad dygnsreglering i Dalälven.

[36.] Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition den 25 februari 1929 godkände riksdagen (skrivelse nr 101) vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag fogat avtal mellan vattenfallsstyrelsen och Lan-

forsens kraftaktiebolag angående dels rätt till dämning vid Älvkarleby kraftstation, dels ock reglering av avrinningen från Lanfjärden.

Enligt § 11 i nämnda avtal, beträffande vilket jag i övrigt torde få hänvisa till propositionen, skall vattenfallsstyrelsen för viss garanterad dygnsreglering från Lanfjärden till nämnda bolag erlægga ett bidrag en gång för alla till regleringsföretagets genomförande av 325,000 kronor, som inom en månad efter av bolaget lämnad räkning skall betalas till bolaget vid skeende likvider av utdömda skadeersättningar, för varje gång med så stor del av bidraget, som motsvarar den likviderade ersättningens förhållande till summan av de utdömda skadeersättningarna, med slutlikvid dock sist, då bolaget visar sig hava fullgjort samtliga i vattendomstolens utslag föreskrivna villkor för regleringens påbörjande.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 hemställer *vattenfallsstyrelsen* om anvisande av nämnda ersättningsbelopp och anför härom:

Genom regleringen av avrinningen från Lanfjärden åstadkommes dygnsreglering både vid Lanforsens kraftverk och vid Älvkarlebyverket, så att vattenfallsstyrelsen slipper att för dygnsregleringen i någon nämnvärd grad använda sitt eget omedelbart ovanför Älvkarlebyverket befintliga vattenmagasin. Detta är en väsentlig fördel, emedan dygnsreglering medelst sistnämnda magasin avsevärt minskar medelfallhöjden vid Älvkarleby.

Lanforsens kraftaktiebolag har ännu icke fått lagligt tillstånd till uppdamningen men väntar, att detta skall erhållas under år 1936. Alla anläggningar, som erfordras för uppdamningen, äro för länge sedan utförda, och antagligen komma ersättningarna ävenledes att utbetalas under 1936, vadan vattenfallsstyrelsens likvid kommer att förfalla till betalning under nämnda år. Med hänsyn till nämnda reglering erfordras därför ett anslag för budgetåret 1936/1937 av 325,000 kronor.

Departement-
schefen.

Då vattenfallsstyrelsens förevarande anslagsäskande avser uppfyllande av en kontraktsenlig förpliktelse, tillstyrker jag anvisande av det begärda beloppet, 325,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ersättning till Lanforsens kraftaktiebolag för garanterad dygnsreglering i Dalälven* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 325,000.

Norrländska kraftverken.

6. En andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation.

[37.] Med bifall till förslag av Kungl. Maj:t anvisade riksdagen för budgetåren 1929—1933 sammanlagt 1,000,000 kronor till en *andra tillloppstunnel* vid Porjus kraftstation. Tunneln i fråga utgjorde ett led i vissa av vattenfallsstyrelsen planerade utvidgningsarbeten vid Porjus för tillgodo-

seende av kraftbehovet vid malmfälten och statens järnvägar samt i Norrbottens kustland.

I samband med äskande av slutanslag för tilloppstunneln gjorde vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 26 september 1931 hemställa även om anvisande av 150,000 kronor till påbörjande av en andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation. Denna tunnel, för vilken kostnaden då beräknades till 1,600,000 kronor, ingick i det på lång sikt lagda programmet för Porjusstationens successiva utbyggnad och hade tänkts skola liksom den andra tilloppstunneln utföras i långsam takt och bliva färdigställd på en tid av ungefär fem år.

Vid anmälan av detta anslagskrav i 1932 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkten 30) framhöll min företrädare i ämbetet, att med igångsättande av arbetena å den andra avloppstunneln syntes kunna ännu något anstå. I enlighet härmed äskades i statsverkspropositionen icke något anslag för ändamålet. I anledning av motioner beviljade emellertid 1932 års riksdag för avloppstunnelns påbörjande ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1932 med anslagsäskanden för budgetåret 1933/1934 ifrågasatte vattenfallsstyrelsen på anförda skäl, om det överhuvud taget vore lämpligt att under dåvarande förhållanden påbörja arbetena med berörda avloppstunnel, innan utsikterna för kraftavsättningen från Porjusverket förbättrats. Med anledning därav framhöll jag vid min anmälan av ärendet inför Kungl. Maj:t (1933 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 2, sid. 83—85) som min mening, att förhållandena i ifrågasvarande landsända vore sådana att — även med beaktande av styrelsens i dess nyssberörda skrivelse omförmälda strävan att söka bereda övertalig arbetskraft sysselsättning å andra orter — övervägande skäl måste anses tala för att, på sätt som vid anslagsbeviljandet torde hava avsetts, arbetena i Porjus åtminstone tills vidare fortsattes i samma takt som dittills och att alltså för sådant ändamål det av riksdagen till påbörjande av en andra avloppstunnel anvisade beloppet av 150,000 kronor vid lämplig tidpunkt toges i anspråk. Därest omständigheterna framdeles funnes böra föranleda ett avbrott i anläggningsarbetet, torde, enligt vad jag inhämtat, detta kunna ske utan nämnvärd olägenhet för vattenfallsverket. Vad jag sålunda anfört föranledde ej något särskilt uttalande från riksdagens sida (riksdagens skrivelse nr 55, punkt 26).

I sin skrivelse den 30 september 1933 med anslagsäskanden för budgetåret 1934/1935 anmälde vattenfallsstyrelsen, att styrelsen — med hänsyn till å ena sidan den ekonomiska utvecklingen i orten och å andra sidan det förhållandet, att styrelsen kunnat hålla så gott som oförändrad arbetsstyrka med i gång varande arbeten — icke funnit skäl att igångsätta arbetena å den andra avloppstunneln i Porjus. Det av 1932 års riksdag för ändamålet anvisade anslagsbeloppet å 150,000 kronor hade därför icke tagits i anspråk. Med anledning härav anförde jag (1934 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 4, sid. 57), att jag funne styrelsens sålunda hävdade uppfattning fullt förståelig. Ett av kraftförbrukningen påkallat utnyttjande av en sådan anläggning syntes i varje fall icke vara att förvänta ännu på åtskilliga år. I anslutning till den ståndpunkt i frågan, jag intagit i 1933 års statsverksproposition, fann jag emellertid ett definitivt ställningstagande då ej böra

komma i fråga. Frågan syntes alltjämt böra hållas öppen för att, om och när så erfordrades, kunna bedömas med hänsynstagande jämväl till arbetsmarknaden i orten. Vad sålunda anförts föranledde icke något yttrande av riksdagen.

Frågan om den andra avloppstunneln kom emellertid inom kort i ändrat läge.

I sin skrivelse den 29 september 1934 med anslagsäskanden för budgetåret 1935/1936 utvecklade vattenfallsstyrelsen de närmaste årens arbetsprogram, innefattande bland annat ett stamlinjesystem Porjus—Västerås, vartill 1935 års riksdag sedermera beviljade begynnelseanslag. I anslutning till ett uttalande rörande möjligheten att genom ett dylikt system utnyttja överskottskraft vid Porjus för sydligare belägna delar av landet anförde styrelsen:

Genom den föreslagna stamlinjen öppnades utsikt att undan för undan utnyttja de utbyggnadsmöjligheter, som funnes vid Porjus, och man kunde därför fullfölja tanken att genom i långsam takt bedrivna arbeten utbygga vattenvägarna, så att sedermera efter behov nya maskinaggregat kunde inmonteras i Porjus. Sedan numera tillloppstunneln nr 2 färdigställts, borde man således, om styrelsens förslag till sammanbindningslinje Porjus—centralblocket vunne godkännande, kunna i långsam takt bygga även avloppstunneln nr 2. För densamma funnes ett av 1932 års riksdag beviljat anslag av 150,000 kronor, vilket belopp syntes vara tillräckligt, tills nytt anslag hunne äskas av 1936 års riksdag. Avloppstunneln beräknades numera kosta 1.4 miljon kronor, varav cirka 1.2 miljon kronor för själva tunneln samt återstoden för anknytningen vid kraftstationen och utloppet i älven. Arbetet borde bedrivas så, att själva tunneln färdigställdes i jämn takt under loppet av 4 år. Under de sista två åren borde därjämte utföras anknytning och utlopp. Även den påbyggnad av dammen i Suorva, som eventuellt erfordrades för att undan för undan höja den reglerade vattenmängden, borde kunna utföras i successiva avsnitt. Det förtjänade understrykas, att uppstående kraftbehov i Norrbotten med detta arbetsätt i mån av behov kunde tillgodoses genom insättande av nya maskinaggregat i Porjus utan att det nu disponibla överskottet behöfde reserveras för detta ändamål. Ur den synpunkten mötte sålunda intet hinder att omedelbart tillgodogöra nämnda överskott inom styrelsens övriga distributionsområden.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 återkommer *vattenfallsstyrelsen* till frågan om fortsättningsanslag till ifrågavarande avloppstunnel och anför härom:

På grund av styrelsens tidigare tveksamhet att påbörja arbetena med avloppstunneln, innan avsättning kunnat beredas för i Porjus befintligt kraftöverskott, hava arbetena med tunneln icke tidigare blivit igångsatta. Sedan emellertid 1935 års riksdag godkänt styrelsens förslag om förenämnda stamlinje, har det beviljade anslaget för avloppstunneln nr 2 delvis tagits i anspråk för förberedande arbeten med tunnelutsprängningen. Transport- och nedfartsspår hava utförts liksom anläggning av kompressorstation och andra anordningar för sprängningsarbetenas utförande. Arbetet kommer att fortsättas, i den mån den med pågående revisionsarbeten i Porjus sysselsatta arbetsstyrkan icke blir fullt tagen i anspråk härför. Själva utsprängningen av tunneln kommer att påbörjas under loppet av år 1936.

Den ekonomiska motiveringen för dubbling av hela tunnelsystemet har av vattenfallsstyrelsen framlagts i skrivelse den 31 december 1928. Den största fördelen med dubblingen ligger däri, att man efter dess fullbordan kan

i Porjusstationen undan för undan öka maskininstallationen alltefter behovet.

Totalkostnaden för avloppstunneln med anslutningar, fortsätter styrelsen, vore numera beräknad till 1.4 miljon kronor. Härav hade redan anvisats 150,000 kronor. Den arbetsplan, som vore avsedd att följas, toge i huvudsak sikte på att vattenfallsstyrelsens förutvarande arbetare i Porjus skulle kunna få sysselsättning. För nästa budgetår hemställde styrelsen därför om anslag med 200,000 kronor.

Den av vattenfallsstyrelsen åberopade skrivelsen den 31 december 1928 finnes återgiven i propositionen nr 32 till 1929 års riksdag angående utförande av en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation, till vilken proposition jag här torde få hänvisa.

Det av 1932 års riksdag till en andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation anvisade begynnelseanslaget av 150,000 kronor torde, ehuru någon motivering icke lämnades i riksdagens skrivelse (nr 379), hava närmast åsyftat att bereda arbetstillfällen för den i Porjus befintliga arbetarstammen. Av skäl, som i det föregående berörts, har emellertid tunnelarbetet uppskjutits och först på senaste tiden påbörjats genom utförande av förberedande åtgärder.

Numera föreligga sådana förutsättningar för företaget, att dess utförande kan anses även ekonomiskt berättigat. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, sammanhänger detta ändrade förhållande med de möjligheter till användning av porjuskraft i landets sydligare delar, som öppnas vid fullbordandet av stamlinjen Porjus—Västerås. Vattenfallsstyrelsen har också framhållit, att framdeles i Norrland uppkommande behov av ökad vattenkraft efter färdigställandet av den andra avloppstunneln kan tillgodoses genom successivt insättande av nya maskinaggregat och eventuellt påbyggnad av dammen i Suorva, utan att det tillgängliga kraftöverskottet, som kan komma till omedelbar användning inom övriga delar av landet, behöver reserveras för sådant behov.

Vattenfallsstyrelsen har förutsatt, att arbetet skulle utföras i jämn takt under loppet av fyra år. Kostnaderna för företaget hava numera beräknats till 1,400,000 kronor eller 200,000 kronor mindre än de år 1931 uppgivna. För bedrivande av arbetena intill utgången av nästa budgetår har styrelsen beräknat ett belopp, utöver redan anvisat anslag, av 200,000 kronor vara erforderligt. Sammanlagt skulle vid bifall härtill stå till styrelsens förfogande ett belopp av 350,000 kronor, motsvarande en fjärdedel av totalkostnaden.

Med hänsyn till det anförda vill jag tillstyrka, att anslag till fortsättande av ifrågavarande tunnel upptages i riksstatsförslaget för nästa budgetår med av vattenfallsstyrelsen äskat belopp, 200,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *en andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 200,000.

*Departement-
chefen.*

7. Kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven.

[38.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 41) framställda förslag anvisade 1935 års riksdag till förberedande arbeten för anläggning av kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Beträffande förutsättningarna och kostnaderna för kraftstationsanläggningen torde jag få erinra om följande, i nästlidet års statsverksproposition återgivna upplysningar, som meddelats av generaldirektören och chefen för vattenfallsstyrelsen:

Den i Indalsälven strax söder om Bispgården belägna Stadsforsen jämte den närmast där nedanför liggande Österåsforsen utgöra de staten tillhöriga vattenkraftkällor i mellersta Norrland, vilka enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning närmast komma i betraktande för utbyggnad, när det gäller kraftleverans till centralblocket. Tillsammans representera de en fallhöjd av 47 fallmeter.

För att bedöma det lämpligaste sättet att utnyttja ifrågavarande forsar hava, efter tidigare preliminära utredningar, under år 1934 utförts mycket omfattande kompletterande undersökningar jämte diamantborrningar. Man har därvid prövat möjligheten att utnyttja fallsträckan dels i *en* enda anläggning, dels i *två*. Enanläggningsförslaget kan av tekniska och ekonomiska skäl icke lämpligen komma i fråga, då berggrunden icke är tillräckligt god för att man genom utsprängning av stora tunnlar skulle kunna koncentrera hela fallhöjden till ett ställe. Bebyggandet av de båda forsarna bör därför ske medelst två kraftstationsanläggningar, vardera med en fallhöjd av 23.5 meter. Det är den översta av dessa, som sålunda avser utbyggande av själva Stadsforsen, vilken närmast föreslås till utförande såsom givande den billigaste anläggningskostnaden.

Utbyggnaden avser två maskinaggregat, vardera motsvarande 150 m³ vatten per sekund. Planläggningen göres så, att framdeles ett tredje aggregat av samma storlek som de två första skall kunna tillfogas.

Maskineffekten i den första utbyggnaden blir 56,000 kW och den uttagna energimängden under ett normalår omkring 400 milj. kWh. När en gång det tredje aggregatet är installerat och den nedre kraftstationen utbyggd till samma storlek som den övre, blir den sammanlagda effekten omkring 160,000 kW och den totala, genererade energimängden 1.2 miljard kWh.

Huvudanordningen av kraftstationsanläggningen vid Stadsforsen är följande.

På tröskeln av den nuvarande Stadsforsen anlägges en regleringsdamm, varmed älvens naturliga vattenstånd kan höjas omkring 10 meter. I dammen anordnas luckutskov för avbördning av högvattenmängden och utföras anordningar för flottningens bedrivande samt för fiskens gång. Vattnet framföres till kraftstationen i en bred, kort tilloppskanal, som genom uppdamningen uppstår mellan vänstra älvstranden och en kanalmur, utförd på bergplatan vid sidan av fallet. Från tubintag, anordnade ett för varje maskinaggregat, framföres driftvattnet i korta tilloppstuber till kraftstationen, där dess energi utvinnes i vertikala, enhjuliga turbiner, varefter vattnet avledes till fallets nedströmssida med en kort avloppskanal. Turbinerna äro med vertikala axlar kopplade till ovanför liggande generatorer. Vid sidan av kraftstationen anordnas utomhusställverk för energiens upptransformering för överföring på långlinjerna.

Anläggningskostnaden, som preliminärt beräknats till 15 miljoner kronor eller omkring 270 kronor per installerad kW, fördelar sig på följande huvudgrupper:

	Kronor
Dambyggnad	4,400,000
Intag och tilloppskanal	1,200,000
Maskinstation	2,400,000
Avlopp	300,000
Vägar och transportanordningar	130,000
Permanent och provisoriska husbyggnader	450,000
Kraft under byggnadstiden, markskador och domstolskostnader ..	420,000
Maskinell utrustning	4,000,000
Administration och oförutsett	1,700,000
Summa kronor	15,000,000.

De förberedande arbeten, till vilka anslag med 300,000 kronor begärts, avse iordningställande av vägförbindelse från allmänna landsvägen mellan Bispgården och Sundsvall till byggnadsplatsen samt uppförande av erforderliga bostäder ävensom provisoriska byggnader för kompressorer, smedjor o. dyl. Därvid skulle i möjligaste mån användas de husbyggnader, som stå vid Harsprånget och där endast kräva underhåll för att ej förstöras. Dessutom böra lämpligen vissa förberedelser för dambyggnaden göras. Om detta anslag beviljas, kan fortsättningen ske i den takt, som lämpar sig efter behovet av kraft inom styrelsens distributionsområden. Den kortaste tiden för fullbordandet av hela anläggningen efter dessa förberedelsers företagande anslås till tre år.

Ett definitivt förslag är under utarbetande och är avsett att överlämnas, när tidpunkten är inne att med full fart sätta utförandet av anläggningen i dess helhet i verket.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 hemställer *vattenfallsstyrelsen* om anslag till påbörjande av ifrågavarande kraftstationsanläggning. Styrelsen anför härom:

Detaljutredningarna om kraftstationens lämpliga utförande hava fortsatt, men de hava ännu icke hunnit avslutas, så att tillstånd hos vattendomstolen kunnat begäras för arbetenas påbörjande. Kraftstationsläget och den huvudsakliga utformningen äro dock så klara, att arbeten med vägförbindelser, bostäder och provisoriska anordningar inom kort komma att påbörjas.

I samband med vattendomstolsbehandlingen komma de för anläggningen bestämmande vattenstånden ovanför och nedanför kraftstationen att fastläggas, och först därefter bliva de tekniska förutsättningarna så preciserade, att definitiva ritningar kunna uppgöras. Även i avvaktan härpå kan emellertid en hel del arbeten utföras, och har styrelsen tänkt sig, att de skola bedrivas i sådan omfattning, att anläggningen utan forcering kan åtminstone delvis bliva driftfärdig under år 1940. Skulle det framdeles visa sig önskvärt att få anläggningen tidigare färdigställd, kan detta vinnas genom forcering. Skulle å andra sidan färdigställandet lämpligen böra skjutas längre fram i tiden, bygges i långsammare takt.

Med hänsyn till önskvärdheten att hålla olika möjligheter beträffande arbetstakten öppna hemställer vattenfallsstyrelsen om ett anslag för ifrågavarande anläggning av 2,500,000 kronor, motsvarande ungefär en sjättedel av hela anläggningskostnaden.

Departement-
chefe.

Såsom av den förut inledningsvis lämnade redogörelsen för utbyggnadsprogrammet beträffande de statliga kraftverken framgår, skulle kraftstationen vid Stadsforsen i Indalsälven vara den närmast till utbyggnad ifrågakommande. Behovet av det vid denna station utvinningsbara krafttillskottet aktualiseras emellertid icke under de närmaste åren, enär genom anläggningen av ett stamlinjesystem Porjus—Västerås den för åren närmast efter år 1937 såsom erforderlig beräknade förstärkningen av krafttillgången inom det mellansvenska centralblocket blir tillgänglig.

Enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning bör kraftstationen vid Stadsforsen nu påbörjas och fullföljas i sådan takt, att anläggningen utan forcering av arbetena kan åtminstone delvis bliva driftfärdig år 1940.

Det möter givetvis svårigheter att på nuvarande stadium med någon säkerhet bedöma behovet av vattenkraft i början av 1940-talet. Härvidlag inverka så många faktorer — främst den allmänna konjunkturutvecklingen men jämväl sådana omständigheter som framtida järnvägs elektrifieringar, ökad elektrifiering av industri och jordbruk m. m. — att ett bedömande av utvecklingen måste bliva vanskligt. De tillfälliga verkningarna av vattenbrist på sina håll under ett eller annat år, vilka hittills vid förekommande tillfällen varit kännbara och särskilt motiverat vissa utvidgningar av ångkraftverket i Västerås, torde emellertid i betydande omfattning utjämnas genom den vid nämnda tid med all sannolikhet i gång varande huvudregleringen av Vätern.

Av de gångna årens erfarenheter att döma synes emellertid all sannolikhet tala för riktigheten av vattenfallsstyrelsens uppfattning om behovet av kraftstationen vid Stadsforsen. Såsom jag beträffande förutnämnda allmänna utbyggnadsprogram framhållit och vattenfallsstyrelsen nu förutsatt, kan och bör arbetstakten bestämmas efter den sig företeende utvecklingen av kraftkonsumtionen. Styrelsens preliminära arbetsplan baserar sig på att arbetet skulle utföras utan forcering.

Enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat äro detaljutredningarna beträffande ifrågavarande kraftstation ännu icke så långt framskridna, att vattendomstolens tillstånd till arbetet kunnat sökas, men i avvaktan å sådant tillstånd skulle en hel del arbeten kunna utföras.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter har jag ansett mig böra tillstyrka, att det av vattenfallsstyrelsen — utöver redan anvisat anslag av 300,000 kronor — äskade beloppet, 2,500,000 kronor, anvisas för nästa budgetår. Av den totala kostnaden för företaget, beräknad till 15 miljoner kronor, skulle vid bifall härtill återstå att täcka 12.2 miljoner kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 2,500,000.

8. Ett andra maskinaggregat vid Sillre kraftstation.

[39.] I det förslag rörande ett stamlinjesystem Porjus—Västerås, som i 1935 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 42) förelades riksdagen, ingick såsom väsentlig del utvidgning av kraftstationen vid Sillre med ett andra maskinaggregat. Av den till 11,775,000 kronor beräknade totalkostnaden för stamlinjesystemet belöpte ett belopp av 800,000 kronor på utvidgningen vid Sillre. Beträffande de ekonomiska förutsättningarna för ifrågavarande företag torde jag få hänvisa till efterföljande punkt, under vilken jag kommer att behandla frågan om fortsättningsanslag till nämnda stamlinjesystem.

I sin framställning den 29 september 1934 rörande stamlinjesystemet anförde vattenfallsstyrelsen beträffande Sillre kraftstation, att det visat sig lämpligt att i samband med utförandet av den i systemet ingående linjen Stadsforsen—Västerås förse kraftstationen i Sillre med ett aggregat nr 2 för 8,000 kilowatt, anordnat med såväl turbin som pump. Detta maskinaggregat kunde på ett lämpligt sätt utjämna kraftuttagningen från Porjus. Med pumpen kunde uttagas natt- och helgdagskraft, som eljest finge rinna bort oanvänd vid Porjus. Krafttillgången kunde på detta sätt bli rikligare under vardagarnas dagtid.

I sin skrivelse den 2 oktober 1935 har *vattenfallsstyrelsen*, under erinran om vad styrelsen sålunda tidigare yttrat, anført följande:

Genom den ökade effekten hos Sillrestationen skulle större driftsäkerhet kunna erhållas, i det att vid störningar å de långa överföringslinjerna mellan Porjus och Indalsälven Sillrestationens hela effekt kunde komma till användning för att tillgodose de mest angelägna kraftbehoven.

Med den förändrade drift av Sillrestationen, som sålunda blir en följd av norra stamlinjens byggande, bör, förutom det andra aggregatet, maskinutrustningen kompletteras med sådana anordningar, att övergången från pump-till turbindrift och vice versa kan ske snabbare än nu. Härigenom kommer stationen att på ett bättre sätt än nu kunna fylla sin betydelsefulla uppgift. Totalkostnaden för denna komplettering av Sillrestationen är beräknad till 700,000 kronor enligt följande kostnadsförslag:

	Kronor
Turbin och pumpmaskineri	350,000
Elektriskt maskineri	200,000
Byggnadskostnader	65,000
Automatisering	85,000

Summa kronor 700,000.

Det belopp av 100,000 kronor, varmed den angivna kostnadssumman understiger den i skrivelsen den 29 september 1934 upptagna, hänför sig till erforderlig transformatorutrustning, för vilken nämnda belopp inräknats i det av styrelsen för nästa budgetår begärda anslaget för distributionsanläggningar.

Insättning av det andra aggregatet borde, slutar styrelsen, lämpligen ske så att arbetena bleve färdiga vid ungefär den tidpunkt, då norra stamlinjen vän-

tades kunna tagas i bruk eller under loppet av år 1937. Det erforderliga beloppet borde därför anvisas under de två närmaste budgetåren, varav för budgetåret 1936/1937 450,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen hemställer alltså om anvisande av sistnämnda belopp för nästkommande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Det andra maskinaggregat vid Sillre, som avsågs i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 september 1934, var icke beräknat att utföras med automatiskt system för övergång från pump- till turbindrift eller omvänt. Enligt vad jag inhämtat kan emellertid genom automatiseringen dylik övergång ske så väsentligt snabbare än vid manuell omställning, att det för automatiseringen erforderliga beloppet 85,000 kronor, vilket innefattar kostnad för automatisering även av aggregatet nr 1, synes motiverat med hänsyn till Sillrestationens blivande uppgift att vid störningar å överföringslinjerna mellan Porjus och Indalsälven snabbt bereda tillgång till reservkraft.

Det angivna beloppet anser vattenfallsstyrelsen kunna ingå i den förut uppgivna totalkostnaden för maskinaggregatet nr 2, 800,000 kronor. Av denna kostnad har emellertid, såsom den lämnade redogörelsen visar, ett belopp av 100,000 kronor, avseende transformatorutrustning, av styrelsen överförts till begärt anslag för distributionsanläggningar. Av återstående kostnad, 700,000 kronor, har vattenfallsstyrelsen föreslagit en uppdelning på de två närmaste budgetåren med 450,000 kronor respektive 250,000 kronor, därvid styrelsen som skäl anfört, att anläggningen borde färdigställas samtidigt med förenämnda stamlinjesystem eller alltså under år 1937.

Då det synes lämpligt, att särskilt anslag vid sidan av anslag till stamlinjesystemet anvisas för ifrågavarande anläggning, och då jag icke funnit anledning till erinran mot vad vattenfallsstyrelsen härutinnan föreslagit, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ett andra maskinaggregat vid Sillre kraftstation*
för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reserv-
tionsanslag av kronor 450,000.

9. Stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.

[40.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 42) framställda förslag anvisade 1935 års riksdag till stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m. ett reservationsanslag för innevarande budgetår av 3,000,000 kronor. Beträffande detta företag, för vilket totalkostnaden beräknats till 10,975,000 kronor, vartill kommer det under föregående punkt omförmälda beloppet av 800,000 kronor för viss utvidgning av Sillre kraftstation, torde jag få erinra om följande.

I skrivelse den 29 september 1934 upptog vattenfallsstyrelsen, såsom jag förut inledningsvis erinrat, till behandling frågan om utbyggnadsprogrammet beträffande statens kraftverk för de närmaste åren och diskuterade två alternativ, nämligen å ena sidan ytterligare utbyggnad av ångkraftverket i Väster-

ås och å andra sidan tillvaratagande av det stora kraftöverskottet i Porjus genom en nordlig stamlinje, som bunde samman styrelsens alla tre block. Styrelsen stannade vid det senare alternativet och anförde härom:

Detta senare alternativ hade under åtskilliga år varit föremål för diskussion inom styrelsen men väckt betänksamhet väsentligen i två avseenden. För det första hade det varit tveksamt, huruvida ej kraftöverskottet i Porjus skulle erfordras vid malmfälten eller för Norrbottensindustrien. För det andra hade överföringen till Mellan-Sverige ingivit betänkligheter såväl i fråga om anläggningskostnaden som driften. I det senare avseendet hade den erfarenhet, som vunnits under de två sista årens samkörning, givit visshet om att det förslag, som i detta sammanhang framlades, skänkte nödig säkerhet.

Det kunde dämera med visshet sägas, att inom den tid, vartill hänsyn behövde tagas, kraftbehovet vid malmfälten och i Norrbotten icke bleve större än att det överskott vid Porjus, som bleve tillgängligt för transport söderut, till Norrforsblocket och centralblocket, komme att år 1937 uppgå till cirka 200 miljoner kWh vid nuvarande utbyggnad i Porjus och regleringsskede i Suorva.

Anläggningskostnaden uppginge till cirka 11 miljoner kronor. Den ökade kraftavsättningen inom såväl Norrforsblocket som centralblocket skulle, sedan ränta och amortering avdragits, giva ett mycket gott tillskott till förräntning av Porjus kraftstation.

Genom den föreslagna linjen öppnades emellertid utsikt att undan för undan utnyttja de utbyggnadsmöjligheter, som funnes vid Porjus, och man kunde därför fullfölja tanken att genom i långsam takt bedrivna arbeten utbygga vattenvägarna därstädes, så att sedermera efter behov nya maskinaggregat kunde inmonteras i Porjus.

Huvudlinjen i styrelsens åtgärder för tillgodoseende av den ökade kraftkonsumtionen inom samtliga dess avsättningsområden bleve sålunda enligt den nu framlagda planen byggande av en 132 kV-förbindelselinje från Boden till Västerås. I sinom tid följde därmed behov att installera det andra maskinaggregatet jämte tillhörande pumpmaskineri i Sillre. Något anslag härför behövdes dock ej för budgetåret 1935/1936.

Sitt förslag i här förevarande hänseende framlade vattenfallsstyrelsen i särskild skrivelse den 29 september 1934 om anslag till distributionsanläggningar m. m.

Vattenfallsstyrelsen erinrade till en början, att Porjus kraftverk alltsedan planerna på järnframställning i Norrbotten nedlades haft ett stort överskott på kraft, vilket under senare år ökats på grund av den minskade malmbrytningen och malmtransporten, som visserligen syntes vara stadd i ökning men dock icke bli så stor som man tidigare tänkt sig. Porjus hade därjämte mist sin kraftleverans till banan Riksgränsen—Narvik samt till hamnanläggningarna i Narvik, vilka företag betjänades av en norsk kraftanläggning.

Medan det sålunda, fortsatte styrelsen, funnes stort överskott i Porjus, hade kraften från Norrfors och Sillre tagits fullständigt i anspråk. Det hade syntes styrelsen naturligt, att kraftöverskottet från Porjus borde göras disponibelt vid Norrfors kraftverk genom att 132,000 volts-linjen Porjus—Boden fortsattes med oförändrad spänning till Vännäs och vidare med en spänning av 44,000 volt genom en förbindelseledning från Vännäs till Norrfors.

Styrelsen utvecklade vidare de särskilda skälen för linjens fortsättning över Nyland till Stadsforsen med en 132,000 volts-ledning.

Därefter övergick styrelsen till frågan om stamlinje Stadsforsen—Västerås och anförde därom, att det visserligen syntes kunna antagas, att kraftöver-

skottet i Porjus med tiden bleve till fullo använt inom Porjus och Norrfors avsättningsområden, men under lång tid framåt saknades det möjlighet därför. Den stamlinje, som erfordrades för att till centralblocket överföra den kraft, som icke konsumerades inom de norrländska områdena, borde anknytas till centralblocket i Västerås, så att kraften inmatades i den punkt, där eljest ångkraften infördes. Nämda linje kunde och borde vara så dimensionerad, att den även kunde omhändertaga kraften från en första utbyggnad i Stadsforsen.

De i stamlinjesystemet ingående arbetena och de därför beräknade *anläggningskostnaderna* framgå av följande sammanställning:

	Kronor
Förbindelseledning Boden—Vännäs—Norrfors med transformatorstation i Vännäs	3,040,000
Förbindelseledning Vännäs—Nyland—Stadsforsen med transformatorstationer i Nyland och Stadsforsen	2,075,000
Förbindelseledning Stadsforsen—Västerås med transformatorstation i Västerås	4,660,000
Förstärkning av transformatoranläggning i Porjus samt av linjen Porjus—Boden	1,200,000
Summa kronor	10,975,000.
Utvidgning av kraftstationen i Sillre med ett andra aggregat	800,000
Summa kronor	11,775,000.

Arskostnaden för stamlinjen Porjus—Västerås samt utvidgningen av Sillre beräknade vattenfallsstyrelsen till följande belopp:

	Kronor
Ränta: 3.6 % på 11,775,000 kronor	425,000
Avsättning till förnyelsefond vid i genomsnitt 30-årig livslängd hos anläggningarna	225,000
Administration, skatter, drift och underhåll	150,000
Summa kronor	800,000.

I fråga om *inkomsten av kraftavsättningen* från stamlinjen Porjus—Västerås samt utvidgningen av Sillre anförde vattenfallsstyrelsen:

Denna inkomst vore vansklig att beräkna, enär det vore svårt att avgöra, i vad mån överskottskraften kunde få användning inom Norrforsområdet, för fortsatt järnvägs elektrifiering eller inom centralblocket. Under de relativt ogynnsamma förutsättningarna, att ny kraftavsättning för högvärdiga ändamål icke komme till stånd inom Norrfors område, att järnvägs elektrifiering norr om Ånge icke beslutades och att sålunda överskottet kunde användas för högvärdig belastning endast inom centralblocket, medan en del av kraften tills vidare slumpades bort för användning inom förefintliga elektriska ångpannor, skulle inkomsterna respektive besparingarna i medeltal för perioden 1937—1944 bliva:

	Kronor
Inbesparad utvidgning av Västerås ångkraftverk med minst 30,000 kilowatt, motsvarande en årskostnad av minst	360,000
Inbesparing av bränsle m. m. för 45 miljoner kilowattimmar	562,000
Ökade leveranser av smältkraft c:a 20 miljoner kilowattimmar	160,000
Ökade leveranser av ånggenereringskraft 30 miljoner kilowattimmar	75,000
Summa kronor	1,157,000.

Nämnda (45 + 20 + 30) 95 miljoner kilowattimmar motsvarade cirka 120 miljoner kilowattimmar av det till inalles cirka 200 miljoner kilowattimmar uppgående kraftöverskottet i Porjus. Avsättningen av detta kraftbelopp skulle alltså lämna ett överskott av (1,157,000 — 800,000) 357,000 kronor att tillgodoräknas Porjus kraftverk. Ett förbättrat resultat ernåddes i den mån kraft kunde avsättas inom Norrfors kraftverk, vilket vore högst sannolikt, och komme att levereras för järnvägarna norr om Ånge. Väterns reglering komme att gynnsamt påverka utbytet, i det att efter denna reglering sommarkraft i större utsträckning kunde mottagas från Porjus med innehållande av vatten i Vätern för vinterbehovet.

Rörande den föreslagna stamlinjens *framtida uppgifter* anförde vattenfallsstyrelsen:

De i stamlinjeprojektet ingående delarna bleve till stort gagn för kraftförsörjningen icke endast under ett övergångsskede utan även mera permanent. Linjen Porjus—Stadsforsen bleve den framtida utjämningslinjen mellan Porjus, Norrfors, Stadsforsen och Sillre och komme att åstadkomma en bättre fördelning av kraften över norra och mellersta Norrland. När stambanan norr om Ånge bleve elektrifierad, kunde kraft tillföras densamma från nämnda linje. Linjen Stadsforsen—Västerås komme att under relativt kort tid tjänstgöra enbart för överföring av kraftöverskottet från Porjus till centralblocket men kunde därefter jämväl användas för överföring av kraft från ett första maskinaggregat i Stadsforsen. Man finge visserligen räkna med att under senare hälften av 1940-talet en 220,000 volts-linje måste byggas från Stadsforsen till Västerås, men den föreslagna 132,000 volts-linjen bleve då en värdefull reservlinje och komme att möjliggöra ett uppskov med den andra 220,000 volts-linjen, som under alla förhållanden syntes komma att erfordras mot slutet av 1950-talet men utan nämnda reservlinje behöva byggas cirka 5 år tidigare.

I fråga om *tid för färdigställandet* anförde styrelsen, att anläggningarna borde utföras till hösten 1937, emedan krafttillgången vid centralblocket icke räckte längre, ifall kraftkonsumtionen ökades normalt.

I skrivelse den 2 oktober 1935 angående anslag till distributionsanläggningar m. m. har *vattenfallsstyrelsen*, med framhållande av att huvuddelen av ifrågavarande stamlinjeanläggning avsetts att byggas under budgetåret 1936/1937, hemställt om ett anslag för ändamålet av 4,300,000 kronor för nämnda budgetår.

Mot det av vattenfallsstyrelsen för nästa budgetår äskade beloppet, 4,300,000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran och tillstyrker alltså anvisande av detsamma. Vid bifall härtill och fränsett kostnaderna för den under nästföregående punkt behandlade utvidgningen av Sillre kraftstation skulle av kostnaden för här ifrågavarande arbeten, 10,975,000 kronor, till budgetåret 1937/1938 kvarstå att täcka ett belopp av 3,675,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 4,300,000.

*Departements-
chefen.*

10. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

[41.] Till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk har riksdagen anvisat för vardera av budgetåren 1931—1933 3,300,000 kronor, för budgetåret 1933/1934 2,800,000 kronor, för budgetåret 1934/1935 2,000,000 kronor samt för budgetåret 1935/1936 3,400,000 kronor. Anslagsökningen för sistnämnda budgetår hänförde sig väsentligen till en ny primärinje Trollhättan—Göteborg och till anläggningar, som stodo i samband med pågående järnvägsselektrofieringar.

I skrivelse den 2 oktober 1935 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning om anslag till ifrågavarande ändamål för nästkommande budgetår.

Styrelsen har till en början beträffande medelsanvisning och medelstillgång för arbeten av ifrågavarande slag lämnat en redogörelse, av vilken i huvudsak framgår följande:

För tiden till den 1 juli 1936 hade för ifrågavarande ändamål beviljats ett sammanlagt belopp av 106,364,000 kronor såsom kapitalökningsanslag av låne-medel. Den 1 juli 1935 hade motsvarande kostnad för utförda distributionsanläggningar uppgått till cirka 101,314,000 kronor. Anslagsbehållningen hade sålunda vid sistnämnda tidpunkt varit 5,050,000 kronor, varav 1,650,000 kronor utgjorde oförbrukad del av det för budgetåret 1934/1935 beviljade anslaget och 3,400,000 kronor det för budgetåret 1935/1936 beviljade anslaget. Det från budgetåret 1934/1935 återstående anslagsbeloppet, 1,650,000 kronor, hänförde sig huvudsakligen därtill, att viss förskjutning ägt rum i tiden för utförandet av de för budgetåret 1934/1935 planerade arbetena, i det att vissa av dem icke hunnit fullbordas under nämnda budgetår och andra lämpligen kunnat uppskjutas till innevarande budgetår. En förnyad beräkning över de arbeten, som vore avsedda att utföras under innevarande budgetår, utvisade, att de disponibla anslagsmedlen med säkerhet komme att förbrukas under detta år.

Under budgetåret 1936/1937, anför styrelsen, komme nya distributionsanläggningar och utvidgning samt förstärkning av befintliga sådana att erfordras i ovanligt stor omfattning, varför anslagsbehovet bleve osedvanligt stort.

Anledningen härtill vore främst den fortsatta järnvägsselektrofieringen, som krävde nya utvidgningar av kraftöverförings- och transformeringsanläggningarna. Järnvägsselektrofieringen hade i likhet med stamlinjeöverföringen Porjus—Västerås tillkommit oberoende av den nu rådande högkonjunkturen, och redan med hänsyn därtill vore en betydande del av anslagsbehovet för distributionsanläggningar oberoende av den nuvarande konjunktrens varaktighet.

Även fränsett detta anslagsbehov, krävdes det dock för budgetåret 1936/1937 ett avsevärt högre belopp än vanligt för den allmänna distributionen. På grund av den under de senaste åren avsevärt ökade kraftavsättningen vore distributionsanläggningarna på åtskilliga håll knappa. Med hänsyn till de skärpta krav, som ställdes på avbrottsfri drift, erfordrades det, dels att de större överföringsanläggningarna successivt utrustades med fullständigare automatiskt utlösningssystem för urkoppling av fel, dels att bygdenäten efter hand kompletterades med nya ledningssektioner, så att sådana avbrott, som nu gjordes vid reparation och ombyggnad av ledningar, endast behöfve tillgripas relativt sällan. Anslag erfordrades emellertid därjämte för vissa nya ledningar och

transformatorstationer för nyelektrifiering av orter inom vattenfallsstyrelsens avsättningsområden samt för nya leveranser till industriella ändamål.

Under de närmast föregående åren hade, fortsätter vattenfallsstyrelsen, i styrelsens framställningar om anslag till distributionsanläggningar behoven för den allmänna distributionen och för järnvägselektrifiering behandlats var för sig. I fråga om de nu aktuella anslagsbehoven mötte det svårigheter att bibehålla denna uppdelning. För somliga transformatorstationer vore visserligen tillsvdare endast järnvägsbelastning att förutse, men det hade visat sig lämpligt att vid deras dimensionering räkna även med användning för annan distribution. I fråga om stamlinjer och primärlinjer vore det genomgående så, att nyanläggningarna eller förstärkningarna vore betingade av båda slagen av belastning. En uppdelning bleve därför konstlad och delvis missvisande. I den följande sammanställningen sammanfattades därför de anläggningar, som under nästa budgetår erfordrades för båda ändamålen:

	Kronor
Ställverket i Älvkarleby, utvidgning	50,000
Transformatoranläggningen i Sillre, utvidgning	100,000
Ny linje Trollhättan—Göteborg för 132,000 volt, inklusive utledning- ar i Trollhättan och Göteborg:	
Totalkostnad	900,000
Avgår redan beviljat anslag för budgetåret 1935/1936	500,000
	400,000
Stamlinjestationerna i Trollhättan och Göteborg, utvidgning	725,000
Stamlinjestationen i Ånge:	
Totalkostnad	500,000
Avgår redan beviljat anslag för budgetåret 1935/1936	200,000
	300,000
Stamlinjestationerna i Ockelbo och Ljusdal, utvidgning och komplet- tering	280,000
Ny sekundärstation vid Häggvik	800,000
Flyttbara reservtransformatorer för de elektrifierade järnvägarna i mellersta Sverige	250,000
Ny primärlinje Mellansel—Örnsköldsvik för 132,000 volt	250,000
Ny sekundärstation vid Örnsköldsvik	300,000
Ny sekundärstation vid Älvsbyn (Laver)	160,000
Förefintliga sekundärstationer, utvidgning och ombyggnad	700,000
Bygdeanläggningar:	
vid Trollhätte kraftverk	500,000
» Älvkarleby kraftverk	605,000
» Motala kraftverk	105,000
» Norrländska kraftverken	90,000
Diverse anläggningar och oförutsett	385,000
	Summa kronor 6,000,000

Om de sålunda angivna arbetena anför styrelsen:

Utvidgningen av ställverket i Älvkarleby står i samband med den ökning av stationens effekt, som inträtt på grund av turbinbyten.

I Sillre erfordras ökning av transformatoreffekten vid tillkomsten av det andra maskinaggregat, för vilket anslag begäres i annat sammanhang.

Utvidgningen av stamlinjestationerna i Trollhättan och Göteborg erfordras i samband med den nya linjen mellan nämnda platser.

Transformatorstationerna i Ockelbo, Ljusdal och Ånge komma att bli något

dyrbarare än tidigare beräknats, beroende på att utrustningen till stor del placeras på järnvägsvagnar enligt önskemål från järnvägsstyrelsen och generalstabens, varjämte dessa stationer befunnits böra utföras för större effekt än som från början avsetts, för att de skola kunna leverera kraft icke enbart för järnvägsdriften utan jämväl för den allmänna distributionen.

Den nya sekundärstationen vid Häggvik invid Norrvikens sekundärstation erfordras i första hand för den omformarestation, som skall läggas där för matning av de viktiga järnvägssträckorna i Stockholms närhet. Men dessutom planeras i Häggvik en sammanknytning mellan statens kraftnät å ena sidan och Stockholms stads samt Krångele kraftaktiebolags ledningar å den andra. En sådan förbindelse är i hög grad önskvärd för kraftutbyte mellan statens nät samt Krångeles och Stockholms kraftanläggningar. Under den senaste vattenbristperioden 1933—1934 upprättades med hjälp av en från Stockholm lånad transformator vid Norrsunda en provisorisk förbindelse med Stockholms stads ledning Untra—Stockholm, varigenom Stockholms stads ångkraftcentral vid Värtan kunde bidraga till kraftförsörjningen inom statens centralblock under denna period, men denna transformatorstation kan icke lämpligen användas för framtiden. Någon definitiv överenskommelse rörande sammanbindningen vid Häggvik har ännu icke träffats, men det har ansetts lämpligt att i anslagsbehoven medräkna ett belopp härför.

Med hänsyn till såväl driftsäkerheten för de elektrifierade banorna som generalstabens krav har det visat sig lämpligt att anskaffa en allmän transformatorreserv bestående av två på järnvägsvagnar monterade större transformatorer med tillhörande strömbrytare.

Den nya linjen Mellansel—Örnsköldsvik jämte transformatorstationen i Örnsköldsvik är avsedd att förbinda Norrforsnätet med den nya stamlinjen Porjus—Västerås.

Sekundärstationen i Älvsbyn är avsedd för kraftleverans till Lavers gruvfält. Vid de förefintliga sekundärstationerna erfordras dels på vissa håll insättning av nya transformatorer, dels på åtskilliga håll komplettering eller ombyggnad av ställverk och automatiska urkopplingsanordningar.

För bygdeanläggningar erfordras ett relativt högt belopp, beroende dels på kraftledning till och transformatorstationer inom orter, vilka skola förses med kraft från statens nät, dels på förstärkningar och anordnande av reservförbindelser så att avbrott endast i mindre utsträckning behöva göras vid linjereparationer.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att för budgetåret 1936/1937 måtte till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten anvisas ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor.

Departement-
chefen.

Det av vattenfallsstyrelsen äskade beloppet innebär en betydande ökning i förhållande till de under senare budgetår för motsvarande ändamål anvisade anslagen. Med hänsyn till vad styrelsen därom anfört har jag emellertid funnit mig böra tillstyrka styrelsens framställning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 6,000,000.

Gemensamt anslag.**11. Kontorsbyggnad för statens vattenfallsverks räkning i kvarteret Björnen i Stockholm.**

[42.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 1 mars 1935, nr 134, framställda förslag anvisade riksdagen (skrivelse nr 120) till kontorsbyggnad för statens vattenfallsverks räkning i kvarteret Björnen i Stockholm för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Beträffande detta byggnadsföretag, som kostnadsberäknats till 650,000 kronor, varav 15,000 kronor förutsatts skola utgå av förnyelsefondsmedel och återstoden, 635,000 kronor, av kapitalökningsmedel, torde jag få erinra om följande:

Kontorsbyggnaden är avsedd att uppföras i hörnet av Klara södra kyrkogata och Karduansmakaregatan. För denna del av staden gäller äldre stadsplan. Det föreliggande förslaget stred i vissa avseenden mot gällande byggnadsordning, nämligen vad beträffade hushöjden mot Karduansmakaregatan, vindsvåningens utformning samt en föreslagen provisorisk garagebyggnad å gården. Byggnaden var avsedd att förläggas indragen från Klara södra kyrkogata i enlighet med ett av stadens byggnadsnämnd tillstyrkt men av stadsfullmäktige ännu ej antaget förslag till vidgning av denna gata. Förslag till vidgning jämväl av Karduansmakaregatan förelåg, men något byggnadsförbud åvilade ej tomten.

Genom beslut den 13 december 1935 har Kungl. Maj:t efter framställning av vattenfallsstyrelsen och hörande av stadens vederbörande myndigheter förklarat hinder icke möta för utförandet av ifrågavarande byggnadsföretag i huvudsaklig överensstämmelse med då föreliggande ritningar.

I skrivelse den 2 oktober 1935 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anvisande av det för ifrågavarande byggnadsföretag ytterligare erforderliga beloppet, 235,000 kronor. Styrelsen har meddelat, att rivning av nuvarande byggnad å tomten dåmera påbörjats samt att anbud på grundläggning för byggnaden infordrats.

Då numera efter Kungl. Maj:ts nyss återgivna beslut något hinder mot uppförande av ifrågavarande kontorsbyggnad icke föreligger, torde det för byggnadsföretagets slutförande erforderliga beloppet, 235,000 kronor, böra anvisas.

*Departement-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kontorsbyggnad för statens vattenfallsverks räkning i kvarteret Björnen i Stockholm* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 235,000.

Statens allmänna fastighetsfond.

Nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli.

[43.] Genom beslut vid 1928 och 1929 års riksdagar bragtes frågan om nya lokaler för Kungl. Maj:ts kansli till lösning. För vad under dessa år förekom i nämnda fråga lämnades närmare redogörelse i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag (sjätte huvudtiteln, punkt 42). Här må endast erinras, att enligt berörda beslut kanslihuskomplexet, som är avsett att inrymma lokaler för samtliga statsdepartement med undantag av utrikes- och försvarsdepartementen, skall bestå av en huvudbyggnad, med förläggning i huvudsak på det äldre kanslihusets plats, och två flygelbyggnader, förlagda å det från staden förvärvade västra området av nuvarande kvarteret Mars och Vulcanus. Arbetet avsågs skola bedrivas så, att flyglarna kunde vara färdiga sommaren 1932 och hela byggnadskomplexet vara fullbordat under sommaren 1935. Jämlikt förslag i 1932 års statsverksproposition (sjätte huvudtiteln, punkt 47) anvisades emellertid för budgetåret 1932/1933 medel allenast till fullbordande av flygelbyggnaderna, under det att med hänsyn till det ekonomiska läget en förskjutning i arbetsplanens genomförande i övrigt ansågs böra äga rum. Flygelbyggnaderna färdigställdes till avsedd tidpunkt och togos i anspråk i början av september 1932.

Kostnaderna för byggnadsföretaget hava tidigare beräknats komma att uppgå till 4,975,000 kronor, i vilket belopp ingår en till 100,000 kronor beräknad kostnad för utförande i enlighet med beslut av 1930 års riksdag av arkadanordning i södra flygelbyggnaden. Sedermera har byggnadsstyrelsen — av anledningar för vilka redogjorts i fjolårets sjätte huvudtitel (punkt 40) — beräknat totalkostnaderna till 5,330,000 kronor. Av riksdagen hava för ändamålet anvisats sammanlagt 4,455,000 kronor, varav 2,845,000 kronor ur fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden. Med riksdagens medgivande har härutöver tagits i anspråk ett belopp av 250,000 kronor, som Stockholms stad erlagt till statsverket i ersättning för anordnande av nyssnämnda arkad. Sammanlagda beloppet av de för byggnadsföretaget till förfogande ställda medlen uppgår alltså till 4,705,000 kronor, varav nästlidet års riksdag anvisat 800,000 kronor att utgå av berörda fond.

I skrivelse den 29 augusti 1935 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel till företagets fullföljande.

Styrelsen har därvid till en början anmält, att enligt inkomna anbud kostnaderna för vissa leveranser och arbeten komme att betydligt understiga dem som härför överslagsvis beräknats. Den beräknade totalkostnaden, 5,330,000

kronor, kunde sålunda minskas med 200,000 kronor till 5,130,000 kronor. Med avdrag härifrån av de summor, som hittills för ändamålet ställts till styrelsens förfogande, tillhoppa 4,705,000 kronor, återstode ett anslagsbehov av 425,000 kronor.

Styrelsen har vidare anmält, att byggnadsstommen till det nya kanslihuset numera är uppförd och taktäckt, och att de invändiga putsningsarbetena i allt väsentligt slutförts. Om arbetena komme att fortgå utan hinder, kunde byggnadsföretaget, såsom angivits i skrivelse av styrelsen den 9 augusti 1934, beräknas vara i sin helhet färdigt i början av år 1937. De medel, som ännu återstode att anvisa av det beräknade slutliga kostnadsbeloppet, eller 425,000 kronor, borde följaktligen utgå under budgetåret 1936/1937.

Byggnadsstyrelsen hemställer på grund av det anförda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1936/1937 till nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli anvisa ett belopp av 425,000 kronor.

Av byggnadsstyrelsens redogörelse framgår, att totalkostnaden för ifrågasvarande byggnadsföretag, vilken enligt de senaste preliminära beräkningarna skulle belöpa sig till 5,330,000 kronor, i verkligheten torde minskas med 200,000 kronor till 5,130,000 kronor, och att det belopp, som härav återstår att anvisa, uppgår till 425,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då, såsom styrelsen framhållit, företaget, på sätt tidigare förutsatts, torde kunna vara fullbordat i början av år 1937, blir sistnämnda belopp erforderligt i sin helhet under nästkommande budgetår.

Vid flera föregående tillfällen har erforderligt belopp kunnat beredas ur fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden. Enligt vad jag inhämtat uppgå emellertid fondens disponibla medel för närvarande endast till omkring 300,000 kronor. Vid sådant förhållande torde ett anslag å 125,000 kronor å riksstaten vara ofrånkomligt. Jämlikt gällande bestämmelser skall jämväl fråga om disposition av fondens medel i varje särskilt fall underställas riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 125,000;

dels ock medgiva, att till samma ändamål må av fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden användas ett belopp av kronor 300,000.

Beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.

[44.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1934 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 4, punkt 38) framställda förslag, beviljade riksdagen till beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m. ett belopp av 2,312,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1934/1935 såsom

reservationsanslag ett belopp av 525,000 kronor. För innevarande budgetår anvisades till samma ändamål ett reservationsanslag av 425,000 kronor. Av de beviljade medlen hava alltså hittills anvisats sammanlagt 950,000 kronor.

Såsom av nämnda punkt i 1934 års statsverksproposition närmare framgår, beräknades kostnaderna för företaget på följande sätt:

	Kronor
Inlösen från Stockholms stad av fastigheterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus	1,147,000
Förvärv av fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Argus	155,000
Byggnadskostnader, grundförstärkningar, inredningar m. m.	781,000
Ledningsarbeten	118,000
Oförutsedda utgifter, ritningar, kontroll och administration	111,000
Summa	2,312,000.

I det redan anvisade medelsbeloppet ingår köpeskillingen för fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Argus med 155,000 kronor, medan återstoden, 795,000 kronor, är avsedd till förberedande arbeten, ritningar m. m. samt till byggnads- och ledningsarbeten. Att anvisa skulle sålunda återstå dels medel för inlösen från Stockholms stad av fastigheterna nr 3 och 7 i nämnda kvarter, vilka medel enligt köpeavtal med staden skola gäldas kontant den 1 oktober 1937, och dels erforderliga medel till de resterande byggnadskostnaderna, utgörande (1,010,000 — 795,000) 215,000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1935 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår och därvid, enär medel för inlösen av fastigheterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus icke behöva vara tillgängliga förrän under budgetåret 1937/1938, begränsat sitt äskande till 215,000 kronor, motsvarande de resterande byggnadskostnaderna.

Vad byggnadsstyrelsen sålunda föreslagit har icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1934 års riksdag till *beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.* beviljade beloppet av 2,312,000 kronor för budgetåret 1936/1937 såsom reservationsanslag anvisa kronor 215,000.

Ny värmeledning i fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

[45.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (sjätte huvudtiteln, punkt 45) anvisade 1933 års riksdag till ny värmeledning i fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 45,000 kronor. För nästlidet budgetår anvisades under sjätte huvudtiteln ett anslag av 32,000 kronor för samma ändamål.

Såsom framgår av nyssberörda punkt 45 av 1933 års sjätte huvudtitel beräknades totalkostnaderna för värmeledningsanläggningens utförande till 101,000

kronor, vilket belopp enligt en av byggnadsstyrelsen angiven plan skulle fördelas på tre budgetår med respektive 45,000, 32,000 och 24,000 kronor.

I skrivelse den 31 juli 1935 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att till här ifrågasvarande ändamål måtte för budgetåret 1936/1937 anvisas ett reservationsanslag av 24,000 kronor.

Mot byggnadsstyrelsens förslag har jag icke funnit anledning till erinran. I enlighet med vad chefen för finansdepartementet tidigare i dag föreslagit, skulle förevarande anslag under rubriken Statens allmänna fastighetsfond utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ny värmeledning i fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 24,000.

Inredning av portvaktsbostad m. m. i huset nr 7 Birgerjarlsgatan i Stockholm.

[46.] I skrivelse den 19 mars 1934 hemställde *chefen för marinstaben*, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt byggnadsstyrelsen att, så snart ske kunde, inreda ny portvaktsbostad i bottenvåningen i det av marinstaben m. fl. disponerade huset nr 7 vid Birgerjarlsgatan i Stockholm. Denna hemställan motive-rades i huvudsak med att ny portvakt skulle anställas, att därvid lämpligen borde anställas en gift man, att den förefintliga portvaktslägenheten, belägen i bottenvåningen åt gården, vore för liten såsom bostad åt två personer samt att för portens bevakning bostaden borde ligga i omedelbar anslutning till husets ingång.

I utlåtande den 13 juni 1934 meddelade *byggnadsstyrelsen*, att styrelsen, som funne den nuvarande portvaktsbostaden otillfredsställande såsom familjebostad, låtit uppgöra två alternativa förslag till anordnande av ny portvaktsbostad, nämligen i bottenvåningen mot Smålandsgatan alternativt i våningen en trappa upp. Det förra alternativet, alternativ I, ville styrelsen icke förorda, huvudsakligen enär enligt detta skulle tagas i anspråk till butikslokaler uthyrda lokaler och statsverkets nettokostnader per år för den nya portvaktsbostaden på grund härav och med hänsyn till inredningskostnader m. m. kunde beräknas till i runt tal 3,800 kronor. Härtill komme att detta alternativ icke vore lämpligt från vare sig bostads- eller bevakningssynpunkt.

Beträffande det andra alternativet, betecknat alternativ II, innebärande att i våningen en trappa upp skulle anordnas två rum åt Birgerjarlsgatan samt ett kök jämte hall åt gården, anförde byggnadsstyrelsen:

Enligt alternativ II skulle portvaktsbostaden förläggas till det av kustartilleriets chefsexpedition för närvarande disponerade utrymmet nr 201 med intilliggande smärre utrymmen nr 204 och 205 i våningen en trappa upp. Från denna lägenhet skulle portvakten kunna på ett effektivt sätt bevaka den enda till våningen en trappa upp och ovanför liggande våningar ledande ingången.

Förutsättningen för denna förläggning vore emellertid, att åt kustartilleriets chefsexpedition upplättes det av marinstaben för närvarande disponerade rummet nr 214 i våningen en trappa upp i stället för rummet nr 201, samt att åt marinstaben i ersättning för förstnämnda rum upplättes den av stabens expeditionsvakt för närvarande disponerade lägenheten i våningen fyra trappor upp, upptagande med nr 501—505 betecknade utrymmen. Då hyresvärdet å sistnämnda lägenhet syntes vara ungefär detsamma som hyresvärdet å de utrymmen i våningen 1 trappa upp, som enligt alternativ II skulle tagas i anspråk för den nya portvaktsbostaden, skulle statsverkets kostnader för en dylik förläggning av portvaktsbostaden endast hänföra sig till utgifter för lägenhetens inredning samt för iordningställande av erforderliga nya toalettutrymmen för kustartilleriets chefsexpedition ävensom för den nuvarande vaktmästarbostadens i våningen 4 trappor upp förändring till ämbetslokaler. Enligt verkställd beräkning skulle dessa kostnader uppgå till sammanlagt 17,500 kronor. Beräknades ränta och amortering på denna kostnad till 8 %, skulle årskostnaden för en portvaktslägenhet, förlagd enligt alternativ II, uppgå till 1,400 kronor. Frånräknades även i detta fall värdet på den nuvarande portvaktslägenheten 200 kronor, utgjorde nettokostnaden enligt detta alternativ omkring 1,200 kronor. Då alternativ II sålunda ställde sig väsentligt fördelaktigare ur ekonomisk synpunkt samt en förläggning av portvaktslägenheten enligt detta alternativ ur såväl bevaknings- som trevnadssynpunkt vore att föredraga framför alternativ I, funne sig styrelsen för sin del böra förorda en lösning av förevarande lokalfråga enligt alternativ II.

Byggnadsstyrelsen ville framhålla, att vilket av de båda alternativen, som valdes, kostnaderna för erforderliga ändringsarbeten icke kunde bestridas av anslaget till byggnader och reparationer, vilket även för budgetåret 1934/1935 blivit starkt beskuret.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställde byggnadsstyrelsen om bemyndigande att i enlighet med det såsom alternativ II betecknade förslaget låta till portvaktsbostad inreda det av kustartilleriets chefsexpedition disponerade utrymmet nr 201 med intilliggande utrymmen nr 204 och 205 i våningen en trappa upp i ifrågavarande fastighet ävensom iordningställa de av marinstabens expeditionsvakt för närvarande disponerade utrymmena i våningen 4 trappor upp nr 501—505 till tjänstelokaler för marinstaben. Vid bifall härtill hemställde byggnadsstyrelsen tillika, att Kungl. Maj:t måtte ställa till styrelsens förfogande ett belopp av 17,500 kronor för bestridande av kostnaderna för nämnda omändringsarbeten samt föreskriva, att det av marinstaben för närvarande disponerade rummet nr 214 i våningen en trappa upp finge tagas i anspråk av kustartilleriets chefsexpedition.

I utlåtande den 14 augusti 1934 över byggnadsstyrelsens förslag anförde *chefen för marinstaben*:

Det skäl, som föranlett styrelsen att förorda förläggning av portvaktslägenheten en trappa upp, har huvudsakligen varit hyresvärdena av butikslokalerna i bottenvåningen. Ifrågavarande fastighet torde emellertid icke hava inköpts av statsverket för att förvärva en inkomstkälla utan för att bereda ämbetslokaler åt vissa statsmyndigheter. Det är, såvitt jag har kunnat iakttaga, icke brukligt att i för ämbetsverk uppförda hus inreda butikslokaler, och det är beklagligt att så skall vara förhållandet i nu förevarande fastighet. Olägenheterna därav äro nämligen flera. Tillgodoseendet av det trängande behovet av ämbetslokalernas utvidgning inom fastigheten har förhindrats. Inga som helst källarutrymmen ha kunnat disponeras och endast ett vindskontor. Arkivutrymmen ha ej kunnat beredas på ett tillfredsställande sätt och tjänste-

rummen kunna ej i större utsträckning än som redan skett belastas med skåp för förvaring av hemliga arkivalier. I huset befintlig hiss har måst avstängas från bottenvåningen och även i övrigt är butikslokalernas befintlighet otillfredsställande ur säkerhetssynpunkt. Jag vidhåller därför den åsikten, att portvaktslägenheten om möjligt bör inredas i bottenvåningen och anser att utvecklingen bör gå i riktning mot ändring av butikslokalerna till tjänsterum.

Byggnadsstyrelsen har bl. a. anfört, att tillgodoseende av behov av ökade lokaler för marinstaben enligt styrelsens mening torde kunna ske utan ett utnyttjande av butiksutrymmena, men har ej närmare ingått på denna fråga. Då nu ett sådant behov sedan flera år föreligger, får jag hemställa, att styrelsen, i händelse av bifall till dess såsom alternativ II betecknade förslag till portvaktsbostad, måtte erhålla i uppdrag att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en utökning av marinmyndigheternas lokaler med 5 å 6 rum.

Slutligen vill jag i detta sammanhang omförmäla, att jag från och med den 1 nästkommande oktober anställt en manlig, gift portvakt, varför det är angeläget, att bostadsfrågan för honom ordnas till det bättre så snart lämpligen kan ske.

Statskontoret anförde i utlåtande den 3 september 1934, att ämbetsverket icke blivit övertygat om att de ändrade anordningar i avseende å bevakningen av förevarande fastighet, som föreslagits, vore oundgängligen erforderliga, utan ansåge, att det borde tagas under övervägande, huruvida icke bevakningen av porten borde såsom dittills kunna med användande av den nuvarande portvaktslägenheten anförtros åt en ensam person. Därest emellertid ny portvaktslägenhet funnes böra inredas, ville statskontoret för sin del uttala, att byggnadsstyrelsens såsom alternativ II betecknade förslag avgjort syntes vara att föredraga. I likhet med byggnadsstyrelsen ville statskontoret därför under angivna förutsättning förorda nämnda förslag. Då av byggnadsstyrelsens utlåtande i ärendet framginge, att anslaget till byggnader och reparationer icke kunde tagas i anspråk för bestridande av de kostnader, varom här vore fråga, syntes under samma förutsättning medel för ändamålet böra begäras hos riksdagen.

Enligt beslut den 4 januari 1935 fann Kungl. Maj:t förberörda framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I detta sammanhang får jag erinra om att Kungl. Maj:t den 22 mars 1935, efter särskild framställning av chefen för marinstaben, bemyndigat byggnadsstyrelsen att för marinstabens räkning i angränsande fastighet förhyra en lägenhet om 6 rum m. m. för en årlig hyra av högst 4,500 kronor.

I skrivelse den 26 september 1935 har nu *chefen för marinstaben* hemställt om åtgärder till beredande av ny bostad åt portvakten i huset nr 7 Birgerjarls-gatan i enlighet med förutnämnda alternativ II och i samband därmed inredning av nuvarande vaktmästarbostaden fyra trappor upp till tjänsterum, allt för en beräknad kostnad av 17,500 kronor. Chefen för marinstaben har därvid åberopat, bland annat, att bostadsinspektören i Stockholm i skrivelse den 18 mars 1935 anfört, att vid bostadsinspektionens besiktning konstaterats att portvaktslägenheten i bottenvåningen ej fyllde de minimifordringar, som hälsovårdsstadgan ställde på en sund bostad, enär dagerförhållandena vore otill-

fredsställande, kokvrån vore för liten och saknade evakuering, ventilerat skafferi saknades m. m. Med anledning härav hade bostadsinspektören hemställt, att lägenheten snarast möjligt utrymdes och ej vidare upplättes för bostadsändamål.

I häröver den 9 oktober 1935 avgivet utlåtande har *byggnadsstyrelsen* tillstyrkt bifall till framställningen och samtidigt framhållit, att kostnaderna för ifrågakvarande arbeten med hänsyn till dessas art icke syntes kunna utgå av den i inkomst- och utgiftsstaten för statens allmänna fastighetsfond under titeln »Reparations- och underhållskostnader m. m. för fonden tillhörande fastigheter» för byggnadsstyrelsens delfond upptagna posten.

Statskontoret, som anbefallts att avgiva utlåtande i fråga om sättet för bestridande av ifrågakvarande kostnader, har i utlåtande den 4 november 1935 anfört:

Enligt Kungl. Maj:ts brev till byggnadsstyrelsen den 15 juni 1935 angående riksdagens skrivelse nr 121 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 rörande inrättande av statens allmänna fastighetsfond m. m. skall omförmälda byggnadsfastighet från och med den 1 juli 1935 redovisas såsom tillgång å den i nämnda fond ingående byggnadsstyrelsens delfond. På grund härav torde i enlighet med vad som anförts i nämnda proposition (sid. 38) och riksdagsskrivelse (sid. 6) kostnaderna för de byggnadsarbeten, om vilka här är fråga, böra bestridas från ett å riksstaten för nästkommande budgetår bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Statens allmänna fastighetsfond» uppfört reservationsanslag, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel.

*Departements-
chefen.*

Då på sätt av den lämnade redogörelsen framgår den nuvarande portvaktsbostaden i huset nr 7 Birgerjarlsgatan ej fyller minimifordringarna enligt hälsovårdsstadgan å en sund bostadslägenhet och då husets portvakt icke lämpligen kan vara bosatt i den nuvarande vaktmästarbostaden fyra trappor upp, måste ny portvaktslägenhet anordnas. Numera föreligger enighet mellan myndigheterna om att denna nya bostad bör förläggas till våningen en trappa upp i enlighet med det inom byggnadsstyrelsen upprättade, såsom alternativ II betecknade förslaget. Detta förslag, som tillika innefattar omändring av nämnda vaktmästarbostad till ämbetsrum såsom ersättning för de utrymmen i våningen en trappa upp, vilka skulle disponeras för portvaktsbostaden, synes även mig vara att föredraga.

Kostnaderna för inredning av ny portvaktslägenhet hava beräknats till 14,500 kronor. Vaktmästarbostadens omändring till tjänsterum har beräknats draga en kostnad av 3,000 kronor. Mot dessa kostnadsberäkningar synes icke vara något att invända. Ej heller har jag funnit anledning till erinran mot de föreliggande ritningarna, vilka äro upprättade inom byggnadsstyrelsen och dagtecknade den 2 maj 1934. Då för arbetenas utförande erforderligt belopp, 17,500 kronor, synes icke böra utgå av fastighetsfondens underhållsmedel, vill jag tillstyrka, att erforderligt anslag anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Såsom chefen för finansdepartementet tidigare i dag angivit, skulle förevarande anslag utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inredning av portvaktsbostad m. m. i huset nr 7 Birgerjarlsgatan i Stockholm* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 17,500.

Nybyggnad för statens väginstitut.

[47.] I skrivelse den 13 november 1935 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort framställning om beredande av medel å 380,000 kronor till nybyggnad för statens väginstitut. Styrelsen har föreslagit, att nämnda belopp skall utgå av automobilskattemedel och täckas på så sätt, att härför dels tages i anspråk det för innevarande budgetår under sjätte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget av 130,000 kronor för bidrag till vissa forsknings- och undersökningsarbeten, dels ock anvisas ett anslag av 250,000 kronor, att utgå av automobilskattemedel. Beträffande möjligheten att för ändamålet disponera nyssnämnda belopp av 130,000 kronor har jag yttrat mig i samband med behandlingen av frågan om anslag under sjätte huvudtiteln för nästa budgetår för bidrag till vissa forsknings- och undersökningsarbeten. Jag har därvid uttalat mig för en sådan medelsdisposition.

Utredningen i ärendet har ännu icke hunnit slutföras, och på den grund kan jag icke nu framlägga slutligt förslag i ämnet. Däremot finner jag mig böra förorda, att det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för nästkommande budgetår såsom erforderligt anslag angivna beloppet, 250,000 kronor, beräknas i riksstatsförslaget för nämnda budgetår. Efter samråd med chefen för finansdepartementet vill jag föreslå, att beloppet upptages under rubriken Statens allmänna fastighetsfond och förutsättes skola utgå av automobilskattemedel.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till *nybyggnad för statens väginstitut* för budgetåret 1936/1937 beräkna ett reservationsanslag av kronor 250,000, att utgå av automobilskattemedel.

Anordnande av lokaler för länsarkitekten i Nyköping m. m.

[48.] Genom beslut den 15 juni 1935 har Kungl. Maj:t förordnat, bland annat, att länsarkitekten i Södermanlands och Gotlands läns länsarkitektdistrikt skall vara stationerad i Nyköping.

I skrivelse den 7 november 1935 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anslag till bland annat anordnande av lokaler för länsarkitekten i Nyköping.

Styrelsen har till en början anfört, att länsarkitekten A. Stille på uppdrag

av styrelsen verkställt utredning rörande möjligheten att inom länsresidenset i Nyköping anordna de erforderliga lokalerna. Utredningen hade visat, att det enda outnyttjade utrymmet inom residenset, som kunde ifrågakomma för ändamålet, vore en del av den nyinredda vindsvåningen i residensets östra flygel. Stille hade därefter till styrelsen överlämnat tre av honom upprättade alternativa förslag till anordnande av ifrågavarande lokaler.

Enligt alternativ I skulle det i vindsvåningen befintliga bokförrådsutrymmet i sin helhet tagas i anspråk för länsarkitektkontoret. Enligt alternativ II skulle den nu till chaufförsbostad inredda lägenheten samt endast en mindre del av berörda bokförrådsutrymme tagas i anspråk för ändamålet. Alternativ III avsåge samma lokalutrymme som alternativ II men skilde sig från detta alternativ beträffande plandispositionen.

Byggnadsstyrelsen, som vid sin skrivelse fogat de tre alternativförslagen, har i likhet med länsarkitekten Stille funnit det med III betecknade förslaget lämpligast med hänsyn till den däri föreslagna plandispositionen. I anslutning härtill har styrelsen anfört följande:

Enligt alternativ III skulle, såsom antytts, förenämnda chaufförsbostad, vars disposition inginge i landshövdingens förmåner, tagas i anspråk för länsarkitektkontoret. Stille hade med anledning härav undersökt möjligheterna att anordna en dylik bostad på annat håll inom residentsfastigheten. Därvid hade tagits i övervägande att iordningställa den gamla bostadslägenheten i den nuvarande envåningsbyggnaden av trä utmed Hospitalsgatan eller att för ändamålet inreda östra flygelns vind över sessionssalen. I likhet med länsarkitekten Stille ansåge byggnadsstyrelsen emellertid intetdera av dessa båda alternativ böra komma till utförande. Att nu nedlägga kostnader på istandsättningsarbeten inom träbygganden funne nämligen styrelsen olämpligt med hänsyn till att byggnaden framdeles kunde komma att rivas för att bereda plats för en nybyggnad för länets lantmäterikontor, och att inreda chaufförsbostad i östra flygelns vind vore icke heller att förorda, då allvarliga svårigheter mötte för dragning av erforderliga ledningar genom underliggande lokaler.

Den omständigheten, att ny chaufförsbostad icke lämpligen kunde anordnas inom residentsfastigheten i stället för den, som skulle tagas i anspråk för länsarkitektkontoret enligt alternativ III, torde emellertid enligt styrelsens mening icke böra få utgöra hinder för genomförande av detta alternativ med hänsyn till angelägenheten av att länsarkitektkontoret beredes lokaler i anslutning till länsstyrelsens. Styrelsen förutsatte dock, att bostad för landshövdingens chaufför förhrydes på statsverkets bekostnad ute i staden, intill dess en framtida nybyggnad för lantmäterikontoret kunde komma till utförande, eventuellt att kontant gottgörelse beredes landshövdingen för den nuvarande chaufförsbostaden.

I en byggnadsstyrelsens förevarande framställning bifogad skrivelse av den 2 november 1935 har *länsstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot anordnandet av lokaler för länsarkitektkontoret enligt alternativ III, dock under förutsättning dels att medel ställdes till förfogande för sådan inredning av det efter förslagets genomförande kvarblivande förvaringsrummet å vinden för böcker, att detsamma kunde i full utsträckning utnyttjas för detta ändamål, och dels att landshövdingen erhöle kompensation för den

minskning i förmåner, som uppkomme genom att den till hans förfogande ställda chaufförsbostaden toges i anspråk.

Kostnaderna för genomförandet av alternativ III hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 14,500 kronor, vartill kommer kostnaden för inredning av den återstående delen av bokförrådet på sätt länsstyrelsen i sin berörda skrivelse förutsatt. Byggnadsstyrelsen har beräknat detta inredningsarbete draga en kostnad av 2,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1936 års riksdag att för anordnande av lokaler för länsarkitekten i Nyköping i huvudsaklig överensstämmelse med det som alternativ III betecknade förslaget anvisa ett belopp av 16,500 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställer därjämte, att, därest ifrågakomna inredningsarbeten komma till stånd, Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt styrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag angående beredande av kompensation åt landshövdingen Hammarskjöld för den minskning i förmåner, som uppkomma genom att den berörda chaufförsbostaden toges i anspråk för nu avsett ändamål.

Nu föreliggande framställning avser att bereda den i Nyköping placerade länsarkitekten erforderliga tjänstelokaler. I likhet med byggnadsstyrelsen finner jag det ändamålsenligt, att dessa lokaler om möjligt inredas i länsresidenset därstädes. Enligt företagen utredning kan för ändamålet disponeras endast viss del av den å länsresidenset nyinredda vinden. I fråga om valet mellan de tre uppgjorda förslagen till lokalernas anordnande delar jag byggnadsstyrelsens uppfattning, att det såsom alternativ III betecknade förslaget, mot vilket länsstyrelsen under förut angivna förbehåll icke haft något att erinra, innefattar den fördelaktigaste lösningen av lokalfrågan. Enligt detta förslag skulle en nu till chaufförsbostad inredd lägenhet — enligt uppgift ingående i landshövdingens förmåner — jämte en mindre del av ett för länsstyrelsens bokförråd disponerat utrymme behöva tagas i anspråk. Mot kostnaderna för ifrågavarande arbete, vilka beräknats för länsarkitektens lokaler till 14,500 kronor och för de i samband med förslagets genomförande erforderliga inredningsarbetena i det kvarblivande bokförrådsrummet till 2,000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran.

*Departement-
chefen.*

På sätt chefen för finansdepartementet i annat sammanhang angiver, torde anslagsbeloppet böra anvisas att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Rörande den väckta frågan om beredande av kompensation åt landshövdingen för den minskning i förmåner, som kan uppkomma genom att berörda chaufförsbostad toges i anspråk för nu avsett ändamål, torde denna fråga efter utredning sedermera böra upptagas till prövning.

I anslutning till vad jag anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *anordnande av lokaler för länsarkitekten i Nyköping*
m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 16,500.

Beredande av utvidgade lokaler åt länsstyrelsen i Kalmar län.

[49.] I sitt den 25 oktober 1932 avgivna betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet för närmast kommande tioårsperiod berörde *statens organisationsnämnd* länsstyrelsens i Kalmar län lokalbehov och anförde därvid följande.

I landsstatshuset saknades lokaler för vägingenjören och dennes expedition. För detta ändamål förhyrdes en lokal på annat håll för 1,400 kronor om året. Länsstyrelsen hade vidare påpekat, att det av landsfogden nu disponerade rummet vore olämpligt beläget, då vittnen och andra besökare hade att passera ett utanför beläget tjänsterum och väntrum för landsfogden saknades. Slutligen saknades lokal för länsarkitekten, därest denne komme att i en framtid placeras i Kalmar. Det hade ifrågasatts från länsstyrelsens sida, att för de nämnda ändamålen erforderliga lokalutvidgningar skulle vinnas genom att till länsstyrelsens disposition överlämna de nu för lantmäterikontorets räkning i landsstatshuset disponerade lokalerna. För lantmäterikontoret skulle då i stället en nybyggnad uppföras. Organisationsnämnden hade av länsstyrelsens lokaler erhållit ett i stort sett gynnsamt intryck. Visserligen vore i ett par rum tre à fyra befattningshavare placerade, men denna olägenhet syntes kunna undvikas genom företagande av vissa omplaceringar inom de nuvarande lokalerna. Landsfogdens tjänsterum hade icke synts nämnden otillfredsställande. Visserligen hade besökande att passera genom ett utanför beläget tjänsterum, men enligt vad landsfogden uppgivit ägde förhör endast sällan rum i hans tjänstelokaler. Däremot torde antalet andra besökande uppgå till 4 à 5 per dag. Nämnden ansåge, att därest lokal åt vägingenjören icke kunde anordnas inom länsstyrelsens nuvarande lokaler, de å husets vind befintliga stora utrymmena borde tagas i anspråk för de utvidgningar, som kunde behövas; en dylik anordning underlättades av att från det nuvarande vaktrummet en bred stentrappa redan nu ledde upp till vinden. Med anledning av det anförda hade nämnden ansett frågan om denna länsstyrelses lokalbehov icke tarva upptagande i byggnadsplanen.

I skrivelse den 31 augusti 1935 har länsstyrelsen i Kalmar län gjort framställning om anslag till beredande av utvidgade lokaler åt länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har därvid inledningsvis anført, att länsstyrelsen i skrivelse till statens organisationsnämnd den 17 juni 1931, med anledning av från nämnden inkommen förfrågan rörande eventuellt behov av utökning av länsstyrelsens lokaler, på i skrivelsen angivna skäl hemställt om behöflig utökning av lokalerna ej blott för länsstyrelsens eget behov utan även för beredande av tjänstelokaler till landsfogden, vägingenjören och länsarkitekten samt i sådant avseende föreslagit, att de av lantmäterikontoret disponerade lokalerna skulle få, efter nödiga ändringar, för ändamålet disponeras och en särskild byggnad för lantmäterikontoret uppföras. Organisationsnämnden hade sedermera vid besök på ort och ställe, under vitsordande av behovet av den av länsstyrelsen begärda utökningen av lokalerna, på nyss återgivna grunder uttalat sig för inredande av dylika lokaler å landsstatshusets vind.

Härefter anföres i skrivelsen, att då länsstyrelsens behov av utökade lokaler, vilket redan för fem år sedan varit trängande, numera vore ofrånkomligt, hade länsstyrelsen, sedan organisationsnämnden upphört med sin verksamhet, sett sig nödsakad att själv upptaga frågan till förberedande behandling och uppdragit åt länsarkitekten Olof Lundgren att undersöka möjligheterna att, på sätt organisationsnämnden tänkt sig, å landsstatshusets vind inreda lokaler såväl för länsstyrelsens ytterligare behov som för vägingenjören, landsfogden och länsarkitekten.

Till närmare belysning av ifrågavarande ökade lokalbehov har länsstyrelsen anfört följande:

Länsstyrelsens arbetsbörda hade, särskilt under de senare åren, ytterligare ökat och personalen hade för den skull måst förstärkas. Särskilt landskansliets lokaler vore för närvarande otillräckliga för sitt ändamål och för beredande av nödig arbetsro och trevnad för tjänstemännen. Landsfogdens tjänsterum vore inrymt i landskansliets lokaler innanför ett av expeditjonsrummen, vilket förorsakade stora olägenheter, då vittnen och andra besökande hos landsfogden måste passera nämnda expeditjonsrum. Det till landsfogden upplåtna rummet behövdes för övrigt nödvändigtvis för landskansliets egen räkning.

För vägingenjören vore fortfarande lokaler förhyrda ute i staden, vilket visat sig synnerligen olägligt, då denne befattningshavare, som vore länsstyrelsens biträdande tjänsteman, givetvis behöfve vara tillstädes i länsstyrelsen, liksom alla av honom förvarade, till vägväsendet hörande handlingar borde vara för länsstyrelsen lätt tillgängliga. Angelägenheten av att åt vägingenjören snarast möjligt bereddts tjänstelokal i länsstyrelsen hade också uttryckligen framhållits av de inom kommunikationsdepartementet år 1932 tillkallade sakkunniga för omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med därmed sammanhängande spörsmål.

Åt länsarkitekten, som visserligen vore stationerad i Växjö, men som hölle regelbundna mottagningar i Kalmar, hade måst anvisas ett rum å landskontoret, som också disponerades av domänintendenten och där domänhandlingarna förvarades, vilket innebure ett missförhållande. Härvid vore emellertid att märka, att i Kalmar enligt Kungl. Maj:ts beslut hädanefter skulle stationeras en biträdande länsarkitekt, åt vilken givetvis nu måste beredas nödiga expeditjons- och ritlokaler.

Förberörda, av länsarkitekten Lundgren verkställda utredning, vilken bifogats länsstyrelsens framställning, upptager förslag om inredning å landsstatshusets nuvarande vind av tolv rum jämte korridor, tamburer, arkiv, toaletter m. m. Enligt förslaget skulle landsfogden erhålla ett större arbetsrum och ett skrivrum samt kapprum, vägingenjören ett större arbetsrum, en ritsal samt ett skriv- och förрум jämte kapprum och arkiv med möjlighet att utvidga kontoret med ett mindre reservrum och eventuellt ytterligare ett större rum, samt länsarkitekten likaledes ett arbetsrum, en ritsal, ett skriv- och förрум jämte kapprum och arkiv, varjämte även detta kontor eventuellt skulle kunna utvidgas med ytterligare ett rum. Tvenne reservrum, användbara för länsstyrelsen eller som sammanträdesrum, hava upptagits, utgörande förenämnda reservutrymmen för vägingenjören och länsarkitekten. Samtliga de föreslagna lokalerna skulle betjänas dels av huvudtrappan, som skulle uppdragas och brandfritt avskiljas från nedanför liggande våning, dels av en inre

trappa i byggnadens södra del, vilken trappa skulle uppdragas till vinden. Rummen skulle utrustas med kalkputsade väggar med fyllning för att i möjligaste mån isolera mot såväl värme som kyla. Golven i arbetsrummen skulle anordnas i stavparkett på schejamassa, moderna snickerier utföras och arkivutrymmena förses med arkivdörrar och arkivbelysning.

Med hänvisning till det sålunda upprättade förslaget och därtill hörande ritningar har länsstyrelsen i sin skrivelse förklarat, att förslaget enligt länsstyrelsens mening innebure en ur såväl ekonomisk som praktisk synpunkt synnerligen välbetäckt lösning av frågan, och fördenskull på det livligaste tillstyrkt detsamma under anhållan, att åtgärder snarast möjligt måtte vidtagas för det överhängande behovets skyndsamma tillgodoseende.

Kostnadsberäkningen för förslagets genomförande belöper sig, på sätt av handlingarna närmare framgår, till ett belopp av 78,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande den 3 oktober 1935 över länsstyrelsens framställning till en början erinrat om statens organisationsnämnds förut återgivna uttalande samt påpekat, att det nu framlagda förslaget torde vara något mer omfattande än vad nämnden förutsatt. *Byggnadsstyrelsen* anför vidare:

För sin del får byggnadsstyrelsen framhålla, att styrelsen i likhet med organisationsnämnden icke finner anledning föreligga att för utvidgning av länsstyrelsens lokaler uppföra en nybyggnad för lantmäterikontoret, utan att denna lokalutvidgning lämpligen bör ske genom inredning av landsstatshusets vind. Beträffande omfattningen av denna inredning får styrelsen framhålla, att det, med hänsyn till länsstyrelsens ökade arbetsuppgifter, numera måste anses vara helt uteslutet att kunna bereda lokaler för vägingenjören inom länsstyrelsens nuvarande lokaler. På grund härav och då det givetvis såsom länsstyrelsen framhållit torde vara olägligt att vägingenjörens expedition är inrymd i en förhyrd lägenhet ute i staden, finner byggnadsstyrelsen det vara lämpligt, att en lokal nu iordningställes åt vägingenjören inom landsstatshusets vind. Vidare torde det vara ofrånkomligt att här bereda lokal för den biträdande länsarkitekt, som enligt den nya länsarkitektorganisationen skall vara anställd hos länsstyrelsen. Vad landsfogdens lokalfråga beträffar får byggnadsstyrelsen framhålla, att även om, såsom organisationsnämnden gjort gällande, landsfogdens nuvarande lokal skulle tillsvidare kunna godtagas för sitt ändamål och denna lokal icke omedelbart skulle behöva tagas i anspråk för landskansliets räkning, det måste anses vara välbetäckt att, därest lokaler för vägingenjören och den biträdande länsarkitekten inredas inom landsstatshusets vind, låta inredningsarbetena omfatta hela vindsutrymmet, varigenom lokal skulle erhållas jämväl för landsfogden samt därutöver vissa arkiv- och reservutrymmen för länsstyrelsens eget behov. Det ställer sig nämligen givetvis ekonomiskt fördelaktigare att inreda vinden i dess helhet i ett sammanhang än att verkställa inredningsarbetet i olika etapper.

Byggnadsstyrelsen har funnit det av länsstyrelsen framlagda förslaget i huvudsak tillfredsställande men framställt vissa anmärkningar mot den föreslagna fasadutformningen. I anslutning härtill har inom styrelsens utredningsbyrå upprättats ett nytt förslag, framställt å tre den 19 september 1935 dagteknade ritningar, vilka underställts länsstyrelsens prövning och av denna jämlikt å ritningarna tecknad påskrift godkänts.

Kostnaderna för genomförandet av det sålunda föreliggande nya förslaget

skulle enligt inom byggnadsstyrelsen verkställd beräkning uppgå till samma belopp, som beräknats för det tidigare förslaget, eller 78,000 kronor samt fördela sig på följande sätt:

	Kronor.
Byggnadsarbeten	54,000:—
Värme, vatten- och avloppsledningar	9,500:—
Elektrisk installation	1,500:—
Administration, ritningar och kontroll	7,500:—
Oförutsedda utgifter	5,500:—

Summa kronor 78,000:—.

Med överlämnande av förenämnda, den 19 september 1935 dagteknade nya förslag har byggnadsstyrelsen tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 78,000 kronor för ökning av länsstyrelsens i Kalmar län lokaler m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med sistnämnda förslag.

Samtidigt har byggnadsstyrelsen framhållit, att, därest medel komma att ställas till förfogande för ändamålet, byggnadsarbetena lämpligen borde utföras genom byggnadsstyrelsen, under vars förvaltning landsstatshuset är ställt.

Ifrågavarande förslag avser att bereda länsstyrelsen utvidgade lokaler, bland annat genom inredning av nytt tjänsterum för landsfogden, och att inom landsstatshuset förlägga dels vägingenjörrens expedition, för vilken för närvarande lokal förhyres på annat håll, och dels kontor åt den biträdande länsarkitekt, som enligt omorganisationen av länsarkitektsinstitutionen för framtiden blir stationerad inom Kalmar län. Redan år 1931 upptog statens organisationsnämnd efter då företagen undersökning frågan om utvidgning av länsstyrelsens lokaler, i det nämnden ifrågasatte, att, därest lokal åt vägingenjören icke kunde anordnas inom de nuvarande lokalerna, de å husets vind befintliga stora utrymmena borde tagas i anspråk för de utvidgningar, som kunde behövas. Såsom byggnadsstyrelsen framhållit, ansluter sig det nu framlagda förslaget till de av organisationsnämnden angivna riktlinjerna men torde vara något mera omfattande än vad nämnden förutsatt, i det att enligt förslaget skulle, såsom nyss framhållits, å landsstatshusets vind inredas lokaler icke endast för vägingenjören utan även för länsstyrelsens eget behov samt för landsfogden och den biträdande länsarkitekten.

Att de för vägingenjören och den biträdande länsarkitekten erforderliga expeditionerna icke kunna inrymmas inom länsstyrelsens nuvarande lokaler synes uppenbart. Länsstyrelsen har framhållit, att dess arbetsbörda under de senare åren ökats och att personalen därför måst förstärkas. Med hänsyn härtill och då, såsom byggnadsstyrelsen anfört, det ställer sig ekonomiskt fördelaktigare att inreda vindsutrymmet i ett sammanhang än i olika etapper, synes intet vara att erinra mot förslaget att nu vidtaga åtgärder för nyssnämnda utrymmes utnyttjande i dess helhet.

Det framlagda förslaget till ifrågavarande inredningsarbete synes, i dess av byggnadsstyrelsen reviderade skick, på ett lämpligt sätt tillvarata det tillgäng-

*Departement-
chefen.*

liga utrymmet och på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodose de förevarande lokalbehoven. Ej heller synes något vara att erinra mot att kostnaden för inredningsarbetet, på sätt byggnadsstyrelsen tillstyrkt, beräknas till 78,000 kronor.

Såsom byggnadsstyrelsen framhållit torde arbetet lämpligen böra utföras genom byggnadsstyrelsen, som handhar förvaltningen av landsstatshuset.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *beredande av utvidgade lokaler åt länsstyrelsen i Kalmar län* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 78,000.

Beredande av lokaler för den biträdande länsarkitekten i Kristianstad m. m.

[50.] I skrivelse den 7 november 1935 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av anslag för beredande inom länsresidenset i Kristianstad av lokaler för den biträdande länsarkitekten i Kristianstad m. m.

Inledningsvis vill jag erinra om att 1934 och 1935 års riksdagar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag (Utgifter för kapitalökning bil. 4, punkt 41 respektive bil. 3 punkt 49) beviljat för om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad tillhoppa 277,000 kronor. Dessa anslag avsågo att bereda länsstyrelsen utökade och förbättrade lokaler. Enligt byggnadsplanen skulle på länsresidensets tomt uppföras en nybyggnad, varvid länsstyrelsens lokalbehov — delvis även genom ändringar i den nuvarande byggnaden — skulle komma att tillgodoses samt utrymme därjämte beredas åt lantmäterikontoret, som ävenledes var i behov av utvidgade och för sitt ändamål lämpade lokaler.

I skrivelse den 18 december 1934 angående anvisande av erforderliga medel för byggnadsarbetet under nu löpande budgetår framhöll byggnadsstyrelsen, bland annat, att, därest enligt av styrelsen framställt förslag en länsarkitekt placerades i Kristianstad, lokaler för denne skulle kunna inredas å vinden i den gamla residensbyggnaden ovanför landskansliets lokaler för en kostnad av 12,000 kronor.

Genom beslut den 15 juni 1935 har Kungl. Maj:t förordnat, bland annat, att en biträdande länsarkitekt skall vara stationerad i Kristianstad.

Byggnadsstyrelsen har i sin nu förevarande skrivelse till en början anfört följande:

Länsstyrelsen i Kristianstads län hade i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 17 juli 1935, under erinran, att jämlikt föreskrift i instruktionen för länsarkitektorganisationen länsstyrelsen skulle tillhandahålla lokal för biträdande länsarkitekt, anfört, att det med anledning av nu pågående om- och tillbyggnad av länsresidenset syntes länsstyrelsen lämpligt, att lokaler i samband därmed anordnades för detta ändamål. Vidare hade länsstyrelsen framhållit, att några utrymmen för kontorslokaler åt den biträdande länsarkitekten icke kunde beredas inom de av till- och ombyggnadsarbetena berörda lokalerna, samt, med hänvisning till byggnadsstyrelsens förenämnda skrivelse den

18 december 1934, hemställt, att styrelsen ville vidtaga åtgärder för anordnande å vinden i den gamla residensbyggnaden av lokaler för den biträdande länsarkitekten.

Med anledning härav hade byggnadsstyrelsen låtit utarbeta ett förslag till ifrågavarande inredningsarbeten, varvid det emellertid visat sig erforderligt att giva arbetena en större omfattning än vad styrelsen ansett sig ha anledning förutsätta vid den tidigare preliminära kostnadsberäkningen, slutande å 12,000 kronor. Utöver de två tjänsterum jämte arkivutrymme, som byggnadsstyrelsen tidigare räknat med, hade det sålunda befunnits påkallat att förse ifrågavarande avdelning med eget kapprum och toalett m. m., varjämte ett mindre väntrum borde anordnas intill länsarkitektens tjänsterum. Vidare hade det befunnits lämpligt att förse det tjänsterum, som skulle utnyttjas såsom ritkontor, med ett större fönster samt att anordna en ny trappa i betong och kalksten till vindsvåningen. Kostnaderna för genomförandet av det upprättade förslaget uppginge till följande belopp:

Byggnadsarbeten	13,500 kronor
Värme-, vatten- och avloppsledningar	4,000 »
Elektriska belysningsledningar	1,200 »
Ritningar, kontroll, administration samt oförutsedda utgifter ..	2,300 »
	<hr/>
	21,000 kronor.

Sedan byggnadsstyrelsen till länsstyrelsen för yttrande överlämnat berörda förslag, har enligt vad byggnadsstyrelsen anfört länsstyrelsen i skrivelse den 23 oktober 1935 meddelat, bland annat, att länsarkitekten N. Blanck upprättat ett förslag i frågan, som upptog, förutom utrymmen för den biträdande länsarkitekten, även ett lunchrum. Då enligt detta förslag större utrymme skulle beredas den biträdande länsarkitekten, hade länsstyrelsen funnit detta förslag lämpligare.

Vad beträffade lunchrummet, som vore avsett för samtliga befattningshavare i residensbyggnaden utom lantmäterikontorets personal, hade länsstyrelsen emellertid ansett, att detsamma borde förläggas mera centralt och lättillgängligt, i vilket avseende rummet nr 41 inom landskontoret bättre skulle lämpa sig för detta ändamål. Landskontorets blankettförråd, som för närvarande vore inrymt i nämnda rum nr 41, skulle, enligt länsstyrelsens mening, kunna inrymmas i det i länsarkitekten Blancks förslag upptagna utrymme för lunchrum.

Efter granskning av det sålunda av länsstyrelsen framförda förslaget hade byggnadsstyrelsen under hand meddelat länsstyrelsen, att förslaget i fråga icke kunde av byggnadsstyrelsen biträdas, då ett genomförande av detsamma skulle möta vissa byggnadstekniska svårigheter samt betinga alltför höga kostnader.

Med hänsyn till de erinringar, som byggnadsstyrelsen sålunda framställt mot sistnämnda förslag, hade länsstyrelsen med skrivelse den 6 november 1935 till byggnadsstyrelsen med godkännande överlämnat det inom byggnadsstyrelsen uppgjorda förslaget till lokaler för den biträdande länsarkitekten. Till detta förslag hade länsarkitekten Blanck fogat ett förslag till inredande av blankettrum för länsstyrelsen intill de för den biträdande länsarkitekten avsedda lokalerna.

Den sålunda ifrågasatta kompletteringen av byggnadsstyrelsens förslag förutsätter, att det rum i bottenvåningen, nr 41, som för närvarande upptages av blankettförrådet, iordningställes till lunchrum. Mot det kompletterade förslaget, som drager en merkostnad av 4,000 kronor, har byggnadsstyrelsen för sin del icke haft något att erinra. De sammanlagda kostnaderna för nu ifrågavarande byggnadsarbete, som åskådliggjorts å en den 6 november 1935 dagtecknad och godkänd ritning, bilagd byggnadsstyrelsens framställning, skulle alltså uppgå till 25,000 kronor, i vilket belopp även ingå kostnaderna för lunchrummets iordningställande.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1936 års riksdag att till inredande av, bland annat, lokaler för den biträdande länsarkitekten i Kristianstad inom vindsvåningen i länsresidenset därstädes i huvudsaklig överensstämmelse med omnämnda, den 6 november 1935 dagtecknade ritningsförslag för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag å 25,000 kronor.

Departementets-
chefen.

Här förevarande framställning avser i främsta rummet att bereda den biträdande länsarkitekten i Kristianstad lokaler i länsresidenset därstädes. Då enligt vad som upplyses i ärendet nu föreliggande lokalbehov icke kan tillgodoses inom de lokaler, som efter länsresidensets om- och tillbyggnad komma att stå till länsstyrelsens förfogande, måste alltså åtgärder vidtagas för anskaffande av erforderliga och lämpliga lokaler för den biträdande länsarkitekten. Dessa lokaler torde lämpligen anordnas i den nuvarande länsresidensbyggnaden samt inredas i samband med nu pågående om- och tillbyggnad av länsresidenset. Det av byggnadsstyrelsen framlagda kompletterade förslaget, som av länsstyrelsen godkänts, synes mig på ett ändamålsenligt sätt tillgodose det föreliggande behovet. Mot att i samband med anordnande av lokaler för den biträdande länsarkitekten jämväl, på sätt föreslagits, anordnas ett lunchrum för länsstyrelsens personal har jag icke funnit något att invända.

Den för arbetena uppgjorda kostnadsberäkningen, slutande å 25,000 kronor, och den i ärendet företedda ritningen hava icke givit mig anledning till erinran. På sätt chefen för finansdepartementet i annat sammanhang angiver, torde anslagsbeloppet böra anvisas att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

I anslutning härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *beredande av lokaler för den biträdande länsarkitekten i Kristianstad m. m.* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 25,000.

Nybyggnad för lantmäterikontoret i Gävleborgs län.

[51.] I skrivelse den 11 mars 1935, nr 72, anmälde riksdagen, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 50) för budgetåret 1935/1936 anvisat ett reservationsanslag av 50,000 kronor till nybyggnad för lantmäterikontoret i Gävleborgs län.

Ifrågavarande byggnad avsågs att uppföras å en tomt inom kvarteret Hövdingen i Gävle, vilken tomt förutsattes bli kostnadsfritt upplåten av Gävle stad, och beräknades draga en sammanlagd kostnad av 195,000 kronor.

Genom beslut den 22 mars 1935 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att med Gävle stads vederbörande myndigheter föra erforderliga förhandlingar angående de närmare villkoren för mottagande av den av staden för ifrågavarande ändamål erbjudna tomten samt att därefter inkomma till Kungl. Maj:t med utlåtande och förslag i ämnet.

I skrivelse den 5 december 1935 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att järnvägsstyrelsen efter riksdagens berörda beslut i byggnadsfrågan under hand hos byggnadsstyrelsen framställt förfrågan, huruvida icke lantmäterikontorets i Gävle lokalbehov skulle kunna tillgodoses genom att för kontoret iordningställdes viss del av den s. k. södra järnvägsstationen därstädes, vilken dåmera vore nedlagd, i stället för att en nybyggnad uppfördes för ändamålet.

Med anledning härav hade byggnadsstyrelsen, enligt vad styrelsen vidare meddelat, ansett sig böra verkställa en utredning rörande lämpligheten av en sådan lösning av förevarande lokalfråga, och hade inom styrelsen utarbetats ett skissförslag till lantmäterikontorets inrymmande i den övre våningen inom nämnda stationsbyggnad. Härjämte hade järnvägsstyrelsen framlagt ett annat skissförslag, avseende kontorets förläggande till byggnadens bottenvåning. Båda dessa förslag, av vilka byggnadsstyrelsen funnit det av järnvägsstyrelsen upprättade icke fylla sådana krav på brandsäkerhet, som numera uppställdes på lokaler för lantmäterikontor, skulle, enligt inom byggnadsstyrelsen verkställda kostnadsberäkningar, betinga en kostnad av omkring 150,000 kronor.

Med skrivelse den 25 april 1935 hade byggnadsstyrelsen underställt dessa förslag lantmäteristyrelsens prövning, varefter byggnadsstyrelsen till lantmäteristyrelsen översänt ännu ett inom järnvägsstyrelsen upprättat förslag i frågan, dagtecknat den 25 juni 1935, vilket förslag kostnadsberäknats till 165,000 kronor.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 29 augusti 1935 hade lantmäteristyrelsen, anför byggnadsstyrelsen vidare, avgivit yttrande i ärendet och därvid ifrågasatt lämpligheten överhuvudtaget av en förläggning av lantmäterikontoret till nämnda stationsbyggnad. Om emellertid trots de nackdelar, som stationsbyggnadens utnyttjande för ändamålet skulle medföra, det befunnos ekonomiskt fördelaktigare, att lantmäterikontoret där inrymdes, vore enligt lantmäteristyrelsens mening enda förutsättningen för att så skulle kunna ifrågakomma, att stationsbyggnaden, i motsats till vad nu vore fallet, gjordes fullt säker för brandfara. I fråga om de tre olika skissförslagen hade det av järnvägsstyrelsen upprättade, den 25 juni 1935 dagtecknade förslaget syntts lantmäteristyrelsen vara att föredraga, men hade lantmäteristyrelsen påfordrat genomförandet av ytterligare anordningar utöver de i detta förslag angivna, vilka givetvis skulle komma att öka kostnaderna för förslagets genomförande.

Byggnadsstyrelsen har därefter rörande lämpligheten av en ändring i den förut fastställda byggnadsplanen anført följande:

Kostnaderna för iordningställande av lokaler för lantmäterikontoret i förenämnda stationsbyggnad skulle alltså med icke fullt 30,000 kronor understiga

den för uppförandet av en nybyggnad i kvarteret Hövdingen beräknade kostnaden å 195,000 kronor. Toges vidare i betraktande dels att den mark, varå stationshuset vore beläget, representerade ett visst kapitalvärde, även om byggnaden i befintligt skick för närvarande icke kunde utnyttjas, och dels att Gävle stad erbjudit sig att till statsverket kostnadsfritt upplåta tomten inom berörda kvarter, hade det syntts byggnadsstyrelsen, som om en förläggning av lantmäterikontoret till stationsbyggnaden icke skulle komma att medföra någon avsevärd ekonomisk fördel för kranan. På grund härav och då en förläggning av lantmäterikontoret till en nybyggnad inom kvarteret Hövdingen måste anses innebära en för kontoret i alla avseenden lämpligare och rationellare lösning av dess lokalfråga hade byggnadsstyrelsen icke ansett skäl föreligga att göra någon framställning om ändring av statsmakternas beslut rörande denna fråga.

Sedan byggnadsstyrelsen i skrivelse den 5 september 1935 härom underlåtit järnvägsstyrelsen hade, enligt vad byggnadsstyrelsen vidare meddelar, med Gävle stads drätselkammare förts förhandlingar angående de närmare villkoren för mottagandet av den av staden erbjudna tomten inom kvarteret Hövdingen. I anslutning härtill hade upprättats preliminärt avtal, vilket den 5 december 1935 översänts till drätselkammaren. Enligt vad styrelsen emellertid under hand erfarit, önskade drätselkammaren taga del av slutgiltiga ritningar till ifrågavarande nybyggnad, innan drätselkammaren fattade definitivt beslut rörande villkoren för tomtupplåtelsen.

Vad beträffar den närmare utformningen av nybyggnaden har byggnadsstyrelsen anfört följande:

Byggnadsstyrelsen hade genom länsarkitekten S. Häggbom i samråd med vederbörande överlantmätare låtit upprätta ett fullständigt förslag i frågan. Vid utarbetandet av detta förslag hade det befunnits önskvärt att vidtaga vissa ändringar i den av byggnadsstyrelsen tidigare framlagda byggnadsplanen. Förändringarna innefattade i huvudsak, att den i det tidigare förslaget delvis utnyttjade källarvåningen genom höjning av ovanför liggande bjälklag utbildats till en fullständig suterrängvåning, där stora arkivutrymmen kunnat erhållas, samt att den tidigare föreslagna vindsvåningen helt slopats. Dessa ändringar beträffande nybyggnadens utformning komme emellertid icke att öka de tidigare för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna å 195,000 kronor.

De sålunda föreliggande ritningarna hade den 5 december 1935 för yttrande överlämnats till lantmäteristyrelsen, varjämte samtidigt en omgång av ritningarna tillställts Gävle stads drätselkammare.

Byggnadsstyrelsen har slutligen meddelat, att styrelsen, så snart lantmäteristyrelsen granskat det föreliggande ritningsförslaget och Gävle stads drätselkammare för sin del fattat beslut rörande de närmare villkoren med avseende å upplåtelsen av förenämnda tomt i kvarteret Hövdingen, komme att underställa Kungl. Maj:ts prövning ritningsförslaget ävensom förslag till avtal rörande tomtupplåtelsen.

I anslutning till vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen hemställt, att för budgetåret 1936/1937 måtte anvisas återstoden av det för ifrågavarande byggnadsföretag erforderliga beloppet eller 145,000 kronor.

Av den i ärendet förebragta utredningen framgår, att det av järnvägsstyrelsen väckta förslaget om förläggande av lantmäterikontorets i Gävleborgs län lokaler till den s. k. södra järnvägsstationen i Gävle icke är ur lantmäterikontorets synpunkt i allo tillfredsställande. Den kostnadsminskning, som nyssnämnda förslag skulle innebära i förhållande till det tidigare förordade, synes mig icke vara av den betydenhet, att det nya förslaget i allt fall bör tagas i närmare övervägande. Jag finner sålunda i likhet med byggnadsstyrelsen någon ändring i statsmakternas tidigare beslut i byggnadsfrågan icke böra ske.

Då det synes kunna antagas, att Gävle stad inom den närmaste framtiden kommer att fatta slutligt beslut rörande de närmare villkoren för ett kostnadsfritt upplåtande av den för nybyggnaden avsedda tomten inom kvarteret Hövdingen, torde redan nu återstoden, 145,000 kronor, av det för byggnadsföretaget erforderliga beloppet böra äskas.

I anslutning till vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *nybyggnad för lantmäterikontoret i Gävleborgs län* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 145,000.

Till- och ombyggnad av landsstatshuset i Härnösand.

[52.] I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 28 november 1934 anförde länsstyrelsen i Västernorrlands län, att till följd av de år från år ökade arbetsuppgifterna och därav föranledd väsentlig utökning av antalet befattningshavare vid länsstyrelsen de till länsstyrelsens förfogande stående tjänstelokalerna i det under åren 1908—1909 uppförda landsstatshuset i Härnösand numera blivit alldeles otillräckliga. Det vore därför en tvingande nödvändighet, att åtgärder med det snaraste vidtoges för beredande av ytterligare tjänstelokaler åt länsstyrelsen.

Till närmare upplysning om det ökade lokalbehovet anförde *länsstyrelsen*:

Genom den för det dåvarande under uppförande varande flygelbyggnaden på landsstatshusets tomt tillskapades visserligen utom två vaktmästarebostäder en del nya tjänsterum, men dessa komme helt att tagas i anspråk för vägingenjörsexpeditionen, landsfogdens expedition och länsarkitekten och för länsstyrelsens vidkommande vunnes genom flygelbyggnaden icke annan lättnad än att dels ett mindre rum, som för närvarande disponerades av landsfogden, och dels de utrymmen, som nu vore anslagna åt länsstyrelsens vaktmästare, bleve frigjorda. Dessa utrymmen försloge emellertid ej på långt när att täcka länsstyrelsens oundgängliga behov av ytterligare tjänsterum. I de senaste årens generalplaner hade upptagits vissa förändringsarbeten inom landsstatshuset. En del av dessa arbeten hade emellertid ännu icke kommit till utförande, enär det befunnits nödvändigt, att för ett rationellt ordnande av länsstyrelsens lokalfråga en fullständig byggnadsplan uppgjordes angående lämpligaste sättet för landsstatshusets utbyggnad. Rörande denna fråga hade länsstyrelsen upprepade gånger samrått med länsarkitekten E. Lundqvist. De utvägar till frågans lösning, som därvid föreslagits, vore dels utbyggnad av

landsstatshusets flyglar mot Pumpbacksgatan och samtidigt flyglarnas sammanbyggande och dels inredande av vindsvåningen.

I sin skrivelse anhöll länsstyrelsen slutligen, att byggnadsstyrelsen måtte låta verkställa utredning angående lämpligaste sättet för länsstyrelsens förseende med nödig utökning av antalet tjänsterum.

På byggnadsstyrelsens med anledning härav framställda begäran framlade länsstyrelsen i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 7 december 1934 ett program med närmare uppgifter angående utvidgningsbehovet.

Sedan länsstyrelsen redogjort för dispositionen av de nuvarande lokalerna, därutinnan jag tillåter mig hänvisa till skrivelsen, anförde länsstyrelsen, att trots det att samtliga för närvarande förefintliga utrymmen i landsstatshuset vore till det yttersta utnyttjade, länsstyrelsen ändock vore synnerligen trångbodd och att fördenskull behovet av ökat antal tjänsterum vore synnerligen trängande. Vidkommande det omedelbara behovet av ytterligare tjänsterum framhöll länsstyrelsen, att i sådant avseende erfordrades för *landskansliet* motagningsrum för landssekreteraren jämte utökning av dennes nuvarande tjänsterum, två nya rum för länsnotarierna, tre större rum för kansliets brevxpedition, ekonomiexpedition och bilavdelning, ett rum för vapenexpeditionen, förbättrade toalettanordningar, särskilt uppkningsrum och rum för kansliets vaktmästare ävensom särskild telefonhytt för allmänheten, samt för *landskontoret* ett rum för en extra länsbokhållare, ett rum för en biträdande jurist, ett ytterligare rum för bokföringsavdelningen, ett rum för en landskontorist, ett ytterligare rum för taxeringsavdelningen och två reservrum, avsedda att användas vid prövningsnämndens sammanträden samt under restlängdsskrivning o. d. Utöver angivna utökning av antalet tjänsterum för vardera av länsstyrelsens båda avdelningar borde anordnas ett eller två lunchrum för länsstyrelsens befattningshavare. Därjämte erfordrades ett större sammanträdesrum, enär det ofta inträffade att flera offentliga sammanträden eller förrättningar ägde rum samtidigt inom landsstatshuset och i sådana fall avsevärda svårigheter uppstode för beredande av nödiga lokalutrymmen. Slutligen anfördes, att för länsstyrelsens tillgodoseende med de sålunda erforderliga nya lokalutrymmena, avseende 15—20 rum, syntes nödigt att dels utbygga landsstatshusets båda flyglar fram mot tomtens norra gräns mot Pumpbacksgatan och i sammanhang därmed sammanbygga flyglarna och dels inreda tjänsterum å landsstatshusets vind.

I skrivelse den 3 oktober 1935 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anslag till om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Härnösand.

Byggnadsstyrelsen har därvid anført, att inom styrelsen till en början upprättats två alternativa förslag till lösning av förevarande lokalfråga, av vilka förslag det ena avsåge inredning av landsstatshusets vind och det andra om- och tillbyggnad av landsstatshuset. Sedan länsstyrelsen tagit del härav, hade densamma förordnat en lösning enligt det sistnämnda förslaget efter vissa ändringar.

Med anledning härav hade ytterligare ett förslag utarbetats, vilket i huvudsak innebure, att den av länsstyrelsen begärda utökningen av antalet rum enligt länsstyrelsens önskan erhöles genom en utbyggnad av de två flyglarna mot Pumpbacksgatan och deras sammanbyggande med en huslänga utmed denna gata. Den nybyggda delen vore avsedd att uppföras i en suterrängvåning och två våningar. Då de femton rum, som härigenom erhöles, ej motsvarade det av länsstyrelsen angivna lokalbehovet, hade fyra nya rum avsetts att inredas i den östra flygelns vind.

Byggnadsstyrelsen har härefter lämnat en detaljerad redogörelse för den tilltänkta dispositionen av det sålunda utvidgade landsstatshusets lokaler, beträffande vilken redogörelse jag torde få inskränka mig till att hänvisa till handlingarna. Kostnaderna för genomförandet av detta förslag hade av byggnadsstyrelsen beräknats till 245,000 kronor. Sedan länsstyrelsen framställt vissa anmärkningar mot detaljer i förslaget, hade emellertid byggnadsstyrelsen låtit omarbeta detsamma, vilken omarbetning medfört en mindre ökning av kostnaderna. Med skrivelse den 27 september 1935 hade länsstyrelsen återställt de sålunda ändrade ritningarna, försedda med påteckning om länsstyrelsens godkännande.

Byggnadsstyrelsen har vidare erinrat om att statens organisationsnämnds år 1932 framlagda plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod upptog den redan färdigställda flygelbyggnaden. Till denna skulle förläggas lokaler för vägingenjör, länsarkitekt och landsfogde samt vaktmästarebostäder och lokaler för automobilavdelning. För vägingenjören och länsarkitekten hade lokaler förhyrts vid tidpunkten för planens upprättande. Ökade lokaler för automobilavdelningen hade ej kunnat beredas plats inom flygeln, och med hänsyn till den nya länsarkitektorganisationen måste landsfogdens två rum i flygeln tagas i anspråk för länsarkitekten. Den omedelbara lättnad i länsstyrelsens trångboddhet, som organisationsnämnden avsett genom att föreslå flygelbyggnadens uppförande för att dit överflytta lokaler för landsfogden och vaktmästarebostäder i landsstatshuset och härigenom bereda ökade lokaler för landskontoret, måste numera anses vara otillräcklig. Till följd av utökningen av länsarkitektens lokaler i flygelbyggnaden på bekostnad av landsfogdens måste lokaler för denne åter anordnas inom landsstatshuset, varför den nya flygelbyggnaden icke berett länsstyrelsen den därmed avsedda lättnaden beträffande lokalbehovet. Med hänsyn härtill kunde länsstyrelsens lokalfråga inom landsstatshuset för närvarande sägas stå på praktiskt taget samma ståndpunkt som år 1931, då organisationsnämnden fann, att utrymmena i landsstatshuset voro synnerligen hårt utnyttjade och att en snar utvidgning av lokalerna var nödvändig.

Byggnadsstyrelsen kunde för sin del vitsorda behovet av utökning av länsstyrelsens lokaler enligt föreliggande, av länsstyrelsen godkända förslag.

Förslaget, som åskådliggjorts å fyra den 12 september 1935 dagtecknade ritningar, har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 251,000 kronor enligt följande fördelning:

	Kronor
Tillbyggnadsarbeten	125,000
Ombyggnadsarbeten	53,000
Ledningsarbeten	47,000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter.	26,000
Summa kronor	251,000.

Emellertid har byggnadsstyrelsen upplyst, att härtill komme kostnader för genom tillbyggnaden nödvändiggjord utökning av panncentralen ävensom för anknytande till stadens avloppsnät av landsstatshusets avloppsledningar, vilka för närvarande utmynnade i särskilda brunnar, en anordning, som vore särdeles otillfredsställande. Samtliga dessa kostnader hade beräknats till 16,000 kronor.

Under framhållande av att byggnadsföretaget lämpligen syntes bära verkställas under loppet av två budgetår har byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för till- och ombyggnad av landsstatshuset i Härnösand i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen framlagda förslaget bevilja ett belopp av 267,000 kronor och därav för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 120,000 kronor.

*Departementis-
chefen.*

Av den i ärendet förebragta utredningen framgår, att de tjänstelokaler, som av länsstyrelsen i Västernorrlands län för närvarande disponeras, icke äro tillfyllest för länsstyrelsens ordinära behov av utrymme. Sålunda har det blivit nödvändigt att i ett flertal fall anvisa gemensamt tjänsterum för två eller flera befattningshavare med arbetsuppgifter av natur att svårigen kunna fullgöras i mer eller mindre störande omgivning. Än större olägenheter yppa sig under de tider, då extra arbetskraft är anställd hos länsstyrelsen, liksom under prövningsnämndens sammanträden, då icke mindre än fem tjänsterum måste utrymmas för att disponeras av nämndens olika avdelningar. Redan år 1931 fann organisationsnämnden, att landsstatshusets utrymmen voro synnerligen hårt utnyttjade och att en snar utvidgning av lokalerna var nödvändig. Den flygelbyggnad, som på organisationsnämndens initiativ kom till stånd, har emellertid icke varit tillfyllest för utrymmesbristens avhjälpande, i det att genom denna lokalökning endast de förra vaktmästarebostäderna inom landsstatshuset kunnat frigöras för andra ändamål. I övrigt tagges flygelbyggnaden i anspråk för vägingenjörrens och länsarkitektens lokalbehov, vilka tidigare tillgodosetts genom särskilt förhyrda lägenheter.

Länsstyrelsens av byggnadsstyrelsen vitsordade redogörelse ger vid handen, att länsstyrelsen fortfarande är i behov av ytterligare 15 till 20 tjänsterum.

Genom det av byggnadsstyrelsen nu förordade byggnadsföretaget, som innebär en utbyggnad av de två flyglarna mot Pumpbacksgatan och dessas sammanbyggande medelst en huslänga utmed denna gata, skulle vinnas utrymme för 15 nya rum. Det ytterligare lokalbehovet skulle fyllas genom inredande av 4 nya rum i den östra flygelns vind.

Förslaget, varom byggnadsstyrelsen och länsstyrelsen äro ense, synes mig

på ett ändamålsenligt sätt tillgodose det föreliggande behovet. Mot de i ärendet företedda ritningarna har jag icke funnit något att erinra.

Kostnadsberäkningen slutar på ett belopp av 267,000 kronor. I detta belopp ingå 16,000 kronor för utökning av panncentralen och anknäytande till stadens avloppsnet av landsstatshusets avloppsledningar.

Mot byggnadsstyrelsens förslag om uppdelning av företagets utförande på två budgetår och om det erforderliga anslagsbeloppets fördelning på dessa år har jag intet att invända.

I anslutning härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *till- och ombyggnad av landsstatshuset i Härnösand* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 120,000.

Tillbyggnad till lantmäterikontorshuset i Umeå.

[53.] I skrivelse den 31 augusti 1935 har länsstyrelsen i Västerbottens län, under erinran att lokal skulle beredas länsarkitekten i länet, hemställt om åtgärd i syfte att sådan lokal skulle kunna erhållas i lantmäterikontoret. Härom har länsstyrelsen i nämnda skrivelse anført:

Såsom förutsatts i propositionen angående länsarkitektorganisationen kunde länsstyrelsen icke inom landsstatshuset bereda plats för länsarkitekten och övriga till organisationen hörande befattningshavare, varför länsstyrelsen hade gått i författning om förhyrande av lokal. För ändamålet lämplig kontorslokal, omfattande minst tre rum jämte arkivutrymmen, skulle emellertid med i Umeå gällande hyrespriser antagligen komma att draga en kostnad av åtminstone 2,000 kronor. Länsstyrelsen funne denna utgift dryg och hade övervägt möjligheten att nedbringa statsverkets kostnader. Därvid hade länsstyrelsen tänkt sig såsom en god lösning, att länsarkitekten skulle kunna beredas lokaler i en tillbyggnad till det mitt emot länsresidenset belägna lantmäterikontoret. Enligt vad länsstyrelsen inhämtat förefunnes nämligen behov av ökade arkivutrymmen för lantmäterikontoret, och det syntes ej heller dröja synnerligen länge, innan behovet av vidgat utrymme för kontorets expeditjonslokaler skulle göra sig allvarligt påmint. Verkställdes en tillbyggnad till lantmäterikontoret i två våningars höjd med fyra rum i vardera våningen, varav till en början tre i den ena våningen jämte nödigt arkivutrymme i källaren finge disponeras för länsarkitektens räkning — en tillbyggnad vilken enligt sakkunnig person kunde beräknas kosta 40,000 à 45,000 kronor — skulle båda lokalfrågorna vara tillfredsställande lösta för en kostnadssumma, som icke väsentligt överstege det kapitaliserade värdet å hyresutlägget för lokal till länsarkitektexpeditionen.

Sedan byggnadsstyrelsen anbefallts att i samråd med lantmäteristyrelsen avgiva utlåtande i ärendet, har byggnadsstyrelsen den 24 oktober 1935 avgivit utlåtande och förslag i ämnet. Styrelsen har därvid till en början meddelat, att styrelsen inhämtat yttrande från *överlantmätaren i länet* om lantmäterikontorets utvidgningsbehov, varom denne i skrivelse den 23 september 1935 anført:

Lantmäterikontorets lokaler kunde sägas vara otillräckliga redan då. Detta gällde särskilt kontorets arkivutrymmen. För att vinna plats åt erforderliga nya arkivskåp stode intet annat till buds än att placera dessa skåp framför dörrar, som icke voro oundgängligen nödvändiga. Oavsett den uppkomna frågan om lokal åt länsarkitekten hade med säkerhet frågan om ökade arkivutrymmen för lantmäterikontoret blivit aktuell inom de närmaste fem åren. I lantmäterikontorets byggnad vore expeditionslokalerna inrymda i övervåningen. Bottenvåningen upptoges till en mindre del av vaktmästarebostad och i övrig del av arkiv. Länsarkitekten syntes vara i behov av fyra tjänsterum, vilka lämpligen skulle kunna erhållas i övervåningen av en tillbyggnad, sträckande sig åt norr från nuvarande byggnads västra del. Tillbyggnadens anslutning till byggnadens östra del syntes, med hänsyn till därstädes belägen vaktmästarebostad med ingång från norr, vara utesluten. Tillbyggnaden skulle med den föreslagna förläggningen kunna givas en bredd av 7 meter. Rörande den erforderliga längden ville överlantmätaren icke uttala sig. Länsarkitektens arkivutrymme syntes kunna förläggas längst åt norr i tillbyggnadens bottenvåning och förbindas med tjänsterummen medelst en spiraltrappa. Återstoden av tillbyggnadens bottenvåning skulle tjäna till utökning av lantmäterikontorets arkivutrymme. Utökningen syntes bliva betydlig och komma att fylla behovet för en längre tid framåt.

Efter i huvudsak de riktlinjer, anför *byggnadsstyrelsen*, som sålunda angivits av länsstyrelsen och överlantmätaren, hade styrelsen låtit utarbeta ett förslag, som betecknats alternativ I och vore åskådliggjort å fyra den 25 september 1935 dagtecknade ritningar. Om detta alternativ anför styrelsen:

Enligt detta förslag skulle den västra delen av lantmäterikontorsbyggnaden utbyggas med en flygel mot norr, upptagande en byggnadsyta av 7.5×15 meter och omfattande källarvåning och två övervåningar. På grund av markens beskaffenhet måste en bottenplatta av betong läggas på frostfritt djup under marken i likhet med den i den befintliga byggnaden genomförda konstruktionen. Häröver anordnas ett källarutrymme med samma låga takhöjd som i de nuvarande källarna, 2.10 meter, vilket utrymme endast kan utnyttjas för magasinering av arkivalier och icke till arkiv, vari arbete kan bedrivas. Sådant arkiv inredes i stället i bottenvåningen dels för lantmäterikontoret (63 kvadratmeter) och dels för länsarkitekten (16 kvadratmeter). Det senare arkivutrymmet står genom en inre trappa i förbindelse med länsarkitektens kontorslokaler i våningen 1 trappa upp, vilka omfatta fyra rum med väntrum, kapprum och toalett samt hava en sammanlagd golvyta av omkring 85 kvadratmeter.

Kostnaderna för alternativ I hava beräknats till 72,000 kronor. Till följd bland annat av grundens beskaffenhet är det icke möjligt att åstadkomma den av länsstyrelsen och överlantmätaren avsedda tillbyggnaden för den kostnad, som länsstyrelsen angivit.

För att nedbringa kostnaderna hade byggnadsstyrelsen emellertid utarbetat ett såsom alternativ II betecknat förslag, som avsåge en annan lösning av förevarande lokalfrågor. Enligt detta förslag, som åskådliggjorts å fyra den 1 oktober 1935 dagtecknade ritningar och vars genomförande skulle draga en kostnad av 58,000 kronor, gåves källarvåningen sådan höjd, att tillräcklig belysning erhöles för inredande där av ett ändamålsenligt arkivutrymme. Länsarkitektens lokaler förlades med oförändrad plananordning till en för-

höjd bottenvåning. Detta alternativ hade emellertid den olägenheten, att de för lantmäterikontoret avsedda arkivutrymmena icke komme i samma våningsplan som dess nuvarande arkiv.

Byggnadsstyrelsen hade, fortsätter styrelsen, inhämtat länsstyrelsens och lantmäteristyrelsens yttranden angående de sålunda uppgjorda alternativen.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 14 oktober 1935 hade *länsstyrelsen* i huvudsak anfört följande:

Länsarkitektens lokalfråga finge anses på ett lyckligt sätt löst för en längre tid framåt genom de bägge alternativen. Då länsstyrelsen väckt frågan hade emellertid länsstyrelsen syftat längre och tänkt sig, att ej blott länsarkitekten utan även lantmäterikontoret skulle få sina lokalbehov fyllda för längre tid framåt. De uppgjorda förslagen tillgodosåge ju emellertid icke, eller i varje fall endast sekundärt, lantmäterikontorets inom en ej avlägsen framtid uppkommande behov av utvidgade expeditiionslokaler. Vid detta förhållande och då såväl länsarkitekten som även länsstyrelsen kunde tänkas snart nog stå inför frågan om vidgat utrymme, ville länsstyrelsen ifrågasätta att tillbyggnaden genom förlängning eller breddning byggdes så mycket större, att ett par reservutrymmen vunnes i de olika våningarna. Då det för lantmäterikontoret vore av stor vikt att få sina nya arkivutrymmen förlagda ovan jord i nivå med det nuvarande arkivet, ville länsstyrelsen förorda byggnadens utförande i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom alternativ I betecknade förslaget. Emellertid syntes det länsstyrelsen — som hänvisade till yttrande av arkitekten J. D. Sundberg, vilken förordat alternativ I men med höjd källarvåning och länsarkitektens lokaler förlagda till bottenvåningen — kunna starkt ifrågasättas, om icke källarvåningen borde givas sådan höjd, att den kunde komma till praktisk användning, när sådant befunnas erforderligt.

Lantmäteristyrelsen hade, fortsätter byggnadsstyrelsen, i ett den 18 oktober 1935 avgivet yttrande anfört följande:

Ehuru förslaget om tillbyggnad föranletts av länsarkitektens lokalbehov, måste i alla fall frågan om beredande av ökade arkivutrymmen och expeditiionslokaler för lantmäterikontoret inom allra närmaste tiden upptagas till avgörande, varvid givetvis lösningen varit att söka i erforderlig tillbyggnad av kontorets nuvarande lokaler. Vål vore det i första hand lantmäterikontorets arkivutrymmen, som nu behövde utökas, och härvidlag syntes båda de föreliggande förslagen vara tillfredsställande. Emellertid måste med nödvändighet tillses, att tillbyggnaden så utformades, att jämväl det om icke lika trängande så dock redan föreliggande behovet av tjänste- och expeditiionslokalernas utvidgning bleve tillgodosett. Då de nya lokalerna i tillbyggnadens övre våning helt avsåges för länsarkitekten, vore det därför av behovet påkallat, att tillbyggnadens undervåning gäves den rumshöjd och det utförande i övrigt, att jämväl erforderliga tjänste- och expeditiionsutrymmen där kunde anordnas, och våningen borde förläggas i samma plan som nuvarande arkivet. Lantmäteristyrelsen, som utginge från att åtminstone från början icke borde räknas med ett framtida disponerande för lantmäterikontorets del av de till länsarkitekten föreslagna tjänsterummen, kunde för sin del därför icke tillstyrka det under alternativ II framlagda förslaget. Däremot funne sig styrelsen icke hava något att erinra mot alternativ I, varigenom den för lantmäterikontoret avsedda undre våningen syntes kunna komma till användning icke blott för arkivändamål utan jämväl till ökade utrymmen för tjänstelokalerna.

Med anledning av vad sålunda förekommit har *byggnadsstyrelsen* för sin del anfört:

Det måste givetvis anses önskvärt att åt länsarkitekten och dennes biträden beredes lokal i anslutning till eller i nära grannskap till länsstyrelsens lokaler, helst i en staten tillhörig byggnad. Den bästa lösningen av frågan synes även byggnadsstyrelsen vara att verkställa en tillbyggnad till lantmäterikontoret, varigenom kontorets eget behov av ökade lokalutrymmen jämväl skulle kunna tillgodoses. Såsom av den verkställda utredningen framgår, skulle emellertid uppförandet av en dylik tillbyggnad enligt de av länsstyrelsen i dess skrivelse den 31 augusti 1935 samt av överlantmätaren i skrivelse den 23 september 1935 angivna riktlinjerna draga en kostnad av 72,000 kronor eller väsentligt mera än vad länsstyrelsen i sin berörda skrivelse förutsatt. Det med alternativ II betecknade förslaget beräknades däremot draga en kostnad av 58,000 kronor. Enligt detta förslag skulle tillgodoses såväl lokalbehovet för länsarkitektkontoret som lantmäterikontorets behov av ökade arkivlokaler, och byggnadsstyrelsen förutsatte att, när en utökning av lantmäterikontorets expeditiionslokaler en gång framdeles bleve erforderlig, en sådan utökning skulle åstadkommas genom påbyggnad av den i alternativ II avsedda flygelbyggnaden. Av lantmäteristyrelsens skrivelse framgår emellertid att behov av utvidgning av lantmäterikontorets tjänste- och expeditiionslokaler redan nu i viss mån måste anses föreligga, och en dylik påbyggnad, som kan beräknas draga en kostnad av omkring 20,000 kronor, skulle alltså kunna tänkas bliva nödvändig inom en rätt snar framtid. Med hänsyn härtill och då såsom lantmäteristyrelsen framhållit de utrymmen, som lantmäterikontoret enligt alternativ I skulle erhålla i tillbyggnadens bottenvåning, skulle kunna komma till användning icke blott för arkivändamål utan jämväl till ökade utrymmen för tjänstelokaler, finner byggnadsstyrelsen såväl praktiska som ekonomiska skäl tala för genomförandet av sistnämnda alternativ, ehuru de omedelbara kostnaderna i detta fall skulle bliva högre.

Vad beträffar länsstyrelsens önskemål om en utvidgning av detta förslag genom en ökning av bredden eller längden på den föreslagna tillbyggnaden, får byggnadsstyrelsen framhålla, att en utökning på bredden torde vara utsluten på grund av byggnadens läge på tomten, men att något hinder i detta avseende icke möter för en förlängning av tillbyggnaden. Med hänsyn emellertid till att lantmäteristyrelsen förklarat sig intet hava att erinra mot alternativ I anser sig byggnadsstyrelsen av ekonomiska skäl böra avstyrka länsstyrelsens förevarande utökningskrav. Däremot finner sig byggnadsstyrelsen kunna tillstyrka en ökning av källarvåningens höjd från föreslagna 2,10 meter till 2,40 meter. Huruvida detta lämpligen skall ske genom en sänkning av tillbyggnadens bottensula eller en höjning av bjälklagen anser sig byggnadsstyrelsen ej kunna avgöra förrän i samband med arbetets utförande på platsen. Någon merkostnad medför visserligen en sådan anordning, men denna torde icke bliva större än att den kan rymmas inom den angivna kostnadssumman å 72,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har under hand förhandlat med landshövdingen i Västerbottens län angående ett dylikt tillfredsställande av länsstyrelsens krav, och denne har förklarat sig intet hava att invända mot en sådan lösning av frågan.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte avlåta proposition till 1936 års riksdag om anvisande av 72,000 kronor för utförande av tillbyggnad av lantmäterikontorets byggnad i Umeå i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom alternativ I betecknade förslaget.

Även jag finner det önskvärt, att länsarkitekten i Umeå om möjligt erhåller kontorslokaler i närheten av länsstyrelsens lokaler och i en statlig byggnad. Då härtill kommer att lantmäterikontoret är i starkt behov av ökade arkivutrymmen, synes det lämpligt att nu tillgodose dessa lokalbehov i ett sammanhang.

Departement-
chefen.

De föreliggande två alternativa förslagen till lösning av berörda lokalfrågor, vilka förslag båda avse tillbyggnad till det nuvarande lantmäterikontorshuset, skilja sig med avseende å lokalernas anordning huvudsakligen däri, att enligt alternativ I de egentliga arbetslokalerna skulle förläggas till en bottenvåning och en våning en trappa upp, medan enligt alternativ II lantmäterikontorets arkivlokaler skulle förläggas till en källarvåning med större höjd än den i alternativ I innefattade och länsarkitektens lokaler till en förhöjd bottenvåning. Alternativ I innebär för lantmäterikontorets del, till skillnad från alternativ II, att det till bottenvåningen förlagda arkivet framdeles skulle kunna utnyttjas för såsom behövligen beräknad utvidgning av expeditionslokalerna. Byggnadsstyrelsen har vidare framhållit, att alternativ I utan ökat anslagskrav kan förbättras genom att åt källarvåningen gives en större höjd än det uppgjorda förslaget innebär.

Kostnaderna för alternativ I hava beräknats till 72,000 kronor, medan en tillbyggnad enligt alternativ II skulle draga en kostnad av 58,000 kronor.

Vid bedömandet av de båda alternativa förslagen synes mig stort avseende böra fästas vid att enligt alternativ I för den jämförelsevis måttliga merkostnaden av 14,000 kronor skulle kunna vinnas så väsentligt större lokalutrymmen än enligt alternativ II, att lantmäterikontorets snart aktuella behov av ökade lokaler för tjänste- och expeditionsrum skulle kunna tillgodoses inom tillbyggnaden. En framtida påbyggnad av den i alternativ II innefattade tillbyggnaden i syfte att bereda lantmäterikontoret sådana ökade utrymmen skulle enligt byggnadsstyrelsen draga en uppskattad kostnad av 20,000 kronor.

Då sålunda alternativ I på längre sikt synes vara att avgjort föredraga och detta alternativ även från andra synpunkter torde få anses lämpligare än alternativ II, biträder jag myndigheternas förslag om utförande av ifrågavarande tillbyggnad enligt det förra alternativet. Vad beträffar det närmare utformandet av denna tillbyggnad vill jag allenast framhålla, att frågan om sättet för givande av större höjd åt källarvåningen bör lösas i samråd mellan byggnadsstyrelsen och lantmäteristyrelsen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *tillbyggnad till lantmäterikontorshuset i Umeå* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 72,000.

Fonden för statens aktier.

Tecknande av aktier i aktiebolaget Aerotransport.

[54.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 8 mars 1935, nr 162, framställda förslag har riksdagen (skrivelse nr 213) för innevarande budgetår till tecknande av aktier i aktiebolaget Aerotransport under Utgifter för kapitalökning och rubrik Fonden för statens aktier anvisat ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor, att utgå av lånemedel.

I huvudsaklig överensstämmelse med det förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt aktiebolaget Aerotransport, som finnes fogat vid nämnda proposition såsom bilaga 3, har den 3 juli 1935 sådant avtal upprättats. Enligt detta avtal har Kungl. Maj:t och kronan förbundit sig att teckna ett aktiekapital av 2,500,000 kronor och i penningar, med hälften vid tecknandet och hälften senast ett år från bolagsstämmas slutliga beslut om aktiekapitalets ökning med nämnda belopp, inbetala det tecknade beloppet.

Teckning av aktiekapitalet ägde rum den 7 september 1935 och i anslutning härtill inbetalades med anlitanade av förberörda anslag hälften av det tecknade kapitalet.

Den återstående hälften av det tecknade kapitalet förfaller till betalning i början av nästa budgetår. Anslag för ändamålet bör därför nu upptagas med samma belopp som för löpande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *tecknande av aktier i aktiebolaget Aerotransport* för
budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 1,250,000.

Statens utlåningsfonder.

Allmänna järnvägslånefonden.

Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

I 1932 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, sid. 63—64) lämnades en redogörelse för utvecklingen av allmänna järnvägslånefonden och fonden för bibanor i vissa delar av riket, till vilken redogörelse jag torde få hänvisa. Vad av de för avsättning till dessa fonder anvisade medlen återstått odisponerat har tagits i anspråk för finansieringen av budgeten för åren 1930/1931 och 1932/1933.

Då någon ansökan om lån eller bidrag ur förevarande fonder icke föreligger, saknar jag anledning ifrågasätta avsättning till någon av dem för nästkommande budgetår.

Lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. åt enskilda järnvägar.

Till lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. åt enskilda järnvägar har å riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Genom beslut den 28 juni 1935 har Kungl. Maj:t *dels* förordnat, att ifrågasvarande fond skulle stå under förvaltning av fullmäktige i riksgäldskontoret, *dels* förordnat, att till fonden skulle överföras vad som vid utgången av budgetåret 1934/1935 kunde återstå av det å riksstaten för budgetåret 1933/1934 uppförda reservationsanslaget till förslag för understöd åt enskilda järnvägar å 1,500,000 kronor samt att lån, som vid ingången av budgetåret 1935/1936 utestode på sistnämnda anslag, likaledes skulle överföras till fonden, *dels* föreskrivit, att medel, som inflöte till riksgäldskontoret genom inbetalningar å från fonden utlämnade lån, tills vidare skulle tillgodoföras fonden för mötande av successivt uppträdande behov av lån från fonden, *dels ock* fastställt villkor och bestämmelser för utlämnande av lån från fonden.

I sin skrivelse den 30 september 1935 med anslagsäskanden för budgetåret 1936/1937 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* anfört:

Av fonden återstode för det dåvarande disponibelt ett belopp av 1,610,295 kronor. Orsaken till att anlitaandet av fonden icke varit större vore ej, att behovet av lån vore mindre än beräknat, utan hänförde sig till det förhållandet, att vederbörande järnvägsförvaltningar önskade avvakta resultaten av de prov, som hittills kontraherade leveranser skulle undergå under viss tid före godkännandet. Sådana prov hade nödvändiggjorts därav, att det nu vore fråga

om delvis nya konstruktioner och att det gällde att bland dessa utprova de allra bästa typerna. Hittills hade provtiden utgått och godkännande meddelats endast för två vagnar, och för de sista av de hittills beställda av inbördes mera olika typer utginge provtiden först under år 1936. När då slutgiltiga resultat föreläge för ett flertal olika typer, förväntade styrelsen en stegrad efterfrågan på lån för inköp av motorvagnar och motorlokomotiv. Som emellertid leveranser och prov på detta sätt dragit ut på tiden, syntes det styrelsen icke påkallat att för nästa budgetår föreslå ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål.

Vid angivna förhållanden saknar jag anledning ifrågasätta anslag till kapitalökning för ifrågavarande fond.

Vattenkraftslånefonden.

Såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden anvisade riksdagen för åren 1920—1922 samt för budgetåren 1923—1929 reservationsanslag om tillhoppa 10,100,000 kronor. Jämlikt bestämmelserna angående äldre reservationsanslag (sv. förf.-saml. 1928: 209) har av behållningen å det för budgetåret 1928/1929 anvisade anslaget ett belopp av 575,000 kronor vid utgången av budgetåret 1931/1932 tagits i anspråk för statsregleringen. För budgetåren 1932—1934 hava såsom kapitalökning för fonden anvisats reservationsanslag av 400,000 kronor respektive 200,000 kronor.

Då enligt vad jag inhämtat ett betydande belopp finnes disponibelt å vattenkraftslånefonden för utlåning, synes det icke påkallat att för ökning av fonden upptaga något belopp i riksstatsförslaget för nästa budgetår.

Luftfartslånefonden.

Till luftfartslånefonden har riksdagen för budgetåren 1925—1928 anvisat tillhoppa 1,300,000 kronor. Därefter har riksdagen för budgetåret 1934/1935 till fonden anvisat 500,000 kronor. Samtliga belopp hava utgått av lånemedel.

I skrivelse den 21 oktober 1935 har *luftfartsmyndigheten* meddelat, att vid utgången av budgetåret 1934/1935 den hos statskontoret inestående behållningen å fonden uppgått till 55,432 kronor 13 öre, varjämte emellertid 300,000 kronor av omförmälda, av riksdagen senast beviljade anslag ännu icke av statskontoret lyftats. Under budgetåret 1935/1936 komme genom amortering å utlämnade lån ytterligare medel att tillföras fonden, under det att beviljade men ej lyftade lån ej syntes komma att överstiga 300,000 kronor. På grund härav och då tillika den materielanskaffning, som kunde visa sig erforderlig för den av aktiebolaget Aerotransport efter den 1 januari 1937 bedrivna trafiken, avsetts huvudsakligen skola ske genom anlåtande av bolagets kapitaltillgångar, ansåge luftfartsmyndigheten någon avsättning till fonden icke erforderlig för budgetåret 1936/1937.

På grund av vad sålunda anförts torde anledning icke föreligga att nu äska ytterligare anslag till luftfartslånefonden.

Fonden för förslag till statsverket.

Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

[55.] I 60 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 stadgas:

Är större byggnadsverksamhet att förvänta inom område på landet, för vilket bestämmelserna i denna lag angående stad icke äga tillämpning, och föranleda ej förhållandena till förordnande om tillämpning av nämnda bestämmelser, skall Konungens befallningshavande, därest plan för byggnadsverksamheten erfordras, fastställa byggnadsplan för området.

Kostnaderna för byggnadsplans uppgörande skola gäldas av markägarna efter den nytta de hava av planen i den mån bidrag ej lämnas av kommunen. Det ankommer på Konungens befallningshavande att meddela beslut angående fördelningen av kostnaderna mellan markägarna.

I följande paragrafer regleras byggnadsplans rättsverkningar, varjämte stadgas, att närmare bestämmelser om byggnadsplans uppgörande meddelas av Konungen.

I anslutning till sistnämnda stadgande hava i byggnadsstadgan den 20 november 1931 under 84—92 §§ närmare bestämmelser meddelats om byggnadsplan. Nämnda bestämmelser hava, såvitt här är av intresse, i huvudsak följande innehåll:

Fråga om byggnadsplan upptages av Konungens befallningshavande aningen efter ansökan av markägare, kommun eller annan eller ock, utan ansökan, då anledning därtill föreligger. Sedan Konungens befallningshavande föranstaltat om erforderlig utredning, bestämmer befallningshavanden det område, för vilket förslag till byggnadsplan skall uppgöras. Där icke av sökande ingivet eller eljest förefintligt förslag till byggnadsplan finnes kunna godtagas, skall Konungens befallningshavande besörja, att förslag till byggnadsplan varder upprättat, därvid befallningshavanden äger att anlita sakkunnigt biträde. Sedan förslag uppgjorts, skall detsamma i vissa fall utställas till granskning. När byggnadsplan fastställts, skall detta kungöras i viss ordning.

Vid avlåtandet av proposition år 1931 med förslag till stadsplanelag m. m. (nr 79) anförde föredragande departementschefen — som förutsatte att kostnaderna för byggnadsplans uppgörande i regel skulle förskjutas av statsverket men icke stanna därå — i anslutning till ett inom lagrådet gjort uttalande, att det kunde antagas att, där byggnadsplanen vore inom kommunen av allmänna nytta, kommunen skulle vara villig att självmant åtaga sig sådan kostnad för planens förverkligande, som icke rimligen kunde åläggas markägare. Vid sådant förhållande syntes det icke nödigt att för dylika fall då ålägga kommunen någon laglig skyldighet i detta hänseende. Där åter be-

hov av byggnadsplan uppstode inom en del av kommunen och planen funnes vara av ringa betydelse för kommunen i dess helhet, syntes frivillig medverkan från kommunens sida för ifrågavarande ändamål icke vara att påräkna. I dylika fall kunde det bliva nödigt att staten i en eller annan form helt eller delvis trädde emellan. Även där syntes emellertid anledning föreligga att avvakta någon tid för vinnande av erfarenhet rörande lagens verkningar.

Första lagutskottet anförde (utlåtande nr 27), att det inom utskottet uttalats farhågor för att den föreslagna skyldigheten för markägarna att gälda kostnaderna för byggnadsplanens uppgörande i vissa fall kunde bliva allt för betungande för markägarna, då frivillig medverkan från kommunens sida icke alltid syntes vara att påräkna. Utskottet anslöt sig emellertid till den av departementschefen uttalade meningen, att det i dylikt fall kunde bliva nödigt, att staten i en eller annan form helt eller delvis trädde emellan, men att någon tid borde avvaktas för vinnande av erfarenhet rörande lagens verkningar.

Vid antagande i riksdagen av lagförslaget godkände och åberopade riksdagen vad av lagutskottet anförts.

Såsom av det anförda framgår, förutsattes vid antagandet av nu gällande stadsplanelagstiftning, att kostnaderna för uppgörande av byggnadsplan skulle förskjutas av statsverket. Särskilt måste detta förutses bliva fallet, då länsstyrelse enligt byggnadsstadgan på eget initiativ upptager fråga om byggnadsplan. Några för detta ändamål avsedda anslag hava emellertid icke anvisats av statsmakterna. I de fall då, såsom av det följande framgår, länsstyrelse förskotterat kostnader av ifrågavarande slag, har länsstyrelsen tagit i anspråk tillgängliga medel. Medel för beviljande av statsbidrag till uppgörande av byggnadsplan hava icke heller anvisats av statsmakterna.

Med anledning av framställningar från länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län och sedan byggnadsstyrelsen, efter inhämtande av yttranden från övriga länsstyrelser, den 1 mars 1934 samt statskontoret den 24 april 1934 och riksräkenskapsverket den 15 maj samma år avgivit utlåtanden däröver, uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1934 åt byggnadsstyrelsen att i samråd med särskilda, av chefen för kommunikationsdepartementet utsedda sakkunniga verkställa utredning i fråga om enhetliga normer för uppskattning och fördelning av kostnaderna för upprättandet av byggnadsplan samt angående behovet av statsbidrag till sådana kostnader, i den mån de undantagsvis icke skäligen kunde uttagas av vederbörande intressenter. Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t, att det i avvaktan på resultatet av berörda utredning skulle åligga länsstyrelse att, då fråga uppkomme om förskott av statsmedel till kostnad för upprättande av byggnadsplan över visst område samt länsstyrelsen funne behov av dylikt förskott föreligga, underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning, därvid utredning borde förebringas angående behovet av planläggning i föreliggande fall samt storleken av den för ändamålet beräknade kostnaden ävensom rörande återbetalningen av statsmedel, som kunde komma att förskjutas.

Till fullgörande av berörda uppdrag har byggnadsstyrelsen med skrivelse

den 22 december 1934 överlämnat en inom styrelsen i samråd med nyssnämnda sakkunniga verkställd utredning i förberörda ämnen. I vad utredningen avser frågan om enhetliga normer för fördelning mellan markägarna av kostnaderna för uppgörande av byggnadsplan torde jag få anmäla densamma senare. Här avser jag att till behandling upptaga spörsmålen om förskott av statsmedel till bestridande av nämnda kostnader samt om statsbidrag för ändamålet.

I förstnämnda hänseende anföres av *utredningsmännen*:

Efter den nya lagstiftningens tillkomst hava byggnadsplaner hittills icke upprättats eller fastställts i tillnärmelsevis den utsträckning, som varit att förvänta och som måste anses erforderlig. Orsaken härtill synes hava varit, att de flesta länsstyrelserna varit tveksamma, i vad mån de kunde anses äga rätt att utanordna förskottsmedel för plankostnaderna. Att dessa länsstyrelser icke velat förordna om igångsättande av byggnadsplanearbete utan garantier för att kostnaderna härför sedermera skulle kunna på ett eller annat sätt täckas, är helt naturligt. Även torde de svårigheter, som efter byggnadsplanens fastställande skulle uppkomma vid fördelningen av kostnaderna mellan markägarna, i icke ringa mån hava verkat återhållande.

Emellertid torde stadsplanelagen förutsätta en förskottering av statsmedel till upprättande av byggnadsplan. Också anförde departementschefen i lagpropositionen, att ett dylikt förskotterande till och med torde få antagas komma att bli regel.

De fall, då förskottering av statsmedel icke torde komma att påkallas lära väl i huvudsak inskränka sig till sådana fall, där någon markägare har ett sådant ekonomiskt intresse av planens tillkomst, att han själv ombesörjer dess upprättande.

För att i möjligaste mån kunna uppskatta behovet av statsmedel för sådana förskotteringar, hade en undersökning nu företagits angående i vilken omfattning behov av byggnadsplan förefunnes ävensom beträffande kostnaderna för upprättande av erforderliga planer. Härom anföres i fortsättningen:

Den korta tid, som för detta utredningsarbete stått till förfogande, hade icke möjliggjort en mera ingående undersökning beträffande de orter, där byggnadsplaner kunde antagas vara erforderliga. Från tidigare undersökningar genom byggnadsstyrelsens stadsplanebyrå funnes visst material tillgängligt rörande samtliga de orter, där byggnadsverksamhetens ordnande genom byggnadsplan erfordrades.

Såsom framginge av byggnadsstyrelsens förenämnda utlåtande den 1 mars 1934 hade vissa länsstyrelser i avgivna utlåtanden hemställt om särskilda anslag att av dem disponeras under budgetåret 1934/1935 för de planläggningsåtgärder, som inom respektive län då vore aktuella. Sålunda hade länsstyrelsen i Norrbottens län för nämnda tid hemställt om ett anslag å 80,000 kronor. Länsstyrelsen i Östergötlands län hade begärt 25,000 kronor. Länsstyrelsen i Kalmar län hade uppskattat behovet av statsmedel för närmaste femårsperiod till omkring 100,000 kronor. Länsstyrelsen i Värmlands län hade begärt 75,000 kronor, länsstyrelsen i Kopparbergs län 50,000 kronor samt länsstyrelsen i Gävleborgs län 56,000 kronor. Av länsstyrelsernas utlåtanden syntes emellertid framgå att de begärda anslagen avsåge kostnaderna för huvudparten av de planer, som behövde upprättas inom ifrågavarande län, och att bland planområdena även medräknats ett stort antal redan bebyggda områden, där byggnadsverksamheten vore ringa. Sist åsyftade områden vore säkerligen

även i behov av planläggning, om icke för annat så för att underlätta blivande saneringar av äldre otillfredsställande byggnadsförhållanden. Behovet av omedelbar planläggning inom sådana områden syntes dock i allmänhet få anses vara avsevärt mindre än beträffande områden, där planläggning för väntad bebyggelse erfordrades.

Sedermera hade åtskilliga länsstyrelser hos Kungl. Maj:t begärt medel till förskottering av kostnaderna för vissa påbörjade planarbeten. Enligt tillgängliga uppgifter avsåge dessa framställningar förskott till ett sammanlagt belopp av omkring 70,000 kronor.

Vid de approximativa överslagsberäkningar, som vid förevarande utredning gjorts med ledning av uppgifter från länsarkitekterna, hade ytterligare framgått, att ett stort antal orter inom landet vore i behov av planläggning för byggnadsverksamhetens ordnande. För en del av dessa syntes plan åstadkommas genom frivilliga bidrag från enskilda markägare eller vederbörande kommun. De övriga orter, för vilka förskottering av statsmedel syntes komma att påkallas och för vilka byggnadsplaner inom en närmare eller fjärrare framtid syntes erforderliga, uppginge till icke mindre än omkring 430.

Ehuru det — särskilt på grund av otillräckligt kartmaterial — icke varit möjligt att erhålla annat än mycket summariska uppgifter angående dessa orters storlek och beskaffenhet, syntes man dock kunna erhålla en ungefärlig medelareal. Då dylika områdets storlek vanligtvis varierade mellan 50 och 200 hektar, kunde medelarealen approximativt uppskattas till omkring 125 hektar. Kostnaderna för byggnadsplaner, inberäknat kostnader för mättningsarbeten, uppginge alltefter arbetenas olika svårigheter till varierande summor, i allmänhet mellan 3,000 och 7,000 kronor. Efter ett medelpris av 5,000 kronor skulle kostnaderna för de förenämnda 430 orternas förseende med byggnadsplan alltså kunna uppskattas till omkring 2,150,000 kronor.

En omedelbar planläggning syntes icke vara lika aktuell för alla dessa orter. Särskilt med tanke på de stora anspråk i fråga om förskottsmedel, som ställdes på statsverket, syntes dessa arbeten icke böra onödigt forceras utan lämpligen kunna göras successivt under en tid av exempelvis 10 år. Vid lika fördelning av den härför erforderliga förskottssumman, 2,150,000 kronor, skulle erfordras ett årligt anslag å 215,000 kronor.

Givetvis vore de för närvarande aktuella planbehoven avsevärt större än en tiondel av det hela. Frågor om byggnadsplans upprättande hade nämligen i stor utsträckning uppskjutits under en lång följd av år, bland annat av det förenämnda skälet att osäkerhet varit rådande, huruvida medel till förskottering av kostnaderna för ifrågavarande planarbeten ansetts kunna disponeras. Man syntes därför kunna antaga, att av de orter, som ansetts böra planläggas, åtminstone en femtedel vore i omedelbart behov av byggnadsplan och att ett uppskjutande därav icke längre kunde vara tillrädligt.

För förskottering av kostnader för byggnadsplans upprättande syntes därför, sluta utredningsmännen, under budgetåret 1935/1936 erfordras ett anslag av statsmedel å minst 400,000 kronor. Härvid hade emellertid antagits att förut begärda förskottsmedel å sammanlagt 70,000 kronor komme att ställas till förfogande redan under budgetåret 1934/1935.

I fråga om statsbidrag till kostnaderna för uppgörande av byggnadsplan samt om sättet för sådant bidrags beräkande anföra utredningsmännen:

Ägare till mark inom ett byggnadsplaneområde har att delta i kostnader icke blott för planen över den del av hans eget ägområde, som avsetts för enskilt bebyggande, utan även för planen över de delar av hela planområdet, som reserverats för allmänt ändamål, såsom gator, parker och platser för of-

fentliga byggnader. Inom ett planområde kan jämväl finnas ett flertal ägoområden, vilkas ägare icke kunna anses hava någon nytta av planen (0-områden) och därför icke kunna förpliktas att deltaga i plankostnaderna. Genom att dessa befrias från alla kostnader, ökas sålunda kostnaderna för de övriga markägarna. Denna ökning för sistnämnda markägares vidkommande kan icke alltid anses skälig. Ett område kan nämligen uteslutande av plantekniska skäl intagas i planen, utan att nytta uppkommer för någon markägare. Över ett ägoområde, till och med centralt beläget i planen, kan vidare enbart i det allmänna intresse en väg upptagas på ett sådant sätt att den kan föranleda direkt olägenhet för vederbörande markägare.

I dylika fall synes detta allmänna intresse hava en sådan räckvidd, att kommun eller stat borde träda emellan och åtaga sig de sålunda ökade kostnaderna. Erfarenheten har visat angelägenheten av att statsmedel ställas till förfogande för bidrag till kostnaderna för uppgörande av byggnadsplan. Såsom var att förutse hava kommunerna icke visat sig villiga att i någon större omfattning bidra till dessa kostnader. Då kommunerna räkna med att det i allt fall åligger vederbörande markägare att gälda desamma, är kommunernas inställning till denna fråga förklarlig. Icke ens vid municipalbildning behöver ju kommunen ikläda sig några kostnader för den stadsplan, som då skall upprättas. Tyvärr har det inträffat, att i sådana fall, då länsstyrelsen icke ansett sig kunna skäligen ålägga markägarna att betala hela kostnaden för en byggnadsplan, frågan om byggnadsplan fått förfalla och att i stället för byggnadsplan fastställts utomplansbestämmelser jämlikt 66 § stadsplanelagen, vilket givetvis, med dessas alltför begränsade möjligheter att nöjaktigt reglera byggnadsverksamheten, icke kan anses vara någon tillfredsställande ersättning för en byggnadsplan.

Det torde här icke närmare behöva framhållas, att frågan om tillkomsten av en byggnadsplan för ett område av kommunen i allmänhet måste anses vara en angelägenhet av intresse för hela kommunen. Det synes därför som om det låge närmast till att vederbörande kommun i sista hand svarade för ifrågasvarande plankostnader. Inom ramen för det byggnadsstyrelsen givna uppdraget har det emellertid icke ansetts lämpligt att närmare undersöka möjligheterna för en lagändring i förenämnda syfte.

Därest icke kommunen frivilligt åtager sig att gälda sådana kostnader för planen, vilka skäligen icke kunna läggas på markägarna, synes därför för närvarande ingen annan utväg finnas, än att statsverket påtager sig dessa kostnader i form av statsbidrag eller kanske rättare genom avskrivning av motsvarande del av dess fordringar hos markägarna. Detta statsbidrag synes i allmänhet kunna begränsas till att avse endast de för övriga markägare ökade kostnader, som uppkomma vid förekomsten av nyssnämnda 0-områden och sålunda motsvara produkten av 0-områdenas areal och den på ett område om ett hektar, åsatt andelstalet 1.0, belöpande kostnaden.

Ett sådant statsbidrag skulle motsvara den andel i plankostnaderna, för vilken ingen enskild markägare kan sägas hava någon nytta och skulle sålunda motiveras av den nytta för det allmänna tillkomsten av en byggnadsplan otvivelaktigt innebär. Statsbidragets storlek skulle bliva beroende på omfattningen av de s. k. 0-områdena. Förekomsten av sådana områden i planen torde emellertid i hög grad växla efter de lokala förhållandena. Inom vissa delar av landet skulle sålunda statsbidraget bliva procentuellt större, medan det inom andra delar, t. ex. intill större städer och samhällen, skulle bliva mindre — om något bidrag ens komme att utgå.

Statsbidraget synes i allmänhet kunna beräknas uppgå till 10—15 procent av plankostnaden.

Markägarens andel i plankostnaderna synes i de flesta fall uppgå till skäli-

gen ringa belopp. Emellertid torde det kunna inträffa, att en markägare är i sådan ekonomisk ställning, att ett utgivande på en gång av andelsbeloppet skulle för honom bliva ytterst betungande. Han bör då erhålla skäligt anstånd härmed. Visar det sig därvid att han icke kan gälda beloppet, kan det emellertid icke anses lämpligt att genom exekutiva åtgärder avhända honom fastigheten, vilken torde utgöra hans enda tillgång. Länsstyrelsen synes därför böra beredas möjlighet att, där staten förskotterat plankostnaderna, lämna markägaren sådant anstånd eller att helt avskriva statsverkets fordran å honom. En möjlighet att förekomma förlust av förskotterat belopp vore visserligen att meddela föreskrift om att kostnaderna skola ur de fastigheter, på vilkas ägare kostnaderna fördelas, utgå med samma förmånsrätt som avgäld, varom sägs i 17 kap. 6 § handelsbalken. Då, såsom nämnts, här torde bliva fråga endast om relativt obetydliga belopp, kan ett dylikt förfarande icke anses påkallat.

De utgifter, staten sålunda skulle komma att vidkännas genom förlust av förskotterat belopp, torde emellertid icke kunna på förhand beräknas.

Då enligt det föregående, sluta utredningsmännen, plankostnaderna för budgetåret 1935/1936 beräknats uppgå till sammanlagt omkring 400,000 kronor, skulle behovet av statsbidrag under nämnda budgetår kunna uppskattas till högst 60,000 kronor.

Över de i utredningen innefattade förslagen hava utlåtanden avgivits av länsstyrelserna i samtliga län, efter hörande av vederbörande överlantmätare och länsarkitekt, ävensom av statskontoret, riksräkenskapsverket och lantmäteristyrelsen, varjämte svenska landskommunernas förbund yttrat sig.

Mot förslaget att statsverket skulle förskjuta kostnader för uppgörande av byggnadsplan har någon erinran icke framställts.

I fråga om statsbidrag till ifrågavarande kostnader hava de länsstyrelser, som yttrat sig härom, haft olika meningar. Sålunda har *länsstyrelsen i Jönköpings län* ansett det principiellt oriktigt, att staten skulle lämna direkt bidrag till åvägabringande av byggnadsplan, och har därvid erinrat om att i andra fall, såsom exempelvis beträffande avlopps- och vattenledningar och med brandväsendet sammanhängande anordningar, liknande allmänna regleringar förekomme utan att staten beredde någon direkt ersättning härför. Frågan om åstadkommande av en byggnadsplan inom ett visst samhälle saknade enligt länsstyrelsens mening större statligt intresse än någon av berörda hälsovårds- och brandfrågor. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har funnit tveksamt, om statsbidrag borde utgå, när det kunde motverka municipalbildningen. *Länsstyrelserna i Hallands, Örebro, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län* hava uttalat sig för statsbidrag men haft olika meningar om storleken av sådant bidrag. De i utredningen föreslagna beräkningsgrunderna hava icke ansetts lämpliga. I stället har föreslagits, att bidraget skulle i varje särskilt fall bestämmas till visst belopp eller viss procentuell andel av kostnaden. I sistnämnda hänseende har dock länsstyrelsen i Hallands län ansett det lämpligare, att bidraget, utan fastställande av viss procent, efter prövning i varje fall bestämdes av Kungl. Maj:t. Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett, att statsbidraget, åtminstone i vad gällde Norrbotten, borde bestämmas till i genomsnitt en tredjedel av kostnaderna. Länsstyrelsen i Jämtlands län för-

ordar ett statsbidrag, motsvarande 20 procent av kostnaderna. Länsstyrelsen i Västmanlands län förordar statsbidrag med upp till 50 procent av kostnaderna.

Statskontoret har i utlåtande den 6 februari 1935 till en början i fråga om erforderliga medel till förskjutande av kostnaderna för byggnadsplan anfört:

I utredningen hade framhållits, att en omedelbar planläggning icke vore lika aktuell för alla i utredningen omförmälda 430 orter, varför — särskilt med tanke på de stora anspråk på förskottsmedel, som skulle komma att ställas på statsverket — ifrågavarande planläggningsarbeten icke borde onödigt forceras utan lämpligen utföras successivt under en tid av exempelvis 10 år. Statskontoret ansåge sig böra särskilt understryka detta uttalande och ville för sin del betona angelägenheten av att dylika arbeten icke igångsattes i större omfattning, än som oundgängligen påkallades av förefintligt behov.

Enligt vad som framginge av utredningen vore emellertid de aktuella planbehoven synnerligen stora.

Givet syntes vara att, därest anslag komme att beviljas för budgetåret 1935/1936 för utbetalande av sådana förskott, varom här vore fråga, de förskott, som utbetalts före ingången av nämnda budgetår, i första hand borde ersättas från sagda anslag. På grund av vad statskontoret här anfört rörande angelägenheten av att, då det gällde att igångsätta byggnadsplanarbeten, iakttaga största möjliga återhållsamhet, ville det emellertid förefalla statskontoret, som om, trots att en sådan förhandsbelastning av anslaget skulle komma att föreligga, detsamma dock icke behövde uppföras med ett så högt belopp som 400,000 kronor.

För att förebygga en opåräknad medelsåtgång ville statskontoret föreslå, att anslaget uppfördes i riksstaten såsom reservationsanslag, som ställdes till Kungl. Maj:ts disposition för att fördelas mellan de olika länsstyrelserna efter visat behov av förskotteringsmedel. I den mån förskotterade medel återbetalades, syntes de böra uppdebiteras i vederbörande länsräkenskaper å förenämnda anslag såsom särskilda uppbördsmedel. De förskott, som icke komme att återbetalas, skulle ersättas från ett särskilt anslag till bidrag till kostnader för byggnadsplaners upprättande.

Med hänsyn härtill syntes det böra tagas i övervägande, huruvida icke här ifrågavarande förskotteringsanslag borde under titel »Fonden för förslag till statsverket» upptagas i riksstaten bland utgifter för kapitalökning, att täckas av lånemedel.

Vidkommande frågan om eventuellt statsbidrag till kostnaderna för upprättande av byggnadsplan, har statskontoret anfört:

I utredningen hade föreslagits, att den del av sagda kostnader, som hänförde sig till ett sådant område, som uteslutande av plantekniska skäl intoges i byggnadsplanen, utan att nytta därigenom uppkomme för någon markägare, skulle gäldas av statsmedel, därest icke vederbörande kommun frivilligt åtog sig att betala densamma. Statskontoret ville med avseende å detta förslag erinra, att ämbetsverket i sitt den 24 april 1934 avgivna utlåtande angående kostnaderna för uppgörande av byggnadsplaner uttalat, att berörda kostnader i regel borde bestridas av vederbörande markägare med eller utan bidrag av respektive kommuner och endast i rena undantagsfall, där särskilda skäl därtill föreläge, stanna å statsverket. Statskontoret ville understryka detta uttalande och ansåge sig därutöver böra framhålla, att de synpunkter, som gjort sig gällande beträffande medtagandet i byggnadsplanen av ett dylikt område, vore av den art, att det närmast syntes vara ett kommunalt intresse att tillgodose desamma, och att alltså vederbörande kommun icke borde undandraga

sig att bära en viss del av plankostnaderna. I allt fall syntes statens deltagande i kostnaderna för byggnadsplaners upprättande bära inskränkas till rena undantagsfall.

I utredningen hade även föreslagits, att i fall, då svårigheter uppstode för en markägare i svag ekonomisk ställning att erlægga sin andel i planläggningskostnaderna, vederbörande länsstyrelse borde beredas möjlighet att, där kostnaderna förskotterats av statsmedel, lämna anstånd med erläggande av markägare åvilande kostnadsandel, eventuellt att helt avskriva statsverkets fordran. Statskontoret ville icke motsätta sig, att medgivande lämnades länsstyrelserna att i fall, där tillräckligt starka skäl därtill förelåge, lämna dylikt anstånd, men ämbetsverket måste ställa sig synnerligen tveksamt angående lämpligheten av att öppna möjlighet till avskrivning av sådana fordringar, om vilka här vore fråga. I varje fall syntes det icke böra överlätas åt länsstyrelserna att bevilja omhandlade avskrivningar, då det nämligen syntes vara av vikt att, därest dylika avskrivningar överhuvud taget skulle ifrågakomma, besluten härom komme att fattas enligt i görligaste mån enhetliga grunder. Statskontoret ville fördenskull ifrågasätta, om icke avgörandet i sådana avskrivningsfrågor borde förbehållas Kungl. Maj:t.

Det för budgetåret 1935/1936 erforderliga anslaget för de föreslagna statsbidragen hade i utredningen beräknats till 60,000 kronor. Det ville synas statskontoret, som om — med hänsyn till vad ämbetsverket anfört — detta belopp skulle kunna väsentligt nedsättas. För att åstadkomma önskelig återhållsamhet i fråga om användningen av nämnda anslag, syntes ock detsamma böra uppföras i riksstaten med bestämt anslagsbelopp, som icke finge överskridas. Med hänsyn till sitt ändamål borde anslaget upptagas under sjätte huvudtiteln och alltså utgå av andra statsinkomster än länemedel.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 4 februari 1935 beträffande frågan om statsbidrag till kostnaderna för byggnadsplan anfört:

Riksräkenskapsverket ville såsom sin mening uttala, att hithörande kostnader i regel borde i sin helhet uttagas av vederbörande markägare. Skulle i särskilda fall markägarna härigenom åsamkas oskäligt höga kostnader, syntes bidrag i första hand böra lämnas av vederbörande kommun, vilken dock i allmänhet syntes hava ett direkt intresse av byggnadsplans upprättande. Statens deltagande i kostnaderna för byggnadsplans upprättande syntes däremot böra inskränkas till rena undantagsfall.

Statens ekonomiska medverkan till byggnadsplans upprättande borde följaktligen enligt riksräkenskapsverkets mening väsentligen hänföra sig till förskottering av kostnaderna.

I fråga om ordningen för förskottens återbetalande till statsverket ville riksräkenskapsverket förordna, att enhetligt fastställda betalningsterminer tillämpades samt att vid försenad likvid ränta erlades för utestående belopp.

Riksräkenskapsverket funne sig icke kunna tillstyrka i utredningen framlagt förslag att åt länsstyrelse överlåta rätt att avskriva genom nu omhandlade förskott uppkomma, icke värdelösa fordringar.

Skulle — i motsats till vad riksräkenskapsverket förordat — för täckande av byggnadsplanekostnaderna statsbidrag anses böra mera regelmässigt utgå, syntes den i utredningen föreslagna beräkningsgrunden för fastställande av nämnda bidrags storlek likväl icke böra i oförändrad form godtagas.

Enligt förslaget hade såsom 0-områden betecknats de områden, beträffande vilka ingen enskild markägare kunde sägas hava någon nytta av de på områdena belöpande plankostnaderna. Att låta statsbidragets storlek i de särskilda fallen bliva beroende av den relativa omfattningen av dessa 0-områden skulle med all sannolikhet lämna rum för viss godtycklighet. Med hänsyn

till den osäkerhet, som vid tiden för byggnadsplans upprättande i regel rådde i fråga om den framtida bebyggelsens utveckling, skulle det nämligen i allmänhet icke vara möjligt att efter objektiva grunder fastställa dessa 0-områdets omfattning. För att i görligaste mån genom tillkommande statsbidrag nedbringa kostnaderna för enskilda markägare skulle vidare en strävan uppstå att i största möjliga utsträckning söka få i byggnadsplanen inbegripna områden betecknade såsom 0-områden.

Av större vikt vore emellertid de erinringar av principiell natur, som kunde riktas mot förslaget att avväga statens till 0-områdena hänförliga bidrag med ledning av ett till 1.0 fastställt andelstal. Den omständigheten, att en fastighet befundes vara av sådan beskaffenhet, att den lämpade sig bäst såsom utgångspunkt vid åsättande av andelstal å övriga fastigheter och av denna anledning borde åsättas andelstalet 1.0, syntes icke utgöra tillräckligt skäl för att statsbidrag skulle beräknas efter samma grunder som denna fastighets bidrag till kostnaden för byggnadsplanen. Uppmärksammas borde nämligen, att de för olika markområden beräknade andelstalen avsåge att mäta icke den absoluta utan allenast den relativa storleken av de skilda markägarnas bidrag till kostnaden för byggnadsplanens upprättande. De till olika byggnadsplaner hänförliga andelstalen 1.0 vore följaktligen icke fastställda efter enhetliga grunder och representerade ej heller medeltalet av de för varje enskild byggnadsplan åsatta andelstalen. Att under sådana förhållanden beräkna statens bidrag till kostnaderna för byggnadsplaners upprättande med ledning av angivna andelstal 1.0 kunde enligt riksräkenskapsverkets uppfattning icke leda till en rättvis avvägning av de för olika byggnadsplaner utgående statsbidragens storlek.

Därest man ändock ville fasthålla vid andelsberäkningen såsom grundval för statsbidragets bestämmande, syntes beräkningen av statsbidraget böra anknytas, icke till det för ett särskilt utvalt område fastställda andelstalet 1.0 utan till det vägda medeltalet för de till varje enskild byggnadsplan hänförliga andelstalen.

Vad slutligen anginge frågan om redovisningen å budgeten av nu omhandlade förskott och bidrag funne riksräkenskapsverket sig böra förorda, att här för erforderliga medel i riksstaten anvisades å två skilda anslag. Det för statens direkta bidrag till täckande av hithörande kostnader avsedda anslaget syntes härvid böra uppföras å sjätte huvudtiteln under huvudrubriken »Byggnadsväsendet». Med hänsyn till utgifternas eventuellt ojämna fördelning på skilda budgetår syntes anslaget lämpligen böra givas reservationsanslags natur. Det för förskotteringen av byggnadsplanekostnaderna avsedda anslaget syntes, med hänsyn till att utgifterna å detta anslag gäve upphov till mot utgifterna svarande fordringar i statens hand, böra i riksstaten uppföras under utgifter för kapitalökning samt täckas av lånemedel. Enär de å ifrågavarande anslag anvisade anslagsmedlen skulle bilda förlagskapital för byggnadsplanverksamheten, syntes medlen böra redovisas såsom kapitalökning å fonden för förlag till statsverket. Även nu omhandlade anslag syntes lämpligen böra anvisas såsom reservationsanslag. Till förlagsfonden återbetalade förskott syntes böra få disponeras för förnyad förskottering av byggnadsplanekostnader.

Vid ärendets föredragning inom riksräkenskapsverket har föredraganden, *byråchefen Jehander*, avgivit särskilt yttrande och därvid beträffande statsbidragsfrågan anfört, att han icke funnit något att erinra mot att staten i

sådana undantagsfall, då bidragsskyldigheten för kommun bleve oskäligt betungande, trädde emellan och helt eller delvis ersatte kommunen vad denna utgivit i skäligt bidrag till byggnadsplaneföretaget. Den nu angivna ståndpunkten syntes stå i god överensstämmelse med det uttalande, som av lagrådets majoritet gjorts vid behandlingen av förslaget till 60 § 2 stycket stadsplanelagen.

Lantmäteristyrelsen har i utlåtande den 4 februari 1935 anfört:

Enligt den kännedom som lantmäteristyrelsen har om förhållandena på ifrågavarande område måste behov att få byggnadsplan upprättad anses föreligga för ett mycket stort antal orter inom landet, och i ett betydande antal fall måste detta behov anses trängande. Att detta behov hittills icke blivit i erforderlig grad tillgodosett torde i allt väsentligt få tillskrivas, att de förhållandena, som varit föremål för ifrågavarande utredning, icke varit ordnade på tillfredsställande sätt. För att få en byggnadsplan upprättad måste givetvis medel för kostnadernas bestridande finnas tillgängliga. Att låta markägarna utbetala kostnaderna i mån av arbetets fortskridande måste möta mycket stora svårigheter, i all synnerhet som en någorlunda rättvis fördelning av dessa kostnader i regel knappast kan göras förrän efter arbetets slutförande. Det torde sålunda vara nödvändigt att medel ställas till förfogande för förskottering av dessa kostnader och någon annan utväg än att anlita statsmedel för detta ändamål torde knappast föreligga. Mot det i utredningen beräknade beloppet, 400,000 kronor, anser lantmäteristyrelsen sig icke kunna göra någon erinran.

I utredningen göres gällande, att fall ofta kunna inträffa, då byggnadsplanen med nödvändighet måste utsträckas till fastigheter, som icke kunna anses hava någon som helst nytta av planens upprättande och som därför icke rimligen kunna åläggas deltaga i kostnaderna, varvid även den på sådana fastigheter belöpande kostnaden ej heller skäligen kan läggas på övriga i planområdet ingående fastigheter. I sådana fall synes det allmänna böra åtaga sig nämnda del av kostnaderna. Lantmäteristyrelsen ansluter sig till denna mening och anser även på i utredningen anförda skäl, att vederbörande kommun närmast borde svara för dessa kostnader. Då emellertid denna utväg åtminstone för närvarande icke synes kunna anlitas, torde kostnaderna böra utgå av statsmedel, men endast i den mån kommunen icke kan förmås gälda dem. Likaledes anser styrelsen det vara riktigt, att då ägare av fastighet skulle på grund av mycket svag ekonomisk ställning bliva synnerligen betungad av å honom belöpande kostnader, dessa må kunna gäldas av statsmedel. Samma princip återfinnes bland annat i fråga om statsbidrag till jorddelningsförrättningar, där staten i fråga om sådana förrättningar, som anses vara av allmänt intresse, lämnar bidrag till kostnaderna i den mån de skulle bliva alltför betungande för vederbörande jordägare. Enligt utredningen skulle hela behovet av statsbidrag kunna för nästa budgetår beräknas till 60,000 kronor. Enligt lantmäteristyrelsens mening bör behovet av statsbidrag kunna begränsas till detta belopp.

Svenska landskommunernas förbund, som understrukit, att förutsättningar för att göra byggnadsplanefrågor till en obligatorisk kommunal angelägenhet icke syntes vara förhanden, har vidare anfört:

Utan att lämna kommunen något verkligt inflytande på byggnadsplanens tillkomst och omfattning borde icke heller kostnaderna eller en del av dem läggas på kommunen. Det enskilda markägarintresset vore här så stort, framför allt då det gällde planläggning av områden för exploatering och ny bebyggelse,

att det allmänna endast i yttersta undantagsfall borde betungas med kostnader för byggnadsplans upprättande.

I första hand trängde sig då det spörsmålet fram, när sådan mark skulle tagas i anspråk för planläggning, vars ägare icke hade någon nytta härav, och huru länge sådan planlagd mark, som en gång förklarats som 0-område, skulle få ligga obebyggd för att ägaren skulle vara fri från delaktighet i kostnaderna. Nyttan vore givetvis ytterst svår att bedöma, och att på förhand uppdraga en bestämd norm härför vore knappast tänkbart.

Det förefölle emellertid kunna innebära en viss risk att till den myndighet, som hade att avgöra huru vidsträckt en byggnadsplan skulle göras, ställa medel till fritt förfogande för täckande av kostnader, som sedermera icke av någon ersattes. Framför allt syntes detta vara fallet i fråga om byggnadsplan för ej bebyggda områden, då markägaren ej begärt byggnadsplans upprättande eller givit sitt samtycke härtill, ej heller kunde anses hava nytta av densamma och följaktligen ej komme att deltaga i kostnaderna för planens upprättande.

Det kunde starkt ifrågasättas, om statsbidrag borde ifrågakomma för upprättande av byggnadsplan för område, som vore avsett att exploateras, även om däri skulle ingå s. k. 0-område. Kostnader, som skulle falla på ett dylikt område, borde kunna slås ut på dem, som hade intresse av byggnadsplanens tillkomst. Det syntes vara tillräckligt, om statsmedel i detta fall stode till förfogande till förskottering av medel till plankostnadernas täckande, där sådant behov gjorde sig gällande.

För redan helt eller delvis bebyggt område syntes saken ställa sig något anorlunda. Där kunde byggnadsplan med nödvändighet behöva utsträckas över mark, vars ägare icke hade nytta av planen, men där kostnaderna likväl icke med rätta kunde läggas på övriga markägare. Betydelsen av planens genomförande i ett sådant fall syntes kunna för det allmänna vara så stor, att direkt bidrag av statsmedel borde kunna utgå för 0-områden. När det däremot gällde förskottering av medel för upprättande av byggnadsplan syntes sådant förskott böra utgå, oavsett om planen omfattade nyexploaterat eller förut bebyggt område.

Det kunde icke anses uteslutet, att markområden, som vid tidpunkten för byggnadsplanens uppgörande med fullt fog kunde betecknas som 0-område, sedermera inom en icke alltför avlägsen framtid bleve behövliga och begärliga för bebyggelse och att byggnadsplanen således komme till nytta för området. Fråga uppstode då, om markägaren skulle åtnjuta förmånen härav utan något vederlag för av det allmänna bestridda kostnader för upprättande av byggnadsplanen. Det syntes i det hänseendet finnas fog för en bestämmelse, att bebyggelsen av ett 0-område före en viss fastställd tidpunkt skulle medföra, att statsmedel, som utanordnats till täckande av kostnader för upprättande av byggnadsplan, betraktades som förskott med återbetalningsskyldighet för vederbörande markägare.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår förutsattes vid den nya stadsplanelagstiftningens antagande år 1931, att kostnaderna för uppgörande av byggnadsplan skulle i regel behöva förskjutas av statsverket. Erfarenheterna under de därefter förflutna åren synas ock giva vid handen, att det, för att en byggnadsplan skall komma till stånd, kan vara nödvändigt att statsverket förskottsvis bestrider kostnaderna härför.

Inledningsvis har jag erinrat om att medel för berörda ändamål hittills icke anvisats av statsmakterna men att inom vissa län sådana kostnader förskjutits av länsstyrelserna med anlitande av tillgängliga medel. Då en dylik anord-

*Departements-
chefen.*

ning icke synes i längden tillfredsställande, vill jag i anslutning till vad från skilda håll förordats tillstyrka, att för ifrågavarande ändamål å riksstaten upptages ett särskilt anslag.

I syfte att vinna någon kännedom om medelsbehovet för ifrågavarande ändamål hava länsstyrelserna anmodats lämna uppgift å beloppen av de förskott å kostnader för byggnadsplaner, som redan utgått. Av dessa i slutet av september 1935 lämnade uppgifter framgår, att förskott utlämnats i tolv län till ett sammanlagt belopp av i runt tal 135,000 kronor och att dessa förskott icke beräknats bliva återbetalade under innevarande budgetår.

Vad beträffar medelsbehovet för ytterligare tillkommande byggnadsplaner har vid den i det föregående omförmälda utredningen räknats med ett totalbelopp av omkring 2 miljoner kronor, vilket belopp förutsatts skola behöva utgå under loppet av 10 år. Utan närmare kännedom om de förhållanden, som ansetts motivera de med nämnda kostnadssumma avsedda byggnadsplanerna, är det uppenbarligen icke möjligt att tillförlitligt bedöma medelsbehovet. Med hänsyn till nyssnämnda redan utanordnade förskottsbelopp och då, på sätt statskontoret föreslagit, återbetalda förskott synas böra tillföras det anslag, som må komma att anvisas, för att användas till förskottering av andra byggnadsplanekostnader, synes det emellertid vara tillräckligt, om för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår anvisas ett anslag av 200,000 kronor.

I likhet med statskontoret och riksräkenskapsverket har jag efter samråd med chefen för finansdepartementet funnit lämpligast, att nämnda belopp anvisas såsom reservationsanslag, att utgå av lånemedel, under rubriken Fonden för förslag till statsverket. Vid sådant förhållande bör anslaget disponeras av Kungl. Maj:t för att, efter därom gjorda ansökningar, fördelas mellan länen i mån av behov. I första hand böra givetvis redan förskotterade medel avföras å anslaget.

Beträffande förskottsfrågan torde jag till sist få meddela, att fråga om ordningen för utkrävande av de särskilda markägarnas betalningsansvar för statens fordran på grund av utlagt förskott upptagits till särskild utredning.

Vad därefter angår frågan om statsbidrag till kostnader för uppgörande av byggnadsplaner är jag i likhet med statskontoret och riksräkenskapsverket av den uppfattningen, att dylikt bidrag endast i enstaka undantagsfall bör komma i fråga. Gällande stadsplanelagstiftning förutsätter icke statsbidrag men räknar väl med möjligheten av bidrag av vederbörande kommun till bestridande av dylika kostnader. Principiellt torde, även för det fall att i byggnadsplanen ingå markområden, vilkas ägare icke kunna anses hava nytta av planens tillkomst, kostnaderna för byggnadsplans uppgörande böra belasta de markägare, vilka hava nytta av planen, i den mån icke bidrag av kommunen erhålles. Ätminstone tills vidare, i avvaktan å ytterligare erfarenhet, synes statsbidrag icke böra ifrågakomma i vidare mån än att Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t därtill förordnar må, där så kan av särskilda skäl anses påkallat, efter prövning i varje särskilt fall kunna helt eller delvis befria en eller annan markägare i svag ekonomisk ställning från skyldigheten att återgälda på honom belöpande, av statsverket utlagt förskott. Lämpligaste

sättet för täckande av sålunda avskriven fordran torde senare få upptagas till prövning, och något anslag för ändamålet torde icke behöva upptagas å riksstaten för nästa budgetår. Därest riksdagen icke häremot uttalar erinran, torde uppkommande frågor om statsbidrag få behandlas i nu angiven ordning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 200,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.

Register

till

Utgifter för kapitalökning för budgetåret 1936/1937

för

till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk m. m.

Statens affärsverksamhet.

Postverket.

Sid.		Kronor.
5	Inköp av inventarier för postverkets behov	450,000
7	Posthusbyggnad å Östermalm i Stockholm	820,000
7	Inköp för postverkets räkning av fastighet å Norrmalm i Stockholm	310,000
13	Posthusbyggnad å Kungsholmen i Stockholm	*1,100,000
15	Nybyggnad för paketomsorteringsexpeditionen i Ånge . . .	95,000
19	Belysningsanläggningar för luftfartsleder	135,000
	Säger för postverket	2,910,000

Telegrafverket.

22	Förrådsbyggnad i Älvsjö i Stockholm	*450,000
22	Telefonstationsbyggnad i Sundbyberg	*345,000
23	Inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Råsunda .	*30,000
23	Telefonstationsbyggnad i Tureberg	*125,000
23	Ny kontorsbyggnad vid telegrafverkets verkstad i Nynäs- hamn	200,000
26	Telefonstationsbyggnad i Norrköping	200,000
29	Inköp för telegrafverkets räkning av förrådstomt i Göteborg	43,000
30	Telefonstationsbyggnad i Sandviken	106,000
32	Telefonstationsbyggnad i Boden	200,000
36	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende .	15,600,000
39	Ny radioanläggning för flygplatsen vid Bulltofta	140,000
	Säger för telegrafverket	17,439,000

* Beräknat belopp.

Sid.

Kronor.

Statens järnvägar.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:		
42	Dubbelspårsanläggning mellan Göteborg och Almedal	650,000
46	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden	1,550,000
48	Skenfria vägkorsningar m. m.	200,000
Husbyggnader:		
49	Om- och tillbyggnad av turiststationen i Riksgränsen	200,000
52	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	1,500 000
53	Telefonledningar och kabelarbeten	200,000
55	Elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle	3,430,000
57	Elektrifiering av banan Tomtebodå—Värtan m. fl. linjer m. m.	2,400,000
74	Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten	500,000

Nya statsbanebyggnader.

75	Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare	3,500,000
----	--	-----------

Rullande materiel.

77	Elektriska lokomotiv	1,650,000
77	Person- och resgodsvagnar	1,450,000
79	Postvagnar	500,000

Automobiltrafik.

81	Anläggningar och förlag för automobiltrafik	2.000.000
	Säger för statens järnvägar	19,730,000

Statens vattenfallsverk.

Kraftverken:

Trollhätte kraftverk:

90	Ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation	800,000
91	Rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern	500,000
92	Kanal genom Huvudnäson	600,000

Västerås kraftverk:

95	Driftchefsbostad m. m. vid ångkraftstationen i Västerås	75,000
----	---	--------

Älvkarleby kraftverk:

97	Ersättning till Lanforsens kraftaktiebolag för garanterad dygnsreglering i Dalälven	325,000
----	---	---------

Norrländska kraftverken:

98	En andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation	200,000
102	Kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven	2,500.000
105	Ett andra maskinaggregat vid Silre kraftstation	450,000
106	Stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.	4,300,000
110	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	6,000,000

Gemensamt anslag:

113	Kontorsbyggnad för statens vattenfallsverks räkning i kvarteret Björnen i Stockholm	235.000
-----	---	---------

Säger för statens vattenfallsverk 15,985,000

Sid.

Kronor.

Statens allmänna fastighetsfond.

114	Nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli	125,000
115	Beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.	215,000
116	Ny värmeledning i fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm	24,000
117	Inredning av portvaktsbostad m. m. i huset nr 7 Birgerjarlgatan i Stockholm	17,500
121	Nybyggnad för statens väginstitut, att utgå av automobilskattemedel	*250,000
121	Anordnande av lokaler för länsarkitekten i Nyköping m. m.	16,500
124	Beredande av utvidgade lokaler åt länsstyrelsen i Kalmar län	78,000
128	Beredande av lokaler för den biträdande länsarkitekten i Kristianstad m. m.	25,000
130	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Gävleborgs län	145,000
133	Till- och ombyggnad av landsstatshuset i Härnösand	120,000
137	Tillbyggnad till lantmäterikontorshuset i Umeå	72,000
	Säger för statens allmänna fastighetsfond	1,088,000

Fonden för statens aktier.

142	Tecknande av aktier i aktiebolaget Aerotransport	1,250,000
	Säger för fonden för statens aktier	1,250,000

Statens utlåningsfonder.

- 143 Allmänna järnvägslånefonden.
- 143 Fonden för bibanor i vissa delar av riket.
- 143 Lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. ått enskilda järnvägar.
- 144 Vattenkraftslånefonden.
- 144 Luftfartslånefonden.

Fonden för förslag till statsverket.

145	Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner	200,000
	Säger för fonden för förslag till statsverket	200,000
	Summa utgifter för kapitalökning	58,602,000

* Beräknat belopp.

Bilaga 5.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:st
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3
januari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1936/1937, som angå finansdepartementet, och anför därvid följande:

Statsverkets fond av rusdrycksmedel.

[1.] **Statsverkets fond av rusdrycksmedel.** Enligt 1 § förordningen den 21 april 1933 (nr 138) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, sådan nämnda paragraf lyder enligt förordning den 3 maj 1935 (nr 147), är statsverkets fond av rusdrycksmedel avsedd att, på sätt i förordningen sägs, bereda medel till åtgärder, ägnade att främja nykterheten genom understödjande av nykterhetsnämndernas verksamhet samt genom undervisnings- och upplysningsverksamhet. För tillgodoseende av detta ändamål göres fonden räntebärande, och fondens avkastning skall beräknas å riksstaten. Därest avkastningens å riksstaten beräknade belopp överstiger sammanlagda beloppet av anslag till nyss nämnda ändamål, skall skillnaden anvisas såsom kapitalökning å fonden.

Vid anmälan förut denna dag av inkomstberäkningen för budgetåret 1936/1937 har avkastningen av statsverkets fond av rusdrycksmedel uppförts med 480,000 kronor. De anslag under de olika huvudtitlarna, vilka äro av den

art, som åsyftas i förordningen angående rusdrycksmedelsfonden, hava i det föreliggande riksstatsförslaget uppförts med följande belopp:

V. B. 57.	Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m., <i>reservationsanslag</i>	kronor 123,000
VIII. K. 8.	Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande, <i>reservationsanslag</i>	» 298,500.

Summan av dessa anslag stannar vid 421,500 kronor. I enlighet med bestämmelserna i förordningen angående rusdrycksmedelsfonden bör skillnaden mellan avkastningen och denna summa eller 58,500 kronor anvisas såsom kapitalökning å rusdrycksmedelsfonden. För sådant ändamål bör å riksstaten för budgetåret 1936/1937 bland utgifter för kapitalökning att täckas av andra statsinkomster än lånemedel äskas ett anslag, utan beteckning, å sistnämnda belopp.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för *Statsverkets fond av rusdrycksmedel* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av kronor 58,500.

Fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

[2.] **Fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.** Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, som på sin tid bildades med uppgift att giva stöd åt svenska kreditanstalter, har sedan flera år fullföljt arbetet på avveckling av de av kassan i enlighet med dess uppgift ingångna förbindelserna. Erinras må, att Kreditkassans medverkan under år 1929 togs i anspråk för två nya stödaktioner, av vilka den ena avsåg beredande av stöd åt insättare i Allmänna sparbanken i Stockholm m. fl. sparbanker och den andra åsyftade avlyftande från aktiebolaget Jordbrukarbanken av vissa engagemang.

För en närmare redogörelse för Kreditkassans organisation och tidigare verksamhet må hänvisas till 1930 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning bil. 4, ävensom till 1931 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning bil. 3. I 1935 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning bil. 4, återfinnes en översikt av Kreditkassans ställning den 31 december 1934.

Enligt från Kreditkassan mottagen uppgift har kassans balansräkning per den 31 december 1935 följande utseende:

Tillgångar.

Svenska statens icke räntebärande obligationer.....	kr.	4,999,600:—	
Kassabehållning.....	»	28: 64	
Bankräkningar: A.-B. Skånska Banken, checkräkning.....	»	90,356: 91	
Utlämnade lån, enligt specifikation.....	»	6,874,104: 63	
Främmande aktiers konto:			
33,252 st. aktier i A.-B. Skånska Banken			
nom. 50 kr. à kr. 33: 51	kr.	1,114,131: 81	
80 st. aktier i A.-B. Jordbrukarbanken			
nom. 100 kr. à 55 %.....	»	4,400:—	
50 st. aktier i A.-B. Dur nom. 100 kr..	»	0:—	
50 st. aktier i A.-B. Igo nom. 100 kr..	»	0:—	» 1,118,531: 81
Vinst- och förlustkonto:			
Förlust från föregående år.....	kr.	43,795,229: 86	
» för 1935.....	»	422,148: 15	» 44,217,378: 01
			Kr. 57,300,000:—.

Stöd åt insättare i vissa sparbanker.

Outnyttjad kredit i Riksgäldskontoret för utbetalning till sparbanksinsättare.....	kr.	3,276,988: 61	
Redovisade utbetalningar till sparbanksinsättare:			
1929—1934.....	kr.	10,219,133: 91	
Avgår: Återbetalningar 1935	»	122,480: 57	» 10,096,653: 34
			Kr. 13,373,641: 95

Omkostnadskonto för utbetalningar till sparbanksinsättare, utbetalt: 1929—1934	kr.	125,469: 41	
» 1935.....	»	888: 64	kr. 126,358: 05
			kr. 13,500,000:—
			Kr. 70,800,000:—

Svenska statens 5 % obligationer nom.	kr.	50,000,000:—	
» » 4½ % » »	»	10,000,000:—	
			Kr. 60,000,000:—

pantsatta för skuld till Riksgäldskontoret.

Skulder.

Aktiekapitalet.....	kr.	5,000,000:—	
Riksgäldskontoret.....	»	52,300,000:—	
			Kr. 57,300,000:—

Stöd åt insättare i vissa sparbanker.

Uttag å sparbankskonto i Riksgäldskontoret 1929—1935.....	kr.	10,344,603: 32	
Avgår: Återbetalningar 1935.....	»	121,591: 93	kr. 10,223,011: 39
Fond för stöd åt sparbanksinsättare.....	»	3,276,988: 61	kr. 13,500,000:—
			Kr. 70,800,000:—.
Garantifond	kr.	60,000,000:—.	

Utgifter för kapitalökning: bil. 5.

Den bland tillgångarna upptagna posten »utlämnade lån» å 6.87 miljoner kronor fördelar sig på följande sätt å lån, utlämnade i samband med rekonstruktion av härefter angivna bankinrättningar:

A.-B. Skånska Banken

18 låntagare dels mot hypotek av aktier i Skånska Banken
och dels utan hypotek..... kr. 72,264: 63

A.-B. Jordbrukarbanken

A.-B. Dur mot Svenska Lantmännens Kvarnförenings revers
å kr. 3,540,519: 30..... kr. 350,000: —

A.-B. Dur mot 40,000 stamaktier i A.-B.

Kvarnintressenter å nom. kr. 20: —

å kr. 10: — » 400,000: —

Summa kvarstående belopp av under år

1929 genom A.-B. Dur från Jordbrukarbanken övertagna engagemang ... » 1,056,140: — » 1,806,140: —

A.-B. Göteborgs Handelsbank

A.-B. Dur mot 99,914 st. bankens aktier å nom. kr. 100: —

å kr. 50: — » 4,995,700: —

Kr. 6,874,104: 63.

För mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 beslöt 1926 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t att inrätta en särskild fond. Såsom kapitalökning för denna fond har riksdagen å riksstaterna för följande budgetår anvisat härefter angivna belopp:

Budgetår	Kapitalökning
1926/1927.....	8 miljoner kronor
1927/1928.....	5 » »
1928/1929.....	5 » »
1929/1930.....	16 » »
1930/1931.....	5 » »
1931/1932.....	5 » »
1932/1933.....	5 » »
1935/1936	8 » »

Sammanlagt hava sålunda för denna fond anvisats 57 miljoner kronor. Beträffande den för budgetåret 1929/1930 gjorda avsättningen å 16 miljoner kronor är emellertid att märka, att 1929 års riksdag, som samtidigt beslöt att stöd skulle genom Kreditkassan lämnas åt insättare i vissa sparbanker, förutsatte, att jämväl kostnaderna för denna stödaktion skulle likvideras från fonden. Av fondens kapitalbehållning hava tagits i anspråk *dels* ett belopp om 3 miljoner kronor, vilket genom beslut av 1930 års riksdag av fondens medel ställts till aktiebolaget Jordbrukarbankens förfogande för avveckling av vissa krediter (proposition nr 275 och riksdagens skrivelse nr 268 år 1930), *dels ock* ett belopp av 26.5 miljoner kronor för avlyftande den 30 juni 1933 av Kreditkassans skuld till riksbanken, 26 miljoner kronor, jämte därå upplupen ränta (proposition nr 250 och riksdagens skrivelse nr 307 år 1933). Till förlusttäckning är alltså för närvarande ett belopp av 27.5 miljoner kronor disponibelt.

Vid ingången av år 1935 utgjorde — oberäknat utgiften för stödet åt vissa sparbanksinsättare — de förluster å Kreditkassans verksamhet, vilka ännu ej blivit täckta, 43.8 miljoner kronor. Under år 1935 har denna summa ökats med 0.42 miljon kronor till 44.22 miljoner kronor. Ökningen är i huvudsak beroende på det efter framställning av 1935 års riksdag (skrivelse nr 353) av Kungl. Maj:t medgivna efterskänkandet i viss utsträckning av aktiebolaget Durs fordran hos Svenska lantmännens kvarnförenings m. b. p. a. konkursbo.

I fjolårets statsverksproposition omförmälde jag, att en av Kreditkassans styrelse gjord uppskattning av det återstående avskrivningsbehovet beträffande Kreditkassans engagemang givit till resultat ett belopp av omkring 3.7 miljoner kronor. På min begäran har styrelsen nu verkställt förnyad beräkning rörande de sannolika återstående förlusterna å de engagemang, som innehavas av Kreditkassan. Enligt denna beräkning skulle det ytterligare avskrivningsbehovet nu kunna uppskattas till allenast omkring 0.4 miljon kronor. Den väsentliga minskningen av det beräknade avskrivningsbeloppet beror i huvudsak på en högre värdesättning å av Kreditkassan direkt eller indirekt ägda bankaktier.

Totalbeloppet av konstaterade förluster, vilka ännu ej blivit täckta, samt det beräknade ytterligare avskrivningsbehovet uppgår följaktligen till omkring 44.62 miljoner kronor.

I angivna förlustsumma och beräkning rörande avskrivningsbehovet inbegripas icke utbetalningarna för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker. Dessa utbetalningar hava, efter avdrag för återbetalningar, belöpt sig till sammanlagt cirka 10.22 miljoner kronor, inklusive kostnaderna för den härmed förbundna verksamheten.

För täckande av förlusterna å samtliga av Kreditkassan övertagna engagemang och av utbetalningarna till vissa sparbanksinsättare — enligt den nu lämnade beräkningen uppgående till sammanlagt omkring 55 miljoner kronor — finnes, som nämnts, tillgängligt ett belopp av 27.5 miljoner kronor å den för ändamålet bildade fonden. Ytterligare tillskott till fonden är alltså erforderligt. Vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1936/1937 har för ifrågavarande avskrivning kunnat disponeras 5 miljoner kronor, eller samma belopp som under budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 samt 1930/1931—1932/1933 årligen anslogs för ändamålet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för *Fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av kronor 5,000,000.

Avbetalning å statsskulden.

[3.] **Amortering å vissa lån.** Till amortering å statens obligationslån och av staten övertagna lån är i riksstaten för löpande budgetår anvisat tillhoppa 3,325,400 kronor.

Med skrivelse den 21 november 1935 har riksgäldskontoret överlämnat förslagsvis uppgjorda beräkningar över de riksgäldskontorets utgifter under tiden 1 juli 1936—30 juni 1937, som böra upptagas i riksstaten. Enligt dessa beräkningar skulle för amortering av statens obligationslån erfordras anslag å sammanlagt 3,357,100 kronor; för avbetalning å ett av staten övertaget lån beräknas 97,400 kronor. För ifrågavarande amortering skulle alltså erfordras en summa av 3,454,500 kronor med den fördelning å anslag, som finnes angiven i en inom finansdepartementet upprättad sammanställning över anslagen till avbetalning å statsskulden, vilken torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (*bilaga A*).

Mot riksgäldskontorets beräkningar har jag intet att erinra.

I detta sammanhang torde få anmälas förslag om ändrad ordning för redovisningen och täckningen av uppkomna lånemedelsförluster. Detta förslag, som framställt av fullmäktige i riksgäldskontoret, är föranlett av en av fullmäktige under år 1935 beslutad omläggning av riksgäldskontorets bokföring och påkallar för sitt genomförande beslut av riksdagen. Rörande nämnda omläggning torde få meddelas följande.

I anslutning till den förändring i riksgäldskontorets ställning till statsverket, som blev en följd av 1911 års riksstatsreform, omlades år 1917 riksgäldskontorets bokföring i syfte att bringa densamma i överensstämmelse med rikshuvudbokens redovisning. Denna bokföringsreform inriktade sig emellertid i övervägande grad på den del av riksgäldskontorets bokföring, som avsåg redovisning av inkomster och utgifter å riksstatstitlar och riksstatsanslag, under det att kapitalredovisningen gentemot rikshuvudboken ävensom den med riksgäldskontorets upplåningsverksamhet sammanhängande bokföringen i det stora hela lämnades oförändrade. På grund härav hava mellan riksgäldskontorets räkenskaper och rikshuvudboken, i vad den avser riksgäldskontoret, förelegat vissa skiljaktigheter, bland annat därutinnan att åtskilliga i rikshuvudboken upplagda fonder, på vilka riksgäldskontorets medelsförvaltning i riksbokföringen fördelats — i främsta rummet riksgäldsverkets fond, fonderade statslånen och tillfälliga statslån — i riksgäldskontorets räkenskaper saknat motsvarighet såsom självständiga fonder. Vad angår riksgäldskontorets upplåningsverksamhet är att märka, att de tillgångar, som staten anskaffat medelst de av riksgäldskontoret upplånade medlen, icke bokförts av riksgäldskontoret utan av respektive affärsverk och andra förvaltningsmyndigheter. Den årsavslutning, som riksgäldskontoret framlagt över sin finansiella ställning, har därför icke varit ett bokslut i vanlig bemärkelse med balansräkning samt vinst- och förlusträk-

ning utan endast utgjort en översikt av riksgäldskontorets tillgångar och skulder utan balans dem emellan.

Med hänsyn till önskvärdheten att undanröja sålunda föreliggande brister i riksgäldskontorets bokföring beslöto fullmäktige i riksgäldskontoret den 16 november 1933 att uppdraga åt fyra sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag rörande omläggning av riksgäldskontorets bokföring. Till sakkunniga utsågos riksgäldssekreteraren J. Hägglund, tillika ordförande, dåvarande t. f. kamreraren i riksgäldskontoret, numera riksgäldskommissarien S. O. Widlund, byråchefen i riksräkenskapsverket P. S. Runemark och auktoriserade revisorn L. T. Bohlin. Sedan de sakkunniga, vilka antagit benämningen riksgäldskontorets bokföringskommitté, i skrivelse till fullmäktige den 7 april 1934 framlagt förslag i ämnet, beslöto fullmäktige beträffande riksgäldskontorets bokföring under budgetåret 1934/1935, att det av de sakkunniga förordade nya bokföringssystemet skulle — vid sidan av den eljest förekommande bokföringen — tillämpas i provisoriska, på månadssiffror grundade räkenskaper samt att för varje månad skulle till riksräkenskapsverket avlämnas en på grundval av de provisoriska räkenskaperna upprättad särskild kassarapport över riksgäldskontorets inkomster och utgifter under månaden.

Sedan bokföringskommitténs förenämnda förslag underkastats granskning dels av riksräkenskapsverket, som till fullmäktige inkommit med begärt yttrande i ärendet, dels ock av kamreraren Widlund, hava fullmäktige den 20 juni 1935 fattat beslut om tillämpning från och med den 1 juli samma år av den av bokföringskommittén föreslagna omläggningen av riksgäldskontorets bokföring med vissa av riksräkenskapsverket och Widlund föreslagna jämkningar. Den i enlighet med det nya bokföringssystemet upprättade ingående balansen för riksgäldskontorets huvudbok för budgetåret 1935/1936 godkändes av fullmäktige den 3 oktober 1935.

Den sålunda beslutade omläggningen av bokföringen medför vissa ändringar beträffande redovisningen av förluster å lånemedelskapital och sättet för täckande av dylika förluster. I skrivelse till chefen för finansdepartementet den 17 oktober 1935 hava fullmäktige i riksgäldskontoret påkallat Kungl. Maj:ts beslut om framläggande för 1936 års riksdag av förslag härutinnan.

I sin skrivelse hava fullmäktige beträffande den huvudsakliga innebörden av omläggningen anfört följande:

Omläggningen hade åsyftat att på de punkter, där skiljaktigheter förefunnits, bringa bokföringen i riksgäldskontorets huvudbok i överensstämmelse med rikshuvudboken. I avseende härå framhålles, att riksgäldskontorets skulder och tillgångar tidigare varit i rikshuvudboken redovisade under tre fonder, nämligen riksgäldsverkets fond, fonderade statslånen och tillfälliga statslån, medan i riksgäldskontorets huvudbok någon liknande uppdelning i fonder icke förekommit. Fonderade statslånen och tillfälliga statslån vore emellertid avsedda att i riksbokslutet den 30 juni 1935 överföras till riksgäldsverkets fond, under vilken fond sålunda hädanefter komme att redovisas samtliga riksgäldskontorets skulder och tillgångar. Sistnämnda fond

hade den 1 juli 1935 upplagts i riksgäldskontorets huvudbok. I samband härmed hade reservationerna å lånemedelsanslagen upptagits såsom en riksgäldsverkets fonds skuld till statsregleringsfonden. Denna fonds motsvarande fordran hos riksgäldsverkets fond hade härvid upptagits under rubriken statsregleringsfonden, lånemedel: inkomstrester. Ifrågavarande reservationer hade tidigare i riksgäldskontoret endast redovisats bland tillgångarna å kontot Inkomstrester. — Någon ändring av bokföringen i fråga om övriga av riksgäldskontoret redovisade statsfonder hade icke vidtagits i samband med omläggningen av huvudbokföringen.

Genom det nya bokföringssystemet hade vidare åsyftats att i riksgäldskontorets huvudbok ernå en fullständig redovisning av de av staten upplånade medlen. En sådan redovisning hade hittills saknats, i det att i riksgäldskontorets huvudbok väsentligen endast bokförts statens skulder, medan däremot de genom placeringen av de upplånade medlen erhållna tillgångarna — fränsett de till riksgäldsverkets fond hörande — icke redovisats i riksgäldskontorets huvudbok utan endast bokförts under respektive statsfond. Enligt det nya bokföringssystemet skulle de i statsfonderna placerade lånemedlen redovisas såsom tillgångar i riksgäldskontorets huvudbok och de komme därvid att balansera mot nettoskulden å riksgäldsverkets fond. För ernående av ett sålunda balanserande bokslut hade emellertid dessutom måst uppläggas ett särskilt konto, benämnt avskrivningskonto, vilket inlagts under riksgäldsverkets fond. Detta konto hade belastats med dels de från statsfonderna såsom förluster avförda eller å fonderna inom linjen bokförda lånemedlen, i den mån dessa icke blivit täckta av skattemedel, dels de kapitalrabatter och kursförluster efter avdrag av kursvinster, som riksgäldskontoret fått vidkännas å sin upplåning, dels ock vissa under tiden före den 1 juli 1924 för statsregleringen disponerade belopp av kapitalavbetalningarna å lån från allmänna järnvägslånefonden. Å andra sidan hade avskrivningskontot gottskrivits med det sammanlagda beloppet av å statsskulden verkställda amorteringar efter avdrag av det belopp av 100 miljoner kronor, som enligt beslut av 1929 års riksdag disponerats av dessa amorteringar för nedskrivning av statens järnvägars lånekapital. Härjämte hade kontot gottskrivits med en utjämningspost av 1.20 miljon kronor, motsvarande en oförklarlig differens mellan å ena sidan statsskulden och å andra sidan lånemedelstillgångarna, vilken differens enligt verkställd utredning förelegat åtminstone sedan år 1916.

Med fullmäktiges skrivelse har överlämnats avskrift av den ingående balansen i riksgäldskontorets huvudbok för budgetåret 1935/1936 ävensom en specificerad uppgift å ingående balansen den 1 juli 1935 å avskrivningskontot. Dessa uppställningar torde få såsom bilagor fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (*bilagorna B och C*).

Fullmäktige hava därjämte lämnat följande redogörelse för avskrivningskontot under de tre senaste budgetåren, för vilka budgetår provisoriska bokslut upprättats enligt det nya bokföringssystemet:

Budgetår	Ingående balans			Nya förluster		Anslag för amortering å vissa lån	Av fonden för statskuldens amortering täckta lånemedelsförluster
	Låne-medels-förluster, kapitalrabatter m. m.	Amorteringsmedel m. m.	Förlustsaldo	å låne-medels-placeringar	å riksgäldskontorets upplåning (kapitalrabatter m. m.)		
	M i l j o n e r						
1932/33	135.96	134.63	1.33	10.28	5.81	3.98	—
1933/34	152.04	138.60	13.44	0.73	12.57	4.44	4.52
1934/35	160.83	143.04	17.79	0.92	3.29	5.50	10.29
1935/36	164.74	148.54	16.20				

Rörande redovisning av tillgångar och skulder å avskrivningskontot hava fullmäktige anfört bland annat följande:

Avskrivningskontot är avsett att i fortsättningen belastas med uppkommande nya lånemedelsförluster, kapitalrabatter vid riksgäldskontorets upplåning samt kursförluster i samband med upptagande och inlösen av statslån. Kontot är å andra sidan avsett att gottskrivas med dels de belopp, varmed statsskulden nedbringas genom anslag för amortering å vissa lån, dels och eventuella kursvinster i samband med upptagande och inlösen av statslån.

Enligt vad ovan lämnade sifferuppgifter utvisa förefanns den 1 juli 1935 å avskrivningskontot ett förlustsaldo av 16.20 miljoner kronor. Detta saldo har under innevarande budgetår ökats genom överföring till avskrivningskontot av kursförluster å tillhopa 8.60 miljoner kronor, uppkomna i samband med konvertering och inlösen av 1924 års 5½ % dollarlån, ävensom genom förlust å ett lån från allmänna järnvägslånefonden till belopp av 0.70 miljon kronor. I den mån ytterligare förluster av lånemedel skulle bokföras under budgetåret komma dessa att öka förlustsaldo. Å andra sidan kommer saldoto att under budgetåret minskas med det belopp av 3.33 miljoner kronor, som å riksstaten anvisats för amortering å vissa lån. Förlustsaldo kommer därför att den 30 juni 1936 utgöra minst 22.17 miljoner kronor.

Riksgäldskontorets bokföringskommitté förutsatte, att saldering av tillgångar och skulder å avskrivningskontot skulle ske först vid slutet av det första budgetår, under vilket det nya bokföringssystemet tillämpats. I enlighet härmed skulle sådan saldering ske den 30 juni 1936. Fullmäktige biträda detta förslag. Då förslagets genomförande lärer erfordra riksdagens godkännande, torde av 1936 års riksdag böra inhämtas medgivande, att för täckande av de å avskrivningskontot bokförda förlusterna m. m. må tagas i anspråk å samma konto redovisade amorteringsmedel m. m. Anledning att vid förlusttäckningen tillämpa någon särskild ordning, så att vissa förluster skulle täckas före andra, synes icke förefinnas. Avskrivningskontot kommer efter salderingen att utvisa behovet av skattemedel för täckande av ännu oreglerade lånemedelsförluster. Den ökade klarhet, som härutinnan vinnes genom det nya bokföringssystemet, är otvivelaktigt ägnad att underlätta ett

¹ Inbetalda kapitaliserade räntor å lån från allmänna järnvägslånefonden.

bedömande av storleken av de anslag till avbetalning å statsskulden, som för varje budgetår kunna vara erforderliga.

I detta sammanhang vilja fullmäktige meddela, att de belopp, som erfordras för amortering av nu utelöpande lån, utgöra för vart och ett av de fem budgetåren 1936/1937—1940/1941 respektive 3.45, 3.59, 3.73, 3.87 och 4.02 miljoner kronor. Emellertid torde man böra räkna med att under ifrågasvarande budgetår nya lånemedelsförluster och kapitalrabatter komma att uppstå till belopp, som sannolikt icke torde understiga nyssnämnda amorteringsbelopp. Med hänsyn härtill synes det för nedbringande av det redan förefintliga förlustsaldot bliva erforderligt att särskilda anslag ställas till förfogande.

Samtliga för närvarande å avskrivningskontot redovisade lånemedelsförluster äro förluster, som definitivt avskrivits ur respektive fonds räkenskaper men för vilkas täckande skattemedel ännu icke ställts till förfogande. Samtliga förluster avse statens utlåningsfonder (jfr bil. C). Därest framdeles avskrivning av lånemedelsförluster skulle ske å andra statsfonder än utlåningsfonderna utan att samtidigt täckning av förlusterna beredes genom anslag av skattemedel, äro dessa förluster avsedda att upptagas å avskrivningskontot. Till kontot torde jämväl kunna överföras sådant i affärsverkens fonder placerat lånekapital, som ansetts böra avskrivas. För åtgärder i sådan riktning torde emellertid erfordras beslut av statsmakterna.

Såsom redan nämnts, redovisas avskrivningskontot för närvarande under riksgäldsverkets fond. Därest det emellertid skulle befinnas vara lämpligt, att beloppet av de oreglerade förlusterna framträder i rikshuvudboken under särskild rubrik, finnes från riksgäldskontorets sida ingen erinran mot att kontot utbrytes ur riksgäldsverkets fond för att redovisas såsom en självständig fond.

Med avseende å det numera tillämpade förfarings sättet för t ä c k a n d e a v l å n e m e d e l s f ö r l u s t e r hava fullmäktige erinrat, att Kungl. Maj:t den 29 juni 1928 anbefallt statskontoret att årligen före den 1 november till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse över sådana förluster å statens utlåningsfonder, låneunderstöd och andra lånemedelsplaceringar, vilka bokförts i statskontorets räkenskaper för närmast förflutet räkenskapsår, samt hemställt till fullmäktige att årligen inom samma tid till Kungl. Maj:t inkomma med liknande redogörelse, såvitt angår fullmäktiges verksamhetsområde. I den mån sålunda rapporterade förluster hänfört sig till av vederbörande fond disponerade lånemedel hava enligt särskilda av riksdagen på hemställan av Kungl. Maj:t fattade beslut medel till deras täckande beretts genom disponerande av fonden för statsskuldens amortering, vilket alltsedan budgetåret 1929/1930 skett vid sidan av riksstaten. På detta sätt hava samtliga i räkenskaperna intill den 1 juli 1932 bokförda lånemedelsförluster blivit täckta. De förluster, som därefter blivit bokförda, sammanlagt utgörande 11.96 miljoner kronor, kvarstå däremot ännu oreglerade och redovisas å avskrivningskontot (jfr bil. C). Det sålunda inträdda avbrottet i förlusttäckningen sammanhänger — framhålla fullmäktige — därmed, att, sedan fonden för statsskuldens amortering under budgetåret 1933/1934 disponerats för täckning av

de under budgetåret 1931/1932 bokförda förlusterna, fonden vid slutet av samma budgetår nedgått till 3.38 miljoner kronor. Sedan å riksstaterna för budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 anslag anvisats till fonden å tillsammans 2 miljoner kronor, beräknas fonden den 30 juni 1936 komma att utvisa en behållning av 5.38 miljoner kronor.

Härefter framhålla riksgäldsfullmäktige, hurusom genom uppläggandet av avskrivningskontot frågan om sättet för täckande av förluster å låne-medelskapital otvivelaktigt kommit i ett förändrat läge, samt anföra till närmare utveckling av innebörden av denna förändring följande:

Någon anledning att i fortsättningen bibehålla omgången över amorteringsfonden synes icke föreligga. De medel, som riksdagen finner sig böra ställa till förfogande för täckande av förluster av här ifrågavarande art, torde lämpligen böra under rubriken avbetalning å statsskulden anvisas såsom anslag för reglering av de å avskrivningskontot samlade förlusterna. Redogörelse för ställningen å avskrivningskontot, innefattande såväl de av statskontoret som de av riksgäldskontoret bokförda förlusterna, torde av sistnämnda verk årligen i november böra lämnas till chefen för finansdepartementet i samband med förslagsberäkningarna över riksgäldskontorets inkomster och utgifter. Vid sådant förhållande torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke de i Kungl. Maj:ts ovanberörda brev den 29 juni 1928 avsedda särskilda redogörelserna för förlusterna å lånemedelsplaceringar skulle kunna upphöra. Den nu föreslagna ändringen i gällande regler för förlusttäckningen torde lämpligen böra genomföras från och med budgetåret 1936/1937. I anslutning härtill torde amorteringsfondens behållning den 30 juni 1936 böra överföras till avskrivningskontot. Några ytterligare anslag till amorteringsfonden skulle därefter icke anvisas.

Enligt § 38 i reglementet för riksgäldskontoret skall fonden för statsskuldens amortering av fullmäktige med hänsyn till föreliggande förhållanden användas till amortering av statsskulden medelst utlottning eller obligationsköp eller ock till minskning i den nya upplåning, vartill fullmäktige erhållit bemyndigande. Fonden må även användas för täckande av förluster, uppkomna å lånemedelsplaceringar, i den mån riksdagen därtill lämnat bifall. I verkligheten har fonden endast en gång, nämligen år 1916, tagits i anspråk för obligationsköp; det för ändamålet disponerade beloppet utgjorde dock endast omkring 2 miljoner kronor. I övrigt har fondens behållning i sin helhet innestått i riksgäldskontoret och sålunda kommit att medföra en minskning av lånebehovet. Såsom närmare framgår av tab. 20 i riksgäldskontorets årsbok, har fonden, som under budgetåren 1926/1927—1931/1932 tillgodoförts avsevärda belopp av inkomsterna å rusdrycksmedelstitlarna, i betydande omfattning tagits i anspråk för täckande av lånemedelsförluster och för möjliggörande av nedskrivning av oräntabelt lånekapital. Under budgetåren 1931/1932 och 1932/1933 disponerades emellertid betydande belopp av fonden för täckande av sådana statsutgifter, som normalt plägat utgå av skattemedel. Fonden har därvid tjänstgjort såsom en statsverkets kassafond nr 2 och sålunda kommit att tillgodose ett ändamål, som ursprungligen varit främmande för dess uppgift.

Såvitt fullmäktige kunna finna, skulle det icke vara förenat med några olägenheter för riksgäldskontoret, därest fonden för statsskuldens amortering

på sätt fullmäktige ovan föreslagit skulle upphöra den 30 juni 1936, utan skulle detta i stället medföra direkta fördelar ur redovisningssynpunkt. Erfarenheten har visat, att, så länge nya lånemedel anvisas av riksdagen, fonden icke lämpligen kan disponeras för obligationsköp. Därtill kommer, att de anslag för täckande av å avskrivningskontot bokförda förluster, som enligt vad ovan föreslagits skulle ersätta anslagen till amorteringsfonden, i likhet med anslagen till denna fond skulle tillgodoföras riksgäldskontoret och sålunda minska lånebehovet. Icke heller lär den omständigheten, att fonden på grund av exceptionella förhållanden under vissa år anlitas för täckande av budgetunderskott, kunna anföras såsom ett skäl för fondens bibehållande. På grund av vad sålunda anförts vill det synas fullmäktige, som om direkta anslag för förlusttäckning, på sätt fullmäktige här ovan föreslagit, skulle vara att föredraga framför avsättningar av medel till amorteringsfonden, vilken sedermera efter särskilda riksdagsbeslut disponeras för nämnda ändamål.

Under hänvisning till det anförda hava fullmäktige hemställt om förslag till 1936 års riksdag, att behållningen å fonden för statsskuldens amortering skall den 30 juni 1936 överföras till det under riksgäldsverkets fond redovisade avskrivningskontot samt att för täckande av å nämnda konto bokförda förluster skola tagas i anspråk dels den 30 juni 1936 å kontot redovisade amorteringsmedel m. m., dels ock från och med budgetåret 1936/1937 de belopp, varmed statsskulden nedbringas genom anslag för amortering å vissa lån.

Över riksgäldsfullmäktiges framställning hava infordrade yttranden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket.

Statskontoret har anfört följande:

Genom den vidtagna omläggningen av riksgäldskontorets bokföring och uppläggandet däri av ett avskrivningskonto har, såsom riksgäldsfullmäktige framhållit, frågan om sättet för täckande av förluster av lånemedelskapital kommit i förändrat läge. I likhet med fullmäktige finner statskontoret den hittills tillämpade ordningen att ställa för detta ändamål behövligen medel till förfogande å fonden för statsskuldens amortering i fortsättningen innebära en onödig omgång. Då lånemedelsförlusterna hädanefter bliva redovisade å avskrivningskontot under riksgäldsverkets fond, synas i stället för förlusternas ersättande erforderliga medel böra direkt anvisas för denna fond.

Under sådana förhållanden torde anledning ej heller föreligga att längre bibehålla fonden för statsskuldens amortering. Behållningen å fonden torde därför böra tillföras riksgäldsverkets fond för nedskrivning av å avskrivningskontot redovisade lånemedelsförluster. Av samma skäl lära anslag, som hittills anvisats eller framdeles kunna beviljas för amortering av statsskulden, böra gå i avräkning mot berörda förluster.

Efter den omläggning, som i enlighet med riksgäldsfullmäktiges förslag skulle genomföras, lär den anmälan, som statskontoret jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 29 juni 1928 har att före den 1 november varje år avlämna till finansdepartementet rörande lånemedelsförluster under nästföregående budgetår, kunna bortfalla. I stället torde uppgift rörande sådana förluster böra i fortsättningen av statskontoret meddelas till riksgäldskontoret.

Under hänvisning till det anförda har statskontoret tillstyrkt bifall till vad riksgäldsfullmäktige i ärendet hemställt.

Även *riksräkenskapsverket* — som funnit den av fullmäktige föreslagna anordningen stå i god överensstämmelse med vad ämbetsverket föreslagit i utlåtande den 14 oktober 1935 angående arbetslöshetsutredningens i dess betänkande II framlagda förslag rörande vissa budgettekniska frågor m. m.¹ — har tillstyrkt bifall till förevarande framställning.

I detta sammanhang torde få anmälas, att statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret i enlighet med förut berörda föreskrift av den 29 juni 1928 inkommit med redogörelser över sådana *förluster å statens lånemedelsplaceringar, vilka bokförts i räkenskaperna för budgetåret 1934/1935*.

Dessa redogörelser utvisa, att kapitalförluster, hänförliga till lånemedel, under ifrågavarande budgetår redovisats å följande under *statskontorets* förvaltning stående utlåningsfonder med härefter angivna belopp:

Kraftledningslånefonden	kronor	125,845: 76
Industrilånefonden	»	35,532: 93
Lånefonden för ackords- och stödlån åt hantverkare ..	»	1,200: —

eller med tillhoppa 162,578 kronor 69 öre.

Samtidigt har anmälts att, i vad å statskontorets ämbetsförvaltning ankommer, förluster å låneunderstöd och övriga lånemedelsplaceringar icke under nämnda tid förekommit.

Vidare hava lånemedelsförluster å lån från den under *riksgäldskontorets* förvaltning stående allmänna järnvägslånefonden förekommit i följande fall:

Skövde—Axvalls järnvägsaktiebolag, lån nr 2	kronor	202,927: 56
Väderstad—Skänninge—Bränninge järnvägsaktiebolag ..	»	638,500: —

eller med tillhoppa 841,427 kronor 56 öre.

De under sistlidet budgetår hos statskontoret och riksgäldskontoret bokförda förlusterna å statens lånemedelsplaceringar uppgingo sålunda sammanlagt till 1,004,006 kronor 25 öre. Om härtill läggs motsvarande lånemedelsförluster under budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 å respektive 10,276,211 kronor 11 öre och 684,702 kronor 43 öre, för vilka belopp täckning icke beretts, erhålles en summa av 11,964,919 kronor 79 öre. Detta belopp är, såsom framgår av bilaga C vid statsrådsprotokollet, bokfört bland tillgångarna å avskrivningskontot den 1 juli 1935.

Den av riksgäldsfullmäktige beslutade omläggningen av riksgäldskontorets bokföring har åsyftat att bringa bokföringen i kontorets huvudbok i överensstämmelse med rikshuvudboken samt att i riksgäldskontorets huvudbok ernå en fullständig redovisning av de av staten upplånade medlen, varigenom ett efter affärsmässiga grunder uppgjort bokslut med fullständig balansräkning samt vinst- och förlusträkning skall kunna upprättas. Häri genom möjliggöres en samlad överblick över å ena sidan de upplånade med-

*Departements-
chefen.*

¹ Se bilaga G till »Inkomsterna» i årets statsverksproposition.

len och å andra sidan deras placering. Vidare vinnes en mera rationell bokföring av avskrivningarna å lånekapital samt en fullständig och affärsmässig redovisning av kapitalrabatterna vid riksgäldskontorets upplåning.

För ernående av balans mellan statens skulder å ena sidan och de genom placering av de upplånade medlen erhållna tillgångarna å andra sidan har det varit nödvändigt att upplägga ett särskilt konto, benämnt avskrivningskonto. Detta konto skall belastas med uppkommande lånemedelsförluster, då dessa avföras från vederbörande lånefonder, kapitalrabatter vid riksgäldskontorets upplåning samt kursförluster i samband med upptagande och inlösen av statslån. Kontot skall däremot gottskrivas med *dels* de belopp, med vilka statsskulden nedbringas genom anslag för amortering å vissa lån, *dels* de anslagsmedel, som därutöver kunna ställas till förfogande för nedbringande av avskrivningskontots förlustsaldo, *dels ock* eventuella kursvinster i samband med upptagande och inlösen av statslån. Vid kontots uppläggande den 1 juli 1935 har detsamma belastats med *dels* de från olika fonder såsom förluster avförda eller å fonderna inom linjen bokförda lånemedlen, i den mån dessa icke blivit täckta av skattemedel, *dels* de kapitalrabatter och kursförluster efter avdrag av kursvinster, som riksgäldskontoret fått vidkännas å sin upplåning, *dels ock* vissa under tiden före den 1 juli 1924 för statsregleringen disponerade lånemedelsbelopp av kapitalavbetalningar å från allmänna järnvägslånefonden utlämnade lån. Å andra sidan har avskrivningskontot gottskrivits med det sammanlagda beloppet av å statsskulden verkställda amorteringar efter avdrag av det belopp å 100 miljoner kronor, som enligt beslut av 1929 års riksdag disponerats av dessa amorteringar för nedskrivning av statens järnvägars lånekapital. Härjämte har kontot gottskrivits med en utjämningspost å i runt tal 1.2 miljon kronor. Saldot mellan avskrivningskontots tillgångar och skulder angiver beloppet av erforderlig förlusttäckning. Genom upplägandet av avskrivningskontot vinnes en fortlöpande överblick av behovet av medel för täckande av lånemedelsförluster, i den mån förlusterna äro av beskaffenhet att böra belasta avskrivningskontot.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava ansett, att saldering av tillgångar och skulder å avskrivningskontot borde ske vid slutet av det första budgetår, under vilket det nya bokföringssystemet tillämpas, d. v. s. den 30 juni 1936. För min del biträder jag detta förslag och tillstyrker följaktligen, att riksdagens beslut utverkas, att för täckande av de å avskrivningskontot bokförda förlusterna m. m. skola tagas i anspråk de amorteringsmedel m. m., som den 30 juni 1936 redovisas å samma konto.

Jag förordar vidare, att, på sätt riksgäldsfullmäktige hemställt, de belopp, varmed statsskulden nedbringas genom anslag för amortering å vissa lån, skola från och med budgetåret 1936/1937 tagas i anspråk för täckande av å avskrivningskontot bokförda förluster.

Den ändrade redovisningen av lånemedelsförluster synes också, i enlighet med vad riksgäldsfullmäktige föreslagit, böra föra med sig ett förenklat förfarande för förlusttäckningen i de fall, då särskilda medel för detta ändamål

— utöver nyssnämnda anslag till amortering å vissa lån — ställas till förfogande. Såsom framgår av fullmäktiges skrivelse, har förlusttäckningen i dylika fall pläгат ske i den formen, att anslag anvisats till avsättning till fonden för statsskuldens amortering, varefter erforderligt belopp ur fonden tagits i anspråk för förlusttäckningen. Fullmäktiges föreliggande förslag innebär i denna del, att medel, som av riksdagen ställas till förfogande för täckande av förluster av här ifrågavarande art, anvisas under rubriken avbetalning å statsskulden direkt såsom anslag för reglering av de å avskrivningskontot samlade förlusterna. Omgången över amorteringsfonden skulle alltså hädanefter undvikas, vilket även jag för min del finner vara ändamålsenligt. Jag biträder alltså vad fullmäktige härutinnan föreslagit.

I samband härmed torde, såsom fullmäktige förordat, fonden för statsskuldens amortering nu böra avvecklas. Dess behållning, vilken vid utgången av löpande budgetår beräknas uppgå till 5.38 miljoner kronor, bör överföras till avskrivningskontot.

Fullmäktiges sålunda framlagda förslag, som tillstyrkts av statskontoret och riksräkenskapsverket, finner jag mig alltså till alla delar böra biträda.

Av förut lämnade uppgifter om avskrivningskontots utveckling framgår, att den 1 juli 1935 förelåg ett förlustsaldo av 16.20 miljoner kronor samt att dessa förluster hittills under budgetåret ökat med 9.30 miljoner kronor. Å andra sidan kommer saldot att under budgetåret minskas med det belopp av 3.33 miljoner kronor, som å riksstaten anvisats för amortering av vissa lån, ävensom, vid bifall till förslaget om avveckling av amorteringsfonden, med dess beräknade behållning å 5.38 miljoner kronor. Förlustsaldo kan därför för närvarande beräknas komma att den 30 juni 1936 utgöra 16.70 miljoner kronor.

Under de senaste åren har, vid sidan av de till amortering å vissa lån upptagna anslagen, i syfte att bereda medel till reglering av föreliggande lånemedelsförluster anvisats ett anslag å 1 miljon kronor om året till avsättning till fonden för statsskuldens amortering. Då det med hänsyn till de oreglerade lånemedelsförlusternas storlek synes mig angeläget, att de medel, som ställas till förfogande för nämnda ändamål, icke undergå minskning, föreslår jag, att å riksstaten för nästa budgetår upptages ett anslag å 1 miljon kronor till täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto. Härom gör jag hemställen under en följande punkt.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag under nu förevarande punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

d e l s besluta,

att behållningen å fonden för statsskuldens amortering skall den 30 juni 1936 överföras till det under riksgäldsverkets fond redovisade avskrivningskontot; samt

att för täckande av å nämnda konto bokförda förluster m. m. skola tagas i anspråk dels den 30 juni 1936 å kontot

redovisade amorteringsmedel m. m., dels ock från och med budgetåret 1936/1937 de belopp, varmed statsskulden nedbringas genom anslag för amortering å vissa lån;

dels ock till *Amortering å vissa lån* för budgetåret 1936/1937 anvisa de anslag, tillsammans uppgående till 3,454,500 kronor, vilka finnas upptagna i bilaga A vid detta protokoll.

[4.] **Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital.** I skrivelse den 5 juni 1929, nr 287, anmälde riksdagen sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen nämnda år framlagda förslag angående nedskrivning av statens järnvägars icke räntabla lånekapital medelst användning för ändamålet av malminkomster. Riksdagen förordade därvid, att en avskrivning av statens järnvägars lånekapital verkställdes vid utgången av år 1929 med ett belopp av 100 miljoner kronor, samt förutsatte, att ytterligare en post av lånekapitalet eller 140 miljoner kronor successivt komme att avskrivas i anslutning till en i riksdagens skrivelse intagen plan för amortering av sistnämnda belopp under 30 år efter en räntefot av $4\frac{1}{2}$ procent. Sistnämnda belopp, 140 miljoner kronor, har i statens järnvägars räkenskaper bokförts å ett för ändamålet upplagt konto, benämnt »lånekapital att finansieras med andra medel än trafikinkomster».

Till påbörjande av den beslutade nedskrivningen anvisade riksdagen för budgetåret 1929/1930 ett belopp av 2.3 miljoner kronor. Anslag för ändamålet hava uppförts jämväl för budgetåren 1930/1931 och 1931/1932, varemot för budgetåret 1932/1933 medel för den erforderliga nedskrivningen tagits i anspråk av fonden för statsskuldens amortering utan anvisande av särskilt anslag å riksstaten. Den sålunda verkställda nedskrivningen uppgår till sammanlagt 9.8 miljoner kronor, motsvarande de för de fyra första åren i planen upptagna amorteringsbeloppen.

För det femte året upptog den i riksdagens förenämnda skrivelse införda amorteringsplanen ett belopp av 2,736,611 kronor. Vid anmälan i 1933 års statsverksproposition av fråga om anslag å riksstaten för budgetåret 1933/1934 för denna amortering uttalade jag, att jag i dåvarande statsfinansiella läge ansett mig icke böra föreslå, att medel anvisades för ytterligare nedskrivning av statens järnvägars lånekapital. Jag fann ett tillfälligt avbrott i den vid 1929 års riksdag framlagda avskrivningsplanens fullföljande så mycket mera försvarligt som den särskilda inkomstkälla, med vilken tanken på en regelbunden årlig nedskrivning av ifrågavarande lånekapital förknippats, nämligen de statsverket tillflytande malminkomsterna, beräknades icke giva någon avkastning under budgetåret 1933/1934. På enahanda grunder inställdes även de för budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 beräknade amorteringarna å 2,859,758 respektive 2,988,447 kronor. Det sammanlagda beloppet av underlåtna amorteringar uppgår till i runt tal 8.6 miljoner kronor.

I samband med inlösen för statsverkets räkning av Ostkustbanan, varom beslut fattades vid 1933 års riksdag, har det av staten i sistnämnda bana investerade lånekapitalet, tillhoppa omkring 32.3 miljoner kronor, omförs

från fonden för statens aktier och fonden för låncunderstöd till statens järnvägars fond, där det tills vidare upptagits till redovisning å förenämnda konto »lånekapital att finansieras med andra medel än trafikinkomster». På samma konto bokföras de medel, som uttagas från det å riksstaten för innevarande budgetår anvisade lånemedelsanslaget å 7 miljoner kronor till elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle. På grund härav kommer kontot trots den skedda nedskrivningen att, i den mån sistnämnda anslag uttages, stiga till i runt tal 169.5 miljoner kronor. Enligt vad jag under nästföljande punkt föreslår böra å samma konto uppföras de under fonden för förslag till statsverket anvisade anslagen till statsbanan Malung—Vansbro å 1.5 miljon kronor och till nyssnämnda elektrifieringsarbeten å 4 miljoner kronor, eller sammanlagt 5.5 miljoner kronor. Härigenom stiger kontot till 175 miljoner kronor, vilket belopp alltså kan sägas vara det tills nu siffermässigt fastslagna nedskrivningsbehovet vid statens järnvägar.

Redan den omständigheten, att det konstaterade nedskrivningsbehovet vid statens järnvägar nu uppgår till ett betydligt högre belopp än det som låg till grund för 1929 års riksdags beslut, måste sägas i väsentlig mån rubba förutsättningarna för 1929 års amorteringsplan. Även andra förhållanden tala enligt min mening för att frågan om den plan, enligt vilken nedskrivningen bör genomföras, upptages till omprövning i syfte att åvägabringa en snabbare amortering av det oräntabla lånekapitalet. Enligt vad jag erfarit avser nämligen järnvägsstyrelsen att i samband med anbefallt periodiskt och nu snart förestående framläggande av förslag till taxerevision även uttala sig om lämpliga avvägandet till storlek av det kapital, som numera kan anses vara möjligt att förränta med trafikmedel samt alltså vara försvarbart att beteckna som räntepliktigt.

Med hänsyn härtill torde det böra tills vidare anstå med ett upptagande till behandling av frågan om en omläggning av amorteringsplanen i antydd riktning. Den först beslutade allmänna nedskrivningen synes emellertid nu böra återupptagas. Det torde därvid, bland annat på grund av vad jag nyss anfört, icke få anses nödvändigt att följa amorteringsplanen; önskligt är fastmer att med hänsyn till nyssnämnda underlåtna amorteringar däri upptagna belopp betraktas såsom en undre gräns. Vid finansplanens uppgörande för nästa budgetår har jag ansett mig böra för ifrågavarande nedskrivning avse ett belopp av 4 miljoner kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag
av kronor 4,000,000.

[5.] **Avskrivning av till allmänna arbeten m. m. anvisat lånekapital.** Under fonden för förslag till statsverket hava för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 anvisats anslag till allmänna arbeten m. m., att utgå av lånemedel, till sammanlagt följande belopp:

riksstaten 1933/1934	kronor	150,102,400
tilläggsstaten 1933/1934	»	18,000,000
riksstaten 1934/1935	»	129,397,250
Summa kronor		297,499,650.

Vid anslagens anvisande har förutsatts, att lånemedlen skola, i den mån icke vid anslagens disponerande kapitaltillgångar uppkomma, som i statsverkets hand äro räntabla, i särskild ordning avskrivnas på kort tid. För denna avskrivning hava särskilda amorteringsanslag under avbetalning å statskulden anvisats för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 samt för innevarande budgetår.

Till följd av Kungl. Maj:ts genom beslut den 28 juni 1935 givna uppdrag har *statskontoret* i skrivelse den 15 oktober 1935 avgivit yttrande och förslag rörande frågan, i vilken omfattning medel, som anvisats att utgå från nyssberörda anslag under fonden för förlag till statsverket, borde överföras från förlagsfonden till produktiv fond eller ock avskrivnas. Jag ber nu att få redogöra för statskontorets utredning och förslag.

I en med skrivelsen överlämnad uppställning, vilken torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet (*bilaga D*), har statskontoret sammanfört samtliga ifrågavarande under fonden för förlag till statsverket för nämnda budgetår anvisade medel med angivande av, förutom anslagsbeloppen, summan av de anvisningar, som till och med den 30 september 1935 från varje anslag meddelats av Kungl. Maj:t. Sistnämnda belopp hava hämtats ur en av riksgäldskontoret upprättad rapport över av Kungl. Maj:t anvisade och av riksgäldskontoret utbetalda belopp å fonden för förlag till statsverket. Vidare hava i sammanställningen i särskilda kolumner angivits de anslagsbelopp (tillgångar), som statskontoret efter undersökning av de olika utgiftsändamålen funnit böra överföras till statens allmänna fastighetsfond, affärsverksfonder, fonden för låneunderstöd eller andra utlåningsfonder, ävensom de medel, vilka ansetts tills vidare böra redovisas å förlagsfonden. I de fall, då anslagen uteslutande avsetts för ändamål, som böra föranleda redovisning å någon av dessa fonder, har härvid hela anslagsbeloppet upptagits i vederbörlig kolumn, oberoende av huruvida hittills samtliga medel av Kungl. Maj:t anvisats eller icke. Beträffande sådana anslag, vilka delvis disponerats eller kunna disponeras för vad som är att anse såsom verkliga utgifter, hava däremot i fondkolumnerna uppförts allenast den 30 september 1935 anvisade belopp. Slutligen har statskontoret för överskådlighetens skull i tabellen inlagt en kolumn, upptagande av Kungl. Maj:t från olika anslag anvisade medel för bestridande av sådana kostnader, som äro att anse såsom verkliga utgifter. De härvid angivna beloppen äro likaledes hänförliga till den 30 september 1935.

Under *statens allmänna fastighetsfond* har statskontoret uppfört de anslag, som äro hänförliga till de byggnader, vilka angivits i den vid Kungl. Maj:ts proposition till 1935 års riksdag (nr 114) angående inrättande av statens all-

männa fastighetsfond fogade förteckningen över fastigheter, avsedda att ingå i denna fond.

Beträffande de med denna omföring sammanhängande frågorna har statskontoret anfört bland annat följande:

Beträffande frågan, huruvida dessa anslag — eller medelst desamma uppförda byggnader — å fastighetsfonden skola redovisas såsom finansierade av lånemedel eller andra statsinkomster vill statskontoret — under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i sådant avseende anfört å sid. 38 i det till nyssnämnda proposition nr 114 fogade statsrådsprotokollet — erinra om att kapitalökningsanslagen å fastighetsfonden för innevarande budgetår i allmänhet anvisats att utgå av lånemedel. Endast sådana anslag, som avse ombyggnad, inledande av värmeledning m. m. dylikt i äldre fastigheter, hava anvisats av andra statsinkomster. I enlighet med de principer, som sålunda tillämpats, lära de i ovanberörda sammanställning under fastighetsfonden upptagna anslagen åtminstone till någon del böra täckas av andra statsinkomster. Med hänsyn till att de fastigheter, som vid fastighetsfondens inrättande upptagits till redovisning å densamma, i regel uppförts med anlitan- de av skattemedel, finner statskontoret det emellertid knappast erforderligt, att beträffande nu ifrågavarande anslag, vilka redan anvisats av lånemedel, någon ändring göres. Uppmärksammas må dock, att i en del fall i dessa anslag synas hava inräknats kostnader för anskaffande av inventarier o. dyl. Sådana kostnader böra givetvis icke — även om de äro förhållandevis obetydliga — bestridas av lånemedel. Ej heller böra de redovisas såsom tillgångar å fastighetsfonden. Utredning rörande frågan i vad mån utgifter för sådana ändamål bestritts av förenämnda byggnadsanslag synes därför i sinom tid böra verkställas, lämpligen genom byggnadsstyrelsen. Mot sådana utgifter svarande belopp böra därefter avskrivas ur fastighetsfondens räkenskaper, varvid riksgäldskontoret i vanlig ordning bör beredas ersättning av skattemedel.

Bland de under förlagsfonden för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 anvisade anslagen återfinnes ett flertal avseende byggnader, som hittills icke beslutats skola ingå i statens allmänna fastighetsfond. I dessa fall borde, då utgifterna äro att hänföra till »verkliga utgifter», lånemedlen rätteligen ut- bytas mot skattemedel och beloppen i fråga alltså vid en sanering av förlags- fonden avskrivas. Med hänsyn till att de fastigheter, varom här är fråga, vid det successiva utbyggande av fastighetsfonden, som vid fondens inrättande förutsatts skola ske, kunna komma att upptagas till redovisning å fonden, synes emellertid tanken ligga nära att, i avvaktan å det definitiva ordnandet av den bokföringsmässiga redovisningen av statens fastighetsbestånd, bibehålla förevarande anslagsmedel bland statsverkets kapitaltillgångar. Här- emot kan visserligen den invändningen göras, att för en del av de byggnads- företag, som här avses, för innevarande budgetår ytterligare medel anvisats under »verkliga utgifter». Detta förhållande torde emellertid knappast be- höva lägga hinder i vägen för att byggnaderna till den del de redan finan- sierats med lånemedel tills vidare redovisas såsom kapitaltillgångar. Att fastigheterna icke till hela sitt värde bliva föremål för sådan redovisning synes i och för sig icke vara oegentligare än att fastighetsfonden icke omfattar samtliga statens fastigheter. Från denna synpunkt finner statskontoret hin- der ej heller möta att bland statsverkets tillgångar redovisas anslaget till uppförande och inredning av nybyggnad för kvinnokliniken vid akade-

miska sjukhuset i Uppsala, oktadt kostnaden för detta byggnadsföretag till hälften bestrides av Uppsala läns landsting. Under sådana förhållanden lär även frågan, huruvida anslagen slutligen skola finansieras av lånemedel eller skattemedel icke nu böra upptagas till prövning. Detta spörsmål torde i stället böra tagas under öfvervägande i samband med att beslut fattas om fastigheternas framtida redovisning. Statskontoret föreslår alltså, att någon ändring i fråga om redovisningen eller finansierandet av ifrågavarande anslagsmedel icke nu vidtages utan att desamma tillsvidare få kvarstå under fonden för förslag till statsverket. Beträffande anslaget till utbyggnad av tvättinrättning vid statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona må uppmärksammas att denna tvättinrättning anordnats medelst lånemedel, vilka för budgetåret 1930/1931 anvisats å fonden för förslag till statsverket (Ufk VI 2).

Slutligen torde i detta sammanhang få framhållas, att ämbetsverket icke ansett sig böra till denna anslagsgrupp räkna anslaget till modernisering av vissa matinrättningar vid marinen utan upptagit detsamma bland anvisningar, som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivras.

Under *affärsverksfonder* har statskontoret i sammanställningen upptagit vissa för arbeten för statens järnvägar anvisade kapitalökningsanslag, vilka synas böra redovisas under statens järnvägars fond. Beträffande dessa anslag har statskontoret anfört följande.

Statsbanan Malung—Vansbro har såsom framgår av statsverkspropositionen till 1934 års riksdag (Ufk. bil. 4, sid. 84) av järnvägsstyrelsen beräknats förbättra driftresultatet vid statens järnvägar i en omfattning, som motiverade, att av den beräknade kostnaden för företaget, 3,300,000 kronor, ett belopp å 700,000 kronor täcktes av lånemedel. Av återstående erforderliga medel, 2,600,000 kronor, borde från statens järnvägars förnyelsefond utgå 400,000 kronor, motsvarande kostnader för underhållsarbeten, som förr eller senare måst nedläggas å den befintliga bandelen, och 2,200,000 kronor täckas av andra statsinkomster än lånemedel. I anslutning till denna finansieringsplan har riksdagen för budgetåren 1931/1932 och 1932/1933 anvisat anslag av lånemedel till belopp av respektive 300,000 kronor och 400,000 kronor. För samma budgetår har Kungl. Maj:t av anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet (under titeln »Oförutsedda utgifter»), på sätt förutsattes vid dessa anslags beviljande, till ifrågavarande järnvägsanläggning anvisat 300,000 kronor, respektive 600,000 kronor. Återstående belopp, 1,300,000 kronor, av de medel, som enligt ovannämnda plan skulle utgå av andra statsinkomster, har anvisats genom de å fonden för förslag uppförda anslagen för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935, därvid jämväl inräknats erforderliga medel, 200,000 kronor, för bestridande av uppkommen kostnadsökning.

Enligt redogörelse i proposition nr 199 till 1934 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 271) hava kostnaderna för elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle beräknats till 25,430,000 kronor. Detta elektrifieringsföretag ansågs icke — i motsats till tidigare genomförda elektrifieringar — kunna tillfullo förränta det nedlagda kapitalet. Full förräntning skulle enligt järnvägsstyrelsens beräkningar kunna erhållas å ett belopp av 11,000,000 kronor, på grund varav endast detta

belopp borde utgå av lånemedel. För budgetåret 1934/1935 anvisades av riksdagen för arbetenas påbörjande 15,000,000 kronor, varav 11,000,000 kronor under rubriken »statens affärsverksamhet, statens järnvägar» att utgå av lånemedel och 4,000,000 kronor å nu förevarande anslag under fonden för förlag. För innevarande budgetår hava för företagens genomförande anvisats ytterligare 7,000,000 kronor. Detta belopp har ställts till förfogande under »statens affärsverksamhet, statens järnvägar» och anvisats att utgå av lånemedel. Vid framläggandet av förslag (proposition nr 1 Ufk. bil. 3, sid. 72) härom erinrade föredragande departementschefen, att han — ehuru fog funnes för antagande, att företagen skulle kunna förränta ett högre belopp än det av järnvägsstyrelsen beräknade och ehuru skäl även kunde andragas för en beräkningsmetod, som baserade sig på att all statsbaneelektrifiering från räntabilitetssynpunkt betraktades såsom ett enda företag — vid frågans behandling föregående år dock instämt med järnvägsstyrelsen däri, att beträffande dessa företag, åtminstone för det dåvarande, ej borde räknas med förräntning å större belopp än 11,000,000 kronor. Med avseende å sättet för beredande av det för budgetåret 1935/1936 äskade beloppet 7,000,000 kronor hade järnvägsstyrelsen ansett anslag för ändamålet böra utgå av medel, för vilka statens järnvägar icke skulle vara förräntningspliktiga. Detta tillstyrktes av departementschefen, vilken dock framhöll, att anslaget, på sätt chefen för finansdepartementet föreslagit, borde på vanligt sätt upptagas bland kapitalökningsanslagen till statens järnvägar samt utgå av lånemedel. I statens järnvägars räkenskaper borde emellertid å anslaget uttagna medel redovisas under »lånekapital att finansieras med andra medel än trafikinkomster», å vilket konto funnes bokförd återstoden av det belopp å 140,000,000 kronor, som enligt av Kungl. Maj:t den 5 juli 1929, i anslutning till riksdagens i skrivelse nr 287 samma år gjorda uttalanden, meddelade bestämmelser skulle uppföras å sådant konto. Detta förslag för finansiering av anslaget godkändes av riksdagen (skrivelse nr 62, sid. 9).

I statsverkspropositionen till 1934 års riksdag (Ufk. bil. 4, sid. 86) hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte anvisa ett anslag å 3,250,000 kronor under förlagsfonden för tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar. Detta belopp svarade i stort sett mot vad järnvägsstyrelsen enligt upprättad plan avsett skola under vart och ett av de närmaste åren utgå av förnyelsefondsmedel till ifrågakvarande ändamål. Riksdagen begränsade anslaget till 1,250,000 kronor (skrivelse nr 429, sid. 10).

Anslaget till vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar är avsett till utförande av arbeten, beträffande vilka järnvägsstyrelsen meddelat, att de med hänsyn till affärsmässig räntabilitet eller oundgängligt behov visserligen icke vore nödvändiga men dock nyttiga och önskvärda arbetsföretag, av beskaffenhet att väl lämpa sig för utförande såsom beredskapsarbeten (proposition nr 1 år 1934, Ufk. bil. 4, sid. 87).

Den kapitalökning, som genom berörda fyra anslag tillförts statens järnvägar, torde böra upptagas till redovisning å statens järnvägars fond. Med hänsyn till att det, såsom av riksdagsbehandlingen framgår, ansetts, att förräntning icke kan erhållas å de nedlagda medlen, skulle i anslagen ingående lånemedel i samtliga fall rätteligen i detta sammanhang utbytas mot skatte-medel. Statskontoret ifrågasätter emellertid, om något sådant medelsutbyte bör verkställas beträffande elektrifieringsanslaget, innan frågan om beräkandet av statsbaneelektrifieringens räntabilitet tagits under förnyat övervä-

gande, och beträffande anslaget för tillverkning av vagnar m. m., innan undersökning verkställt, om icke förevarande länemedel skulle kunna amorteras av förnyelsefondsmedel. En dylik anordning synes ämbetsverket stå i överensstämmelse med det sätt, varpå årets anslag till elektrifieringsarbeten å ifrågavarande banor finansierats.

Lån, som utlämnats från förlagsfonden för ändamål, vilka, såvitt statskontoret kunnat bedöma, äro ämnade att utgöra engångskrediter och icke avses att bliva föremål för fortsatt lånerörelse, har ämbetsverket ansett böra hänföras till *fonden för låneunderstöd*. De siffror, som i sammanställningen införts under denna rubrik, angiva summan av den 30 september 1935 beviljade dylika lån. Beträffande de olika posterna i sammanställningen har statskontoret anfört följande.

Till kommunala beredskapsarbeten hava anvisats för budgetåret 1933/1934 ett anslag å 8,500,000 kronor, avsett för såväl lån som bidrag, och för budgetåret 1934/1935 tvenne anslag, ett för lån å 4,000,000 kronor och ett för bidrag å 3,000,000 kronor. Från anslaget för lån till kommunala beredskapsarbeten hava jämväl utlämnats bidrag.

De beviljade lånen löpa, efter fem räntefria år, med en ränta av 4 % och skola återbetalas inom av Kungl. Maj:t för varje lån bestämd tid, i regel 15 till 30 år.

För utlämnande av lån till främjande av enskild företagsamhet hava under förlagsfonden anvisats anslag å sammanlagt 13,000,000 kronor. För ändamålet må emellertid enligt beslut av 1934 års riksdag (skrivelse nr 428, sid. 7) jämväl disponeras reservationer å det för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Lånen beviljas av Kungl. Maj:t, som därvid bestämmer ränte- och amorteringsvillkor samt den säkerhet, som skall ställas. Räntan har hittills bestämts till 5 %, dock att räntefrihet helt eller delvis i vissa fall medgivits. Amorteringstiden har i regel fastställts till 10 år, ofta efter ett å två amorteringsfria år.

Av de å anslagen till vissa åtgärder på skogshushållningens område anvisade medlen hava trenne lån beviljats av Kungl. Maj:t, därav ett å 48,666 kronor under de i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 456) med bestämmelser angående understöd av statsmedel för anläggning av fabriker för brikettering av träkol angivna villkor. Detta lån må innehavas räntefritt under fem år, varefter det skall löpa med 4 1/2 % ränta. Lånet skall återbetalas med lika amortering under 10 år efter den räntefria periodens slut. Övriga båda lån å tillhopa 40,000 kronor hava beviljats för tillverkning av gasgeneratorer för motordrift och löpa efter två års räntefrihet med 4 1/2 % ränta. Lånen skola återbetalas inom 10 år med årliga amorteringar från och med tredje låneåret.

De räntevillkor, som gälla för de till fonden för låneunderstöd sålunda hänfödda lånen, ävensom det förhållandet, att inflytande amorteringar icke äro avsedda att användas för ny utlåning, har synts statskontoret motivera, att det i lånen investerade kapitalet fortfarande må utgöras av länemedel. Tveksamt kan dock vara, huruvida icke de medel, som investerats i lån till enskild företagsamhet, åtminstone till någon del borde utbytas mot skattemedel med hänsyn till de förhållandevis stora förluster, som lära kunna påräknas å den-

na verksamhet. Statskontoret har emellertid icke ansett tillräcklig anledning föreligga att i detta sammanhang väcka förslag om dylikt utbyte, som i viss mån skulle innebära införandet av en ny princip på förevarande område.

För överflyttning till *andra utlåningsfonder* har statskontoret föreslagit anslag, avsedda för ändamål, för vilkas tillgodoseende vid medlens beviljande funnits inrättade eller sedermera inrättats statliga utlåningsfonder, ävensom sådana anslag, som avsetts för utlåning, vilken synes komma att bli av fortlöpande karaktär. Rörande dessa anslag har statskontoret lämnat följande redogörelse.

För främjande av bostadsbyggande hava under förlagsfonden anvisats sammanlagt 31,000,000 kronor, fördelade å trenne anslag, nämligen å riksstaten för 1933/1934 15,000,000 kronor, å tilläggsstaten för samma budgetår 8,000,000 kronor och å riksstaten för 1934/1935 8,000,000 kronor. Av förstnämnda anslag avsågos 10,000,000 kronor till främjande av bostadsbyggande på landsbygden och 5,000,000 kronor till bostadsbyggnadsverksamhet i städer och stadslänkande samhällen. De båda övriga anslagen äro i sin helhet avsedda för bostadsbyggande på landsbygden.

För sistnämnda verksamhet hava bestämmelser meddelats i kungörelserna den 30 juni 1933 (nr 473) angående förbättringsbidrag och nybyggnadslån till främjande av byggnadsverksamhet på landet, den 16 september 1933 (nr 545) om utsträckt tillämpning av nyssnämnda kungörelse, den 30 juni 1934 (nr 411) med vissa bestämmelser angående den statsunderstödda bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden och den 28 september 1934 (nr 486) angående ändring av sistnämnda kungörelse. Enligt sålunda meddelade föreskrifter kunna av de anvisade medlen utlämnas dels förbättringsbidrag, dels nybyggnadslån. Nybyggnadslånen löpa med 4 % ränta och amorteras under en tid av 20 år. För utlämnande av förbättringsbidrag och nybyggnadslån ställas vissa belopp av Kungl. Maj:t till egnahemsnämndernas förfogande. Dessa nämnder skola besluta angående bidrag och lån, utbetala dessa, förvalta säkerheterna samt i avseende å inbetalningar av räntor och amorteringar vara mellanhand mellan bidrags- eller låntagaren och statskontoret. Egnahemsstyrelsen leder och övervakar verksamheten.

För fortsättande av denna låneverksamhet har från och med innevarande budgetår inrättats en statlig utlåningsfond, benämnd lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Såsom kapital till denna fond har 1935 års riksdag (skrivelse nr 343) för budgetåret 1935/1936 bland »utgifter för kapitalökning» under rubrik »statens utlåningsfonder» anvisat ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel. Samtidigt har under femte huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden.

Föreskrifter rörande den verksamhet, som skall bedrivas med nämnda fond och anslag, hava meddelats genom kungörelsen den 28 juni 1935 (nr 438) med vissa bestämmelser angående förbättringsbidrag och nybyggnadslån för bostadsbyggnadsföretag på landsbygden. Dessa bestämmelser överensstämma i allt väsentligt med vad som gäller för den tidigare bidrags- och låneverksamheten.

Att nybyggnadslån, som beviljats av de under förlagsfonden anvisade medlen, böra upptagas till redovisning på den nyinrättade utlåningsfonden synes uppenbart. Lika tydligt torde vara att medel, som använts för utlämnande av förbättringsbidrag, böra avskrivas ur förlagsfondens räkenskaper.

Av de under förlagsfonden för förevarande ändamål anvisade medlen hava av Kungl. Maj:t disponerats:

för utlämnande av lån och bidrag genom eg- nahemsnämnderna	24,950,000: —	
för anvisande av lån och bidrag i ärenden, som kommit under egnahemsstyrelsens prövning	150,000: —	25,100,000: —
för administrationskostnader		244,129: 90
	Kronor	25,344,129: 90.

Någon fördelning å lån och bidrag av de till egnahemsnämndernas förfo-
gande ställda medlen har icke skett vid medlens anvisande. Enligt vad från
statens egnahemsstyrelse inhämtats läres uppgift i detta avseende ej heller
för närvarande kunna erhållas. Först efter ingången av år 1936 torde det
kunna konstateras i vad mån förevarande medel använts till lån eller bidrag.
Uppskattningsvis torde man emellertid kunna räkna med att bidragen utgöra
omkring 80 % av de beviljade medlen. Nybyggnadslånen skulle i så fall
uppgå till omkring 5,000,000 kronor.

Rörande den bostadsbyggnadsverksamhet i städer och stadsliknande sam-
hällen, för vilken medel såsom ovan nämnts inräknats i det till främjande
av bostadsbyggande för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget, hava be-
stämmelser meddelats i kungörelsen den 16 september 1933 (nr 558) angående
lån till främjande av bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen.
Enligt dessa föreskrifter skola lånen intill viss, av Kungl. Maj:t fast-
ställd, för alla låntagare gemensam dag löpa utan amortering men med
5 % årlig ränta. Därefter skola de utgöra amorteringslån med en an-
nuitet av $7\frac{1}{4}$ % av det ursprungliga lånebeloppet. Av annuiteten skola, å
oguldna lånebeloppet räknat, $4\frac{1}{4}$ % utgöra ränta och 1 % avsättning till en
riskfond, avsedd att användas till täckande av förluster å verksamheten.
Återstoden skall utgöra amortering. Lånen beviljas av statens byggnads-
lånebyrå.

Enligt beslut av 1935 års riksdag (skrivelse nr 343) skall denna låneverk-
samhet för nyproduktion av fastigheter fortsättas även under innevarande
budgetår. Verksamheten skall emellertid härvid utvidgas till att omfatta
jämväl ombyggnad av omoderna hyreshus. Verksamheten skall finansieras
från en av samma års riksdag inrättad utlåningsfond, benämnd lånefonden
för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen. Såsom kapital
för fonden har för budgetåret 1935/1936 bland »utgifter för kapitalökning»
under rubrik »statens utlåningsfonder» anvisats ett reservationsanslag å
3,000,000 kronor att utgå av lånemedel. För lån av dessa medel hava be-
stämmelser utfärdats genom kungörelse den 28 juni 1935 (nr 436) om lån
för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen. Härvid medde-
lade ränte- och amorteringsvillkor överensstämde med de ovan återgivna
för den tidigare lånerörelsen.

Statskontoret föreslår, att enligt 1933 års kungörelse utlämnade lån över-
föras till redovisning å den sålunda inrättade fonden. Av det belopp å
5,000,000 kronor, som av anslaget till främjande av bostadsbyggande för
budgetåret 1933/1934 beräknades för städer och stadsliknande samhällen,
äger statens byggnadslånebyrå utlåna 4,950,000 kronor, varjämte 45,000 kro-
nor anvisats till administrationskostnader.

Av motsvarande skäl, som ovan anförts i fråga om lån till enskild företagsamhet, har statskontoret, trots föreliggande förlustrisker, icke funnit sig böra föreslå, att de under fonden för förslag anvisade lånemedel, som investerats i nybyggnadslån för landsbygden och lån för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen, till någon del ersättas med skattemedel.

Den 2 juni 1933 fastställde Kungl. Maj:t villkor och bestämmelser för disposition av det för budgetåret 1933/1934 under fonden för förslag till statsverket anvisade anslaget till förslag för understöd åt enskilda järnvägar. Enligt dessa bestämmelser må järnvägsföretag för enskild järnväg, vars understödjande finnes med hänsyn till järnvägens betydelse för den allmänna samfärdseln påkallat och ur ekonomisk synpunkt berättigat, kunna erhålla låneunderstöd för inköp av motorvagnar eller annan materiel eller eljest till genomförande av för driftens rationalisering behövliga åtgärder. Beviljat låneunderstöd skall föräntas efter räntefot, som Kungl. Maj:t efter förslag av riksgäldskontoret fastställer, varjämte förräntning och amortering skall ske genom annuiteter, på sätt Kungl. Maj:t bestämmer. Å hittills beviljade lån har Kungl. Maj:t fastställt räntan till $4\frac{1}{2}$ 0/0.

Då här ifrågavarande understödsverksamhet syntes kunna antagas komma att erhålla en mera permanent natur, inrättades av 1935 års riksdag (skrivelse nr 190) för ändamålet en utlåningsfond, benämnd lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. åt enskilda järnvägar. Såsom kapital för fonden anvisades under »utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder» för budgetåret 1935/1936 ett reservationsanslag å 1,500,000 kronor att utgå av lånemedel. För lån från fonden skulle gälla i stort sett de villkor och bestämmelser, som fastställts genom Kungl. Maj:ts ovanberörda beslut den 2 juni 1933, dock att räntefoten för lånen bestämdes till $4\frac{1}{2}$ 0/0.

Genom beslut den 28 juni 1935 har Kungl. Maj:t sedermera — i överensstämmelse med vad som uttalats vid riksdagsbehandlingen av frågan om fondens inrättande — förordnat, att det belopp, som vid utgången av budgetåret 1934/1935 återstod å förevarande anslag för budgetåret 1933/1934, ävensom det lån, som vid ingången av budgetåret 1935/1936 utestod å samma anslag, skulle överföras till denna lånefond.

Med hänsyn till gällande räntevillkor synes det statskontoret motiverat, att samtliga i fonden investerade kapitalmedel utgöras av lånemedel.

Den 13 april 1934 har Kungl. Maj:t ställt det å förlagsfonden för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget till lån till gödselvärdsanläggningar till lantbruksstyrelsens förfogande att, i den mån gödselvärdslånefondens medel icke därtill lämnade tillgång, av styrelsen disponeras för beviljande av lån för ändamål och under villkor, som avses enligt bestämmelserna angående lån ur nämnda fond. Dessa bestämmelser återfinnas i kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 576) angående villkoren för lån från gödselvärdslånefonden med däri genom kungörelserna nr 186/1925, 241/1927 och 132/1931 vidtagna ändringar. Ifråga om återbetalningsvillkor stadgas häri, att lån, sedan det innehafts räntefritt och utan amortering under två år, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande tio åren dels återbetalas med en tiondel av det ursprungliga lånebeloppet, dels löpa med ränta efter 4 0/0.

Förenämnda anslag utgör i verkligheten ett förstärkningsanslag till gödselvärdslånefonden och bör därför jämte uppkomna tillgångar överföras till nämnda fond. I samband härmed eller vid annan lämplig tidpunkt torde anslaget i överensstämmelse med vad som skett beträffande det kapitalök-

ningsanslag, som för innevarande budgetår anvisats för fonden, till 35 % ersättas med skattemedel.

Vid 1933 års riksdag (proposition nr 181, riksdagens skrivelse nr 280) beslöts inrättande av arbetarsmåbrukslånefonden, från vilken fond lån skulle utlämnas i ändamål att giva skogsarbetare eller därmed likställd arbetare tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. Kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet har utfärdats den 14 juni 1933 (nr 331). Ändring häri har vidtagits genom kungörelsen den 7 juni 1934 (nr 234).

Såsom kapital för fonden anvisade 1933 års riksdag för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor. Å tilläggsstaten för samma budgetår anvisade 1934 års riksdag såsom kapitalökning för fonden ytterligare 5,000,000 kronor. För kalenderåret 1935 har 1934 års riksdag medgivit Kungl. Maj:t att bevilja statslån från arbetarsmåbrukslånefonden intill ett belopp av 8,000,000 kronor. I samband härmed har riksdagen som kapitalökning för fonden för budgetåret 1934/1935 anvisat ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor.

Dessa anslag hava, såsom framgår av sammanställningen, anvisats av lånemedel under titeln fonden för förslag till statsverket. Med hänsyn till arten av den verksamhet, som bedrivs medelst arbetarsmåbrukslånefonden, ansåg 1935 års riksdag, att fonden borde inordnas bland statens utlåningsfonder. För kapitalökning under innevarande budgetår erforderliga medel, 5,000,000 kronor, anvisades därför under titeln »statens utlåningsfonder». Genom beslut den 17 maj 1935 har Kungl. Maj:t sedermera förordnat, att till den sålunda inrättade utlåningsfonden skulle överföras de lån, som vid ingången av budgetåret 1935/1936 utestodo av medel anvisade för arbetarsmåbrukslånefonden under fonden för förslag till statsverket, ävensom att till förstnämnda fond skulle i mån av behov överföras under förlagsfonden anvisade medel, som icke vid nyssnämnda tidpunkt utlånats.

Vid framläggandet av förslag till 1935 års riksdag om ovanberörda kapitalökningsanslag för budgetåret 1935/1936 anförde föredragande departementschefen (proposition nr 1 Ufk, bil. 6, sid. 23) beträffande frågan om anslagets finansiering, att arbetarsmåbrukslånefondens kapital i enlighet med vedertagna principer — därvid fondens förräntningsmöjligheter toges till utgångspunkt — borde vara sammansatt av såväl lånemedel som skattemedel. Med hänsyn till att de för fonden tidigare anvisade kapitalökningsanslagen i sin helhet utgått av lånemedel, syntes det emellertid departementschefen lämpligt, att den för 1935/1936 föreslagna kapitalökningen helt täcktes av andra statsinkomster än lånemedel. Mot vad sålunda uttalats gjorde riksdagen icke någon erinran och anslaget uppfördes i riksstaten såsom utgående av andra statsinkomster.

I fråga om arbetarsmåbrukslånefondens förräntningsmöjligheter vill statskontoret erinra därom, att lån ur fonden med avseende å återbetalningen delas i en stående del och en amorteringsdel. Å amorteringsdelen, som skall återbetalas med en trettondel årligen från och med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats, erlägges ej ränta. Å den stående delen skall efter amorteringstidens utgång gäldas ränta efter den räntefot, som Kungl. Maj:t med hänsyn tagen till räntesatsen å den stående delen av egnahemslån för jordbrukslägenheter bestämmer.

Då fonden sålunda icke kommer att lämna någon ränteavkastning förrän

det trettiosjunde året efter det utlåningen börjat, kan det å ena sidan synas tveksamt, huruvida lånemedel enligt vedertagna regler för finansieringen av statens utlåningsfonder för närvarande böra ingå i fonden. Å andra sidan kan göras gällande att fonden, då förräntning inträder, icke bör bestå utslutande av skattemedel. I vilken relation lånemedel och skattemedel vid denna tidpunkt böra stå till varandra undandrager sig för närvarande bedömande. Under sådana förhållanden har statskontoret icke ansett sig böra föreslå, att redan anvisade lånemedel utbytas mot skattemedel. Det är emellertid enligt ämbetsverkets mening att förorda, att nya kapitalökningsanslag åtminstone tillsvidare anvisas av skattemedel.

Bestämmelser rörande användningen av det anslag å 700,000 kronor, som under fonden för förslag anvisats för utlämnande av lån till sammanslutningar av fiskare för främjandet av beredning och avsättning av fisk m. m., hava meddelats i kungörelsen den 11 maj 1934 (nr 138). Enligt dessa kan för främjande av beredning, förvaring och avsättning av fisk lån av Kungl. Maj:t beviljas ekonomisk förening av fiskare med uppgift att befordra avsättningen av medlemmarnas fångster. I undantagsfall kan, om skäl därtill äro, lån beviljas jämväl annan än sådan förening. Å beviljat lån erlägges ränta efter 3.6 % om året från lyftningsdagen, dock att räntefrihet kan av Kungl. Maj:t medgivas under högst fem år. Lånet skall återbetalas på sätt Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer, under iakttagande att längre amorteringstid icke fastställles än tjugu år.

I statsverkspropositionen till 1935 års riksdag (IX huvudtiteln, sid. 311) hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag under nionde huvudtiteln å 500,000 kronor. Av anslaget skulle förslagsvis 100,000 kronor av Kungl. Maj:t användas till fiskerinäringens stödande genom utlämnande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, medan anslaget i övrigt avsågs till lån till sammanslutningar av fiskare för främjandet av beredning och avsättning av fisk m. m. enligt de grunder, som angivits i ovannämnda kungörelse. Enligt vad föredragande departementschefen anförde till statsrådsprotokollet, borde vid slutet av budgetåret 1934/1935 möjligen förefintlig behållning å det för samma budgetår beviljade anslaget få överföras till det nya anslaget under nionde huvudtiteln.

I fråga om dispositionen av en eventuell anslagsreservation å 1934/1935 års anslag erinrade jordbruksutskottet i utlåtande nr 40 (sid. 4), att utgifterna för utlämnande av lån, varom här vore fråga, i första hand borde utgå av å 1934/1935 års anslag anvisade medel.

Riksdagen beviljade (skrivelse nr 93) det av Kungl. Maj:t begärda anslaget å 500,000 kronor under nionde huvudtiteln.

Även om denna lånerörelse, vartill medel första gången anvisades av 1934 års riksdag, måhända icke kan förväntas bliva av mera permanent karaktär, har statskontoret vid det förhållandet, att medel för ändamålet ställts till förfogande jämväl för innevarande budgetår, funnit sig böra föreslå, att de utlämnade lånen upptagas till redovisning å en statlig utlåningsfond. Å denna fond synas även böra uppdebiteras de lån, som utlämnas från det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget. I detta sammanhang vill statskontoret framhålla, att det ur redovisningssynpunkt måste anses i hög grad otillfredsställande, att, såsom här skett, för utlämnande av lån avsedda medel anvisas å anslag under »verkliga utgifter».

Beträffande frågan om fondkapitalets sammansättning av lånemedel och andra statsinkomster må anföras följande. Samtliga de under förlagsfonden anvisade medlen hava av Kungl. Maj:t disponerats för sammanlagt tjuguen lån. Härvid hava föreskrivits olika återbetalningsvillkor. För fem lån om tillhopa 442,000 kronor har medgivits räntefrihet under hela lånetiden, vilken dock bestämts till endast ett å två år. Femton lån å sammanlagt 253,000 kronor hava utlämnats mot 3.6 % ränta och tio års amorteringstid, därvid ränte- och amorteringsfrihet medgivits för fjorton lån under tre år och för ett lån under två år. För ett lån å 5,000 kronor har fastställts 4 % ränta från lyftningsdagen och en lånetid av tio år.

Från anslaget under nionde huvudtiteln hava hittills beviljats fyra lån å sammanlagt 213,000 kronor. Av dessa är ett lån å 183,000 kronor räntefritt och skall återbetalas den 1 april 1936, medan övriga löpa med 3.6 % ränta efter en räntefrihet av beträffande två lån två år och ett lån tre år. Efter de räntefria årens utgång skola sistnämnda lån återbetalas två under tio år och ett under femton år.

För beräkning av fondens förräntning har statskontoret ansett sig böra utgå från den hittills vanligaste lånetypen, d. v. s. med tre års ränte- och amorteringsfrihet, 3.6 % ränta och tio års amorteringstid. Ett dylikt lån lämnar för hela lånetiden en årlig medelränta av 2.33 procent. Därest i likhet med vad som skett vid motsvarande beräkningar beträffande kapitalökningsanslagen för innevarande budgetår full förräntning anses föreligga vid en räntevkastning av 4.5 %, borde sålunda inemot 50 % av fonden utgöras av andra statsinkomster. Med hänsyn till att medelräntan å av staten upplånat kapital — med undantag för det i statens järnvägar nedlagda — därefter nedgått till 4.30 %, synes det emellertid knappast erforderligt att nu investera skattemedel i sådan utsträckning. Det förhållande mellan låne- och skattemedel, som kommer att bliva rådande, sedan det under nionde huvudtiteln anvisade anslaget tagits i anspråk för sitt ändamål — lånemedel 700,000 kronor och skattemedel 400,000 kronor — torde därför åtminstone tillsvidare kunna anses tillfredsställande.

Vid 1934 års riksdag (proposition nr 163, riksdagens skrivelse nr 241) beslöts inrättande av en lånefond, benämnd *vedeldningslånefonden*, varifrån lån finge, i mån av tillgång, utlämnas till landsting, kommuner och enskilda för främjande av utbyte av kokspannor mot vedpannor eller inmontering av förugnar vid förefintliga värmeanläggningar ävensom för installering av vedpannor i stället för kokspannor vid nya värmeanläggningar. Såsom kapital för fonden anvisades för budgetåret 1934/1935 i sammanställningen upptagna anslag å 2,000,000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1934 utfärdat kungörelse (nr 433) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från vedeldningslånefonden. Lånen beviljas av Kungl. Maj:t och löpa utan ränta med en amorteringstid av fem år.

Denna fond synes i likhet med vad som skett med arbetarsmåbrukslånefonden böra inordnas under statens utlåningsfonder. Då lånen äro räntefria, torde hela fondens kapital böra utgöras av skattemedel och de i fonden ingående lånemedlen sålunda böra omedelbart eller efter hand utbytas mot skattemedel.

Såsom framgår av berörda rapport från riksgäldskontoret, har anslaget hittills endast i ringa mån tagits i anspråk. Det kan därför ifrågasättas, huruvida samtliga de till förfogande ställda medlen kunna anses erforderliga

för ändamålet. Detta spörsmål synes böra tagas under övertvägande i samband med fondens inordnande bland utlåningsfonderna.

Under rubriken »Till verkliga utgifter hänförliga anvisningar» har statskontoret uppfört medel, vilka ställts till förfogande för sådana ändamål, vilka i allmänhet pläga tillgodoses från anslag under »verkliga utgifter» i riksstaten. I den mån dessa anvisningar tagits i anspråk, böra mot desamma svarande belopp avskrivast å förlagsfonden, därvid riksgäldskontoret bör erhålla ersättning av andra statsinkomster för de förbrukade lånemedlen.

Till närmare motivering av de förslag, som beröra nu ifrågavarande anslagsmedel, har statskontoret anfört följande:

Till denna grupp har statskontoret hänfört samtliga anvisningar från anslagen till statliga beredskapsarbeten samt till statliga och statskommunala reservarbeten, ehuru vissa av de arbetsföretag, som bekostats av medel från dessa anslag, torde vara av den natur, att det kunde vara motiverat eller i varje fall kunde ifrågasättas att redovisa desamma bland statsverkets tillgångar.

Från anslaget till statliga beredskapsarbeten hava sålunda genom kungl. brev den 16 september 1933 och 30 november 1934 anvisats tillhoppa 218,000 kronor för utvidgning av tunnlarna vid Oringens station å bandelen Sollefteå—Härnösand samt för omläggning och rätning av västkustbanan inom Falckenbergs stad. I fråga om detta belopp torde skäl kunna anföras för att desamma lika väl som ovanberörda anslag till vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar upptages till redovisning å statens järnvägars fond.

Vidare har från beredskapsanslaget bestritts kostnader för arbeten å vissa statliga byggnader, beträffande vilka kostnader det skulle kunna ifrågasättas, om de icke borde hänföras till statens allmänna fastighetsfond eller, i den mån de avse fastigheter, som icke ännu upptagits för redovisning å fonden, fortfarande borde redovisas bland förlagsfondens tillgångar. Framhållas må att de byggnader, det här gäller, i regel tillhöra försvarsväsendet och att de utförda arbetena ofta inskränka sig till ombyggnads- och ändringsarbeten.

Med hänsyn till de förhållanden, under vilka ifrågavarande arbeten för statens järnvägar kommit till utförande, samt karaktären av berörda byggnadsarbeten ävensom till de relativt obetydliga belopp, varom här är fråga, har statskontoret emellertid ansett, att berörda kostnader lämpligen böra — i likhet med kostnaderna för övriga beredskapsarbeten — betraktas såsom verkliga utgifter för statsverket. En bidragande orsak till denna ämbetsverkets inställning har — förutom att arbetena torde vara av den art att skattemedel i varje fall böra komma till användning — varit den omständigheten, att likartade arbeten tidigare utförts med anlåtande av medel, som anvisats under »verkliga utgifter» samt att för innevarande budgetår medel för statliga beredskapsarbeten ställts till förfogande å femte huvudtiteln. Härtill kommer beträffande anvisningarna för statliga byggnader, att i den mån berörda fastigheter bliva föremål för redovisning å fastighetsfonden, hänsyn till de utförda arbetena, i den mån dessa äro av större omfattning, torde komma att tagas vid åsättandet av de värden, varmed fastigheterna upptagas å fonden.

Såsom av uppgift från statens arbetslöshetskommission framgår, hava från anslaget till statliga och statskommunala reservarbeten bland annat disponerats omkring 2.585.000 kronor för arbeten för domänstyrelsens räkning och cirka 1,450,000 kronor för iordningställande av s. k. nödlandnings-

fält för luftfarten. För sistnämnda ändamål har även ett par smärre belopp anvisats från beredskapsanslaget.

De för domänverket utförda arbetena torde enligt vad statskontoret inhämtat vara av den art, att, i händelse desamma i vanlig ordning utförts av domänstyrelsen, därav föranledda kostnader skolat gäldas av domänfondens driftsmedel. Dessa arbeten torde sålunda icke böra redovisas bland statsverkets tillgångar.

Vad angår redovisningen av de medel, som anvisats för iordningställande av flygfält, får statskontoret erinra om att chefen för kommunikationsdepartementet vid framläggandet av förslag till proposition till 1935 års riksdag (nr 162) angående understöd till svensk luftfart m. m. bland annat anförde, att ett av järnvägsstyrelsen — i anslutning till luftfartsutredningens yttrande om sammanförande av de under utgifter för kapitalökning upptagna luftfartsanslagen under en gemensam rubrik — väckt spörsmål om inrättande av en särskild fond för luftfarten med i huvudsak samma konstruktion som statens allmänna fastighetsfond syntes vara beaktansvärt. Riksräkenskapsverket hade anslutit sig till denna tanke under framhållande av att spörsmålet dock krävde särskild utredning. Även enligt departementschefens mening måste det från statsfinansiella synpunkter betraktas som en angelägenhet av vikt, att möjlighet vunnes till samlad överblick av de kostnader, som statsverket åsamkades genom luftfarten, en överblick, som uppenbarligen krävde en bättre redovisning av de skilda utgifterna än för närvarande vore fallet. Departementschefen avsåg därför att föreslå Kungl. Maj:t att låta verkställa utredning av den lämpligaste anordningen för en sådan redovisning.

Genom beslut den 15 juni 1935 har Kungl. Maj:t sedermera uppdragit åt riksräkenskapsverket att verkställa utredning och inkomma med förslag i fråga om inrättande av en fond för luftfarten i syfte att ordna redovisningen över statsbudgeten av statens till flygväsendet hänförliga kapitaltillgångar och med dessa förbundna inkomster och utgifter. Utredning och förslag i detta avseende har av riksräkenskapsverket ännu icke avgivits.

Det synes statskontoret, att resultatet av denna utredning bör avvakta, innan ställning tages till frågan om den framtida redovisningen av de kostnader för flygfält, som bestritts av medel anvisade å fonden för förslag till statsverket.

Såsom av sammanställningens slutsummor framgår, har den av statskontoret verkställda utredningen omfattat under fonden för förslag till statsverket beviljade anslagsmedel å tillhoppa 297,499,650 kronor, varav till och med den 30 september 1935 av Kungl. Maj:t disponerats — med uteslutande av öretal — 287,551,818 kronor. I enlighet med vad i det föregående anförts har ämbetsverket funnit sig böra föreslå, att av berörda anslagsmedel tillhoppa 18,475,975 kronor skola tillföras statens allmänna fastighetsfond, 7,700,000 kronor statens järnvägars fond, 17,334,391 kronor fonden för låneunderstöd och 27,150,000 kronor andra utlåningsfonder, medan 2,782,675 kronor fortfarande synts böra redovisas såsom tillgångar å fonden för förslag till statsverket. De sålunda till redovisning å olika fonder föreslagna tillgångarna anser ämbetsverket böra finansieras med skattemedel till ett belopp av 4,625,000 kronor och med lånemedel till ett belopp av 68,818,041 kronor. I övrigt från förevarande anslag anvisade medel, till och med den 30 septem-

ber 1935 uppgående till sammanlagt 216,562,487 kronor, hava enligt ämbetsverkets uppfattning disponerats för kostnader, som äro att anse såsom verkliga utgifter, och böra alltså bliva föremål för avskrivning. Sistnämnda summa, liksom även övriga i utredningen angivna belopp, vilka hänföra sig till av Kungl. Maj:t meddelade anvisningar, kunde givetvis — har ämbetsverket slutligen framhållit — undergå förändring såväl därigenom att ytterligare anvisningar ske som på den grund att beviljade lån eller bidrag icke tagas i anspråk.

Över statskontorets utredning och förslag hava utlåtanden avgivits av järnvägsstyrelsen, fullmäktige i riksgäldskontoret och riksräkenskapsverket.

Järnvägsstyrelsen har anfört följande:

Förslaget innebär, i vad detsamma berör järnvägsstyrelsen, att följande anslagsbelopp skulle påföras statens järnvägars fond:

Statsbanan Malung—Vansbro	kronor	1,500,000
Elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg m. fl. . .	»	4,000,000
Tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar	»	1,250,000
Vissa banarbeten m. m. vid statens järnvägar	»	950,000

Tillhoppa kronor 7,700,000.

Anslagen till banelektrifiering samt för tillverkning av vagnar äro föreslagna att redovisas såsom kapital av lånemedel, övriga anslag såsom kapital av andra statsinkomster.

Vad gäller anslagen till statsbanan Malung—Vansbro har järnvägsstyrelsen ingen erinran att göra. Vid 1931 års riksdag, då beslut om banans byggande fattades, förutsattes icke annat än att de medel, vilkas överflyttning nu föreslagits, skulle anvisas såsom anslag till kapitalökning vid statens järnvägar.

Styrelsen kan även, om också med någon tvekan, tillstyrka överflyttning av anslaget till vagn tillverkning. Såsom framgår av redogörelsen i 1934 års statsverksproposition, är detta anslag anvisat för bestridande av utgifter, som normalt hort vid en senare tidpunkt drabba förnyelsefonden. Då härtill kommer att de för medlen ifråga anskaffade godsvagnarna numera äro behöfliga för trafikens avveckling, synes den ifrågasatta bokföringen vara försvarbar. Erinras måste dock, att statsmakterna genom själva sättet för medelsanvisningen måste anses hava ställt i utsikt, att medlen skulle av statens järnvägar erhållas utan förräntningskrav.

Däremot måste styrelsen inlägga sin gensaga mot överflyttningen till statens järnvägars fond av de båda övriga anslagen. Det sakliga intresset knyter sig därvid självfallet främst vid elektrifieringsanslaget, vilket ifrågasatts skola öka lånemedelskapitalet, men även i fråga om anslaget till banarbeten huser styrelsen starka betänkligheter.

Av till Kungl. Maj:ts proposition nr 199 år 1934 fogat utdrag av statsrådsprotokollet torde tydligt framgå, att vid frågans upptagande alltifrån början ställts i utsikt, att den kapitaldel, vilken icke kunde beräknas förräntad genom vid elektrifieringen vunnna driftkostnadsminskning, skulle av staten tillhandahållas utan belastning av statens järnvägars kapitalkonto. Att medlen i fråga skulle anvisas i särskild ordning utanför statens järnvägars kapitalökningsstat, var också en grundförutsättning för järnvägsstyrelsen, då styrelsen ansåg sig kunna förorda genomförandet av det år 1934 framlagda

elektrifieringsprogrammet; vid annat förhållande hade styrelsens skrivelse i ärendet måst utmyнна i ett avstyrkande. Styrelsen kan nämligen icke finna omständigheten, att tidigare beslutad elektrifiering beräknats kunna komma att giva någon vinst utöver anläggningskapitalets förräntning, vara något mera allmängiltigt skäl att låta elektrifieringsprogrammet omfatta även icke räntabla delar. — Analogt med det nu berörda, ehuru av mindre ekonomisk betydelse, allrahelst det icke gäller lånemedel, är fallet med anslaget till banarbeten. Det är under sådana omständigheter icke möjligt för styrelsen att utan gensagor finna sig i genomförandet av nu föreliggande förslag.

Järnvägsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att behandlingen av förevarande punkt kan bliva prejudikatsbildande och därmed få en betydelse, vida större än vad som motsvarar de aktuella fallens medelsomslutning. Såsom bl. a. de senare årens erfarenheter visa, inträder vid varje lågkonjunktur en avsevärd minskning av arbetstillfällena inom den del av produktionen, som avser framställning av realkapital. För mildrande av sagda konjunkturutveckling ha statsmakterna tid efter annan funnit sig föranlåtna att igångsätta allmänna arbeten av olika slag men med det gemensamt, att beredandet av arbetstillfällen framstått som det primära. En betydande del av dessa arbeten ha varit inriktade på förbättring av samfärdslederna och därtill hörande anläggningar. Så kommer väl ock att bli förhållandet vid framtida lågkonjunkturer.

Ehuru vid dessa företag tillskapandet av arbetstillfällen är det primära, bör givetvis också eftersträvas, att det frambragta realkapitalet blir av så stor samhällelig nytta som möjligt. Detta mål vinnes med säkerhet bäst, om alla förekommande verksamhetsområden få, så att säga, tävla på lika villkor. Sättes däremot ett verksamhetsområde, t. ex. statsbanornas, i undantagsställning med upprätthållande av där vanliga krav på mer eller mindre omedelbar förräntning å gjorda kapitalinvesteringar, kan det vållas, att medelsanvändningen blir mindre gynnsam; samhällsnyttiga arbeten vid statens järnvägar kunna få stå tillbaka för kanske mindre betydelsefulla å flygleder, landsvägar, kanaler och hamnar, där förräntning icke kräves.

Tillgången på arbetsobjekt, lämpade såsom fyllnadsarbeten vid lågkonjunkturer, är vid statens järnvägar mycket stor. Särskilt må nämnas byggande av dubbelspår samt inläggning av makadamballast. — Arbetena i fråga öka emellertid icke statens järnvägars avkastning, och ett villkor för att dessa samma skola vid omhandlade tillfällen kunna komma till utförande är därför, att erforderliga medel från arbetshjälpsanslag tillhandahållas statens järnvägar på samma villkor som gälla för t. ex. vägbyggnader.

Betraktas de anvisningar, som gälla till vägväsendet hörande anläggningar såsom hänförliga till »verkliga utgifter för arbetslöshetens lättande», bör alltså förfaras på samma sätt med de medel, vilka lämnats till statens järnvägar. I båda fallen har framställts visst realkapital, och i båda fallen är dettas tillkomst icke ägnad att öka statsverkets inkomster.

Med åberopande av vad sålunda anförts får järnvägsstyrelsen avstyrka, att förenämnda anslag för elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg m. fl. samt till vissa banarbeten m. m. omföras till statens järnvägars fond, samt hemställa, att kostnaderna härför måtte, såsom från början ställts i utsikt, täckas på samma sätt som kostnaderna för övriga allmänna arbeten.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava till en början erinrat, att statskontorets förslag innebure, att anvisningarna till förlagsfonden — med i det föl-

jande angivet undantag i fråga om vissa byggnadsanslag — skulle fördelas i två grupper, nämligen *dels* anvisningar, som avsåge ändamål hänförliga till »verkliga utgifter» och som alltså borde avskrivas, *dels ock* tillgångar och anslagsmedel, som avsåge ändamål hänförliga till »utgifter för kapitalökning» och som borde redovisas under följande produktiva fonder, nämligen statens allmänna fastighetsfond, statens järnvägars fond, fonden för låneunderstöd och vissa andra utlåningsfonder. Mot statskontorets förslag i denna del hade fullmäktige icke funnit anledning till erinran. För de belopp, som avskreves från förlagsfonden, borde täckning beredas riksgäldskontoret genom anslag av skattemedel. Vad särskilt anginge statens allmänna fastighetsfond syntes det vara riktigt att, såsom statskontoret förutsatt, å fonden redovisades endast sådana byggnader, som enligt 1935 års riksdags beslut vore avsedda att ingå i densamma. De anslag för byggnader sammanlagt uppgående till 2,782,675 kronor, som icke vore hänförliga till fastighetsfonden i dess nuvarande omfattning, syntes, i enlighet med statskontorets förslag, tillsvidare böra kvarstå å förlagsfonden. Det rörde sig här väsentligen om byggnader, som i samband med fastighetsfondens fortsatta utveckling kunde tänkas bliva införlivade med fonden. I den mån sådant införlivande icke kunde ske, borde de ifrågakvarande tillgångarna avskrivas från förlagsfonden.

Riksgäldsfullmäktige hava härutöver yttrat sig rörande frågan, i vad mån de tillgångar, som föreslagits skola överföras från förlagsfonden till produktiva fonder, borde för framtiden finansieras med lånemedel eller med skattemedel. Denna fråga syntes enligt fullmäktiges mening böra bedömas med utgångspunkt från de regler, som i sådant avseende tillämpades vid anvisandet av nya kapitalökningsanslag till de produktiva fonderna. Till fastighetsfonden överförda byggnader syntes sålunda i den utsträckning, som tillämpats i fråga om kapitalökningsanslagen för innevarande budgetår, böra täckas av lånemedel och i övrigt av skattemedel. Av de ifrågasatta överföringarna till statens järnvägars fond borde med lånemedel endast finansieras sådana tillgångar, som kunde förväntas lämna en avkastning, som vore tillräcklig för förräntning av de upplånade medlen och för upprätthållande av tillgångarnas värde genom avsättning till förnyelsefond, medan övriga tillgångar borde finansieras med skattemedel. De belopp, som syntes böra överföras till statens utlåningsfonder, torde böra fördelas å lånemedel och skattemedel i sådan proportion, att beräknade ränteinkomsten å det till varje fond överförda beloppet motsvarade en förräntning av lånemedelsdelen efter $4\frac{1}{2}$ %.

Vad slutligen anginge de tillgångar, som skulle kvarstå å fonden för förlag till statsverket, borde dessa i fortsättningen liksom hittills täckas av lånemedel. Nu angivna regler hade — anföra fullmäktige — i stort sett tillämpats av statskontoret. I några fall hade emellertid statskontoret föreslagit avvikelser från reglerna, vilka avvikelser fullmäktige, på sätt framgår av det följande, ansett sig icke kunna tillstyrka.

Härutinnan hava riksgäldsfullmäktige anfört följande:

Såsom statskontoret framhållit hava från de anslag, som avse byggnader av beskaffenhet att hänföras till *statens allmänna fastighetsfond*, bestritts vissa kostnader för ombyggnad, inledande av värmeledning m. m. dylikt i äldre fastigheter, vilka kostnader enligt de för innevarande budgetår tillämpade täckningsreglerna böra utgå av skattemedel. Härigenom hava i byggnadsanslagen i en del fall jämväl inräknats kostnader för anskaffande av inventarier o. dyl. Statskontoret har under hänvisning till att de fastigheter, som vid fastighetsfondens inrättande upptagits till redovisning å denna, i regel uppförts med anlitande av skattemedel, funnit det knappast vara erforderligt att ifrågasätta, att nyssnämnda ombyggnadskostnader m. m. täckas av skattemedel. Beträffande kostnaderna för inventarier m. m. har statskontoret däremot funnit sig böra föreslå, att desamma efter verkställd utredning av byggnadsstyrelsen avskrivnas. Fullmäktige, som tillstyrka sistnämnda förslag, vilja för sin del hemställa, att den sålunda ifrågasatta utredningen utvidgas till att omfatta även frågan om storleken av det belopp lånemedel, som disponerats för ombyggnads- m. fl. ändamål av beskaffenhet att enligt ovanberörda regler böra finansieras med skattemedel. Ifrågavarande belopp bör enligt fullmäktiges mening redovisas bland fastighetsfondens skattemedeltillgångar och de för ändamålet disponerade lånemedlen återbetalas till riksgäldskontoret.

Vad angår de anslag, vilka synts böra redovisas under *statens järnvägars fond*, hava fullmäktige intet att erinra mot statskontorets förslag, att anslagen till statsbanan Malung—Vansbro och till vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar täckas av skattemedel och sålunda upptagas i statens järnvägars räkenskaper under rubriken »annat kapital».

I fråga om de över förlagsfonden bestridda kostnaderna å 4 miljoner kronor för elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle har statskontoret framhållit, att med hänsyn till att anslaget icke ansetts kunna förräntas, de för anslaget anvisade lånemedlen rätteligen borde utbytas mot skattemedel. Statskontoret har emellertid ifrågasatt, huruvida sådant medelutbyte borde verkställas, innan frågan om beräkning av statsbaneanlektrifieringens räntabilitet tagits under förnyat övervägande, därvid all statsbaneanlektrifiering skulle betraktas såsom ett enda företag. Oavsett huruvida en sådan beräkningsmetod framdeles kan komma att införas, torde vid det förhållandet, att det ifrågavarande anslagsbeloppet under nuvarande förutsättningar icke kan förräntas, desamma böra täckas av skattemedel. För här avsedda elektrifieringsarbete har visserligen å riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett lånemedelsanslag å 7 miljoner kronor, men denna anvisning skedde under den förutsättningen, att å anslaget uttagna medel skulle redovisas under rubriken »lånepital att finansieras med andra medel än trafikinkomster». Erinras må, att under denna rubrik upptagits sådant i statens järnvägar ingående oräntabelt lånepital, som är avsett att, i den mån skattemedel ställas till förfogande, överföras till rubriken »annat kapital».¹ Genom finansieringen av nyssnämnda anslag å 7 miljoner kronor över lånebudgeten har sålunda, såvitt nu kan bedömas, endast ernåtts ett undanskjutande av tidpunkten för

¹ Under nämnda rubrik hava upptagits *dels* år 1929 ett belopp av 140 miljoner kronor utgörande — efter disponerande av vissa amorteringsmedel för nedskrivning av lånepitalet — statens järnvägars då beräknade oräntabla lånepital, vilket belopp genom anvisningar av skattemedel nedbringats till 130 2 miljoner kronor, *dels* ock år 1933 ett belopp av 32.28 miljoner kronor, utgörande i Ostkustbanan nedlagda lånemedel.

beloppets täckande av skattemedel. Att vid sådant förhållande uppföra det nu förevarande anslagsbeloppet å 4 miljoner kronor under rubriken »lånekapital att finansieras med trafikinkomster», vilket det av statskontoret föreslagna provisoriet synes innebära, torde enligt fullmäktiges mening icke vara lämpligt. I anslutning till det ovan anförda synes beloppet i stället böra hänföras till rubriken »annat kapital». De för ändamålet använda lånemedlen böra sålunda utbytas mot skattemedel genom att riksgäldskontoret av sådana medel beredes täckning för det upplånade beloppet. Därest emellertid täckning för beloppet finnes böra beredas i samma ordning som beslutits beträffande ovanberörda anslag å 7 miljoner kronor, synes beloppet böra upptagas under rubriken »lånekapital att finansieras med andra medel än trafikinkomster».

Vad slutligen angår anslaget å 1.25 miljon kronor för tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägars behov har statskontoret ifrågasatt, att detta anslag i avvaktan på undersökning, i vad mån detsamma kan amorteras av förnyelsefondsmedel, tillsvidare skulle vara täckt av lånemedel. Fullmäktige hava icke ansett sig böra framställa någon erinran mot detta förslag.

Anslagen till *statens utlåningsfonder* hava, såsom redan antytts, under en följd av år fördelats på låne- och skattebudgeterna på sådant sätt, att avkastningen å hela det tillskjutna kapitalet beräknats motsvara full förräntning av de anvisade lånemedlen. Förräntningskravet har härvid bestämts med hänsyn till den effektiva medelräntefoten å den fonderade statsskulden, med undantag för den del därav, som placerats i statens järnvägar. I anslutning härtill hava under en följd av år kapitalökningsanslagen till statens utlåningsfonder beräknats med utgångspunkt från ett förräntningskrav av $4\frac{1}{2}$ %. Det har tillika uppställts såsom ett önskemål, att utlåningsfondernas kapital vore sammansatt av lånemedel och skattemedel i sådan proportion, att avkastningen av fonden i dess helhet utgjorde full förräntning å de i fonden ingående lånemedlen, och i sådant syfte har tidigare utbyte av lånemedel mot skattemedel i vissa fonder ägt rum. Vid åtskilliga tillfällen hava krav framställts om beräkning av en lägre räntefot än $4\frac{1}{2}$ % å vissa enstaka utlåningsfonder, men fullmäktige hava konsekvent ställt sig på den ståndpunkten — senast i utlåtande den 9 januari 1935 till Kungl. Maj:t över en framställning av lantbruksstyrelsen och i yttrande den 28 februari samma år till riksdagens jordbruksutskott över vissa inom riksdagen väckta motioner — att sänkning av räntefoten under $4\frac{1}{2}$ % ej bör avse en eller annan fond, utan att därmed bör anstå, till dess medelräntan å den fonderade statsskulden eventuellt nedgått så långt, att en generell sänkning av räntan å samtliga ifrågavarande utlåningsfonder blir möjlig att verkställa. I enlighet med denna principiella uppfattning anse sig fullmäktige böra påyrka, att förräntningskravet för utlåningsfonderna tillsvidare bibehålles vid $4\frac{1}{2}$ % samt att, om så erfordras, för ernående av denna förräntning av de i fonderna nedlagda lånemedlen, skattemedel i tillräcklig utsträckning tillskjutes. Den effektiva medelräntefoten å den fonderade statsskulden, statens järnvägars andel frånräknad, har visserligen under budgetåret 1934/1935 nedgått till 4.29 %, men någon nedsättning av förräntningskravet synes ej kunna ske, förrän räntefoten ytterligare sjunkit, åtminstone till 4 %.

Med avseende å de lån, som enligt statskontorets förslag skulle överföras till redovisning å *fonden för låneundersöd*, gäller, att desamma i regel löpa med en ränta, som genomsnittligt under hela löptiden icke uppgår till fullt $4\frac{1}{2}$ %. Med hänsyn till att, såsom statskontoret framhållit,

inflytande amorteringar å ifrågavarande lån icke äro avsedda för ny utlåning, synes det vara motiverat, att någon ändring i den nuvarande täckningen med lånemedel icke göres. I detta sammanhang må jämväl erinras, att uppkomna förluster å här ifrågavarande utlåning liksom i fråga om utlåningen från övriga utlåningsfonder måste förutsättas bliva täckta av skattemedel.

Beträffande finansieringen av de lån, som enligt statskontorets förslag skulle överföras till andra utlåningsfonder än fonden för låneunderstöd, har statskontoret i några fall icke funnit skäl föreslå ett utbyte av lånemedel mot skattemedel, ehuru villkoren för utlåningen icke uppfylla kravet på lånemedlens förräntning efter $4\frac{1}{2}$ 0/0. Detta gäller de lån, som skulle överföras till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen samt till lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Även om räntedifferensen i fråga om dessa lån, utgörande respektive $\frac{1}{4}$ 0/0 och $\frac{1}{2}$ 0/0, är jämförelsevis obetydlig, kräver likväl enligt fullmäktiges mening ett konsekvent upprätthållande av principen om lånemedlens produktiva användning, att skattemedel investeras i fonderna i förhållande till förräntningsunderskottet. Av samma skäl torde skattemedel i större utsträckning än vad statskontoret räknat med böra vara investerade i den lånefond, till vilken de utbetalda lånen till sammanslutningar av fiskare för främjandet av beredning och avsättning av fisk m. m. äro avsedda att överföras. De belopp skattemedel, som i enlighet härmed skulle erfordras utöver det av statskontoret beräknade, uppgå för ovanberörda tre lånefonder till respektive omkring 250,000 kronor, 500,000 kronor och 150,000 kronor. I detta sammanhang vilja fullmäktige emellertid erinra, att de kapitalökningens anslag å respektive 3 miljoner kronor och 2 miljoner kronor, som av 1935 års riksdag anvisats till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen samt till lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden, trots föreliggande förräntningsunderskott i sin helhet bestritts av lånemedel. Med hänsyn härtill få fullmäktige ifrågasätta, huruvida icke större belopp skattemedel än de nyssnämnda böra vara investerade i här ifrågavarande två fonder. De belopp, som sålunda böra tillkomma, skulle utgöra respektive 150,000 kronor och 200,000 kronor. I enlighet härmed bör sålunda ett utbyte av lånemedel mot skattemedel verkställas ifråga om lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen med 400,000 kronor och beträffande lånefonden för främjande av bostadsbyggande å landsbygden med 700,000 kronor. I anslutning härtill böra kapitalökningens anslagen till dessa fonder hädanefter tillsvidare till belopp, motsvarande respektive 5 0/0 och 10 0/0, täckas av skattemedel.

Vidkommande härefter det under förlagsfonden anvisade lånemedelsanslaget till arbetarsmåbrukslånefonden å 12.5 miljoner kronor har statskontoret icke funnit sig böra föreslå något förändrat täckningssätt. De skäl, som härutinnan åberopats av statskontoret, finna fullmäktige icke övertygande. Arbetarsmåbrukslånefonden lämnar icke någon ränteavkastning förrän det trettiosjunde året efter det utlåningen börjat, vid vilken tidpunkt högst en tredjedel av lånet (= den stående delen) skall förräntas efter samma räntefot som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn till räntan å den stående delen av egnahemslån för jordbruksfastigheter (f. n. 3.6 0/0 under 5 år, därefter 4 0/0). Enligt inom riksgäldskontoret verkställd beräkning utgör den genomsnittliga förräntning under hela lånetiden, som ett lån från denna fond lämnar, icke mer än omkring $\frac{1}{2}$ 0/0. Med hänsyn härtill och då kapitalökningen till fonden för budgetåret 1935/1936 å 5 miljoner kronor i sin helhet utgått

av skattemedel, synes det fullmäktige, som om av nu ifrågavarande anslagsmedel å 12.5 miljoner kronor åtminstone 10.75 $(12.50 - \frac{17.50}{10})$ miljoner kronor borde vara finansierade med skattemedel. I anslutning härtill böra nya kapitalökningsanslag till fonden till en tiondel anvisas av lånemedel och i övrigt av skattemedel.

Statskontorets förslag beträffande övriga nu ej särskilt nämnda utlåningsfonder hava icke föranlett någon erinran eller något uttalande från fullmäktiges sida.

Av vad riksgäldsfullmäktige sålunda anfört framgår, att de ändringar i statskontorets förslag, som ifrågasatts av fullmäktige, innebära ökade anspråk på skattemedel för utbyte mot lånemedel, som redovisas i icke räntabla tillgångar. Någon ändring av det av statskontoret beräknade avskrivningsbehovet på grund av anvisningar, som hänföra sig till verkliga utgifter, har såsom redan framhållits däremot icke ifrågasatts av fullmäktige. Fullmäktige hava i detta sammanhang erinrat, att fullmäktige i utlåtande den 10 oktober 1935 över arbetslöshetsutredningens betänkande II, Åtgärder mot arbetslöshet, uttalat sig för att här avsedda oräntabla lånemedelsutgifter från fonden för förslag till statsverket redovisas å en särskild fond, förslagsvis benämnd konjunkturutmättningsfonden, vars tillgångar skulle avskrivas genom anvisningar av skattemedel.

Fullmäktige hava vid sin skrivelse fogat en sammanställning över de lånemedelstillgångar, som den 30 juni 1935 voro bokförda å förlagsfonden på grund av anvisningar före budgetåret 1933/1934. Denna sammanställning torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet (*bilaga E*). Såvitt fullmäktige kunnat finna, erfordras i nu förevarande sammanhang icke några särskilda åtgärder för återbetalning av här ifrågavarande lånemedel.

Riksräkenskapsverket har inledningsvis anfört följande:

Den av statskontoret verkställda utredningen omfattar samtliga till anvisningar å riksstaterna för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 samt tilläggsstaten för budgetåret 1933/1934 hänförliga tillgångar och anslagsmedel under nämnda fond, med undantag för de tillgångar vilka hänföra sig till de i riksstaten för budgetåret 1934/1935 under avdelningen Ufk IV D redovisade anslagen.

Enligt statskontorets förslag skulle tillgångar av lånemedel intill ett belopp av cirka 71 miljoner kronor överföras från fonden för förslag till statsverket till olika produktiva fonder, därav

	milj. kr.
till statens allmänna fastighetsfond	18.48
» statens järnvägars fond	7.70
» fonden för låneunderstöd	17.33
» andra utlåningsfonder	27.15
	eller sammanlagt 70.66.

Därav skulle 4.62 miljoner kronor ersättas av skattemedel samt återstoden, 66.04 miljoner kronor, redovisas bland de i respektive fonder ingående lånemedel. Dessa medel skulle alltså i rikshuvudboken redovisas såsom verklig kapitalökning för ifrågavarande fonder.

Statskontoret har icke angivit, när och på vad sätt det föreslagna utbytet av 4.62 miljoner kronor lånemedel mot skattemedel skulle genomföras. Där- emot har ämbetsverket i fråga om vissa övriga i dess utlåtande berörda medel anfört, att ett dylikt utbyte i viss mån skulle innebära införandet av en ny princip på förevarande område.

Statskontorets förslag torde medföra, att de lånemedel, vilka sålunda skulle överföras till produktiva fonder, icke komme att amorteras enligt samma grunder, som äro avsedda att tillämpas för avskrivning av övriga å fonden för förslag till statsverket bokförda kostnader för allmänna arbeten m. m.

Enligt finansplanen för budgetåret 1933/1934 skulle de under fonden för förslag till statsverket anvisade anslagen utgå av lånemedel med kort amorteringstid, medan enligt finansplanen för budgetåret 1934/1935 endast de anslag å samma fond, vilka upptogos under rubriken »allmänna arbeten», skulle behandlas på enahanda sätt. För sistnämnda budgetår å förlagsfonden upptagna anslag till statliga byggnader och till låneunderstöd skulle där- emot behandlas såsom vanliga lånemedelsanslag.

Riksdagen ansåg emellertid någon uppdelning av ifrågavarande låneme- delsanslag ej vara erforderlig (skrivelser nr 374 år 1933 och nr 430 år 1934). Dock erinrade riksdagen i sistnämnda skrivelse om vikten av att de årliga avskrivningarna av det i fonden ingående lånemedelskapitalet gjordes till- räckligt stora.

Riksräkenskapsverket har vidare anfört, att verket, sedan frågan om av- veckling av hithörande anslag och kapitaltillgångar nu upptagits till ompröv- ning, ville erinra, att ämbetsverket redan tidigare i fråga om amortering av de å fonden för förslag till statsverket bokförda lånemedlen genom ett den 6 februari 1933 avgivet underdånigt utlåtande angående beredskapsarbeten till motverkande av arbetslöshet bland annat anfört följande:

Enligt planen för finansieringen av de föreslagna beredskapsarbetena skul- le härför erforderliga, under fonden för förslag till statsverket anvisade anslag utgå av lånemedel med kort amorteringstid. För åvägbringandet av den snabba amorteringen skulle härvid en särskild inkomstkälla — arvsskatte- medlen — reserveras. De sålunda för amorteringen avsedda medlen skulle icke samlas i en fond, som rent bokföringsmässigt framstode som en tillgång, utan omedelbart användas till nedskrivning av det å fonden för förslag till statsverket redovisade lånemedelskapitalet.

Riksräkenskapsverket finner ett genomförande av det sålunda uppställda programmet förutsätta, att samtliga hithörande utgifter och de i samband här- med tillkomna kapitaltillgångarna under hela den tid, som erfordras för amor- teringsplanens genomförande, redovisas å fonden för förslag till statsverket. Någon överflyttning av de å nämnda fond bokförda tillgångarna till statens affärsverk eller till statens utlåningsfonder synes sålunda icke böra äga rum förrän efter amorteringstidens utgång i samband med den slutliga avveck- lingen av ifrågavarande beredskapsarbeten.

Den föreslagna nedskrivningen av det i beredskapsarbetena nedlagda låne- medelskapitalet innebär närmast endast ett utbytande av de anvisade låne- medlen mot skattemedel. Huruvida nedskrivningen av lånemedelskapitalet jämväl varit avsedd att åtföljas av avskrivning av de å fonden för förslag till statsverket bokförda tillgångarna, framgår icke med tydlighet av de i den remitterade promemorian eller i statsverkspropositionen gjorda uttalandena.

Med hänsyn till att av anslagsmedlen till beredskapsarbeten betydande belopp skulle avse bidrag till kommuner och enskilda eller eljest hänföra sig till ändamål, som icke giva upphov till verkliga kapitaltillgångar i statens hand, finner riksräkenskapsverket det angeläget, att avskrivning i viss utsträckning å de under fonden för förslag till statsverket redovisade beredskapsarbetena kommer till stånd i nära anslutning till tiden för arbetenas utförande. Avskrivningarnas omfattning bör härvid inom ramen av de för lånemedlens nedskrivning tillgängliga anslagsmedlen — för budgetåret 1933/1934 enligt rikstatsförslaget upptagna till 40 miljoner kronor — avvägas med ledning av det beräknade avskrivningsbehovets storlek.

I fråga om sättet för avskrivningens genomförande vill riksräkenskapsverket föreslå, att förfarandet med kollektiv avskrivning tillämpas, varigenom fördelningen av avskrivningsbeloppen på olika objekt eller objektgrupper kunde uppskjutas till den senare tidpunkt, då de bokförda tillgångarnas verkliga värden med större säkerhet kunde bedömas. Bokföringsmässigt torde den kollektiva avskrivningen härvid lämpligen böra så anordnas, att för varje budgetår å fonden för förslag till statsverket det beslutade avskrivningsbeloppet tillfördes ett värdeminskningsskonto, vars bokförda behållning sålunda skulle motväga de å fonden redovisade bruttotillgångarna.

Ett genomförande av det sålunda föreslagna successiva avskrivningsförfarandet skulle ur riksbokföringens synpunkt medföra den avsevärda fördelen, att statens bokförda nettotillgångar icke behövde utökas med sådana fiktiva värden, för vilkas avskrivande anvisade anslag av skattemedel redan stode till förfogande.

Riksräkenskapsverket har icke funnit skäl att nu ändra denna sin i ärendet tidigare uttalade principiella uppfattning, enligt vilken en överflyttning av de ifrågavarande tillgångarna till statens affärsverk eller till statens utlåningsfonder icke borde äga rum förrän efter amorteringstidens utgång i samband med den slutliga avvecklingen av ifrågavarande beredskapsarbeten. Detta betraktelsesätt borde emellertid, anför ämbetsverket, icke utesluta, att mot sådana under förlagsfonden uppförda anslag svarande tillgångar, vilka antingen enligt normalt gällande budgetprinciper kunna helt finansieras med lånemedel eller genom anlåtande av de för förlagsfonden anvisade avskrivningsanslagen i motsvarande mån nedskrivits, redan tidigare överföras till i rikshuvudboken redovisade produktiva fonder.

Riksräkenskapsverket, som på grund av det statskontoret givna uppdraget utgått från att en mera allmän överflyttning av till förlagsfonden hänförliga medelstillgångar till statens produktiva fonder i allt fall anses redan nu böra komma till stånd, har i anledning av den erhållna remissen anfört följande.

Med hänsyn till att de under fonden för förslag till statsverket anvisade anslag, vilka beröras av den av statskontoret förordade överflyttningen, i allmänhet komma att slutredovisas först under budgetåren 1936/1937 och 1937/1938, innefattar statskontorets förslag dels överflyttning av vissa kapitaltillgångar från förlagsfonden till statens produktiva fonder, dels överflyttning inom statsregleringsfonden av vissa anslagsreservationer från utgiftstiteln »Fonden för förslag till statsverket» till utgiftstitlar under de produktiva fonderna.

Av statskontorets utredning framgår emellertid icke, huru de båda slagen

av överflyttningar skola i riksbokföringen genomföras. Riksräkenskapsverket finner sig fördenskuil böra närmare utveckla sin uppfattning rörande den bokföringsmässiga redovisningen av de föreslagna överflyttningarna.

Vad först angår överflyttningar av kapitaltillgångar från förlagsfonden till de produktiva fonderna, synes varje sådan överflyttning böra genomföras vid sidan av riksstaten och bokföras såsom omföring mellan förlagsfonden och vederbörande produktiva fond. I de fall då av ett och samma anslag uppkomna kapitaltillgångar allenast till viss del skola överflyttas (exempelvis utlämnade lån, vilka redovisats under samma titel som utbetalade bidrag utan återbetalningsskyldighet), måste genom särskild utredning fastställas, huru de under en och samma titel redovisade kapitaltillgångarna fördela sig på å ena sidan tillgångar, som avses skola överflyttas till viss produktiv fond, och å andra sidan övriga tillgångar.

Överflyttningen inom statsregleringsfonden av de under förlagsfonden redovisade anslagsreservationerna till utgiftstitlar under de produktiva fonderna låter sig icke genomföras lika enhetligt.

I fråga om sådana å förlagsfonden redovisade anslagsreservationer, vilka avses skola sammanföras med i budgetredovisningen under de produktiva fonderna redan upptagna löpande eller äldre reservationsanslag, kan överflyttningen verkställas genom anslagsreservationernas omföring till nämnda anslag.

För de fall åter då i budgetredovisningen icke finnas uppförda några reservationsanslag, till vilka de under förlagsfonden hittills redovisade anslagsreservationerna kunna omföras, måste andra utvägar tillgripas. I fråga om anslagsreservationer, vilka avses skola överflyttas till statens affärsverksfonder eller statens allmänna fastighetsfond eller fonden för låneunderstöd, kan överflyttningen genomföras på det sättet, att själva anslagen i budgetredovisningen överflyttas från förlagsfonden till vederbörande produktiva fonder och under rubrikerna för sistnämnda fonder upptagas såsom äldre anslag. Detta innebär emellertid en förändring gentemot riksstaten. Beträffande anslagsreservationer, vilka avses skola överflyttas till andra statens utlåningsfonder än fonden för låneunderstöd, läser någon överflyttning av själva anslagen icke böra ske, enär för dessa fonder anslagsmedel icke anvisas såsom individuella anslag under respektive fonder utan såsom odifferentierade anslag till kapitalökning å fonderna. Vid sådant förhållande synes överflyttningen av sist berörda anslagsreservationer böra ske under formen av omföring till för ändamålet anvisade särskilda proforma anslag till kapitalökning å ifrågakommande fonder.

Då fråga är om överflyttning till någon av statens produktiva fonder av allenast en del av en under förlagsfonden redovisad anslagsreservation, synes överflyttningen alltid böra ske under formen av omföring till ett under vederbörande fond redan uppfört eller för ändamålet särskilt anvisat reservationsanslag. Vid genomförandet av sådan omföring — exempelvis från anslag, vilka disponeras såväl för utlåning som för bidrag utan återbetalningsskyldighet — måste särskilt fastställas, huru stor del av anslagsreservationen som skall få disponeras för utgifter å den produktiva fond, dit överflyttningen är avsedd att åga rum.

Under förutsättning att överflyttningen begränsades till de å fonden för förlag redovisade hithörande kapitaltillgångarna, i den mån desamma uppkomma, skulle överflyttningsproceduren väsentligen förenklas. Själva överflyttningen skulle nämligen vid sådant förhållande helt genomföras vid sidan

av budgeten, och de under förlagsfonden anvisade anslagen skulle — intill dess desamma blivit slutredovisade i budgetredovisningen — uppföras i full anslutning till uppställningen av riksstaterna för respektive budgetår.

Vilket förfaringssätt som än må tillämpas, måste dock varje överflyttning till en produktiv fond behandlas enligt samma principer, som under normala tider användas vid anvisning av kapitalökningsanslag till samma fond. Därvid bör iakttagas, att för de produktiva fonderna lånemedel böra komma till användning allenast för produktiva ändamål, d. v. s. då skälig avkastning anses kunna påräknas å de investerade medlen. Riksräkenskapsverket kan, i likhet med vad statskontoret i annat sammanhang anfört, ej finna annat än att »denna finansieringsmetod, som otvivelaktigt innebär en styrka för de svenska statsfinanserna, även faller sig naturlig ur statsverkets synpunkt». Riksräkenskapsverket kan icke finna tillräcklig anledning föreligga att för normala tider övergiva berörda hittills i regel tillämpade finansieringsmetod. I den mån de å de produktiva fonderna redovisade tillgångarna icke lämna skälig avkastning, bör sålunda det mot dem svarande lånemedelskapitalet utbytas mot skattemedel. Enligt statskontorets utredning skulle ett dylikt utbyte i viss mån innebära införandet av en ny princip på förevarande område. Riksräkenskapsverket får i anledning därav bringa i erinran, att beträffande statens utlåningsfonder ett dylikt utbyte av lånemedel mot skattemedel genomförts under budgetåret 1930/1931 i överensstämmelse med ett av Kungl. Maj:t i 1930 års statsverksproposition framlagt förslag.

I enlighet med vad riksräkenskapsverket sålunda anfört, förutsätter ämbetsverket, att, i den mån det till de produktiva fonderna överflyttade lånemedelskapitalet icke motsvaras av räntabla kapitaltillgångar, särskilda åtgärder vidtagas för åstadkommande av en nedskrivning av nämnda lånemedelskapital.

Rörande sättet för genomförandet av en sådan nedskrivning av det i statens produktiva fonder investerade, icke räntabla lånemedelskapitalet får riksräkenskapsverket hänvisa till de förslag rörande vissa budgettekniska frågor, som ämbetsverket framlagt i sitt underdåniga utlåtande den 14 oktober 1935 i anledning av arbetslöshetsutredningens betänkande II. Med genomförandet av den ordning för avskrivning av de i de produktiva fonderna ingående, icke räntabla kapitaltillgångar, som i nämnda utlåtande förordats, skulle en ur såväl statsfinansiell som bokföringsteknisk synpunkt tillfredsställande metod för reglering av samtliga i förlagsfonden ingående lånemedel erhållas.

Vad därefter beträffar de i statskontorets utredning intagna detaljförslagen har riksräkenskapsverket anfört följande.

Enligt statskontorets förslag skulle vissa till anslag för allmänna arbeten hänförliga medel överföras till statens järnvägars fond. Riksräkenskapsverket har icke funnit anledning till erinran mot att anslaget 1934/1935 Ufk IV A 12 (tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar) överföres till statens järnvägars fond för att amorteras med förnelsefondsmedel, samt att de till anslaget 1934/1935 Ufk IV A 11 (statsbana Malung—Vansbro) hänförliga medlen upptagas å samma fond såsom kapital av andra statsmedel än lånemedel. Beträffande anslaget 1934/1935 Ufk IV A 10 (elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle) får riksräkenskapsverket erinra, dels att järnvägsstyrelsen vid upprepade tillfällen framhållit, att de å anslaget anvi-

sade medlen för elektrifiering av vissa statsbanelinjer icke kunde förräntas, dels ock att järnvägsstyrelsen i nu förevarande ärende anfört, att det vore en grundförutsättning för styrelsen, då denna förordade elektrifieringsprogrammet, att medlen i fråga skulle anvisas utanför statens järnvägars kapitalökningsstat samt att vid annat förhållande styrelsen måst avstyrka medlens anvisande. Då emellertid enligt riksdagens beslut det motsvarande anslaget 1935/1936 Ufk I C 9 skall finansieras med lånemedel, vilka skulle överföras till den del av statens järnvägars lånekapital, som icke skall förräntas med trafikinkomster, anser sig riksräkenskapsverket icke kunna framställa någon erinran mot att anslaget 1934/1935 Ufk IV A 10 behandlas på enahanda sätt. Detta riksräkenskapsverkets ställningstagande är dock grundat på den förutsättningen, att den vid 1929 års riksdag beslutade avskrivningen av vissa av de i statens järnvägars fond ingående tillgångarna kommer att fullföljas. Enligt riksräkenskapsverkets ovanberörda förslag skulle de mot dessa tillgångar svarande lånemedlen överföras till en fond för oreglerade lånemedelsförluster.

Anslaget till vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar, som närmast är att anse såsom anslag till beredskapsarbeten, bör enligt riksräkenskapsverkets förmenande icke i någon form öka de å statens järnvägars fond redovisade tillgångarna.

Enligt statskontorets utredning hava å följande anslag anvisats såväl lån som bidrag, nämligen

Anslagens nomenklatur		I riksstaten anvisade belopp	Av stats- kontoret beräknad utlåning, cirka
1933/34	1934/35		
8		Kommunala beredskapsarbeten..	8,500,000
	A 4	Bidrag till d:o	3,000,000
	C 1	Lån till d:o	4,000,000
9	A 5	Främjande av bostadsbyggande..	31,000,000
42	A 21	Vissa åtgärder på skogshushåll- ningens område m. m.....	1,375,000
		Summa kronor	47,875,000
			14,639,000

Riksräkenskapsverket har icke funnit anledning till erinran mot att de för kommunala beredskapsarbeten och för vissa åtgärder på skogshushållningens område avsedda lånen för framtiden redovisas å fonden för låneunderstöd. Ämbetsverket får dock erinra om vad ämbetsverket i det föregående anfört i fråga om sådana anslag, vilka äro avsedda för såväl lån som bidrag utan återbetalningsskyldighet.

Ett genomförande av statskontorets förslag beträffande lån till kommunala beredskapsarbeten förutsätter, att summan av samtliga intill viss dag utlämnade lån till beloppet fixeras samt att den nämnda dag å anslaget 1933/1934 Ufk IV 8 (kommunala beredskapsarbeten) enligt budgetredovisningen kvarstående reservationen uppdelas på bidrag och lån, varefter delposterna överföras till anslagen 1934/1935 Ufk IV A 4 (bidrag till kommunala beredskapsarbeten) respektive IV C 1 (lån till kommunala beredskapsarbeten).

Vad angår de för främjande av bostadsbyggande avsedda medlen får riksräkenskapsverket erinra, att någon fördelning av lån och bidrag icke skett vid medlens anvisande samt att någon sådan uppgift icke heller lär kunna erhållas förrän efter ingången av år 1936.

Statskontoret har föreslagit, att de utlämnade lånen skola överföras till den nyinrättade lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen samt att de under förlagsfonden anvisade lånemedlen — trots föreliggande förlustrisker — icke till någon del skola ersättas med skattemedel. I saknad av utredning angående storleken av de av statskontoret omnämnda förlustriskerna anser sig riksräkenskapsverket icke kunna bedöma, huruvida lånemedelskapitalet vid den föreslagna överflyttningen bör till någon del ersättas med skattemedel. Riksräkenskapsverket får dock erinra, att genom inrättande av den föreslagna fonden för oreglerade lånemedelsförluster skulle erhållas en tillfredsställande form för beredande av täckning för dylika förluster.

Statskontoret har föreslagit, att de å anslagen för lån till främjande av enskild företagsamhet (1933/1934 Ufk IV 10, 1934/1935 Ufk IV C 2) beviljade lånen även skola överföras till fonden för låneunderstöd, samt — ehuru med viss tvekan — uttalat sig för att det anvisade lånemedelskapitalet, trots de förhållandevis stora förluster som enligt statskontoret lära kunna påräknas å denna verksamhet, icke till någon del skola utbytas mot skattemedel. Statskontoret har vidare meddelat, att för vissa av de å anslagen beviljade lånen räntefrihet helt eller delvis medgivits.

Riksräkenskapsverket håller före, att efter överflyttningen av hithörande utlåning till fonden för låneunderstöd de anvisade lånemedlen, i den mån dessa hänföra sig till räntefria lån, skola med anlitande av skattemedel nedskrivas. Uppkomna förluster skola självklart i vanlig ordning täckas med skattemedel.

Såsom statskontoret påpekat, må för utlåning jämväl disponeras reservationer å det för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet (Ufk IV 11). Vad riksräkenskapsverket nu senast anfört avser jämväl de medel, vilka kunna komma att å sistberörda anslag disponeras för utlåning. Ämbetsverket får härvid erinra om vad i det föregående anförts beträffande anslagsmedel, vilka disponeras för såväl bidrag som lån.

I fråga om redovisningen av lån till sammanslutningar av fiskare för främjandet av beredning och avsättning av fisk m. m. får riksräkenskapsverket i likhet med statskontoret förorda, att samtliga för detta ändamål anvisade medel sammanföras å en för ändamålet avsedd utlåningsfond. Riksräkenskapsverket får dock, med beaktande av vad statskontoret anfört angående fondens förräntningsmöjligheter, förorda, att dess tillgångar till ett värde av 50 procent finansieras med skattemedel. Vid sådant förhållande bör, under förutsättning att de från anslaget under IX huvudtiteln anvisade lånen överföras till fonden, det i förlagsfonden ingående lånemedelskapitalet till ett belopp av 150,000 kronor ersättas med skattemedel.

I likhet med statskontoret finner riksräkenskapsverket det otillfredsställande, att för utlåning avsedda medel anvisas å anslag under verkliga utgifter. En rättelse av detta missförhållande kan lämpligen ske, därest ytterligare medel för samma ändamål skola anvisas för budgetåret 1936/1937. I så fall bör ett för ändamålet avsett anslag att utgå av skattemedel uppföras under utgifter för kapitalökning. Till detta anslag bör därvid den å anslaget IX I 12 (främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.) kvarstående, för utlåning avsedda reservationen överföras. Skulle ytterligare me-

del ej äskas av riksdagen, bör ett för ändamålet avsett proforma anslag uppföras under utgifter för kapitalökning. Samtidigt bör värdet av hittills utlämnade lån uppdebiteras såsom inkomst för den föreslagna fonden.

I fråga om arbetarsmåbrukslånefonden har riksdagen redan beslutat, att fonden skall redovisas som särskild fond bland statens utlåningsfonder. Då fonden kommer att bestå av fordringar, vilka under de närmaste 37 åren icke lämna någon som helst förräntning, bör enligt riksräkenskapsverkets uppfattning de från förlagsfonden överflyttade lånemedlen med anlåtande av skattemedel nedskrivas.

Vad statskontoret i övrigt anfört angående å förlagsfonden redovisade lånefordringar föranleder ingen annan erinran, än att veddelningslånefonden enligt riksräkenskapsverkets uppfattning bör redovisas å fonden för låneunderstöd.

Riksräkenskapsverket får därjämte — i anslutning till vad ämbetsverket anfört i sitt den 4 november 1935 dagtecknade utlåtande angående disposition av äldre reservationsanslag — hemställa, att den behållning, som vid utgången av nu löpande budgetår kan kvarstå å det för lån till gödselvärdssanläggningar avsedda reservationsanslaget, vid budgetårsskiftet överföres till det i riksstaten för innevarande budgetår under statens utlåningsfonder å lånebudgeten uppförda reservationsanslaget »Ufk IV 10, Gödselvärdslånefonden».

Vad slutligen angår de å förlagsfonden anvisade anslagen till statliga byggnader, har statskontoret anfört, att å dessa anslag redovisats kostnader för såväl anskaffande av inventarier och dylikt, som varken borde bestridas med lånemedel eller redovisas å fastighetsfonden, som ock för sådana ombyggnads- och förändringsarbeten, vilka normalt borde bestridas med skattemedel. Statskontoret har dock funnit sig böra föreslå, att de nämnda anslagen, i den mån de avse byggnader, som tillhöra statens allmänna fastighetsfond, i sin helhet måtte överflyttas till denna fond samt att därefter avskrivning av de berörda utgifterna, vilkas belopp syntes vara obetydligt, måtte ske i fastighetsfondens räkenskaper, varvid riksgäldskontoret i vanlig ordning borde beredas ersättning av skattemedel. Utredning rörande frågan, i vad mån dylika utgifter bestritts av förenämnda byggnadsanslag, borde i sinom tid verkställas, lämpligen genom byggnadsstyrelsens försorg.

Riksräkenskapsverket, som har funnit, att fördelarna av en enhetlig redovisning av byggnadsanslagen överväga de olägenheter, vilka kunna vara förenade med den av statskontoret förordade särskilda avskrivningen i fastighetsfondens räkenskaper, får tillstyrka bifall till statskontorets föreslagna förslag. Riksräkenskapsverket får därjämte hemställa, att ett för denna avskrivning avsett, förslagsvis beräknat belopp uppföres i inkomst- och utgiftsstaten för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1936/1937.

Riksräkenskapsverket får vidare i detta sammanhang erinra därom, att ämbetsverket i skrivelse den 10 oktober 1935 bland annat hemställt, dels att flertalet av de å ovan berörda byggnadsanslag från nästföregående budgetår kvarstående behållningarna i räkenskaperna för nu löpande budgetår finge redovisas under statens allmänna fastighetsfond. Beträffande behandlingen av reservationerna å reservationsanslagen 1934/1935 Ufk IV B 23 (uppförande och inredning av byggnad för tekniska högskolans kansli samt dess laboratorier för byggnadsstatik och svetsningsteknik m. m.), B 24 (ombggnad av förskolans för blindas å Tomtebodas fastighet samt inredning m. m.) och

B 25 (reparations- och ändringsarbeten å den för hantverksskolan i Växjö för blinda kvinnor avsedda fastigheten samt inredning m. m.) meddelade riksräkenskapsverket därvid, att ämbetsverket senare skulle få tillfälle att avgiva utlåtande, varför ämbetsverket då förutsatte, att anslagen, vilka jämväl avsågo inredningskostnader, tills vidare skulle kvarstå såsom äldre anslag under förlagsfonden. Med hänsyn till vad ovan anförts får ämbetsverket nu hemställa, att även dessa reservationer måtte få överföras till statens allmänna fastighetsfond.

Därmed komma samtliga behållningar å de under utgifter för kapitalökning uppförda reservationsanslag, som avse till fastighetsfonden hänförliga byggnader, att i budgetredovisningen redovisas som äldre anslag för denna fond.

Beträffande de anslagsmedel, vilka avse sådana statliga byggnader, som tills vidare icke redovisas å fastighetsfonden, får riksräkenskapsverket erinra, att dessa byggnadsanslag i stor utsträckning synas avse tillgångar som, även om de i framtiden skola hänföras till fastighetsfonden, böra finansieras med skattemedel.

Såsom inledningsvis erinrats, hava för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 *Departements-
chefen.* under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, till allmänna arbeten m. m. beviljats anslag å sammanlagt inemot 300 miljoner kronor. Dessa anslag hava anvisats att utgå av lånemedel, vilka förutsatts skola återbetalas på kort tid. För att säkerställa en snabb amortering av lånekapitalet hava vissa inkomstkällor bundits vid amorteringen, nämligen från och med budgetåret 1933/1934 de beräknade inkomsterna av arvs- och gåvobeskattningen samt från och med budgetåret 1934/1935 jämväl avkastningen av extra inkomst- och förmögenhetsskatten. Härvid har man emellertid utgått från att avskrivningsförfarandet icke skulle behöva omfatta samtliga de anvisade lånemedlen, i det att man ansett sig kunna räkna med att lånemedelsanslagen till viss del skulle komma att motsvaras av kapitaltillgångar, vilka även med de i svensk budgetpraxis vanligen tillämpade finansieringsreglerna borde kunna slutgiltigt täckas av lånemedel. I syfte att giva underlag för ett bedömande av frågan, i vilken utsträckning dylika kapitaltillgångar uppkommit vid lånemedelsanslagens disponerande och till vilket belopp det sammanlagda återstående avskrivningsbehovet borde uppskattas, har den utredning verkställt, för vilken i det föregående redogjorts. Det är tydligt, att exakta siffror i berörda hänseenden icke kunna erhållas, förrän samtliga anslag slutdisponerats. I stort sett är det emellertid, såsom framgår av utredningen, nu möjligt att överblicka behovet av ytterligare tillskott av amorteringsmedel utöver de belopp, som redan anvisats för ändamålet. Ur olika synpunkter har det ansetts betydelsefullt att erhålla en dylik överblick, även om siffrorna på några punkter icke äro att betrakta såsom definitiva.

Av det beviljade totala anslagsbeloppet, 297.50 miljoner kronor, har Kungl. Maj:t under tiden till och med den 30 september 1935 anvisat 287.55 miljoner kronor. Med ledning av angivna medelsanvisningar och i övrigt kända förhållanden har statskontoret framlagt förslag om avskrivning, överflyttning till statens produktiva fonder eller fortsatt redovisning å förlagsfonden be-

träffande ett sammanlagt belopp av 290.00 miljoner kronor. Rörande det återstående beviljade anslagsbeloppet, 7.50 miljoner kronor, har statskontoret i avsaknad av närmare uppgifter om den framtida dispositionen av dessa anslagsmedel icke framlagt något förslag.

Statskontoret har beräknat det sammanlagda avskrivningsbehovet — motsvarande summan av anslagsmedel, avseende utgiftsändamål, vilka enligt vanligen tillämpade budgetprinciper bruka tillgodoses från anslag under verkliga utgifter — till 216.56 miljoner kronor. Av återstående i statskontorets utredning omhandlade anslagsmedel skulle 70.66 miljoner överflyttas till statens produktiva fonder och 2.78 miljoner kronor fortfarande redovisas å förlagsfonden. Härvid har statskontoret förutsatt, att beträffande vissa till statens utlåningsfonder och statens järnvägars fond överflyttade poster ett utbyte av lånemedel mot skattemedel nu eller framdeles bör äga rum, i den mån sådant påkallas av en tillämpning av de normala reglerna för användande av lånemedel, respektive skattemedel för täckande av anslag under utgifter för kapitalökning.

Vad statskontoret sålunda föreslagit finner jag mig böra biträda, dock att jag i anslutning till ett av järnvägsstyrelsen och riksräkenskapsverket framställt yrkande vill förorda, att till de medelsanvisningar, som böra betraktas såsom avseende verkliga utgifter och som följaktligen böra avskrivas, lägges det å riksstaten för budgetåret 1934/1935 upptagna anslaget å 950,000 kronor till vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar.

Även beträffande de anslag, som enligt vad sålunda förordats fortfarande skulle redovisas å olika titlar under utgifter för kapitalökning, kan jag i huvudsak ansluta mig till statskontorets förslag rörande redovisningens anordnande. Endast i följande hänseenden anser jag förslaget föranleda särskilda uttalanden från min sida.

Till statens järnvägars fond skulle enligt statskontorets förslag överflyttas — utom förenämnda anslag å 950,000 kronor till vissa banarbeten m. m. — anslagen till statsbanan Malung—Vansbro å 1,500,000 kronor, till elektrifiering av banan Laxå—Charlottenberg m. fl. banor å 4,000,000 kronor samt till tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar å 1,250,000 kronor. Detta förslag finner jag mig böra tillstyrka. Jag förutsätter därvid, att beträffande de två förstnämnda anslagen å sammanlagt 5,500,000 kronor ett utbyte av lånemedlen mot skattemedel skall äga rum. Detta utbyte synes lämpligen böra ske över det på grund av beslut vid 1929 års riksdag upplagda kontot för nedskrivning av viss del av statens järnvägars lånekapital. På sätt jag under nästföregående punkt anfört innefattar det nu föreliggande riksstatsförslaget ett återupptagande av denna nedskrivning, vilken under de senaste åren varit avbruten, genom anvisande av ett anslag för ändamålet av 4,000,000 kronor.

I fråga om de anslag till statliga byggnader, som enligt förslaget skulle överflyttas till statens allmänna fastighetsfond, har statskontoret påpekat, att å dessa anslag avförts utgifter dels för anskaffande av inventarier och dylikt, som varken borde bestridas med lånemedel eller redovisas å fastighetsfon-

den, dels för sådana ombyggnads- och ändringsarbeten, som normalt borde bestridas med skattemedel. Utredning rörande frågan, till vilket belopp utgifter för inventarier och dylikt bestritts av byggnadsanslagen, borde verkställas, lämpligen genom byggnadsstyrelsens försorg, i syfte att beloppet måtte kunna avskrivas i fastighetsfondens räkenskaper. Riksräkenskapsverket, som biträtt förslaget härutinnan, har hemställt, att ett för denna avskrivning avsett, förslagsvis beräknat belopp måtte uppföras i fastighetsfondens utgiftsstat för nästkommande budgetår. Även jag vill ansluta mig till detta förslag. Frågan om uppförande av en post för avskrivning av kostnader för inventarier m. m., som bestritts från anslag till byggnader, vilka överförs till redovisning å fastighetsfonden, bör upptagas till närmare prövning i samband med avlåtande till riksdagen av proposition med förslag till inkomst- och utgiftsstat för fastighetsfonden för budgetåret 1936/1937. Vid beräkning av överskottet av statens fastighetsfond för nästa budgetår torde emellertid redan nu hänsyn böra tagas till behovet av en dylik avskrivningspost. Härom framlägger jag förslag i samband med beräkningen av statsverkets inkomster för budgetåret 1936/1937.

Statskontoret har föreslagit, att från vissa anslag under förlagsfonden utlämnade lån skola överföras till särskilda, redan existerande fonder under statens utlåningsfonder. Sålunda skulle enligt förslaget till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadlika samhällen, respektive till lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden överflyttas de lån, som för nämnda ändamål utlämnas från de under förlagsfonden anvisade anslagen till främjande av bostadsbyggande. Någon definitiv uppgift å lånebeloppens storlek kan, såsom ämbetsverket framhållit, icke för närvarande erhållas. I likhet med statskontoret anser jag några särskilda anordningar icke nu behöva vidtagas för att till någon del ersätta det i dylika lån investerade kapitalet med skattemedel. Uppkommande lånemedelsförluster torde tills vidare få täckas i samma ordning som andra liknande förluster. Till den under statens utlåningsfonder upptagna gödselvårdslånefonden skulle vidare enligt förslaget överföras de lån, vilka utlämnas från det under förlagsfonden anvisade anslaget till lån till gödselvårdsanläggningar å 500,000 kronor, varjämte å anslaget eventuellt kvarstående behållning skulle överföras till förefintligt kapitalökningsanslag för nämnda utlåningsfond. I samband härmed synas, på sätt statskontoret förordat, de i anslaget ingående lånemedlen böra till belopp av 175,000 kronor ersättas med skattemedel.

Vad angår de anslag, som under förlagsfonden anvisats till förslag för understöd åt enskilda järnvägar å 1,500,000 kronor och till arbetarsmåbrukslånefonden å sammanlagt 12,500,000 kronor, har frågan om överförande av dessa medel till särskilda fonder under statens utlåningsfonder redan avgjorts vid 1935 års riksdag, och nämnda anslag torde därför i detta sammanhang kunna lämnas åsido.

Lika med statskontoret förordar jag, att till fonden för låneunderstöd överförs de lån, som utlämnats eller kunna komma att utlämnas från anslagen till kommunala beredskapsarbeten, till främjande av enskild företagsamhet

samt till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m. Med hänsyn till att, enligt vad ämbetsverket upplyst, räntefrihet helt eller delvis medgivits för vissa lån till främjande av enskild företagsamhet, torde i samband med den föreslagna överflyttningen till fonden för låneunderstöd eller vid senare tidpunkt, efter det utredning verkställts rörande beloppet av utelöpande räntefria lån, lånemedlen böra i motsvarande mån ersättas med skattemedel.

Beträffande det för budgetåret 1934/1935 under förlagsfonden anvisade anslaget till lån till sammanslutningar av fiskare för främjandet av beredning och avsättning av fisk m. m. har statskontoret föreslagit, att från detta anslag utlämnade lån skola jämte de lån, som beviljas från det för innevarande budgetår under nionde huvudtiteln upptagna anslaget till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m., sammanföras till en särskild fond under statens utlåningsfonder. Efter att hava i ärendet samrått med chefen för jordbruksdepartementet finner jag mig icke beredd att nu förorda genomförandet av en dylik anordning. Jämväl för nästkommande budgetår har i riksstatsförslaget på hemställan av nämnde departementschef under nionde huvudtiteln upptagits ett anslag till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m., från vilket anslag äro avsedda att utlämnas såväl bidrag utan återbetalningsskyldighet som lån. De från förenämnda anslag under förlagsfonden utlämnade lånen torde tills vidare lämpligen kunna överflyttas till fonden för låneunderstöd. I den mån förevarande låneverksamhet blir av mera varaktig karaktär, torde emellertid det av statskontoret framlagda förslaget om inrättande av en särskild utlåningsfond för ändamålet böra upptagas till omprövning och i samband därmed även tagas under övervägande, i vad mån de från förlagsfonden för ifrågavarande ändamål disponerade lånemedlen böra ersättas med skattemedel.

Det av 1934 års riksdag under förlagsfonden anvisade anslaget till vedeldningslånefonden å 2,000,000 kronor — avsett för utlämnande av räntefria lån för främjande av utbyte av kokspannor mot vedpannor m. m. — hade, såsom statskontoret upplyst, intill den 1 oktober 1935 icke tagits i anspråk till högre belopp än 53,885 kronor. Statskontoret har föreslagit, att anslaget måtte överföras till en särskild fond under statens utlåningsfonder, i samband varmed lånemedlen omedelbart eller efter hand skulle utbytas mot skattemedel. För egen del vill jag i likhet med riksräkenskapsverket förorda, att från anslaget utlämnade lån överföras till fonden för låneunderstöd. Då lånen äro helt räntefria, synes emellertid överflyttningen icke böra ske i vidare mån än som medel kunna ställas till förfogande för ersättande av lånemedlen med skattemedel.

Beträffande samtliga från anslag under fonden för förlag till statsverket utlämnade lån torde gälla, att inflytande amorteringar icke få användas till ny utlåning. Samma regel bör gälla även beträffande inflytande amorteringar från lån, som i enlighet med vad nu förordats överflyttas till fonden för låneunderstöd. Beträffande de fall, där anslagsmedel från förlagsfonden överföras till någon av statens övriga utlåningsfonder, torde vad som gäller

beträffande användningen av inflytande amorteringar vid ifrågavarande utlåningsfond böra tillämpas även på de till fonden överflyttade medlen.

Såsom förut nämnts avse statskontorets beräkningar rörande avskrivningsbehovet de anvisningar, som skett genom Kungl. Maj:ts beslut under tiden till och med den 30 september 1935. För tiden därefter till och med den 30 november 1935 hava å de konton, beträffande vilka, enligt vad jag i det föregående förordat, lånemedlen skulle avskrivas eller omedelbart utbytas mot skattemedel, tillkommit ytterligare anvisningar till följande belopp (anslagsbeteckningarna hänföra sig till riksstaten 1934/1935 Ufk. IV):

Avskrivning:

A. 6.	Skenfria korsningar	kronor	108,130: —	
A. 7.	Broar och hamnar	»	99,950: —	
A. 15.	Bidrag för uppförande av spannmåls- lagerhus	»	23,550: —	
A. 19.	Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo	»	98,469: —	
A. 20.	Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar	»	431,400: —	
A. 21.	Vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m.	»	1,800: —	
C. 1.	Lån till kommunala beredskapsarbeten (bidrag utan återbetalningsskyldighet)	»	111,380: —	874,679: —

Ersättande av lånemedel med skattemedel:

C. 4.	Vedeldningslånefonden			7,595: —
-------	-----------------------------	--	--	----------

Summa kronor 882,274: —

På grundval av dessa siffror — de senaste, som varit tillgängliga vid riksstatsförslagets uppgörande — skulle med iakttagande av de ändringar och tillägg i förhållande till statskontorets förslag, som jag i det föregående tillstyrkt, beloppet av de anslagsmedel, vilka skola avskrivas, uppgå till kronor (216,562,487: 04 + 950,000 + 874,679 =) 218,387,166: 04, medan till statens produktiva fonder skulle överflyttas sammanlagt kronor (70,660,366: 45¹ — 950,000 — 2,000,000 + 53,885 + 7,595 =) 67,771,846: 45. Sammanlagda behovet av skattemedel för genomförande av de av mig förordade åtgärderna skulle uppgå till:

För avskrivning av anvisningar avseende verkliga utgifter	kronor	218,387,166: 04
För ersättande av lånemedel med skattemedel:		
i gödselvärdslånefonden	»	175,000: —
i vedeldningslånefonden	»	61,480: —
	Summa kronor	218,623,646: 04.

Beträffande de medel, som kunna ställas till förfogande för täckande av detta avskrivningsbehov, ber jag att få anföra följande.

För avskrivning av ifrågavarande i fonden för förslag till statsverket inve-

¹ Summan av de i tabellen bil. D, kol. 9 och 11—15, upptagna belopp, som enligt statskontorets förslag skulle överflyttas till statens produktiva fonder.

sterade lånekapital anvisade 1933 års riksdag för budgetåret 1933/1934 under avbetalning å statsskulden ett förslagsanslag å 25 miljoner kronor, motsvarande den beräknade inkomsten under nämnda budgetår av arvs- och gåvobeskattningen. Sedan efter budgetårets utgång utredning verkställdts rörande det belopp, varmed arvs- och gåvoskatten kunde beräknas hava influtit under budgetåret, förklarade Kungl. Maj:t den 14 september 1934, att anslaget finge för det med anslaget avsedda ändamålet tagas i anspråk med 23,795,000 kronor.

Å riksstaten för budgetåret 1934/1935 anvisades för fortsatt avskrivning av ifrågavarande lånekapital ett förslagsanslag av 36 miljoner kronor. För täckande av detta belopp skulle enligt riksdagens beslut tagas i anspråk dels avkastningen av arvs- och gåvobeskattningen, beräknad till 25 miljoner kronor, dels extra inkomst- och förmögenhetsskatten, beräknad till 8 miljoner kronor, dels ock av andra till skattebudgeten inflytande statsinkomster ett belopp av 3 miljoner kronor. Sedan riksräkenskapsverket efter verkställd utredning beräknat arvs- och gåvoskattens avkastning under budgetåret 1934/1935 till 28,255,000 kronor samt meddelat, att extra inkomst- och förmögenhetsskatten under budgetåret influtit med 7,659,770 kronor 61 öre, har Kungl. Maj:t den 6 september 1935 förklarat, att anslaget finge tagas i anspråk med, förutom det behållna beloppet av extra inkomst- och förmögenhetsskatten under nämnda budgetår, 31,255,000 kronor. I anledning härav har ett belopp av $(28,255,000 + 7,659,770: 61 + 3,000,000 =)$ 38,914,770 kronor 61 öre tillgodoförts riksgäldskontoret från anslaget.

För budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 har sålunda för ifrågavarande avskrivningsändamål ställts till riksgäldskontorets förfogande ett sammanlagt belopp av $(23,795,000 + 38,914,770: 61 =)$ 62,709,770 kronor 61 öre. Detta belopp redovisas i riksgäldskontorets räkenskaper å förslagsfondens skuldsida såsom avskrivning.

För innevarande budgetår har riksdagen för ifrågavarande avskrivning ställt till förfogande ett förslagsanslag å 37 miljoner kronor. För täckande härav skola disponeras avkastningen av arvs- och gåvobeskattningen, beräknad till 27 miljoner kronor, och av extra inkomst- och förmögenhetsskatten, beräknad till 8 miljoner kronor, samt därutöver av statsinkomster i allmänhet ett belopp av 2 miljoner kronor. Enligt de beräkningar rörande utfallet av riksstatens inkomstsida för innevarande budgetår, som verkställdts i samband med inkomstberäkningen för nästa budgetår, kunna arvs- och gåvobeskattningen samt extra inkomst- och förmögenhetsskatten numera antagas för löpande budgetår komma att giva en avkastning av 29 miljoner kronor, respektive 8.5 miljoner kronor. Med hänsyn härtill torde det å amorteringsanslaget tillgängliga beloppet för innevarande budgetår kunna beräknas till $(29 + 8.5 + 2 =)$ 39.5 miljoner kronor.

Med utgången av löpande budgetår skulle i enlighet härmed för amortering av det i allmänna arbeten m. m. investerade lånekapitalet stå till förfogande sammanlagt i runt tal $(62.7 + 39.5 =)$ 102.2 miljoner kronor.

Jämväl för budgetåret 1936/1937 bör avkastningen av arvs- och gåvobe-

skattningen samt extra inkomst- och förmögenhetsskatten bindas för amorteringsändamål. Summan av dessa båda inkomstkällor uppgår enligt rikstatsförslaget till (29 + 9.5 =) 38.5 miljoner kronor.

Såsom i finansplanen framhålls, har en av riktlinjerna för det nu avslutade budgetarbetet varit att såvitt möjligt åvägabringa en snabbare amortering av det i allmänna arbeten m. m. under den senaste krisen investerade lånekapitalet i syfte att därigenom frigöra de statsinkomster, som nu äro bundna vid denna amortering.

Då det gällt att för angivna ändamål anskaffa ytterligare medel, har till en början upptagits till övervägande möjligheten att härför erhålla något bidrag av automobilskattemedel. Med hänsyn till de mycket betydande be-
lopp, som av de med krislånen finansierade reservarbetsanslagen utgått till vägarbeten, har det framstått såsom välbefogat att något tillskott till lånens amortering lämnas av automobilskattemedlen, då dessa medel nu kommit att stiga vida utöver de inkomster, som tidigare kunnat påräknas från denna inkomstkälla. Jag erinrar om att inkomsterna av automobilskattemedel stigit från budgetåren 1929/1930 och 1930/1931, då de uppgingo till i runt tal 44.3, respektive 51.4 miljoner kronor, till en beräknad avkastning av 100 miljoner kronor för löpande budgetår och 103 miljoner kronor för nästa budgetår. Under sådana förhållanden har jag funnit skäligt, att ett belopp av 7 miljoner kronor av nästa budgetår inflytande automobilskattemedel avsättes för amorteringsändamål.

På sätt framgår av finansplanen, kan man räkna med att statsverket under budgetåret 1936/1937 skall erhålla viss inkomst av royalty eller däremot svarande ersättning från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag. Ifrågavarande inkomstitel har med hänsyn därtill i budgetförslaget upptagits med 12 miljoner kronor. Jag föreslår, att denna inkomst för nästkommande budgetår i sin helhet bindes vid amorteringen.

För skuldavbetalningen bör slutligen, enligt vad i finansplanen närmare utvecklas, kunna användas viss del av kassafondens beräknade behållning vid innevarande budgetårs utgång. Om tillskottet från kassafonden bestämes till 59 miljoner kronor, uppstår ungefärlig balans mellan avskrivningsbehovet, sådant detta nyss beräknats, eller omkring 218.6 miljoner kronor, och de för amorteringen disponibla tillgångarna, vilka enligt den nu framlagda planen skulle beräknas sålunda:

	milj. kr.	milj. kr.
För budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 bokförda amorteringsbelopp	62.7	
För budgetåret 1935/1936 beräknat amorteringsbelopp....	39.5	102.2
Beräknad avkastning för budgetåret 1936/1937 av arvsskatt och skatt för gåva samt av extra inkomst- och förmögenhetsskatten	38.5	
Automobilskattemedel	7.0	
Beräknad inkomst av LKAB	12.0	
Tillskott från statsverkets kassafond	59.0	116.5
Summa milj. kronor		218.7.

Det bör framhållas, att å båda sidor, såväl i uppskattningen av avskrivningsbehovet som i beräkningen av amorteringsmedlen, ingå vissa till siffran osäkra poster. Så mycket är emellertid tydligt att, därest den här framlagda planen genomföres, det kvarstående amorteringsbehovet under alla förhållanden skulle komma att uppgå till relativt obetydliga belopp.

Vad angår den budgettekniska redovisningen av amorteringsmedlen å riksstaten för nästa budgetår, synes den lämpligaste anordningen vara, att inkomsterna av arvs- och gåvoskatten samt av extra inkomst- och förmögenhetsskatten jämte det belopp, som tages i anspråk av automobilskattemedel, ävensom inkomsten från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag sammanföras i ett förslagsanslag å tillhoppa 57.5 miljoner kronor, därav 7 miljoner kronor att utgå av automobilskattemedel. Tillskottet från kassafonden bör uppföras såsom ett särskilt anslag å 59 miljoner kronor av reservationsanslags natur. Vad förslagsanslaget angår förutsätter jag, att det belopp, varmed anslaget må belastas — utöver det från automobilskattemedel härflytande bidraget — fastställs av Kungl. Maj:t, sedan det efter budgetårets utgång blir möjligt att beräkna, med vilka belopp de tre vid amorteringen bundna inkomstitlarna hava influtit under budgetåret. Först därefter tages det mot kassafondens tillskott svarande reservationsanslaget i mån av behov i anspråk för amorteringen. Genom denna anordning kommer ett eventuellt överskott å de för amortering avsedda tillgångarna att kunna återföras till kassafonden. Ett eventuellt underskott å amorteringsmedlen kommer däremot icke att automatiskt regleras över kassafonden, utan dess täckande kommer att få upptagas till särskild prövning av Kungl. Maj:t och riksdagen.

De av mig i det föregående förordade åtgärderna med avseende å de för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 under fonden för förslag till statsverket anvisade lånemedelsanslagen innefatta *dels* avskrivning av medelsanvisningar, som icke givit upphov till verkliga kapitaltillgångar för statsverket, *dels* överförande till statens produktiva fonder av anslagsmedel, som anvisats för allmänna arbeten, statliga byggnader eller låneunderstöd, *dels* ock, beträffande sålunda till statens produktiva fonder överförda medel, nedskrivning av lånekapital och dess ersättande med skattemedel i vissa fall, där det investerade kapitalet beräknas ej lämna full förräntning. Rörande det bokföringstekniska sättet för genomförandet av dessa åtgärder har riksräkenskapsverket gjort vissa uttalanden, till vilka jag i stort sett kan giva min anslutning. Det torde emellertid icke vara erforderligt att nu i detalj taga ställning till dessa frågor, då det lärers få ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna riktlinjer meddela närmare föreskrifter om genomförande, inom ramen av tillgängliga anslagsmedel, av ifrågavarande åtgärder.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) till *Avskrivning av till allmänna arbeten m. m. anvisat lånekapital* för budgetåret 1936/1937 anvisa
dels ett förslagsanslag av kronor 57,500,000,
 därav 7,000,000 kronor att utgå av automobilskattemedel;
dels ett reservationsanslag av kronor 59,000,000;
 samt

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna riktlinjer meddela föreskrifter angående avskrivning m. m. av ifrågavarande lånekapital ävensom angående överflyttning av vissa under förslagsfonden anvisade medelstillgångar till statens produktiva fonder.

[6.] **Avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen.**
 Såsom förslagskapital åt svenska spannmålsföreningen u. p. a. hava 1934 och 1935 års riksdagar i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (propositionerna nr 257/1934 och nr 98/1935) under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, anvisat tillhopa 95,000,000 kronor.

I propositionen nr 227 till 1935 års riksdag beräknades förlusterna å spannmålsföreningens verksamhet till 82 miljoner kronor. Behållningen å fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen den 30 juni 1935 beräknades till 6.5 miljoner kronor, varför av ifrågavarande förluster skulle återstå att täcka ett belopp av omkring 75 miljoner kronor. Med utgångspunkt från att avskrivningen av denna förlust borde fördelas på sex år framhölls i propositionen, att för budgetåret 1935/1936 sålunda erfordrades, att ett belopp av 12.5 miljoner kronor kunde ställas till förfogande för ändamålet. I veteavgift och skatt å inom riket tillverkat kli beräknades under tiden 1 juli—31 augusti 1935 inflyta 1.5 miljon kronor. Utginge man från att veteavgiften för tiden 1 september 1935—31 augusti 1936 bestämdes till 2 kronor 50 öre för deciton, kunde intäkterna därav under budgetåret 1935/1936 beräknas till cirka 8 miljoner kronor. För täckande av förluster, uppkomna genom det nya svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet under dess första verksamhetsår, erfordrades 4 miljoner kronor, av vilket belopp hälften kunde anses belöpa å budgetåret 1935/1936. För att användas till täckande av spannmålsföreningens förluster skulle sålunda av veteavgiftsmedel finnas tillgängliga ungefär $(1.5 + 8 - 2 =)$ 7.5 miljoner kronor. Det erfordrades följaktligen, att för budgetåret 1935/1936 ett belopp av $(12.5 - 7.5 =)$ 5 miljoner kronor anskaffades på annat sätt.

I anslutning till vad sålunda förslagsgits tillstyrkte jag vid framläggande i propositionen nr 249 av förslag till beräkning av vissa inkomster å riksstaten för budgetåret 1935/1936 m. m., att för nämnda budgetår ett anslag av 5 miljoner kronor under utgifter för kapitalökning och rubriken avbetalning å statsskulden anvisades till avskrivning av förlusterna å spannmålsföreningens verksamhet, att tagas i anspråk utöver det belopp, som för ändamålet kunde stå till förfogande ur fonden för mötande av förluster å spannmåls-

regleringen efter det täckning beretts för svenska spannmålsaktiebolagets förluster, i den mån de belöpte å budgetåret 1935/1936. Detta förslag bifölls av riksdagen. Därjämte anvisade riksdagen under nionde huvudtiteln till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen ett förslagsanslag av 9.5 miljoner kronor, motsvarande uppbörden å inkomsttiteln avgifter för täckande av förluster å spannmålsregleringen. Vid utgången av budgetåret 1935/1936 torde alltså — inbegripet behållningen i nämnda fond å cirka 6.5 miljoner kronor — ett sammanlagt belopp av omkring 21 miljoner kronor stå till förfogande för täckande av förluster å spannmålsregleringen.

Frågan om fortsatt reglering av spannmålsmarknaden lär komma att senare av chefen för jordbruksdepartementet anmälas för Kungl. Maj:t för avlåtande av proposition i ämnet till årets riksdag. I detta sammanhang anser jag mig kunna utgå från att veteavgift samt införselavgift å vissa av vete beredda produkter komma att uttagas även för tid efter den 30 juni 1936. Vid anmälan av inkomstberäkningen för nästa budgetår hava intäkterna av nämnda avgifter under titeln avgifter för täckande av förluster å spannmålsregleringen beräknats till ett belopp av 10 miljoner kronor, vilka intäkter skola över ett under nionde huvudtiteln uppfört förslagsanslag överföras till fonden för mötande av ifrågavarande förluster. Hur stor del av berörda inkomster som kan behöva tagas i anspråk för täckande av förluster å det nya svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet och hur stort belopp som följaktligen kan stå till förfogande för fortsatt avskrivning å de äldre förlusterna å spannmålsregleringen, torde icke för närvarande med bestämdhet kunna beräknas. Jag har emellertid funnit mig böra räkna med att för ifrågavarande ändamål av statsinkomster i allmänhet å skattebudgeten anvisas ett anslag till samma belopp som i gällande riksstat eller 5 miljoner kronor. Detta anslag torde liksom för innevarande budgetår böra uppföras under rubriken avbetalning å statsskulden med titel »avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen».

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen*, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av kronor 5,000,000.

[7.] **Täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto.** Under återopande av vad jag under punkten 3 anført angående beredande av medel till reglering av föreliggande lånemedelsförluster, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto*, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av kronor 1,000,000.

Summan av anslagen för budgetåret 1936/1937 under rubriken avbetalning å statsskulden kommer, vid bifall till vad jag sålunda föreslagit, att uppgå till 129,954,500 kronor, innebärande en ökning i förhållande till anslagssumman för nu löpande budgetår av 83,629,100 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

R. Borgström.

Bilaga A.

Sammanställning över anslagen till avbetalning å statsskulden.

Kronor

A. Amortering å vissa lån.

1	1886 års 3 1/2 % lån, <i>förslagsanslag</i>	1,038,400
2	1931 » 4 % »	1,020,100
3	1933 » 4 % »	1,298,600
4	Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolags av staten övertagna re- verslån av år 1930	97,400
	Säger	3,454,500

B. Avskrivning av lånekapital m. m.

1	Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital.....	4,000,000
	Avskrivning av till allmänna arbeten m. m. anvisat låne- kapital:	
2	<i>Förslagsanslag</i> , därav 7,000,000 kronor att utgå av automobilskattemedel	57,500,000
3	<i>Reservationsanslag</i>	59,000,000
		116,500,000
4	Avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmåls- föreningen	5,000,000
5	Täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskonto- rets avskrivningskonto	1,000,000
	Säger	126,500,000
	Summa	129,954,500.

Riksgäldskontorets ingående balansräkning den 1 juli 1935
enligt det nya bokföringssystemet.

S k u l d e r .		Kronor
<i>Riksgäldsverkets fond:</i>		
Fonderad statsskuld	2,300,598,937: 53	
Tillfällig statsskuld	186,500,000: —	
Pensionsfonden	284,764: 22	
Bergsjö bredspårsfond	88,080: 26	
Av domänverket till förvaltning överlämnade medel	4,000,000: —	
Av statens reproduktionsanstalt till förvaltning överlämnade medel	36,298: 72	
Exportkreditfonden	609,912: 34	
Aktiebolaget Industrikredit	4,315,500: —	
Av utrikesdepartementets arvsbyrå till förvaltning överlämnade medel	80,266: 67	
Fonden för statsskuldens amortering	4,383,772: 61	
Fonden för annuitetslikvider	4,416,449: 48	
Förfallna icke inkomna obligationer	33,698,322: 69	
Obeställbara räntor m. m.	741,436: 66	
Fonden för mötande av förluster å A.B. Kreditkassan av år 1922	19,500,000: —	
Tillskottsmedel för återställande av A.B. Göteborgs Handelsbanks, Uplands Enskilda Banks A.B., Östergötlands Enskilda Banks A.B., A.B. Jämtlands Folkbanks, A.B. Smålands Banks och Wermalands Enskilda Banks A.B. grundfonder	34,732,028: 33	
Reservationer å lånemedelsanslag ¹	181,502,902: 78	
Fonden för låneunderstöd	216,360: —	
Av statskontoret till förvaltning överlämnade kassabehållningar	245,000,000: —	
Avskrivningskonto ¹ (Jfr Bil. C)	148,539,442: 38	
<i>Fonden för förlag till statsverket¹</i>		3,169,244,474: 67
		62,709,770: 61
	Summa	3,231,954,245: 28.

T i l l g å n g a r .

<i>Statsregleringsfonden, lånemedel: Inkomstrester</i>		181,502.902: 78
<i>Riksgäldsverkets fond:</i>		
Uppköpta svenska statsobligationer	1,728,224: 08	
Förräntade medel	1: —	
Skandinaviska Kreditaktiebolagets 5 $\frac{1}{2}$ % förlagsbevis av år 1932	100,000,000: —	

¹ Enligt nya bokföringssystemet tillkommet konto.

Kronor

Lån till vissa järnvägsaktiebolag, övertagna fastigheter m. m.	42,057: 96	
A.B. Kreditkassan av år 1922	63,144,603: 32	
Lån till aktiebolaget Bond	5,148,915: —	
Fordran hos A.B. Dur, A.B. Lod, A.B. Metoden, A.B. Filius, A.B. Axe och A.B. Webe	34,732,028: 33	
Förskott	16,612,864: 79	
Fordran hos statsverket för anslaget till avskrivning av visst i fonden för förslag till statsverket ingående lånekapital	38,914,770: 61	
Kursförlust vid konvertering av 1924 års 5½ % statslån	6,212,670: —	
Kursförlust vid inlösen av 1924 års 5½ % statslån	2,384,655: 69	
Riksgäldskontorets postgirokonto nr 1015	35,680: 79	
Riksgäldskontorets checkräkning i riksbanken	153,099,362: 31	
Avskrivningskonto ¹ (Jfr Bil. C)	164,740,318: 06	586,796,151: 94
<i>I statsfonder placerade lånededel:²</i>		
Postverkets fond	38,366,577: 08	
Telegrafverkets fond	340,145,443: 19	
Statens järnvägars fond	956,707,754: 80	
Statens vattenfallsverks fonder	325,547,063: 26	
Fonden för statens reproduktionsanstalt ..	52,000: —	
Statens allmänna fastighetsfond	³ 2,250,000: —	
Fonden för statens aktier	89,424,160: 76	
Lånefonden för tjänstemannasamhället i Mörby	2,490,000: —	
Statens bostadslånefond	25,362,031: 87	
Allmänna järnväglånefonden	28,946,735: 61	
Bibanelånefonden	8,073,000: —	
Vattenkraftslånefonden	9,376,960: 52	
Luftfartslånefonden	1,210,308: 66	
Statens avdiktningsslånefond	28,214,727: 81	
Egnahemslånefonden	199,656,342: 12	
Fiskerilånefonden	3,085,402: 52	
Norrländska nyodlingsfonden	245,768: 44	
Jordförmedlingsfonden	1,250,899: 14	
Täckdikningsslånefonden	4,252,902: 99	
Allmänna nyodlingslånefonden	420,000: —	
Statens mejerilånefond	3,500,000: —	
Kraftledningslånefonden	13,102,811: 77	
Gödselvärdslånefonden	1,160,000: —	
Statens fjäderfållånefond	60,000: —	
Hemslöjdslånefonden	110,546: 24	
Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringsslånefond	115,000: —	

¹ Enligt nya bokföringssystemet tillkommet konto.² Samtliga under denna rubrik uppförda konton hava tillkommit på grund av det nya bokföringssystemet.³ Motsvarande riksgäldskontorets skuld för köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm, bokförd under kontot Fonderad statsskuld.

Lånefonden för inköp av renar	4,600: —	
Kolonisternas kreaturs- och redskapslåne- fond	49,034: —	
Spannmålslagerhusfonden	2,837,000: —	
Spannmålskreditfonden	3,500,000: —	
Lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift	200,000: —	
Hantverkslånefonden	350,000: —	
Rederilånefonden	22,309,526: 08	
Industrilånefonden	4,544,102: 34	
Lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare	1,298,800: —	
Statens kalkbrukslånefond	50,000: —	
Statens slakterilånefond	300,000: —	
Fonden för låneunderstöd	7,418,103: 38	
Fonden för förlag till statsverket	330,678,981: 46	
Fonden för anordnande av spannmålslager- hus och kylhus	1,101,276: 15	
Fonden för kontrollstationen för smör och ägg	29,745: 75	
Fonden för varukredit	5,857,584: 62	2,463,655,190: 56
	<u>Summa</u>	<u>3,231,954,245: 28.</u>

Bilaga C.

Specifikation

av å avskrivningskontot den 1 juli 1935 redovisade skulder och tillgångar

S k u l d e r.		Kronor
Amortering å statsskulden under tiden 1858— ^{30/6} 1935	247,335,920: 32	
Efter avdrag av för nedskrivning av statens järnvägars lånekapital den ^{31/12} 1929 dispo- nerat belopp å	100,000,000: — 147,335,920: 32	
Utjämningspost	1,203,522: 06	148,539,442: 38
	Summa	148,539,442: 38
T i l l g å n g a r.		
Å följande fonder uppkomna lånemedelsförluster, vilka ännu ej blivit täckta av skattemedel:		
Allmänna järnvägslånefonden	7,128,264: 15	
Bibanelånefonden	4,300,397: —	
Vattenkraftslånefonden	36,107: 64	
Kraftledningslånefonden	265,375: 28	
Hemslöjdslånefonden	2,500: —	
Lånefonden för inköp av renar	1,400: —	
Industrilånefonden	217,175: 72	
Lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare	1,200: —	
Fonden för låneunderstöd	12,500: —	11,964,919: 79
Osäkra fordringar av lånemedel å följande fonder (förda inom linjen i statskontoret):		
Vattenkraftslånefonden	4,853: 99	
Kraftledningslånefonden	148,347: 61	
Rederilånefonden	290,329: 93	
Industrilånefonden	367,538: 30	811,069: 83
Kapitalrabatter vid riksgäldskontorets upplå- ning under tiden t. o. m. den ^{30/6} 1935 ...	126,361,823: 06	
Kursförlust vid upptagandet av 1924 års dollar- lån	472,311: 67	
	126,834,134: 73	
Efter avdrag av kursvinst å 1919 års dollarlån	6,062,378: 73	120,771,756: —
För statsregleringen under tiden t. o. m. den 30 juni 1924 dispo- nerade lånemedel (kapitalavbetalningar å lån från allmänna järnvägslånefonden)		30,862,315: 44
Till statens vattenfallsverk utbetalade, såsom verklig utgift av- förda lånemedel		330,257: —
	Summa	164,740,318: 06.

Statskontorets förslag angående redovisningen av de under

Nomenklatur		Anslag	Riksstaten 1933/1934	Riksstaten 1934/1935	Summa	Av KM:t t. o. m. d. ²⁰ /, 1935 anvisade medel enl. rapport från riksgälds- kontoret
1933/ 1934	1934/ 1935		Tilläggs- staten 1933/1934			
1	2	3	4	5	6	7
		<i>Justitiedepartementet:</i>				
	B 1	Uppförande av en verkstads- byggnad vid centralfängelset i Malmö.....	—	150,000	150,000	150,000
	B 2	Uppförande av en verkstads- byggnad vid centralfängelset å Härlanda.....	—	170,000	170,000	170,000
		<i>Försvarsdepartementet:</i>				
1	A 1	Statsbeställningar... ..	10,700,000	10,000,000	20,700,000	20,699,930
	B 3	Modernisering av vissa marin- rättningar vid marinen.....	—	250,000	250,000	250,000
		<i>Socialdepartementet:</i>				
2		Utbyggnad av tvättinrättning vid statens tvångsarbetsan- stalt i Landskrona.....	40,000	—	40,000	40,000
3	B 5	Byggnader för statens bakterio- logiska laboratorium.....	600,000	100,000	700,000	700,000
4	B 6	Vissa byggnadsarbeten vid sta- tens sinnessjukhus.....	6,592,800	2,660,500	9,253,300	9,253,300
5		Ny ladugård m. m. vid statens uppfodringsanstalt för sinnes- slöa gossar.....	48,000	—	48,000	48,000
6	A 2	Statliga och statskommunala reservarbeten:				
		Rikstaten.....	55,000,000	46,000,000	106,000,000	106,000,000
		Tilläggsstaten.....	5,000,000	—		
7	A 3	Statliga beredskapsarbeten...	3,000,000	3,000,000	6,000,000	5,999,584
8		Kommunala beredskapsarbeten	8,500,000	—	8,500,000	15,193,791
	A 4	Bidrag till kommunala bered- skapsarbeten.....	—	3,000,000	3,000,000	
	C 1	Lån till kommunala beredskaps- arbeten.....	—	4,000,000	4,000,000	
9	A 5	Främjande av bostadsbyggande:				
		Rikstaten.....	15,000,000	8,000,000	31,000,000	30,339,129: 90
		Tilläggsstaten.....	8,000,000	—		

förlagsfonden anvisade anslagen till allmänna arbeten m. m.

Anvisningar, som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivas	Tillgångar och anslagsmedel, som avse ändamål hänförliga till »utgifter för kapitalökning», och som föreslås till redovisning under nedannämnda fonder						
	statens allmänna fastighetsfond	fonden för förlag till statsverket	affärsverksfonder		fonden för låneunderstöd	andra utlåningsfonder	
	lånemedel	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster	lånemedel	lånemedel	andra stats-
8	9	10	11	12	13	14	15
—	150,000	—	—	—	—	—	—
—	170,000	—	—	—	—	—	—
20,699,930	—	—	—	—	—	—	—
250,000	—	—	—	—	—	—	—
—	—	40,000	—	—	—	—	—
—	700,000	—	—	—	—	—	—
—	9,253,300	—	—	—	—	—	—
—	—	48,000	—	—	—	—	—
106,000,000	—	—	—	—	—	—	—
5,999,584	—	—	—	—	—	—	—
10,589,471	—	—	—	—	4,604,320	—	—
20,389,129: 90	—	—	—	—	—	9,950,000	—

Nomenklatur		Anslag	Riksstaten 1933/1934	Riksstaten 1934/1935	Summa	Av KM:t t. o. m. d. ²⁰ %, 1935 anvisade medel enl. rapport från riksgälds- kontoret
1933/ 1934	1934/ 1935		Tilläggs- staten 1933/1934			
1	2	3	4	5	6	7
10	C 2	Lån till främjande av enskild företagsamhet	10,000,000	3,000,000	13,000,000	12,641,405: 45
11		Subventioner till främjande av enskild företagsamhet	3,500,000	—	3,500,000	675,300
	B 4	Utvidgning av tvångsarbetsanstalten i Landskrona m. m..	—	160,000	160,000	160,000
<i>Kommunikationsdepartementet:</i>						
12	B 8	Tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristyrelsens hus i Stockholm m. m.	100,000	132,500	232,500	232,500
13		Om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Nyköping..	200,000	—	200,000	200,000
14		Nybyggnad för lantmäterikontoret i Jönköpings län m. m.	198,000	—	198,000	198,000
15	B 9	Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Karlskrona.....	100,000	70,000	170,000	170,000
16	B 11	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m.	136,000	100,000	236,000	236,000
17	B 13	Flygelbyggnad till landsstatshuset i Härnösand	100,000	45,000	145,000	145,000
18	B 14	Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Umeå	100,000	138,000	238,000	238,000
	B 7	Beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.	—	525,000	525,000	525,000
	B 10	Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad.....	—	65,000	65,000	65,000
	B 12	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.	—	179,000	179,000	179,000
19	A 6	Skenfria korsningar	7,000,000	2,500,000	9,500,000	8,697,785: 64
20	A 7	Broar och hamnar.....	6,000,000	6,500,000	12,500,000	11,781,430: 41
21	A 11	Statsbana Malung—Vansbro ..	800,000	700,000	1,500,000	1,500,000
22		Förlag för understöd åt enskilda järnvägar	1,500,000	—	1,500,000	1,140,405
	A 8	Vissa vägbyggnadsarbeten.....	—	3,200,000	3,200,000	3,200,000
	A 9	Stensättning av vägar.....	—	4,000,000	4,000,000	4,000,000
	A 10	Elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle ..	—	4,000,000	4,000,000	4,000,000

Tillgångar och anslagsmedel, som avse ändamål hänförliga till utgifter för kapitalökning, och som föreslås till redovisning under nedannämnda fonder

Anvisningar, som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivas

8	statens allmänna fastighetsfond	fonden för förslag till statsverket	affärsverksfonder		fonden för låneunderstöd	andra utlåningsfonder	
	lånemedel	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster
—	—	—	—	—	12,641,405: 4	—	—
675,300	—	—	—	—	—	—	—
—	—	160,000	—	—	—	—	—
—	232,500	—	—	—	—	—	—
—	200,000	—	—	—	—	—	—
—	198,000	—	—	—	—	—	—
—	170,000	—	—	—	—	—	—
—	236,000	—	—	—	—	—	—
—	145,000	—	—	—	—	—	—
—	238,000	—	—	—	—	—	—
—	525,000	—	—	—	—	—	—
—	65,000	—	—	—	—	—	—
—	179,000	—	—	—	—	—	—
8,697,785: 64	—	—	—	—	—	—	—
11,781,430: 41	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1,500,000	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1,500,000	—
3,200,000	—	—	—	—	—	—	—
4,000,000	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	4,000,000	—	—	—	—

Nomenklatur		Anslag	Riksstaten 1933/1934	Riksstaten 1934/1935	Summa	Av KM:t o. m. d. ³⁰ / ₁₀₀ , 1935 anvisade medel enl. rapport från riksgälds- kontoret
1933/ 1934	1934/ 1935		Tilläggs- staten 1933/1934			
1	2	3	4	5	6	7
A 12		Tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar	—	1,250,000	1,250,000	1,250,000
A 13		Vissa banarbeten m. m. för sta- tens järnvägar	—	950,000	950,000	950,000
<i>Ecklesiastikdepartementet:</i>						
23	B 15	Uppförande av en byggnad för ett landsarkiv i Härnösand ..	130,000	100,000	230,00	230,000
24	B 16	Om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum m. m.	400,000	530,000	930,000	930,000
25	B 17	Uppförande och inredning av nybyggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universi- tetet i Uppsala	550,000	170,000	720,000	720,000
26	B 20	Om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala	150,000	300,000	450,000	450,000
27		Uppförande av en byggnad m. m. för kemiska institutio- nen vid universitetet i Lund	600,000	—	600,000	600,000
28	B 21	Om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund	200,000	200,000	400,000	400,000
29	B 22	Uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stock- holm m. m.	1,114,000	1,409,000	2,523,000	2,523,000
30		Ändrings- och reparationsarbe- ten å seminariebyggnaderna i Skara	75,000	—	75,000	75,000
31		Ombyggnads- och reparations- arbeten å seminariebyggnad- en i Strängnäs	65,800	—	65,800	65,800
	B 18	Uppförande och inredning av nybyggnad för kvinnoklini- ken vid akademiska sjukhu- set i Uppsala	—	316,375	316,37	316,375
	B 19	Uppförande av en växthus- byggnad för den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala	—	192,625	192,6	192,625

Tillgångar och anslagsmedel, som avse ändamål hänförliga till »utgifter för kapitalökning», och som föreslås till redovisning under nedannämnda fonder

Anvisningar,
som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivas

8	statens allmänna fastighetsfond	fonden för förslag till statsverket	affärsverksfonder		fonden för låneunderstöd	andra utlåningsfonder	
	lånemedel	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster
	9	10	11	12	13	14	15
—	—	—	1,250,000	—	—	—	—
—	—	—	—	950,000	—	—	—
—	230,000	—	—	—	—	—	—
—	930,000	—	—	—	—	—	—
—	720,000	—	—	—	—	—	—
—	—	450,000	—	—	—	—	—
—	600,000	—	—	—	—	—	—
—	—	400,000	—	—	—	—	—
—	2,523,000	—	—	—	—	—	—
—	75,000	—	—	—	—	—	—
—	65,800	—	—	—	—	—	—
—	—	316,375	—	—	—	—	—
—	192,625	—	—	—	—	—	—

Nomenklatur		Anslag	Riksstaten 1933/1934	Riksstaten 1934/1935	Summa	Av KM:t t. o. m. d. ^{30/3} , 1935 anvisade medel enl. rapport från riksgälds- kontoret
1933/ 1934	1934/ 1935		Tilläggs- staten 1933/1934			
1	2	8	4	5	6	7
	B 23	Uppförande och inredning av byggnad för tekniska högskolans kansli samt dess laboratorier för byggnadsstatik och svetsningsteknik m. m..	—	394,600	394,600	394,600
	B 24	Ombyggnad av förskolans för blinda å Tomteboda fastighet samt inredning m. m...	—	221,650	221,650	221,650
	B 25	Reparations- och ändringsarbeten å den för hantverksskolan i Växjö för blinda kvinnor avsedda fastigheten samt inredning m. m.....	—	61,500	61,500	61,500
<i>Jordbruksdepartementet:</i>						
32		Reparations- och omändringsarbeten i en bostadsvilla vid statens växtskyddsanstalt...	14,800	—	14,800	14,800
33		Byggnadsarbeten vid Offers försöksgård i Västernorrlands län	112,000	—	112,000	100,700
34	B 26	Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan....	495,000	146,500	641,500	504,800
35	B 27	Byggnadsarbeten vid lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp.....	200,000	400,000	600,000	600,000
36	A 14	Bidrag till gödselvårdsanläggningar.....	700,000	700,000	1,400,000	1,400,000
37		Lån till gödselvårdsanläggningar	500,000	—	500,000	500,000
38	A 16	Torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten....	4,000,000	4,000,000	8,000,000	7,995,566: 6
39	A 17	Bidrag till täckdikningar....	1,000,000	1,500,000	2,500,000	2,500,000
40		Isbrytande undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov.....	650,000	—	650,000	650,000
41	A 19	Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.....	500,000	500,000	1,000,000	719,862
42	A 21	Vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m...	475,000	900,000	1,375,000	1,142,449: 45
43	A 20	Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar...	5,000,000	3,500,000	8,500,000	7,238,059

Tillgångar och anslagsmedel, som avse ändamål hänförliga till »utgifter för kapitalökning», och som föreslås till redovisning under nedannämnda fonder

Anvisningar, som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivas

Anvisningar, som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivas	statens allmänna fastighetsfond	fonden för förslag till statsverket	affärsverksfonder		fonden för låneunderstöd	andra utlåningsfonder	
	lånemedel	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster
8	9	10	11	12	13	14	15
—	394,	—	—	—	—	—	—
—	221,650	—	—	—	—	—	—
—	61,500	—	—	—	—	—	—
—	—	14,800	—	—	—	—	—
—	—	112,000	—	—	—	—	—
—	—	641,500	—	—	—	—	—
—	—	600,000	—	—	—	—	—
1,400,000	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	325,000	175,000
7,995,566: 64	—	—	—	—	—	—	—
2,500,000	—	—	—	—	—	—	—
650,000	—	—	—	—	—	—	—
719,862	—	—	—	—	—	—	—
1,053,783: 46	—	—	—	—	88,666	—	—
7,238,059	—	—	—	—	—	—	—

Nomenklatur		Anslag	Riksstaten 1933/1934	Riksstaten 1934/1935	Summa	Av KM:t t. o. m. d. ^{30/} 1935 anvisade medel enl. rapport från riksgälds- kontoret
1933/ 1934	1934/ 1935		Tilläggs- staten 1933/1934			
1	2	3	4	5	6	7
44	C 5	Arbetsmåbrukslånefonden:				
		Riksstaten	2,500,000	5,000,000	12,500,000	12,500,000
		Tilläggsstaten	5,000,000	—		
	A 15	Bidrag för uppförande av spannmålslagerhus	—	300,000	300,000	256,585
	A 18	Byggande av nybyggesvägar...	—	150,000	150,000	150,000
	C 3	Lån till sammanslutningar av fiskare för främjandet av beredning och avsättning av fisk m. m.	—	700,000	700,000	700,000
	C 4	Vedeldningslånefonden	—	2,000,000	2,000,000	53,885
		<i>Handelsdepartementet:</i>				
45	A 22	Byggande av ett nytt fyrskepp	367,000	75,000	442,000	442,000
46		Anskaffande av viss materiel för lotsverkets behov	75,000	—	75,000	75,000
47	A 24	Undersöknings- och förberedande gruvarbeten m. m. inom Västerbottens län	364,000	485,000	849,000	849,000
48		Väganläggningar från Adakkuorbevare malmfält till Slagnäs samt från Bjurträsk till Örträsk och Högekulla inom Västerbottens län	650,000	—	650,000	650,000
	A 23	Byggande av nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet.....	—	300,000	300,000	300,000
Summa			168,102,400	129,397,250	297,499,650	287,551,818: 4

Anvisningar, som avse ändamål, hänförliga till »verkliga utgifter», och som alltså böra avskrivas	Tillgångar och anslagsmedel, som avse ändamål hänförliga till »utgifter för kapitalökning», och som föreslås till redovisning under nedannämnda fonder						
	statens allmänna fastighetsfond	fonden för förslag till statsverket	affärsverksfonder		fonden för låneunderstöd	andra utlåningsfonder	
	lånemedel	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster	lånemedel	lånemedel	andra statsinkomster
8	9	10	11	12	13	14	15
—	—	—	—	—	—	12,500,000	—
256,585	—	—	—	—	—	—	—
150,000	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	700,000	—
—	—	—	—	—	—	—	2,000,000
442,000	—	—	—	—	—	—	—
75,000	—	—	—	—	—	—	—
849,000	—	—	—	—	—	—	—
650,000	—	—	—	—	—	—	—
300,000	—	—	—	—	—	—	—
216,562,487: 04	18,475,975	2,782,675	5,250,000	2,450,000	17,834,391: 45	24,975,000	2,175,000

Fonden för förslag till statsverket.

Anslag anvisade t. o. m. rikststaten 1932/1933.

Utestående kapitalbelopp (lånemedel) den 30/6 1935.

				Kr.
R. 1928/1929	B. IV. 1	Täckande av viss statens järnvägars fordran hos statsverket (Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund).....		2,204,636: 76
T. 1918	G. 1	Merkostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén (Arméförvaltningen).....	155,685: 89	
	G. 2	Täckande av förskjutna kostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén (Arméförvaltningen).....	15,749,651: 75	
	G. 18	Täckande av förskjutna kostnader för nytt kasernetablissemang för Livgardet till häst (Arméförvaltningen).....	1,586,729: 36	
R. 1919	I. 18	Byggnader för Norrlands ingenjörkår (Arméförvaltningen).....	484,000: —	
	I. 19	Nytt etablissemang å Järvafältet för fälttelegrafkåren (Arméförvaltningen) ..	598,000: —	
R. 1930/1931	B. VI. 1	Nya byggnader för Stockholms tygstation m. m. (Arméförvaltningen).....	200,000: —	
R. 1932/1933	B. V. 1	Uppförande av en sjukhuspaviljong vid garnisons-sjukhuset i Boden m. m. (Arméförvaltningen).....	475,000: —	19,249,067: —
R. 1928/1929	B. IV. 2	Inlösen av anläggningar i gruvföretaget vid Granbergsliden samt kronans deltagande i gruvarbetet vid nämnda företag m. m. (Kommerskollegium).....		39,050: —
R. 1931/1932	B. VI. 2	Lån till universitetet i Uppsala för anordnande av lokaler m. m. för institutet för högspänningsforskning (Större konsistoriet vid universitetet i Uppsala).....		425,000: —
R. 1932/1933	B. V. 3	Täckande av viss statens järnvägars fordran hos Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag (L.K.A.B.).....		9,600,000: —
R. 1930/1931	B. VI. 2	Tvättinrättning vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona m. m. (Byggnadsstyrelsen) ..		274,000: —
R. 1932/1933	B. V. 2	Förslag för inköp av gatsten (Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen).....		4,000,000: —
Summa kr.				35,791,753: 76

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anmäler nedan angivna under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning under budgetåret 1936/1937 och yttrar därvid följande:

Statens allmänna fastighetsfond.

1. **Anordnande av värmeledning i vissa vaktmästarbostäder vid naturhistoriska riksmuseet.** I skrivelse den 11 september 1935 har *vetenskapsakademien* — i anledning av en utav intendenten vid naturhistoriska riksmuseet hos akademien gjord framställning och med överlämnande av i ärendet inhämtat yttrande från byggnadsstyrelsen — hemställt om utverkande för budgetåret 1936/1937 av ett reservationsanslag av 12,500 kronor för införande av värmeledning i de s. k. östra och västra vaktmästarbostäderna vid riksmuseet.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, bland annat, att ifrågavarande vaktmästarbostäder äro uppförda av trä, att lägenheterna äro kalla och dragiga, att flera av bostadsinnehavarna och deras familjemedlemmar lida av reumatiska åkommor, möjligen föranledda av de kalla bostäderna, att de åtta bostadsinnehavarna förklarar sig villiga att, därest värmeledning installerades, vidkännas en hyresökning av 100 kronor per år samt att den ifrågasatta värmeledningen skulle anslutas till museets värmecentral.

Byggnadsstyrelsen har i sitt berörda yttrande anfört huvudsakligen följande:

Vaktmästarbyggnadernas läge i sänkan norr om museets huvudbyggnad ävensom i viss mån deras konstruktion syntes utgöra omständigheter, som talade för behovet av att de försåges med värmeledning. Bostadsinnehavarnas skyldighet att erlagga ersättning för sådant uppvärmningssystem syntes lämpligen böra bestämmas enligt samma normer, som vanligen tillämpades i fråga om uppvärmning av bostäder av ifrågavarande slag. Med tillämpning av dessa normer torde i förevarande fall ersättningen kunna beräknas komma att uppgå till omkring 100 kronor per år och lägenhet.

Kostnaden för den ifrågasatta anläggningen skulle enligt beräkning av styrelsens värmetekniska sakkunnige belöpa sig till 10,000 kronor, vari emellertid icke upptagits vare sig byggnadskostnader eller kostnader för ritningar och kontroll, vilka kunde beräknas till 2,500 kronor. Totalkostnaden för anläggningen skulle sålunda komma att utgöra 12,500 kronor, vilket enligt den sakkunniges beräkningsgrunder och med bränslekostnaden inberäknad motsvarade en årskostnad av 1,325 kronor under en 25-årig amorteringstid eller i genomsnitt 165 kronor per lägenhet och år.

*Departements-
chefen.*

Införandet av värmeledning i oförmälda bostadslägenheter förefaller mig vara av behovet påkallat, varför jag biträder framställningen härom. Det för ändamålet begärda beloppet av 12,500 kronor synes kunna avjämnas nedåt till 12,000 kronor. Från den tidpunkt, då värmeledningen träder i funktion, bör det årliga hyresbeloppet för ifrågavarande lägenheter undergå vederbörlig förhöjning.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av värmeledning i vissa vaktmästarbostäder vid naturhistoriska riksmuseet* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 12,000.

2. Om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum m. m.

För om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statsamlingar å f. d. positionsartilleriregementets kasernområde i Stockholm beviljade 1931 års riksdag ett belopp av 3,850,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1931/1932 150,000 kronor (se Kungl. Maj:ts proposition nr 131/1931 och riksdagens skrivelse nr 235/1931). Sedan viss med markupplåtelsen förbunden stadsplanefråga slutligt avgjorts, anvisade 1933 års riksdag ett anslag av 400,000 kronor av det av 1931 års riksdag för ändamålet beviljade beloppet samt uppförde nämnda anslag bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten. 1934 års riksdag anvisade av samma belopp ett anslag av 530,000 kronor, att utgå av lånemedel under rubriken »Fonden för förlag till statsverket». För samma ändamål anvisade slutligen 1935 års riksdag under rubriken Statens allmänna fastighetsfond ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

För byggnadsföretaget har riksdagen sålunda hittills anvisat tillhoppa (150,000 + 400,000 + 530,000 + 1,000,000 =) 2,080,000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1935 har *byggnadsstyrelsen* anfört huvudsakligen följande:

I skrivelse den 31 januari 1931 hade styrelsen beräknat kostnaderna för byggnadsföretaget till 4,200,000 kronor. I propositionen nr 131/1931 hade emellertid föredragande departementschefen anfört, att — med hänsyn till den då rådande tendensen till en allmän prissänkning och till den relativt långa byggnadstiden — slutsumman för ifrågavarande byggnadsföretag borde minskas till 3,850,000 kronor, vilket jämväl hade blivit riksdagens beslut. Byggnadsstyrelsen hade sökt att på allt sätt nedbringa kostnaderna för byggnadsföretaget, och för närvarande hyste styrelsen förhoppning att kunna inom fastställd kostnadsram uppföra byggnaderna. Emellertid stode icke tillräckliga medel till buds att på ett tillfredsställande sätt sörja för byggnadernas fasta inredning. Med anledning härav såge sig styrelsen nödsakad att nu anmäla ökade kostnader för dylik inredning inom konserveringsflygeln och ämbetsbyggnaden (det ombyggda kasernhuset). Dessa kostnader hade beräknats sålunda:

för inreden i konserveringsflygeln, bestående av två paraffin- kokare, urlakningsapparat, alunkokare, destillationsapparat, slambassäng, dragskåp, arbetsbord m. m. med tillhörande led- ningar	45,000 kronor
för inreden i ämbetsbyggnaden, bestående av hyllinredning i bibliotek, läsesal och bokförlag samt i akt- och bildarkiven	37,000 »
eller tillhopa	82,000 kronor.

Dessa tilläggskostnader för inredningsarbetena borde utgå för budgetåret 1936/1937.

Arbetena med byggnadsföretaget hade numera så fortskridit, att konserveringsflygeln syntes kunna färdigställas under loppet av år 1935 och ämbetsbyggnaden fullbordas till den 1 oktober 1936. Nybyggnadsarbetena för huvudbyggnaden och sammanbindningsdelarna mellan denna och ämbetsbyggnaden avsåges kunna igångsättas under hösten 1935 och slutföras vid utgången av år 1937.

Under sådana förhållanden hade byggnadsstyrelsen beräknat, att de ännu icke anvisade byggnadsmedlen (3,850,000 — 2,080,000 =) 1,770,000 kronor skulle fördelas under nästföljande två budgetår med 1,170,000 kronor på budgetåret 1936/1937 och 600,000 kronor på budgetåret 1937/1938.

För budgetåret 1936/1937 skulle sålunda erfordras (1,170,000 + 82,000 =) 1,252,000 kronor.

På grund av det sålunda anförda har byggnadsstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen att för budgetåret 1936/1937 till ifrågavarande om- och nybyggnadsarbeten anvisa ett reservationsanslag av 1,252,000 kronor.

Fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål bör givetvis beviljas för nästkommande budgetår, men jag ser mig nödsakad att ifrågasätta en ganska avsevärd nedsättning av det äskade beloppet. Jag har förvissat mig om att om- och nybyggnadsarbetena under nämnda budgetår kunna bedrivas i någorlunda nöjaktig omfattning, därest en summa av 850,000 kronor ställes till förfogande. Jag föreslår därför, att sistnämnda belopp anvisas för nästa

*Departements-
chefen.*

budgetår. Av detta belopp torde jämväl ovanberörda ökade kostnader för diverse fast inredning inom konserveringsflygeln och ämbetsbyggnaden få bestridas. Jag förutsätter likväl, att de slutliga kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag hållas inom ramen för det av 1931 års riksdag för ändamålet beviljade anslagsbeloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum m. m.* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 850,000.

3. Reparations- och inredningsarbeten i folkskoleseminariets i Uppsala f. d. byggnad. I den plan, som på riksdagens begäran under hösten 1929 uppgjordes av det större akademiska konsistoriet vid universitetet i Uppsala över de framtida byggnadsarbeten, till vilka universitetet ämnade begära anslag, upptogs såsom första byggnadskrav nya lokaler åt de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna.

Även statens organisationsnämnd upptog i sitt den 25 oktober 1932 avgivna »Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod» (statens offentliga utredningar 1932: 25) frågan om anslag för nämnda ändamål. Nämnden uttalade därvid, att den för sin del med hänsyn till de påtagliga brister, som vidlåde de ifrågavarande institutionernas lokaler, funne, att frågan om anskaffande av tidsenliga lokaler måste under de närmaste åren på ett eller annat sätt vinna sin lösning. I sammanhang härmed framhöll nämnden, att de lokaler, som nu disponerades av hygienisk-bakteriologiska och patologiska institutionerna, efter dessa institutioners inflyttande i den föreslagna nybyggnaden komme att i hög grad underlätta lösandet av förefintliga och väntade lokalsvårigheter för vissa andra universitetsinstitutioner.

I proposition nr 61/1933 äskade Kungl. Maj:t anslag av riksdagen för uppförande av en nybyggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid Uppsala universitet, och riksdagen anvisade medel för ändamålet (skrivelse nr 352/1933). Med bifall till i ämnet gjorda framställningar av Kungl. Maj:t beviljade sedermera såväl 1934 års som 1935 års riksdagar anslag för byggnadsföretagets fullföljande och slutförande (skrivelser nr 430/1934 och 263/1935).

Förutom de lokaler, som efter ifrågavarande institutionsbyggnads färdigställande bliva lediga i de nuvarande patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna, komma även vissa utrymmen att bliva disponibla i den s. k. gamla folkskoleseminariebyggnaden på grund av att pedagogiska övningsskolan, som är inrymd därstädes, skall upphöra med utgången av vårterminen 1936. Denna byggnad är genom beslut av Kungl. Maj:t den 14 juli 1916 tills vidare upplåten åt universitetet. Densamma är enligt uppgift av universitetsmyndigheterna för närvarande disponerad på följande sätt:

bottenvåningen (med undantag av en vaktmästarbostad) är upplåten åt statistiska seminariet, *våningen 1 trappa upp* disponeras till en del av rasbiologiska institutet och till en del av pedagogiska övningskolan, *våningarna 2 och 3 trappor upp* äro helt upplåtna åt pedagogiska övningskolan.

I skrivelse den 12 juni 1935 till kanslern för rikets universitet har *större konsistoriet*, under åberopande av skrivelsen bifogad framställning från universitetets drätselnämnd samt utdrag av nämndens protokoll den 1 maj 1935 rörande fördelning av vissa ledigblivande lokaler i av universitetet disponerade fastigheter, hemställt om utverkande för budgetåret 1936/1937 av ett anslag å 60,430 kronor för utförande av reparations- och inredningsarbeten i folkskoleseminariets f. d. byggnad, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten V. Holmgren uppgjorda ritningar och kostnadsberäkning.

Av *universitetets drätselnämnds* omförmälda protokollsutdrag inhämtas, bland annat, att nämnden till behandling förehaft åtskilliga såväl skriftliga som muntliga framställningar om upplåtelse för olika universitetsändamål av de ledigblivande lokalerna i gamla folkskoleseminariet samt i patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna. Efter överläggning i ärendet fann drätselnämnden beträffande lokalerna i gamla folkskoleseminariet sig böra föreslå större akademiska konsistoriet, *dels* att rasbiologiska institutet skulle lämna de av institutet nu disponerade utrymmena i nämnda byggnad och beredas plats i hygienisk-bakteriologiska institutionens nuvarande byggnad, när denna bleve ledig, *dels ock* att lokalerna i det gamla folkskoleseminariet skulle disponeras på följande sätt: *bottenvåningen* skulle fortfarande vara upplåten åt statistiska seminariet, vilket skulle erhålla ytterligare ett rum från den nuvarande vaktmästarbostaden, *våningen 1 trappa upp* skulle disponeras av ortnamnsarkivet, *våningarna 2 och 3 trappor upp* skulle upplåtas åt teologiska fakulteten.

Drätselnämnden har vidare — under erinran, att större akademiska konsistoriet, i anledning av drätselnämndens efter samråd med samtliga intresserade parter upprättade förslag, beslutat, att från den tidpunkt, då respektive lokaler bleve lediga, disponera f. d. folkskoleseminariets byggnad på sätt drätselnämnden föreslagit — anført följande:

Genom nu angivna dispositioner av lokaler i f. d. folkskoleseminariet vunnas betydande fördelar. Sålunda erhöles statistiska seminariet en välbehörlig ökning av sina lokaler. Vidare komme att rådast bot för den synnerligen svåra trångboddhet, varmed ortnamnsarkivet för närvarande hade att kämpa, och slutligen finge den teologiska fakulteten, vars lokaler för närvarande vore särdeles otillfredsställande, ett betydligt ökat utrymme för såväl undervisning som bibliotek.

Emellertid måste åtskilliga reparations- och inredningsarbeten utföras i f. d. folkskoleseminariets byggnad, innan densamma kunde tagas i bruk för ovan angivna ändamål. Först och främst behöfde av såväl ekonomiska skäl som med hänsyn till elfaran centralvärmeanläggning införas i hela huset, som för närvarande uppvärmdes med kakelugnar. Vidare krävde ett rationellt utnyttjande av byggnaden, att den genom två våningar sig sträckande

gymnastiksalen avdelades horisontellt genom ett golv i samma plan som golvet i våningen 3 trappor upp. Härigenom vunnes avsevärda och välbehörliga utrymmen. Ytterligare erfordrades åtskilliga arbeten för byggnadens försättande i bättre skick. Icke minst dess yttre tarvade en grundlig reparation. Kostnaden för samtliga arbeten, inklusive arkitekt- och kontrollant-arvode, hade av arkitekten V. Holmgren beräknats till 60,430 kronor. Enär universitetet icke vore i stånd att självt bestrida denna kostnad, och då vidare byggnaden ifråga ägdes av kronan och icke av universitetet, måste anslag av statsmedel utverkas.

Kanslern har i skrivelse den 18 september 1935 vitsordat, att f. d. folk-skoleseminariets byggnad behövde undergå en grundlig reparation. Mot det uppgjorda förslaget härtill hade kanslern intet att erinra. Kanslern förutsatte emellertid, att förslaget skulle bliva föremål för granskning av byggnadsstyrelsen. Kanslern hemställde, att för ifrågavarande ändamål måtte beviljas ett reservationsanslag av 60,430 kronor.

I utlåtande den 31 oktober 1935 har *byggnadsstyrelsen*, som låtit besiktiga byggnaden i fråga, anfört följande:

Enligt ett framställningen bilagt, av arkitekten V. Holmgren uppgjort förslag omfattade de föreslagna arbetena en genomgripande reparation och delvis ombyggnad av byggnadens inre, införande av värme-, vatten- och avloppsledningar, elektrisk installation ävensom omfärgning av byggnadens ytterfasader samt oljemålning av fönster och dörrar. Beträffande de sålunda föreslagna arbetena hade byggnadsstyrelsen i princip icke något att erinra. Med avseende å de för förslagets genomförande beräknade kostnaderna å sammanlagt 60,430 kronor finge byggnadsstyrelsen framhålla, att bland dessa icke medtagits kostnader för iordningställande av pannrum, vilka kostnader torde kunna beräknas till 3,000 kronor, varjämte kostnaderna för ledningsarbetena vore för lågt beräknade och torde böra höjas med 7,500 kronor. Kostnaderna för förslagets genomförande kunde sålunda beräknas uppgå till i runt tal 71,000 kronor.

Emellertid finge byggnadsstyrelsen framhålla, att de föreslagna arbetena icke kunde anses vara tillräckliga för byggnadens försättande i fullgott skick. Vid den av byggnadsstyrelsen föranstaltade besiktningen av byggnaden hade nämligen konstaterats, att byggnadens södra gavel utvisade sättsprickor, som gäve vid handen, att en förstärkning av grunden vid denna gavel vore erforderlig. Vidare vore den utvändiga putsen å byggnaden så lös, att en fullständig omputsning av fasaderna torde vara påkallad. Härjämte vore fönster och fönsterbågar så bristfälliga, att de borde ersättas med nya, och slutligen vore kalkstenen i innertrappan så försliten, att steg och planer behövde kompletteras. De sålunda angivna ytterligare arbetena skulle enligt inom byggnadsstyrelsen verkställd överslagsberäkning draga följande kostnader:

Förstärkning av grunden på södra gaveln omkring	kronor	7,000
Fullständig omputsning av fasaderna, inberäknat nedknackning av den gamla putsen	»	6,000
Nya fönster med kopplade bågar	»	8,000
Komplettering av steg och planer i innertrappan	»	4,000
Ytterligare kostnader för arvoden och oförutsett	»	4,400

Kronor 29,400.

Ett fullständigt iståndsättande av byggnaden skulle sålunda draga en sammanlagd kostnad av i runt tal 100,000 kronor.

Det syntes byggnadsstyrelsen önskvärt, att byggnaden bleve fullständigt iståndsatt, icke minst med hänsyn till dess kulturhistoriska värde, och tillåte sig styrelsen i detta avseende erinra, att byggnadens exteriör enligt Kungl. Maj:ts brev den 25 januari 1935 vore att betrakta såsom byggnadsminnesmärke. Samtidigt finge byggnadsstyrelsen framhålla, att på grund av sistnämnda förhållande slutligt förslag till reparation av byggnadens yttre borde i sinom tid för prövning och godkännande underställas byggnadsstyrelsen.

Riksantikvarieämbetet har i utlåtande den 17 december 1935 anfört, att ämbetet, i likhet med vad byggnadsstyrelsen anfört, funne det önskvärt, att byggnaden, som besutte ett icke oväsentligt kulturhistoriskt värde, bleve föremål för en effektiv iståndsättning. Mot sättet för denna iståndsättnings verkställande — i den mån detta av tillgängliga handlingar kunde bedömas — syntes ur antikvarisk synpunkt intet vara att erinra. Förslag till reparation av byggnadens yttre torde, på sätt byggnadsstyrelsen anfört i ovannämnda yttrande, i sinom tid komma att underställas styrelsens och riksantikvarieämbetets prövning.

Sedan en följd av år har vid Uppsala universitet förelegat starkt behov av *Departements-* ökat lokalutrymme för olika ändamål. Såsom jag i det föregående framhållit, betonade organisationsnämnden, att genom de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionernas inflyttning i en nyuppförd institutionsbyggnad de av dessa institutioner för närvarande disponerade lokalerna komme att kunna användas för andra universitetsändamål och underlätta lösandet av förefintliga och väntade lokalsvårigheter vid universitetet. Ifrågavarande institutioner komma, enligt vad jag inhämtat, hösten 1936 att inflytta i den nya byggnaden. När det gällt för universitetsmyndigheterna att planera den framtida användningen av de sålunda ledigblivande lokalerna, har hänsyn även ansetts böra tagas till att vissa utrymmen redan blivit eller komma att bli lediga i folkskoleseminariets f. d. byggnad. Sålunda kommer den i sistnämnda byggnad nu inrymda pedagogiska övningsskolan att upphöra med utgången av vårterminen 1936. Vidare skulle enligt universitetsmyndigheternas dispositioner rasbiologiska institutet lämna de till institutet i gamla folkskoleseminariet upplåtna utrymmena för att inflytta i hygienisk-bakteriologiska institutionens nuvarande byggnad. Jag får i detta sammanhang erinra, att institutets lokalfråga, i varje fall för en tid framåt, blivit löst på ett annat sätt, än vad universitetsmyndigheterna sålunda ifrågasatt. Kungl. Maj:t har nämligen genom beslut den 27 september 1935 medgivit, att största delen av förutvarande Upplands artilleriregementes sjukhusbyggnad i Uppsala finge upplåtas till institutets styrelse för att under en tid av högst två år från och med den 1 oktober 1935 disponeras för institutets räkning. Med anledning härav behöver institutet icke provisoriskt disponera några lokaler i folkskoleseminariets f. d. byggnad, vilket av universitetets drätsel-nämnd i dess förslag angående lokalernas fördelning förutsatts.

Därest den av universitetsmyndigheterna planerade användningen av lokalerna i folkskoleseminariets f. d. byggnad skall kunna realiseras, måste byggnaden oundgängligen bliva föremål för en omfattande reparation. En sådan reparation är för övrigt under alla förhållanden påkallad för att den väl belägna och värdefulla byggnaden skall kunna med fördel användas. Då jag förvissat mig om att den ifrågasatta dispositionen av utrymmena därstädes är ägnad att på ett lyckligt sätt avhjälpa vissa av de lokalsvärigheter, varmed universitetet har att kämpa, får jag tillstyrka, att byggnaden iståndsättes för angivna ändamål.

Byggnadsstyrelsen har ansett erforderligt, att iståndsättningsåtgärderna bliva mera omfattande, än universitetsmyndigheterna avsett, samt i följd härav uppskattat kostnaderna för nämnda åtgärder till ett belopp av 100,000 kronor i stället för den av omförmälda myndigheter beräknade summan av omkring 60,000 kronor. Merkostnaden belöper huvudsakligen på grundförstärkning, omputsning av fasaderna, nya fönster och fönsterbågar samt komplettering av steg och planer i innertrappan. Jag anser för min del, att det överensstämmer med en klok hushållning att, då nu i allt fall en ganska genomgripande reparation synes ofrånkomlig, denna verkställes på det grundliga sätt, byggnadsstyrelsen föreslagit, varvid jag även tar hänsyn till att byggnadens exteriör är att betrakta såsom byggnadsminnesmärke.

Åberopande det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reparations- och inredningsarbeten i folkskoleseminariets i Uppsala f. d. byggnad* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 100,000.

4. Uppförande av en byggnad för botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala. Den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala är för närvarande inrymd i en byggnad, som uppfördes till hedrande av Linnés minne, och vilken invigdes år 1807. Institutionens lokaler hava sedermera så tillvida utvidgats, att dels på 1890-talet en del smärre rum, som ursprungligen voro tjänstebostäder för professorn, akademiträdgårdsmästaren och den ordinarie trädgårdspersonalen, upplätos till institutionen, och dels år 1910 en del museisamlingar magasinades på vinden och de därvid frigjorda utrymmena inreddes till rum för växtfysiologi. De sålunda vunna utrymmesökningarna voro emellertid redan från början av provisorisk natur. Frågan om ordnande av den botaniska institutionens lokalfråga har också sedan länge varit aktuell. De akademiska myndigheterna hava samstämmigt förordat uppförandet av en ny fristående byggnad, avsedd i främsta rummet till anatomiskt och växtfysiologiskt laboratorium med arbetsrum, föreläsningssal, en museisal för skådesamlingar m. m., varvid den gamla byggnaden skulle reserveras för de systematiska och morfologiska samlingarna jämte arbetsrum för sådana studerande och forskare, som ägna sig åt systematisk botanik. I den plan över framtida byggnadsarbeten, som på riksdagens begäran under år 1929 upprättades av det större akademiska konsisto-

riet, upptogs också i andra rummet en nybyggnad för den botaniska institutionen.

I nämnda plan upptogs dessutom jämsides med institutionsbyggnaden uppförandet av ett nytt växthus för den botaniska institutionen. Det s. k. lilla växthuset, uppfört på 1820-talet och beläget väster om institutionsbyggnaden, ansågs nämligen vara så bristfälligt, att det måste ersättas med ett nytt.

Angående platsen för de bägge föreslagna nybyggnaderna hade såväl de akademiska myndigheterna som byggnadsstyrelsen ansett den nya institutionsbyggnaden böra uppföras inom trädgården på eller i närheten av den plats, som bleve ledig efter det gamla växthusets rivning, medan det nya växthuset borde förläggas utanför trädgårdens område, ungefär mitt emot den zoologiska institutionen.

Även statens organisationsnämnd upptog i sitt den 25 oktober 1932 avgivna »Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod» (statens offentliga utredningar 1932: 25) frågan om anslag för här ifrågavarande ändamål. Nämnden uttalade härvid, att de ifrågavarande byggnadsspörsmålen vore av den aktuella beskaffenhet, att de borde vinna sin lösning inom den kommande tioårsperioden. Vad beträffade kostnaderna för en ny institutionsbyggnad jämte inredning och utrustning av densamma, hade dessa preliminärt beräknats till 750,000 kronor. Genom anspråkens beskärande ansåg nämnden, att kostnaderna borde kunna nedbringas till 600,000 kronor. Nämnden föreslog slutligen, att förenämnda byggnader skulle komma till utförande, växthuset under budgetåret 1936/1937 och institutionsbyggnaden under budgetåren 1937/1939.

I statsverkspropositionen år 1934 föreslog Kungl. Maj:t (utgifter för kapitalökning, bil. 6, punkt 6, sid. 10—14) riksdagen att för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 192,625 kronor för uppförande av förenämnda växthusbyggnad. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag (skrivelse 304/1934).

I skrivelse den 6 oktober 1934 till kanslern för rikets universitet hemställde *större konsistoriet* vid universitetet i Uppsala, i anledning av framställning i ämnet från matematisk-naturvetenskapliga sektionen, om utverkande för budgetåret 1935/1936 av ett anslag å 814,825 kronor för uppförande av ny institutionsbyggnad för den botaniska institutionen, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av professorn C. G. Bergsten och docenten Y. Björnståhl utarbetat förslag.

Till stöd för ifrågavarande framställning från matematisk-naturvetenskapliga sektionen förelåg en av *professorerna* N. E. Svedelius och E. Melin ingiven, av ritningar och kostnadsberäkningar åtföljd skrivelse i ämnet, i vilken anfördes, bland annat, följande:

Den nuvarande botaniska institutionen byggdes såsom ett museum, enär vid tidpunkten för institutionens uppförande systematik utgjorde den förhärskande delen av botaniken. Sin karaktär av museum hade institutionen alltjämt bibehållit. Endast en sammanlagd golvyta av 170 kvm. kunde för närva-

rande upplåtas åt laboratorieutrymmen, varav cirka 117 kvm. användes som kurslaboratorier och endast 53 kvm. som forskningslaboratorier. Dessa senare utgjordes av ett docentrum, ett amanuensrum och ett mycket litet laboratorium för mikroskopi. De båda sistnämnda rummen vore genomgångsrum och även i övrigt föga lämpade för sitt ändamål. Även kurslaboratorierna vore synnerligen bristfälliga och dessutom från hygienisk synpunkt otillfredsställande.

För andra forskningsgrenar än systematik finnes sålunda ytterst otillräcklig plats på den nuvarande botaniska institutionen. Utom för systematik hade tillgängliga utrymmen tagits i anspråk huvudsakligen för embryologiska och cytologiska undersökningar. För växtfysiologiska arbeten, som fordrade större samt väl utrustade och ventilerade laboratorier, hade däremot arbetsmöjligheter saknats.

Belysande för den kritiska situationen vore, att arbetsplats ej kunnat beredas professor Melin och hans lärjungar på den nuvarande botaniska institutionen. Genom tillmötesgående från professor The Svedbergs sida hade visserligen tills vidare ett mindre provisoriskt arbetsutrymme beretts åt Melin å den nybyggda fysikalisk-kemiska institutionen. Det disponerade utrymmet vore emellertid alldeles otillräckligt, i synnerhet för elevens arbeten, och det behövdes dessutom för Svedbergs egen räkning. Detta provisorium vore därför otillfredsställande. Ett flertal laboranter hade påbörjat fysiologiska undersökningar, närmast avsedda som doktorsarbeten, vilka ej kunde slutföras av brist på nödiga utrymmen. Melins egna undersökningar — som delvis behandlade problem av stor praktisk betydelse — kunde ej heller utföras efter de linjer, som vore önskvärda.

Växtfysiologiens tillbakasatta ställning vid Uppsala universitet vore desto mera anmärkningsvärd, som denna forskningsgren utgjorde en synnerligen viktig förutsättning för ett rationellt bedrivande av vårt lands modernäringar, nämligen såväl lantbruk som skogsskötsel. Tack vare växtfysiologiens stora teoretiska och praktiska betydelse hade vid snart sagt alla utländska universitet välutrustade laboratorier för denna forskningsgren inrättats. Vad beträffade växtfysiologien kunde man därför utan överdrift säga, att det för närvarande knappast finnes någon motsvarande botanisk institution, som vore så illa rustad att fullgöra sina uppgifter efter tidens krav som Uppsala universitets botaniska institution.

Statens organisationsnämnd hade föreslagit, att ifrågavarande nybyggnad skulle påbörjas först under budgetåret 1937/1938, sedan det för botaniska institutionen planerade växthuset blivit uppfört. Laboratoriebyggnaden kunde nämligen ej komma till stånd, förrän det senare blivit färdigt, varigenom det område bleve disponibelt, där det nuvarande lilla växthuset vore beläget. Sedan växthusets uppförande år 1934 blivit beslutat av riksdagen, förelåge från denna synpunkt intet hinder för laboratoriets byggande. Ett uppskjutande av byggnadsplanens realiserande skulle däremot av ovan anförda skäl hava synnerligen allvarliga följder.

Detta byggnadskrav vore i själva verket av mycket gammalt datum. Redan år 1910 gjorde sig behovet av speciella lokaler för växtfysiologi starkt gällande, och år 1911 uppgjordes en del alternativa byggnadsförslag, nämligen dels till en fristående nybyggnad, dels ock till en till- och ombyggnad av den gamla institutionen. Det senare alternativet visade sig emellertid av flera skäl omöjlig kunna leda till ett tillfredsställande resultat. En ombyggnad av den s. k. frigidarieflygeln skulle bliva lika dyrbar som en nybygg-

nad, vartill komme att ett ingripande på denna gamla, historiskt märkliga byggnad av pietetsskäl vore en omöjlighet. Härtill komme, att, om denna flygel skulle slopas som övervintringshus för större växter, lagrar o. dyl., det nya växthuset måste planeras betydligt större och kostsammare än vad nu bleve fallet. En nybyggnad, som sammanbunde den nuvarande institutionsflygeln med frigidarieflygeln, skulle även av många skäl vara alldeles olämplig, ty ett laboratorium borde för det första ej hopbyggas med ett museum som Uppsala botaniska museum, som inrymde dyrbara, delvis fullkomligt oersättliga samlingar. Genom en dylik hopbyggnad avskure man vidare för framtiden möjligheten att vid behov kunna tillbygga och utvidga laboratoriet. En dylik tillbyggnad till den gamla institutionen borde i stället reserveras för en eventuell framtida utveckling av museets herbarier och övriga samlingar. De akademiska myndigheterna såväl som statens organisationsnämnd hade också samstämmt förordat uppförandet av en ny fristående laboratoriebyggnad men ändå i så nära anslutning som möjligt till den gamla institutionen.

Genom riksdagens år 1934 fattade beslut att uppföra ett nytt växthus utanför den gamla trädgårdens område mitt emot den zoologiska institutionen, bleve den plats, där nu det s. k. lilla växthuset låge, disponibel för andra behov. Den lämpligaste platsen för det nya laboratoriet hade efter ingående undersökningar befunnits vara ett område cirka 50 meter sydväst om den gamla institutionsbyggnaden nära invid den huvudväg, som i huvudsakligen sydost—nordvästlig riktning ginge tvärs igenom trädgården från Thunbergsvägen till Wahlenbergsvägen och som avsåge att fortsätta sydost om Wahlenbergsvägen genom den nuvarande ytterträdgården förbi det nya växthuset bort till den växtbiologiska institutionen. Genom borrningar hade utrönt, att grundförhållandena här vore mycket gynnsamma. Läget vore bekvämt vid huvudvägen och avståndet till den gamla institutionen det kortast möjliga. Därtill komme, att denna del av trädgården — i motsats till den öster om den gamla institutionen liggande — icke hyste några anläggningar eller trädbestånd, som av pietetsskäl eller av andra orsaker måste bevaras just här. Mindre träd och buskar kunde utan större svårighet flyttas.

Statens organisationsnämnd hade ej heller haft något att erinra mot den planerade förläggningen av den nya byggnaden.

Enligt den framlagda planen för institutionsbyggnaden skulle densamma bestå av en souterrängvåning med växthuslaboratorium, en bottenvåning samt ytterligare två våningar.

Kostnaderna hade beräknats uppgå till följande belopp:

Byggnadsarbeten, planering, ritningar, arbetsledning, kontroll, oförutsedda utgifter	kronor 660,825
Instrument och allmän laboratoriemateriel	» 50,000
Inredning (bord, skåp, stolar, hyllor, gardiner m. m.)	» 89,000

Summa kronor 799,825

I fråga om kostnadsberäkningarna anförde *professorerna Svedelius och Melin* i sin berörda skrivelse huvudsakligen följande:

I skrivelse till statens organisationsnämnd år 1932 uppgav botaniska institutionens föreståndare på grundval av preliminära kalkyler, att det blivande botaniska laboratoriet borde innehålla en nyttig golvyta på cirka 1,800 kvm.

Kostnaderna hade av professor Bergsten approximativt uppskattats till 600,000 kronor, vartill komme för inredning och vetenskaplig utrustning 150,000 kronor. Organisationsnämnden anförde emellertid, att kostnaderna borde kunna väsentligen nedbringas genom anspråkens beskärande, och föreslog, att dessa ej skulle få överstiga 600,000 kronor för den nya byggnaden inklusive inredning och utrustning.

I anledning härav hade vid planens definitiva uppgörande kraftiga ansträngningar gjorts i syfte att reducera anspråken. Genom en minskning av framför allt utrymmet för skådesamlingarna och genom borttagande av ett flertal specialistrum och laboratorier hade den nyttiga golvytan nedpressats med cirka 23 procent, nämligen från 1,800 till 1,380 kvm. Husets totala volym hade därigenom minskats från 11,000 kbm. till 9,000 kbm., d. v. s. med 18 procent. En ytterligare beskärning av utrymmet vore otänkbar, om laboratoriet överhuvud taget skulle kunna fullgöra sina uppgifter i undervisningens och forskningens tjänst. Även beträffande ledningssystem m. m. liksom inredning och utrustning hade största möjliga inskränkningar och förenklingar utförts.

Trots de avsevärda beskärningar, som i olika avseenden gjorts, ställde sig emellertid kostnaderna cirka 50,000 kronor högre än som år 1932 preliminärt beräknats. Då den nämnda preliminära uppskattningen av kostnaderna utfördes, förelågo emellertid inga byggnadsritningar, emedan medel därtill då ännu ej beviljats av kanslern för rikets universitet. Tillräcklig hänsyn kunde därför ej tagas framför allt till de anspråk, som efter tidens krav måste ställas på ett laboratorium med hänsyn till ledningssystem, elektriska installationer m. m. Ett modernt botaniskt laboratorium hade i dessa hänseenden t. o. m. större krav än ett fysiskt eller kemiskt, särskilt beträffande nödvändiga regleringsanordningar för luftfuktighet och temperatur. Kostnaderna för ett väl utrustat botaniskt laboratorium av här ifrågasatta typ ställde sig därför i själva verket högre än för ett fysiskt eller kemiskt.

I betraktande härav måste de nu beräknade kostnaderna för det planerade botaniska laboratoriet betraktas som låga. Dessa belöpte sig nämligen till cirka 89 kronor per kbm. Till jämförelse kunde meddelas, att motsvarande summa för det nyligen beslutade kemiska laboratoriet i Lund utgjorde approximativt 94 kronor.

I fråga om inredningen borde framhållas, att densamma vore tänkt av sådant utförande, att ommöblering utan svårighet kunde ske, med andra ord fast inredning hade i största möjliga utsträckning undvikits. Härigenom möjliggjordes, att möbleringen utan svårighet kunde apteras för de undersökningar, det här vore fråga om. En extrem standardisering av möbelpatterna hade företagits, varigenom antalet möbelenheter kunnat inskränkas till ett minimum, vilket i största möjliga utsträckning nedbringade tillverkningskostnaden.

Vad anginge det planerade laboratoriets instrumentella utrustning måste denna så gott som genomgående nyanskaffas. Det nuvarande laboratoriet hade utrustning nästan uteslutande för mikroskopiska undersökningar, under det att apparaturen för fysiologiska och andra experimentella forskningar vore ytterst knapphändig. Kostnaderna för den för undervisningen och det vetenskapliga forskningsarbetet önskvärda instrumentutrustningens uppginge enligt i varje särskilt fall infordrade anbud till cirka 85,000 kronor. Emellertid syntes för kostnadernas nedbringande för närvarande inskränkning till det allra nödvändigaste böra ske, varför beloppet reducerats till 50,000 kronor.

I yttrande anförde *universitetets drätselnämnd*, bland annat, följande:

Drätselnämnden hade fäst sin uppmärksamhet särskilt därå, att för det planerade laboratoriets utrustning begärts allenast 50,000 kronor, som ansetts behövliga för »det allra nödvändigaste», under det att 85,000 kronor förklarats vara erforderliga för den »önskvärda instrumentutrustningen». Sedan drätselnämnden inhämtat, att ytterligare särskilt trängande önskemål i förevarande hänseende skulle kunna tillgodoses för ett belopp av 12,000 kronor, ansåge sig drätselnämnden böra föreslå, att anslaget för oförutsedda utgifter ökades med sistnämnda belopp. Vidare ansåge drätselnämnden, att den begärda anslagssumman borde ökas med en beräknad kostnad av 3,000 kronor för rivning av den gamla växthusbyggnaden. Drätselnämnden tillstyrkte matematisk-naturvetenskapliga sektionens framställning med ovan angivna tillägg å tillhopa 15,000 kronor till den begärda anslagssumman, varigenom denna komme att uppgå till 814,825 kronor.

Kanslern hemställde i utlåtande den 16 oktober 1934, att Kungl. Maj:t måtte till 1935 års riksdag framlägga proposition av det innehåll, som angäves i konsistoriets skrivelse.

I utlåtande den 6 december 1934 anförde *byggnadsstyrelsen*, som tagit del av de för byggnadsarbetet upprättade ritningarna och kostnadsförslagen, följande:

Vid granskning av ifrågavarande förslag hade styrelsen ej funnit detsamma fullt tillfredsställande varken ifråga om den yttre utformningen av laboratoriebyggnaden, i vilket avseende större hänsyn bort tagas till grannskapet med den gamla, ur arkitektonisk synpunkt synnerligen märkliga, av J. L. Desprez ritade institutionsbyggnaden, eller beträffande den byggnadstekniska anordningen av laboratoriebyggnaden.

Med anledning av de erinringar i förenämnda hänseenden, som byggnadsstyrelsen under hand delgivit professorn Bergsten, hade denne utarbetat och till styrelsen inlämnat ett nytt, den 19 november 1934 dagtecknat förslag.

Detta nya förslag skilde sig från det tidigare inlämnade huvudsakligen däri, att byggnadens höjd minskats med en våning och att undervisningsavdelningen i plan avskilts från de för den vetenskapliga forskningen avsedda lokalerna.

Större akademiska konsistoriet i Uppsala hade i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 1 december 1934 yttrat sig över det nya förslaget och därvid tillstyrkt, att den ifrågasatta nybyggnaden för botaniska laboratoriet uppfördes i huvudsaklig överensstämmelse därmed.

Då detta förslag ur arkitektonisk och byggnadsteknisk synpunkt innebure väsentliga fördelar i förhållande till det först uppgjorda och då dess genomförande, efter vad inom byggnadsstyrelsen uppgjorda kostnadsberäkningar gäve vid handen, ej behövde draga större kostnad än den ursprungligen beräknade, 660,825 kronor, funne jämväl byggnadsstyrelsen sig böra förorda, att det i huvudsak lades till grund för uppförandet av ifrågavarande nybyggnad.

Den ifrågavarande framställningen föranledde icke något förslag till 1935 års riksdag.

I skrivelse till kanslern den 12 juni 1935 har *större konsistoriet*, under åberopande av framställning i ämnet från matematisk-naturvetenskapliga sektionen, nu förnyat sin hemställan om ett anslag å 814,825 kronor för uppförande av förenämnda institutionsbyggnad, i huvudsaklig överensstämmelse med det reviderade byggnadsförslaget.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att *professorerna Svedelius och Melin* i skrivelse till sektionen anfört, bland annat, följande:

Kurslaboratorierna, som från början avsetts endast för organografiska och mikroskopiska kursarbeten, vore synnerligen otillräckliga, bristfälliga samt även från hygienisk synpunkt otillfredsställande. Fysiologiska kurslaboratorier saknades helt och hållet, något som ej torde vara fallet vid något annat europeiskt universitet. Sedan år 1931 påginge visserligen varje år en växtfysiologisk övningskurs för lägre examina, men denna måste hållas i samma laboratorium, där eljest de organografiska kurserna och mikroskoperingskurserna påginge. Denna anordning vore ett provisorium, som ej länge kunde fortgå. Endast ett par exempel finge belysa de därav uppkomna olägenheterna. Det saknades exempelvis dragskåp, varför laboratorieluften ofta komme att innehålla stora mängder av ångor av skilda slag från fysiologisk-kemiska arbeten. Dessa ångor hade en störande inverkan på de samtidigt pågående, rent fysiologiska experimenten och verkade dessutom ofta frätande och förstörande på i laboratoriet förekommande instrument. En betydande olägenhet vore också, att skakfria uppställningar för instrument ej kunde anordnas. Ett stort antal fysiologiska experiment kunde ej utföras i detta laboratorium, emedan gas funnes inledd. Växterna vore nämligen i allmänhet mycket känsliga för lysgas. Å andra sidan måste sådan ovillkorligen finnas i laboratoriet för de flesta övriga kursarbeten, som där utfördes.

För två licentiatkurser i botanik, som årligen hölles, funnes ingen plats på botaniska laboratoriet. Enligt kanslersbeslut skulle varje år givas en kurs i experimentell mikrobiologi. Denna hade hittills gått av stapeln å det till botaniska laboratoriet ställda utrymmet på fysikalisk-kemiska institutionen. Då detta utrymme för närvarande vore helt upptaget av botaniska forskningsarbeten, kunde emellertid kursen ej längre hållas därstädes. Om ej någon ny möjlighet öppnades, måste därför tillstånd begäras, att denna kurs under de närmaste åren inställdes.

En annan övningskurs hade under de senaste åren hållits i cytologisk teknik. Ej heller för denna funnes plats å botaniska laboratoriet. Tack vare tillmötesgående från professor von Hofsten hölles denna från och med innevarande år på den zoologiska institutionen.

Behovet av speciellt inredda kurslaboratorier vore därför synnerligen aktuellt, om överhuvud taget undervisningen skulle kunna bedrivas rationellt och i överensstämmelse med tidens krav.

Det betänkligaste vore emellertid, att forskningslaboratorier praktiskt taget saknades. Den minimala golvyta av 53 kvm., som stode till buds, utgjordes av tre små rum, nämligen ett docentrum, ett amanuensrum och ett litet rum, närmast avsett för mikroskoperingsarbeten, vilka emellertid i hög grad försvårades, därigenom att detta sistnämnda rum vore ett genomgångsrum och de för mikroskopien uppställda borden ej vore skakfria på grund av golvets bristfälliga beskaffenhet.

För forskningsarbeten av experimentell art, som fordrade större utrymmen och dessutom bättre ventilerade lokaler, funnes överhuvud taget ingen plats

på det nuvarande botaniska laboratoriet. Denna brist hade gjort sig allt starkare kännbar under de sista åren, sedan Melin utnämnts till professor. Melins vetenskapliga forskning vore nämligen av experimentell natur. Då han tillträdde sin befattning som professor, hade han varit sysselsatt med en rad undersökningar av experimentellt mykologisk och fysiologisk natur. Dessa undersökningar gällde bland annat skogsträdens s. k. mykorrhizasvampar och deras betydelse för trädens näringsupptagande, vidare frågan om blånadsskador i sågat virke och slipmassa samt deras bekämpande och frågan om olika förnatypers inverkan på humusbildningen. I synnerhet undersökningarna över blånadsskadorna och deras bekämpande hade ansetts vara av den betydelsen, att riksdagen från och med den 1 juli 1927 under fem år beviljade ett personligt understöd å 9,000 kronor till Melin för deras fullföljande. Genom beslut av Kungl. Maj:t skulle det belopp, som vid Melins utnämning till professor i augusti 1930 resterade på dessa anslag, få användas till expenser och avlöning av assistent i och för undersökningarnas fortsättande i Uppsala. Det måste betraktas som en enastående situation, att intet som helst forskningsutrymme kunde beredas på det botaniska laboratoriet för den tillträdande professorn i botanik och praktisk ekonomi. Det vore endast tack vare ett stort tillmötesgående från professor The Svedbergs sida, som Melins forskningsarbeten kunde fortsättas, därigenom att ett mindre provisoriskt utrymme ställdes till förfogande på fysikalisk-kemiska institutionen. På denna institution hade undersökningarna sedan fortgått, även om det begränsade utrymmet vållat svårigheter i arbetet. Blåyteundersökningarna hade i stort sett avslutats och effektiva medel för blånadsskadornas bekämpande kunde nu anvisas. Det vore en avsevärd vinst, som tillfördes landet därigenom, att blånadsskadorna å sågat virke och slipmassa förhindrades. Man hade nämligen uppskattat, att vårt land genom dessa skador åsamkats en årlig förlust på över 10 miljoner kronor. Därtill komme, att botaniska laboratoriet på fysikalisk-kemiska institutionen i Uppsala för närvarande vore den enda institutionen i landet, som kunde kontrollera verkan av de många preparat, som årligen lancerades och genom agenter såldes som skyddsmedel mot blånad. Oftast vore dessa s. k. skyddsmedel mer eller mindre värdelösa. En sådan självpåtagen kontrollverksamhet hade även i viss grad utförts, i den mån tid och utrymme tillåtit.

Melins övriga forskningsutgifter hade däremot måst i hög grad inskränkas, enär det starkt begränsade utrymmet i första rummet måst tagas i anspråk för de blåyteundersökningar, som Melin åtagit sig. Under det sista året — sedan dessa avslutats — hade dessutom lärjungars forskningsarbeten ryckt allt mer och mer i förgrunden. För närvarande bedrevs en intensiv sådan forskningsverksamhet, huvudsakligen av experimentell mykologisk art.

Situationen hade utvecklats därhän, att inga nya experimentella undersökningar för närvarande kunde upptagas till behandling av utrymmesskäl. Utrymmesbristen vore t. o. m. så stor, att en specialforskare, som under ett par år arbetat på fysikalisk-kemiska institutionen med en undersökning över inverkan av vattnens kemiska sammansättning på sjöarnas vegetation, ej längre kunde beredas arbetsplats därstädes för denna undersökningens avslutning. Endast tack vare professor Rambergs tillmötesgående kunde detta ske på den kemiska institutionen.

Det sade sig självt, att under sådana förhållanden ytterligare arbetsplatser omöjliga kunde beredas för nya specialforskare, vilket vore ett synnerligen hårt slag för många studerande, som önskade taga itu med experimentella

arbetsuppgifter. Självfallet kunde ej heller utländska forskare emottagas inom det experimentella forskningsgebitet, ehuru årligen ansökningar härom inkomme.

Det på fysikalisk-kemiska institutionen disponerade arbetsutrymmet vore sålunda alldeles otillräckligt redan för pågående experimentellt mykologiska undersökningar av Melin och hans lärjungar. Det tillkomme dessutom det allvarliga momentet, att detta utrymme behövde tagas i anspråk för professor Svedbergs egna undersökningar. Vilken katastrof det skulle innebära, om botaniska institutionen skulle förlora dessa arbetsutrymmen, insågs lätt, då några andra tillfälliga lokalutrymmen för experimentellt mykologiska undersökningar knappast torde kunna uppbringas i Uppsala. På grund av arbetets natur kunde nämligen endast lokaler med minimal dammbildning komma ifråga, enär eljest alltför stor risk för luftinfektion förelåge. Äldre institutioner av den typ, som botaniska institutionen tillhörde, vore för ändamålet odugliga.

Av vad ovan framhållits framginge, att kravet på en nybyggnad för det botaniska laboratoriet vore synnerligen starkt motiverat. De nuvarande förhållandena vore fullständigt ohållbara. De verkade i synnerligen hög grad förlamande såväl på undervisningen som på den vetenskapliga forskningen. Redan det förhållandet, att de vid laboratoriet förekommande övningskurserna och forskningsarbetena vore utportionerade på fyra olika institutioner, visade, att situationen vore ohållbar. Den botaniska laboratorieforskningen, speciellt den experimentella (inklusive fysiologiska) befunno sig i Uppsala i ett sådant nödläge, att dess byggnadsfråga måste lösas.

Universitetets drättselnämnd har i yttrande i ärendet vidhållit den uppfattning, varåt drättselnämnden i tidigare avgivet utlåtande i samma ämne givit uttryck.

Kanslern har i skrivelse den 18 september 1935 hemställt, att för här ifrågavarande byggnadsföretag måtte beviljas ett reservationsanslag å 814,825 kronor, ävensom att eventuella besparingar å detta anslag måtte få användas dels till planering av området kring byggnaden, dels ock för komplettering av laboratoriets materiel och instrumentella utrustning.

*Departements-
chefen.* Utredningen i ärendet synes mig tydligt ådagalägga, att de förhållanden, varunder arbetet nu bedrivs vid den botaniska institutionen, äro i hög grad otillfredsställande. De förekommande övningskurserna och forskningsarbetena äro splittrade på icke mindre än fyra olika institutioner, varest arbetsutrymmena dessutom lämna mycket övrigt att önska. Utrymmesbristen är så stor, att några nya experimentella undersökningar icke för närvarande kunna upptagas till behandling. Det förefaller vara ett oavvisligt krav, att de för vårt lands ekonomi betydelsefulla forskningsuppgifter, som förekomma vid det botaniska laboratoriet, kunna bedrivas under gynnsammare omständigheter. Enligt min mening måste förevarande nybyggnadsbehov räknas såsom ett av de mest trängande, som de under åttonde huvudtiteln hörande institutionerna hava att uppvisa. Jag anser därför oundgängligt, att åtgärder utan dröjsmål vidtagas för att förhjälpa den botaniska institutionen ur det nödläge, vari den nu befinner sig, och tillstyrker

följaktligen, att medel äskas av riksdagen för nästkommande budgetår för igångsättandet av detta byggnadsföretag.

Kostnaderna för ifrågavarande nybyggnad hade ursprungligen approximativt beräknats till 750,000 kronor, varav 150,000 kronor belöpte å inredning och utrustning. Organisationsnämnden hade ansett, att totalkostnaderna borde kunna hållas inom ramen för ett belopp av 600,000 kronor. Enligt de nu föreliggande kostnadsberäkningarna skulle de egentliga byggnadskostnaderna uppgå till 660,825 kronor, vartill skulle läggas det av drätselnämnden beräknade beloppet för det lilla växthusets rivning, 3,000 kronor, eller alltså sammanlagt 663,825 kronor. För instrument och inredning m. m. beräknades sammanlagt 139,000 kronor. Härtill borde läggas den av drätselnämnden föreslagna ökningen av kostnaderna för oförutsedda utgifter å 12,000 kronor, enär detta belopp icke avser utgifter för det egentliga byggnadsföretaget utan hänför sig till instrumentutrustningen. Den beräknade kostnaden för anskaffande av instrument, inredning m. m. komme härigenom att uppbringas till ett belopp av 151,000 kronor.

Den sammanlagda kostnaden för nybyggnaden jämte inredning och utrustning skulle förty komma att uppgå till 814,825 kronor.

Ett beskärande av anspråken på ifrågavarande byggnad för kostnadernas nedbringande till den nivå, organisationsnämnden tänkt sig, har befunnits icke vara möjligt, därest laboratoriet skall kunna fylla de med detsamma avsedda ändamål. Jag har därför icke nu funnit anledning till erinran mot de för de egentliga byggnadskostnaderna gjorda beräkningarna. Den för nybyggnaden föreslagna platsen synes mig lämplig.

Beträffande de till 151,000 kronor uppskattade kostnaderna för anskaffande av instrument, inredning och utrustning får jag framhålla, att nämnda kostnader, såsom icke avseende egentliga byggnadskostnader, icke böra påföras statens allmänna fastighetsfond utan utgå av andra medel. Då anslag för detta ändamål icke äro erforderliga för nästkommande budgetår, saknar jag anledning att i förevarande sammanhang närmare ingå på denna fråga.

Vidkommande åter det belopp, som för de egentliga byggnadskostnaderna bör äskas på riksstaten för budgetåret 1936/1937, har jag inhämtat, att utarbetandet av definitiva byggnadsritningar, infordrande av entreprenadanbud m. m. komma att taga en så pass avsevärd tid i anspråk, att byggnadsarbetena icke i full utsträckning kunna påbörjas, förrän en del av nämnda budgetår förflutit. Med hänsyn härtill anser jag ett belopp av 150,000 kronor vara tillfyllest för arbetets igångsättande.

Kanslern för rikets universitet har hemställt, att möjligen uppkommande besparingar å det blivande byggnadsanslaget skulle få användas till komplettering av laboratoriets materiel och instrumentella utrustning jämte planering av området kring byggnaden. Jag får erinra, att i kostnadsberäkningarna medel redan upptagits för planeringskostnader, varför ytterligare belopp ej torde böra avses härför. Vad yrkandet i övrigt angår, kan ett

bifall till detsamma icke ifrågakomma, då utgifter av förevarande art icke skola bestridas av statens allmänna fastighetsfond.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att till *Uppförande av en byggnad för botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 150,000.

5. Uppförande av en byggnad för kemiska institutionen vid universitetet i Lund. 1933 års riksdag beviljade — i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning: bil. 4, punkt 7, framställda förslag, vartill hänvisas — till uppförande av en byggnad m. m. för kemiska institutionen vid universitetet i Lund ett belopp av 1,890,000 kronor, varav 129,400 kronor beräknades belöpa å instrument, maskiner och apparater, samt anvisade därav för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 600,000 kronor. Detta anslag uppfördes i riksstaten för sistnämnda budgetår bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten. För budgetåret 1934/1935 anvisades icke något anslag för ändamålet.

I 1935 års statsverksproposition (Utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 3) anmäldes, att kostnaderna för de egentliga byggnadsarbetena — i syfte att bereda ökade medel till instrument, maskiner och apparater — nedbringats med 122,000 kronor, vilket medförde, att för byggnadsarbetena och för den fasta inredningen erfordrades tillhoppa 1,638,000 kronor mot enligt de tidigare beräkningarna (1,890,000 — 129,400 =) 1,760,600 kronor. Kostnaderna för anskaffande av instrument, maskiner och apparater hade beräknats till 250,000 kronor. Under nämnda punkt framhöll jag, att nyssnämnda kostnader, såsom icke avseende egentliga byggnadskostnader, icke syntes böra påföras statens allmänna fastighetsfond utan utgå av andra medel. Då anslag till detta ändamål icke syntes vara erforderligt för budgetåret 1935/1936, gick jag under nämnda punkt icke närmare in på denna fråga.

Riksdagen anvisade sedermera för budgetåret 1935/1936 för förstberörda ändamål ett reservationsanslag av 500,000 kronor under rubriken Statens allmänna fastighetsfond.

För byggnadsföretaget har riksdagen sålunda hittills anvisat tillhoppa (600,000 + 500,000 =) 1,100,000 kronor av erforderliga 1,638,000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1935 har *byggnadsstyrelsen* anfört, att byggnadsföretaget beräknades vara fullbordat vid utgången av budgetåret 1936/1937, samt hemställt, att de återstående ännu icke anvisade medlen för bestridande av kostnaderna för byggnadsarbetena och den fasta inredningen, 538,000 kronor, måtte anvisas för sagda budgetår.

Genom beslut den 5 oktober 1934 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att verkställa en av kanslersämbetet för rikets universitet i utlåtande

den 25 september 1934 begärd utredning, huruvida det vore möjligt samt ur ekonomiska och arkitektoniska synpunkter lämpligt att i den till bostäder åt vaktmästare vid kemiska institutionen avsedda byggnaden inrymma bostadslägenhet jämväl åt vaktmästaren vid universitetets farmakologiska institution.

Upprinnelsen härtill var en av *föreståndaren för farmakologiska institutionen, professorn Gunnar Ahlgren* hos större akademiska konsistoriet gjord framställning om utverkande av ett anslag av högst 24,000 kronor för uppförande av tjänstebostad för vaktmästaren vid sistnämnda institution. Av denna framställning inhämtas bland annat följande:

Då den för farmakologiska och medicinskt-kemiska institutionen gemensamma nybyggnaden uppfördes åren 1923 och 1924, byggdes ett särskilt bostadshus för vaktmästaren vid den sistnämnda institutionen. Vid institutionernas inflyttning i nybyggnaden anställdes en extra ordinarie vaktmästare vid farmakologiska institutionen med tjänstgöringsskyldighet även vid medicinskt-kemiska institutionen. För denne bereddes bostad i en ursprungligen för en städerska avsedd lägenhet om ett rum och kök. I samband med att vaktmästarbefattningen i fråga år 1928 uppfördes på ordinarie stat utökades bostaden så till vida, att förutvarande köket omändrades till bostadsrum och kök inreddes i ett farmakologiska institutionen tillhörigt diskrum, som anslöts till vaktmästarbostaden. Denna omfattade således tvenne rum (4×5 meter respektive 2.5×4 meter) och kök (2.30×3.70 meter) jämte tambur och en garderob.

Lägenhetens utrymme vore synnerligen knappt för en familjebostad. Skafferi saknades. Källarutrymme disponerades ej ursprungligen men för två år sedan erhöles ett mindre dylikt genom avbalkning i institutionens pannrum. Tvättstuga och eget W.C. saknades.

Till de nämnda olägenheterna komme emellertid ytterligare tungt vägande sådana. Genom sitt läge i förhållande till de kemiska laboratorier i våningarna under utsattes vaktmästarbostaden i fråga ständigt för nedgasning med olika laboratorieångor särskilt vätesavla och avrukna ammoniumsaltångor. Gaserna inkomme i bostaden dels via ventilationskanalerna, dels via trappuppgången, som ofta stode fylld av gaserna i fråga. Vid vissa vindförhållanden inträffade även, att vätesavla via de öppna fönstren i det två våningar under belägna vätesavlarummet genom öppna fönster i bostaden inträngde i och förpestade densamma. Därtill komme, att invånarna i bostaden i hög grad besvärades av störande buller från de närbelägna laboratorier, trappuppgången, de ovanför placerade stora ventilationsfläktarna respektive institutionernas badrum samt av hundskall från det utanför dess fönster belägna djurhuset.

På grund av alla de olika, nu relaterade olägenheterna torde lägenheten få betecknas såsom mycket olämplig som bostadslägenhet. Härvidlag hänvisades även till av förste stadsläkaren i Lund avgivet utlåtande.

Att vaktmästaren ej för länge sedan anhållit att få hyra bostad ute i staden, berodde uteslutande på den ekonomiska fördel, som en tjänstebostad medförde för en man i hans ekonomiska ställning.

För en farmakologisk institution, å vilken ständigt djurförsök (ofta långvariga sådana på 8—10 timmar eller mer) påginge, vore det av synnerlig vikt, att vaktmästaren funnes tillgänglig även under andra tider på dygnet

än de, under vilka en i staden boende vaktmästare statsenligt skulle vara tillstådes på institutionen. Även med tanke på de många apparater och maskinella anordningar, i fråga om vilkas skötsel och reparation vaktmästarens ingripande borde kunna påkallas även utom ordinarie tjänstgöringstid, vore det av stor betydelse, att han vore lätt tillgänglig. Därtill komme, att vaktmästaren vid den farmakologiska institutionen ombesörjde skötseln av värme- och varmvattenanläggningarna för hela institutionsbyggnaden, av vilken anledning det också vore viktigt, att han bodde inom eller invid institutionen. Det utgjorde sålunda ett utomordentligt starkt intresse för institutionen, att tjänstebostad för vaktmästaren funnes i institutions närmaste grannskap.

Ur åtskilliga synpunkter lämpligast vore givetvis, om en vaktmästarbostad kunde uppföras på den rikligt tilltagna tomt, som omgäve institutionsbyggnaden. En mindre byggnad av egnahemstyp därstädes skulle draga en kostnad av högst 24,000 kronor.

Då kostnaderna för realiserandet av denna plan uppginge till ett så pass betydande belopp, borde möjligen alternativt tagas i övervägande, huruvida en vaktmästarbostad för farmakologiska institutionen kunde anordnas på den nya kemiska institutionens mark på andra sidan Helgonavägen i samband med det planerade byggandet av tvenne vaktmästar- eller maskinistbostäder därstädes. Skulle detta låta sig göra till ett pris, som väsentligt understeg det för alternativet ovan beräknade, finge den minskade kostnaden givetvis uppväga den olägenhet, som betingades av att vaktmästarbostaden ej bleve förlagd i så nära anslutning till institutionsbyggnaden, som enligt det förstnämnda alternativet.

De utrymmen, som skulle bli lediga i institutionsbyggnaden, om vaktmästarbostaden förflyttades därifrån, behövdes mer än väl för andra institutionsändamål. Behovet av en särskild sal för undervisningsexperiment, där de i ro kunde förberedas och sedan demonstrationen försiggå, hade redan länge gjort sig starkt gällande. Vaktmästarbostaden vore belägen vägg om vägg med kurssalen. Den skulle för en relativt ringa kostnad kunna omändras till dylikt demonstrations- och förberedelserum. Om laborationer i farmakologi infördes, bleve behovet av ett dylikt experimentrum ännu mera trängande.

I skrivelse den 20 december 1934 anförde *byggnadsstyrelsen*, att styrelsen, i anledning av ovannämnda av Kungl. Maj:t givna uppdrag, låtit genom arkitekten Gustaf Holmdahl, som upprättat ritningarna till den kemiska institutions byggnad, upprätta ett nytt förslag till bostadshus. Enligt de skrivelserna bilagda ritningarna skulle bostadshuset inrymma — förutom för kemiska institutionen erforderliga tre vaktmästarbostäder och fyra amanuensrum — jämväl bostad för vaktmästaren vid farmakologiska institutionen. Kostnaderna för den sålunda föreslagna bostadsbyggnaden hade beräknats till ett belopp, som med 12,000 kronor överstege de ursprungligen för bostadsbyggnaden beräknade kostnaderna. Styrelsen hade för sin del icke något att erinra mot att bostadsbyggnaden uppfördes i enlighet med det föreliggande nya förslaget under förutsättning, att medel ställdes till förfogande för bestridande av den därigenom uppkommande merkostnaden av 12,000 kronor.

I utlåtande den 13 november 1935 hemställde *kanslern för rikets universitet* — under hänvisning till vid utlåtandet fogade handlingar och särskilt till vad medicinska fakulteten och drätselnämnden i ärendet anfört — om proposition till 1936 års riksdag i enlighet med ett av konsistoriet alternativt förordat förslag om utökning av vaktmästarbyggnaden vid den nya kemiska institutionen för beredande av bostad åt ifrågavarande vaktmästare vid farmakologiska institutionen.

Av de av kanslern åberopade handlingarna framgår bland annat följande.

Sedan professorn Ahlgren ifrågasatt vissa ändringar i det av arkitekten Holmdahl utarbetade förslaget till förändring av ovannämnda vaktmästarbyggnad vid kemiska institutionen, hade byggnadsstyrelsen i ett till matematisk-naturvetenskapliga sektionen den 31 maj 1935 avgivet utlåtande förklarat sig anse, att Holmdahls förslag vore att föredraga framför Ahlgrens men att styrelsen vore beredd att vid ett slutligt utarbetande av förslag till ifrågavarande nybyggnad beakta vissa av Ahlgren angivna önskemål beträffande bad, garderober och källarutrymmen. Styrelsen hade vidare anfört, att kostnaderna även med dessa ändringar i Holmdahls förslag torde kunna rymmas inom det av styrelsen i ovannämnda utlåtande den 20 december 1934 angivna beloppet. Matematisk-naturvetenskapliga sektionen hade uttalat, att ett förläggande av ifrågavarande vaktmästarbostad till den kemiska institutionens vaktmästarbyggnad vore olämpligt, enär genom en sådan anordning arbetsron inom nämnda institution kunde äventyras. Medicinska fakulteten och drätselnämnden hade uttalat, att en särskild vaktmästarbostad inom medicinskt-kemiska och farmakologiska institutionernas område vore önskvärd men att fakulteten och nämnden med hänsyn till de ekonomiska synpunkterna funne sig böra förorda det av Holmdahl utarbetade förslaget, som dock borde i vissa hänseenden utvidgas och förbättras. Drätselnämnden hade förutsatt, att de av byggnadsstyrelsen i dess utlåtande den 31 maj 1935 i utsikt ställda förbättringarna komme till utförande, samt anfört, att nämnden utginge från att merkostnaden för eventuellt inredande av ytterligare en bostadslägenhet i vaktmästarbyggnaden vid kemiska institutionen icke till någon del skulle komma att bestridas av de för uppförande av den nya kemiska institutionen anslagna medlen. Större akademiska konsistoriet hade i första hand förordat utverkande av anslag med 24,000 kronor för uppförande av en särskild byggnad å medicinskt-kemiska och farmakologiska institutionernas område i enlighet med ovannämnda, av professorn Ahlgren den 5 april 1934 framlagda förslag och i andra hand, under hänvisning i övrigt till vad drätselnämnden anfört, förordat det av byggnadsstyrelsen den 20 december 1934 framlagda förslaget.

Till slutförande av den nya byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Lund torde böra för nästa budgetår anvisas det återstående, ännu icke till förfogande ställda beloppet av 538,000 kronor. *Departement-
chefen.*

Den i ärendet föreliggande utredningen synes mig tydligt ådagalägga, att den nuvarande bostaden för vaktmästaren vid farmakologiska institutionen icke är tillfredsställande. Förslag föreligga nu att åt nämnde vaktmästare bereda bostadslägenhet genom inredande av ytterligare en vaktmästarbostad i den byggnad, som skall uppföras för vaktmästarna m. fl. vid kemiska insti-

tion. Med hänsyn till de delade meningarna i frågan bland de akademiska myndigheterna har det syntts mig tveksamt, om den föreslagna lösningen är fullt lämplig. Eftersom den ifrågavarande vaktmästaren ändock skulle komma att bo på något avstånd från den institution, där han har sitt arbete, kunde det finnas skäl för att i stället hänvisa honom att förhyra lägenhet. Då de beräknade kostnaderna för den nya bostaden begränsa sig till 12,000 kronor, har jag emellertid ansett mig kunna förorda förslaget. Det bör tillkomma vederbörande universitetsmyndighet att vid varje tid bestämma, vilken av bostadslägenheterna i byggnaden bör upplåtas åt vaktmästaren vid farmakologiska institutionen. Medel för ändamålet torde böra anvisas för nästa budgetår och medräknas i det för den kemiska institutionen avsedda beloppet.

Vid bifall till vad nu föreslagits skulle alltså för budgetåret 1936/1937 till uppförande av en byggnad för kemiska institutionen vid universitetet i Lund anvisas ett belopp av tillhoppa (538,000 + 12,000 =) 550,000 kronor.

Beträffande ovannämnda till 250,000 kronor beräknade kostnader för anskaffande av instrument, maskiner och apparater för den kemiska institutionens drift må erinras, att jag under punkten 80 av årets åttonde huvudtitel hemställt om anslag för ändamålet under nästa budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Uppförande av en byggnad för kemiska institutionen vid universitetet i Lund för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 550,000.

6. Inköp av fastigheten nr 3 i kvarteret Bispen i Lund m. m. och dess omändring till lokal för de statistiska och matematiska institutionerna vid universitetet i Lund. I utlåtande den 2 maj 1935 har byggnadsstyrelsen tillstyrkt ett av universitetet i Lund framlagt förslag om anvisande av ett belopp av 160,500 kronor till inköp av fastigheten nr 3 i kvarteret Bispen i Lund och dess omändring till lokal för de statistiska och matematiska institutionerna vid sagda universitet. Sedermera har fråga uppkommit om förvärvande jämväl av en angränsande, obebyggd tomt, fastigheten nr 2 i samma kvarter. Enligt den hittills i ämnet föreliggande utredningen torde ifrågavarande båda fastigheter kunna inköpas och förstnämnda fastighet omändras för en kostnad av i runt tal 182,000 kronor.

Det är min avsikt att, sedan utredningen i ämnet avslutats, föreslå Kungl. Maj:t att till 1936 års riksdag avlåta proposition om förvärvande av nämnda båda fastigheter och om omändring av fastigheten nr 3 till lokal för de statistiska och matematiska institutionerna vid universitetet i Lund. I avbidan härpå torde nyssnämnda belopp av 182,000 kronor böra beräknas i riksstaten för budgetåret 1936/1937.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till *Inköp av fastigheten nr 3 i kvarteret Bispen i Lund m. m. och dess omändring till lokal för de statistiska och matematiska institutionerna vid universitetet i Lund* för budgetåret 1936/1937 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 182,000.

7. Uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. Efter det omfattande utredningar och förberedelser verkställets, beträffande vilka hänvisas till 1933 års statsverksproposition (Utgifter för kapitalökning, bil. 4), beslöt 1931 års riksdag, bland annat,

att uppförandet av det nya kliniska sjukhus, benämnt karolinska sjukhuset, varom 1930 års riksdag fattat beslut, skulle — med beaktande av vad riksdagen härutinnan anfört — i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten E. C. Westman år 1928 upprättade, sedermera överarbetade ritningar och kostnadsförslag i första byggnadsetappen omfatta:

a) följande kliniker med polikliniker, nämligen en medicinsk, en kirurgisk, en radioterapeutisk, en oftalmologisk, en oto-laryngologisk och en obstetrisk-gynekologisk klinik, ävensom ett röntgendiagnostiskt institut;

b) följande för klinikerna gemensamma inrättningar, nämligen isoleringsavdelning, tandpoliklinik, centrallaboratorium, badavdelning, gymnastikavdelning, apotek, desinfektionsavdelning, kök och matsalar, tvättinrättning, begravningskapell, personalbostäder, förråds- och verkstadslokaler ävensom ångpanneanläggning; samt

c) en patologisk institution;

att med den radioterapeutiska kliniken skulle sammanföras cancerföreningens i Stockholm nuvarande vårdanstalt för kräftsjuka, radiumhemmet, ävensom forskningsavdelningar, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som en av Hans Maj:t Konungen tillsatt kommitté i betänkande den 23 maj 1929 angivit och som av honom godkänts, samt i enlighet med den närmare överenskommelse, som Kungl. Maj:t kunde komma att träffa med styrelserna för jubileumsfonden och cancerföreningen;

att avtal finge träffas rörande samarbete för sjukhusets uppförande och drift mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting i enlighet med av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 mars 1930 förordade samt av staden och landstinget godtagna bestämmelser; samt

att byggnadsföretaget skulle — med beaktande av vad riksdagen härutinnan anfört — finansieras i huvudsaklig överensstämmelse med de av nämnde departementschef i samma statsrådsprotokoll förordade grunderna.

Tillika beviljade riksdagen i enlighet härmed till ifrågavarande byggnadsarbeten i första etappen samt till bestridande av utgifter för uppgörande av detaljritningar, arbetsbeskrivningar m. m., ävensom till övriga i samband med dessa byggnadsarbeten stående administrationskostnader ett belopp av 11,626,984 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag 750,000 kronor.

Med anledning av vad riksdagen anfört i samband med sitt nyssberörda beslut tillsatte Kungl. Maj:t härefter genom beslut den 3 juli 1931 en sär-

skild byggnadskommitté — karolinska sjukhusets byggnadskommitté — att handhava byggnadsföretaget.

Genom beslut den 23 oktober 1931 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadskommittén att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag beträffande uppförande av en psykiatrisk klinik vid karolinska sjukhuset redan under första byggnadsetappen.

1932 års riksdag anvisade av det till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 11,626,984 kronor ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Med anledning av en av svenska nationalkommittén för de reumatiska sjukdomarnas bekämpande gjord framställning uppdrog Kungl. Maj:t den 22 juni 1932 åt byggnadskommittén att verkställa en undersökning av möjligheterna för anordnande vid karolinska sjukhuset av en särskild avdelning för behandling av reumatiska sjukdomar samt att med denna undersökning jämte det förslag, till vilket densamma kunde giva anledning, inkomma till Kungl. Maj:t.

Av omförmälda av 1931 års riksdag beviljade anslag anvisade 1933 års riksdag ett reservationsanslag av 1,114,000 kronor, 1934 års riksdag ett reservationsanslag av 1,409,000 kronor och 1935 års riksdag ett reservationsanslag av 2,106,000 kronor, varav 500,000 kronor till enskilda vårdplatser å sjukhuset.

Inalles har alltså för här ifrågavarande ändamål anvisats ett belopp av (750,000 + 500,000 + 1,114,000 + 1,409,000 + 2,106,000 =) 5,879,000 kronor. Om från sistnämnda belopp frånräknas det belopp av 500,000 kronor till enskilda vårdplatser, vilket belopp enligt den godtagna finansieringsplanen skall amorteras och förräntas av inflytande vårdavgifter, återstår att av det av 1931 års riksdag beviljade beloppet ytterligare anvisa (11,626,984 — 5,879,000 — 500,000 =) 6,247,984 kronor.

Med skrivelse den 28 november 1935 har byggnadskommittén gjort framställning rörande anslag för byggnadsarbetenas fortsättande under budgetåret 1936/1937. Kommittén har därvid till en början lämnat en arbetsredogörelse för tiden den 25 november 1934—den 28 november 1935. Av denna redogörelse inhämtas bland annat följande:

Med skrivelse den 26 oktober 1935 hade kommittén till Kungl. Maj:t överlämnat nytt förslag till en *psykiatrisk klinik* vid sjukhuset, varvid de erinringar hade beaktats, som byggnadsstyrelsen, kanslersämbetet för rikets universitet och medicinalstyrelsen anfört i utlåtanden över kommitténs i skrivelse den 26 november 1932 framlagda förslag till psykiatrisk klinik.

Frågan om anordnande vid sjukhuset av en *avdelning för reumatiskt sjuka* hade legat nere, beroende på att kommittén velat avvakta statsmakternas ståndpunktstagande till frågan om pensionsstyrelsens avkopplande från reumatikervården och densammans övertagande av staten samt om fördelningen av vårdplatserna för olika sjukhus i landet.

Genom beslut den 23 maj 1935 hade Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén att inkomma med ritningar och kostnadsberäkningar för en *pediatrisk klinik* vid sjukhuset. Vissa förarbeten hade för detta ändamål igångsatts.

Vidkommande anslagsberäkningen för budgetåret 1936/1937 har kommittén först meddelat, att kostnaderna för kommitténs verksamhet under tiden

den 1 september 1931—den 30 juni 1935 uppgått till belopp, som framgå av följande sammanställning:

	Totalkostnad	Därav under budgetåret 1934/1935
	kronor	kronor
För 1930 års sjukhuskommissions utredningar m. m.	28,200: —	
För generalplan	22,363: —	
För expropriation av nyttjanderätten till skjut- banan å Norrbackaområdet	134,706: 70	
För administration: arvoden till ledamöter, tjänstemän och kontrollanter samt kontors- utgifter m. m.	205,351: 02	75,886 :17
För arkitekt och experter	410,306: 47	159,197: 18
För huvudkomplexet: byggnadskostnad	752,454: 95	382,264: 59
För sysslomanskontoret: byggnadskostnad ..	155,819: —	147,919: —
För köksbyggnaden: byggnadskostnad	57,000: —	57,000: —
För kulvertar	76,375: —	34,350: —
För yttre vattenledningar	42,887: 33	19,692: 39
För yttre avloppsledningar	205,139: 27	55,055: 38
För invändiga ledningar för vatten, avlopp och värme	10,040: —	10,040: —
För ångpanneanläggningen	59,583: 33	59,583: 33
För yttre elektriska ledningar	3,300: —	
För invändiga elektriska ledningar, hissar m. m.	2,400: —	2,400: —
För vägar	241,178: 58	24,942: 98
För tomtens iordningställande, jordborrningar, vägunderhåll m. m.	49,969: 55	8,510: 41
För vaktmästarbostad	1,007: 70	37: 78
För radiumhemmet	704,268: 13	670,048: 79
Summa kronor	3,162,350: 03	1,706,928: —.

Kostnaderna för de arbeten, som beräknades vara utförda till och med utgången av budgetåret 1936/1937, utgjorde i runt tal 16,062,000 kronor.

Till dessa arbeten hade till och med den 30 juni 1936 anvisats i runt tal	kronor	10,833,000
För budgetåret 1936/1937 borde sålunda anvisas	»	5,229,000
Summa kronor		16,062,000.

I ovannämnda 16,062,000 kronor inginge kostnaden för radiumhemmet. Vid slutet av budgetåret 1936/1937 beräknades radiumhemmet vara i huvudsak färdigt, vad byggnadsarbetena beträffade. Med utgångspunkt från de grunder för fördelning av byggnadskostnaderna för Konung Gustaf V:s jubileumsklinik, som angivits i överenskommelsen mellan Kungl. Maj:t och kronan, styrelsen för Konung Gustaf V:s jubileumsfond och cancerföreningen i Stockholm angående Konung Gustaf V:s jubileumsklinik, hade kommittén beräknat, att av byggnadskostnaderna för radiumhemmet komme på Konung Gustaf V:s jubileumsfond ett belopp av 1,247,000 kronor.

Av denna summa hade fonden redan beviljat	kronor	1,010,000,
varför det återstode att för budgetåret 1936/1937 anvisa ytterligare	»	237,000.

I den av 1931 års riksdag godtagna finansieringsplanen för sjukhusbygget räknades med att kostnaderna för de i sjukhusets första utbyggnadsetapp ingående 106 enskilda vårdplatserna skulle bestridas av lånemedel, vilka skulle förräntas och amorteras genom inflytande vårdavgifter. Ifrågavarande kostnader hade kommittén i skrivelse den 14 november 1932 (1933 års statsverksproposition, Utgifter för kapitalökning, bil. 4, sid. 39) beräknat till 1,908,000 kronor.

För dessa enskilda vårdplatser hade medel för första gången ställts till förfogande under innevarande budgetår. I det för budgetåret anvisade anslaget inginge nämligen för ändamålet ett belopp av 500,000 kronor. Jämväl för budgetåret 1936/1937 syntes böra räknas med samma belopp.

Såsom förut angivits, uppginge det belopp, som borde anvisas för nästkommande budgetperiod till kronor 5,229,000

Innan fördelning mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting verkställdes av nämnda belopp, borde från detsamma avräknas, vad som borde erläggas av Konung Gustaf V:s jubileumsfond eller kronor 237,000 och vad som belöpte å de enskilda vårdplatserna eller » 500,000 » 737,000

Återstoden kronor 4,492,000

utgjorde den summa, som borde anskaffas av staten, staden och landstinget.

Detta belopp av 4,492,000 kronor torde böra fördelas mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting efter de av kommittén i skrivelse den 12 november 1932 angivna grunderna för fördelningen mellan de anslagsbeviljande myndigheterna av under byggnadstiden erforderliga medel. Beträffande denna fördelning hänvisade kommittén till följande tabell. Densamma utvisade jämväl de belopp, som belöpte på de olika anslagsbeviljande parterna dels av den totala anläggningskostnaden, dels ock av kostnaden för de arbeten, som beräknades utförda till och med den 30 juni 1937, ävensom vad parterna hittills anvisat.

Anslagsbeviljande myndighet	%	Totalkostnad kronor	Kostnad t. o. m. 30/6 1937 kronor	A n v i s a t				Att anvisa 1936/1937 kronor		
				1931/1933 kronor	1933/1934 kronor	1934/1935 kronor	1935/1936 kronor			
Stockholms stad	29.70	5,670,000	4,103,000	—	—	546,000	927,000	1,296,000	1,334,000	—
Stockholms läns landsting	9.79	1,870,000	1,352,000	—	—	180,000	305,000	428,000	439,000	—
Staten	60.51	11,552,000	8,360,000	1,512,169	34	1,114,000	1,409,000	1,606,000	2,718,830	66
Summa	100.00	19,092,000	13,815,000	1,512,169	34	1,840,000	2,641,000	3,330,000	4,491,830	66
Konung Gustaf V:s jubileumsfond	—	1,274,665	1,247,000	—	—	—	—	1,010,000	237,000	—
Lån för enskilda vårdplatser ..	—	1,908,000	1,000,000	—	—	—	—	500,000	500,000	—
Summa	—	22,274,665	16,062,000	1,512,169	34	1,840,000	2,641,000	4 840,000	5,228,830	66

För budgetåret 1936/1937 erfordrades sålunda i jämna tusental 5,230,000 kronor, varav belöpte	
på Stockholms stad	kronor 1,334,000
» Stockholms läns landsting	» 440,000
» statsverket	» 2,719,000
» Konung Gustaf V:s jubileumsfond	» 237,000
» enskilda vårdplatser	» 500,000
	<hr/>
	Summa kronor 5,230,000.

Av 1936 års riksdag skulle sålunda för budgetåret 1936/1937 äskas ett anslag av 3,219,000 kronor, varav 500,000 kronor till enskilda vårdplatser å sjukhuset. Emellertid ville kommittén meddela, att tidpunkten för påbörjandet av en del av de arbeten, som skulle komma till utförande under tiden till och med den 30 juni 1937, möjligen kunde komma att något framflyttas, beroende på den tid, då ritningar och övriga entreprenadhandlingar kunde föreligga färdiga. Under instundande vår torde kunna bedömas, huruvida någon reduktion av anslagsbehovet kunde vidtagas. I sådant fall hade kommittén för avsikt att — såsom tidigare ägt rum — göra den framställning, som av omständigheterna påkallades.

Kommittén hemställer, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 3,219,000 kronor, varav 500,000 kronor till enskilda vårdplatser å sjukhuset.

Till fullföljande av karolinska sjukhusets uppförande under nästkommande budgetår torde medel böra äskas. Byggnadskommitténs förslag innebär, att för ändamålet nu skulle anvisas 3,219,000 kronor, varav 500,000 kronor till enskilda vårdplatser vid sjukhuset. Sistnämnda belopp skall, såsom nämnts, enligt den tidigare godtagna finansieringsplanen amorteras och föräntas av inflytande vårdavgifter. *Departement-
chefen.*

Enligt vad jag inhämtat, läser det låta sig göra att för nästa budgetår begränsa det erforderliga statsanslaget till 2,500,000 kronor. Till enskilda vårdplatser vid sjukhuset bör härav avses ett belopp av 500,000 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m.* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,500,000, varav 500,000 kronor till enskilda vårdplatser å sjukhuset.

8. Uppförande av en byggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. vid Chalmers tekniska institut. I skrivelse nr 8/1934 uttalade riksdagen önskvärdheten av att en av 1929 års riksdag begärd utredning angående frågan om Chalmers tekniska instituts omorganisation till en tekniska högskola samt angående den nuvarande tekniska högskolans och institutets inbördes ställning så bedreves, att nämnda frågor utan alltför stor tidsutdräkt måtte kunna vinna sin lösning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts den 3 augusti 1934 givna bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 10 september 1934 särskilda sakkunniga för att inom nämnda departement verkställa fortsatt utredning av berörda frågor. De sakkunniga hava den 12 november 1935 avgivit betänkande och förslag i ämnet.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle av 1936 års riksdag, bland annat, äskas medel för uppförande i Göteborg av byggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri jämte modellränna. Remissbehandlingen av de sakkunnigas betänkande pågår, men det torde kunna bli möjligt att medhinna utredningen i ämnet i så god tid, att förslag i fråga om skeppsbyggeriundervisningen skall kunna föreläggas 1936 års riksdag. I avbidan härå böra nu medel för nämnda byggnad med modellränna beräknas å riksstaten. Preliminära uppskattningar giva vid handen, att för byggnadsarbetenas igångsättande under nästa budgetår ett belopp av omkring 370,000 kronor skulle bli tillfyllt.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till *Uppförande av en byggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. vid Chalmers tekniska institut* för budgetåret 1936/1937 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 370,000.

9. Uppförande av en bostadsbyggnad vid folkskoleseminariet i Lund m. m. I skrivelse den 17 oktober 1934 hemställde *byggnadsstyrelsen*, i anledning av en utav rektor vid folkskoleseminariet i Lund hos styrelsen gjord framställning, om utverkande för budgetåret 1935/1936 av ett reservationsanslag av 52,000 kronor för uppförande av en bostadsbyggnad vid folkskoleseminariet i Lund samt för anordnande av en ny toalettavdelning vid seminariet, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av vederbörande länsarkitekt uppgjort, vid skrivelsen fogat förslag. Av kostnadsutredningen i ämnet framgår, att kostnaderna för bostadsbyggnaden jämte en ny grind och stängselmur intill denna beräknades till 30,570 kronor samt för anordnandet av ny toalettavdelning till 15,862 kronor, varjämte för arvoden och oförutsedda utgifter avsåges ett belopp av 5,568 kronor.

Byggnadsstyrelsen anförde i sin framställning,

att förslaget hade uppgjorts huvudsakligen i avsikt att bereda tjänliga och hygieniska bostäder för maskinisten och trädgårdsbiträdet vid seminariet, vilkas bostadslägenheter nu vore inrymda i seminariets nordvästra flygel och till en del belägna under marknivån. På grund härav hade upprepade klagomål anförts mot bostäderna ävensom krav framställts på i hygieniskt avseende förbättrade sådana. Samtidigt hade framhållits önskemål om åstadkommande av förbättrade toalettförhållanden vid seminariet, vars klosettavdelning vore förlagd till en kall uthusbyggnad. Den lämpligaste lösningen hade visat sig vara att anordna klosett- och toalettavdelning i det utrymme inom nordvästra flygeln, som upptoges av ovan berörda bostadslägenheter.

Länsarkitektens förslag avsåg jämväl att ersätta det nuvarande grindpartiet, som uppgåves vara förstört av röta, med en ny grind av järn och ny stängselmur intill denna grind, i vars närhet det nya bostadshuset skulle förläggas. Detta hade i förslaget indragits från tomtgränsen i överensstämmelse med gällande stadsplanebestämmelser.

I vid styrelsens skrivelse fogat yttrande anförde *skolöverstyrelsen*, att överstyrelsen icke hade något att erinra mot det av länsarkitekten upprättade förslaget.

Byggnadsstyrelsens ifrågavarande framställning föranledde icke något förslag till 1935 års riksdag.

I skrivelse den 11 september 1935 har *byggnadsstyrelsen* förnyat sin föregående år i ämnet gjorda framställning.

Sedermera har styrelsen med skrivelse den 13 november 1935 överlämnat yttranden i ärendet från seminariets *rektor* och *läkare*, vari bland annat framhålls, att de nuvarande bostadslägenheterna för maskinisten och trädgårdsbiträdet vore såsom familjebostäder i hög grad hälsovådliga, ävensom att toalettanordningarna vid seminariet icke uppfyllde rimliga hygieniska krav.

Att längre uppskjuta ett genomförande av ovannämnda förslag synes icke försvarbart. Framhållas må, att ärendet kan avgöras oberoende av frågan om seminariernas omorganisation. Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten synas mig böra kunna hållas inom ramen för ett belopp av 50,000 kronor.

Jag hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av en bostadsbyggnad vid folkskoleseminariet i Lund m. m.* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

*Departements-
chefen.*

Statens utlåningsfonder.

10. Studielånefonden. Från och med år 1918 har riksdagen årligen anvisat medel till lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av olika slag. År 1920 beslöt riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t, att en särskild fond, benämnd »fonden för räntefria studielån», skulle inrättas och ställas under förvaltning av statskontoret, från vilken fond lån finge av Kungl. Maj:t utdelas för ifrågavarande ändamål. I enlighet med Kungl. Maj:ts i 1932 års statsverksproposition framlagda förslag har fondens benämning från och med budgetåret 1932/1933 ändrats till »studielånefonden». De medel, som av riksdagen åren 1918—1935 anvisats för studielån, uppgå till sammanlagt 3,561,000 kronor, därav för budgetåret 1935/1936 50,000 kronor.

Bestämmelser om utdelande av ifrågavarande lån återfinnas i ett av Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 utfärdat reglemente (Svensk författningssamling nr 511) med däri den 16 juli 1920 (nr 540) och den 23 september 1927 (nr 357) vidtagna ändringar.

Kostnaderna för den nämnd, som jämlikt reglementet handlägger ärenden rörande ifrågavarande lån, hava under senare år bestritts med ett av riksdagen under åttonde huvudtiteln härför anvisat anslag, som för budgetåret 1935/1936 är i riksstaten uppfört med 5,000 kronor.

För den utdelning av studielån, som verkställdes år 1935, funnos till förfogande dels det av riksdagen för budgetåret 1935/1936 anvisade anslaget å 50,000 kronor, dels i statskontoret å studielånefonden då inestående disponibla tillgångar om 186,096 kronor 98 öre, dels ock under år 1935 till och med den 22 maj influtna, huvudsakligen på år 1934 belöpande amorteringar till sammanlagt belopp av 91,569 kronor 96 öre eller tillhoppa 327,666 kronor 94 öre.

Den 31 maj 1935 utdelade Kungl. Maj:t dels *fortsatta* studielån åt 204 av 229 sökande med belopp växlande mellan 400 kronor och 1,200 kronor samt till en sammanlagd summa av 204,375 kronor, dels ock *nya* studielån åt 117 av 1045 sökande med belopp växlande mellan 500 kronor och 1,200 kronor samt till en sammanlagd summa av 115,500 kronor. Tillsammans utdelades alltså 319,875 kronor.

*Departements-
chefen.*

För bedömande av det belopp, med vilket anslag för här ifrågavarande ändamål må böra uppföras i riksstaten för budgetåret 1936/1937, torde följande böra observeras.

För fortsatta studielån torde under år 1936 böra beräknas i runt tal 210,000 kronor. Härutöver bör givetvis ett ej alltför obetydligt belopp finnas disponibelt för nya studielån. För utdelande av dylika lån i den ungefärliga omfattning, som under år 1935 skett, torde man böra räkna med ett belopp av omkring 115,000 kronor. Inalles skulle alltså en summa av 325,000 kronor vara erforderlig för verksamhetens uppehållande i ungefär samma omfattning som tidigare.

För täckande av detta behov finnas för närvarande, enligt vad jag inhämtat, tillgängliga dels hos postsparbanken ineliggande, i anspråk icke tagna lånemedel till belopp av 17,500 kronor, dels ock i statskontoret å studielånefonden inestående kapitalmedel 19,000 kronor eller sammanlagt i runt tal 36,000 kronor. Härutöver kan för utlåning under år 1936 disponeras de under år 1935 enligt fastställda amorteringsplaner inflytande kapitalavbetalningarna av tidigare beviljade lån. Summan av dessa utgör, enligt vad jag inhämtat, 307,062 kronor 91 öre. Med hänsyn såväl till de av Kungl. Maj:t i stor utsträckning beviljade uppskov med verkställande av föreskrivna amorteringar som även därtill, att man måste räkna med att en betydande del av amorteringarna i övrigt ej bliva i rätt tid erlagda, är emellertid denna summa avsevärt högre än den, som faktiskt kommer att vara tillgänglig. På grund av nyss angivna omständigheter och med hänsyn

dessutom till svårigheterna för dem, som avslutat sina studier, att erhålla anställning finner jag böra räkna med en reducering av det ovan angivna beloppet till 210,000 kronor. Härutöver torde å från föregående år resterande kapitalavbetalningar kunna räknas med en inbetalning av omkring 30,000 kronor.

För utlåning under år 1936 skulle enligt dessa beräkningar finnas disponibelt ett belopp av $(36,000 + 210,000 + 30,000 =)$ 276,000 kronor. Då, såsom ovan nämnts, jag ansett mig böra räkna med ett medelsbehov av 325,000 kronor, återstår alltså att täcka ett belopp av $(325,000 - 276,000 =)$ i runt tal 50,000 kronor, och jag föreslår, att för budgetåret 1936/1937 måtte av riksdagen äskas ett anslag å detta belopp. Beloppet bör, liksom under senare år skett, i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag till kapitalökning för ifrågavarande fond.

Jag erinrar, att alltsedan 1924 års riksdag, på förslag av Kungl. Maj:t, det för fonden erforderliga anslagsbeloppet täckts med andra statsinkomster än lånemedel.

Beträffande ersättning under budgetåret 1936/1937 åt postverket för dess bestyr med lånerörelsen samt sättet för bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under samma år må komma att handlägga ärenden rörande studielånen, framställer jag förslag i annat sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för *Studielånefonden* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 50,000.

Vad föredragande departementschefen under instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Georg Z. Topelius.

*Bilaga 7.***Utgifter för kapitalökning.**

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1936/1937, som angå jordbruksdepartementet, och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Byggnadsarbeten vid statens maskin- och redskapsprovningsanstalter.** I skrivelse den 21 september 1935 har styrelsen för statens maskin- och redskapsprovningsanstalter framlagt förslag till institutionens omorganisation. Därvid har föreslagits, bland annat, att provningscentral med laboratorium och kontorslokaler skulle förläggas till Stockholm. Såsom förläggingsplats har styrelsen räknat med ett område å norra Djurgården mellan Stockholm—Roslagens järnväg och Drottning Christinas väg, norr om statens provningsanstalt och väginstitutet. Erforderliga byggnadsarbeten, väganläggningar och andra dylika anordningar hava beräknats draga en kostnad av 350,000 kronor. Styrelsen har hemställt om medelsanvisning för ändamålet med nämnda belopp.

Ifrågavarande förslag har remitterats till olika myndigheter och samman slutningar för yttrande. Det är min avsikt att så bedriva arbetet med ärendets beredning, att, om så finnes lämpligt, proposition kan avlåtas till 1936 års riksdag. I avvaktan härå torde anslag för möjliggörande av erforderliga byggnadsarbeten böra beräknas i riksstatsförslaget för nästa budgetår under utgifter för kapitalökning, statens allmänna fastighetsfond. Sagda arbeten torde få fördelas över flera år. För budgetåret 1936/1937 synes anslagsbeloppet kunna begränsas till 150,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, till byggnadsarbeten vid statens maskin- och redskapsprovningsanstalter för budgetåret 1936/1937 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 150,000.

[2.] **Byggnadsarbeten vid skogshögskolan.** Under återopande av en utav skogshögskolans rektor, professorn Tor Jonson, utarbetad redogörelse har *styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt* i skrivelse den 7 september 1935 hemställt om anvisande av ett anslag av 14,700 kronor för vissa inrednings- och omändringsarbeten i högskolebyggnaden. Av förenämnda belopp avses 2,580 kronor för inredningsarbeten i biblioteket samt 12,000 kronor för modernisering av vissa ekonomilokaler. Summan av sistnämnda båda belopp, 14,580 kronor, har med hänsyn till kostnaderna för utrymning av biblioteket under pågående arbete utjämnats till 14,700 kronor.

Sedermera har från högskolan överlämnats inkommet anbud å nyssnämnda inredningsarbeten ävensom en den 31 juli 1935 dagtecknad skrivelse från byggnadsstyrelsen med utredning rörande kostnaderna för modernisering av ekonomilokalerna.

I omförmälda redogörelse har *skogshögskolans rektor* anfört i huvudsak följande.

Bibliotekets bokförråd hade till en början inretts endast till hälften med hyllor i rummets nedre halva, varefter utbyggnad försiggått i vissa etapper genom att en läktare inrättats, som medgivit utnyttjande även av under taket belägna utrymmen, vilka dock hittills ej till fulla tagits i anspråk. Genom den ständigt pågående utökningen av volymantalet hade emellertid nu sådan trängsel uppstått, att en ny och sista utbyggnad av alla takets utrymmen ej längre kunde uppskjutas. Sålunda borde läktaren fullt utbyggas med golv av tjock durkplåt samt räck anbringas kring trappor, fönster och ingångsdörr, varjämte hyllställ av järn med flyttbara hyllor borde uppföras av samma typ, som förut använts. Å dessa arbeten hade från den firma, som utfört tidigare inredningsarbeten, inlämnats anbud slutande å 2,580 kronor.

Beträffande högskolans ekonomilokaler utgjordes dessa av ett i biblioteksflygeln beläget matrum med tillhörande mindre kök och serveringsrum samt vissa utrymmen för förvaring av matvaror m. m. Lokalerna användes dels av högskolans och försöksanstaltens tjänstemän för intagande av lunch, dels också av de studerande för flertalet måltider. Behov hade uppkommit av särskilt utrymme till garderob och omklädnadsrum för kökspersonalen. Vidare hade hälsovårdsnämnden efter företagen inspektion av ekonomilokalerna givit anvisningar om nödiga förändringar i inredning, ventilation och vissa hygieniska inrättningar. I enlighet med nämnda anvisningar hade byggnadsstyrelsen på begäran låtit uppgöra förslag till förändring och modernisering av ekonomilokalerna. I skrivelse den 31 juli 1935 hade byggnadsstyrelsen sagt sig ej hava något att erinra mot berörda förslag men förklarat sig icke förfoga över medel, som kunde tagas i anspråk för arbetets utförande. Ett genomförande av det uppgjorda förslaget skulle betinga en

kostnad av inalles 12,000 kronor. Därvid skulle i huvudsak följande arbeten utföras: Ett större källarum skulle uppdelas och inredas dels till garderob och omklädnadsrum för personalen, dels ock till särskilda rum för förvaring av diverse förnödenheter. Ett annat källarutrymme skulle inredas som kallrum med särskilda avdelningar för diverse matvaror, som fordrade låg temperatur. Kallskänk, kopparkyp, kök samt disk- och serveringsrum skulle förses med evakueringstrumma samt lämplig ny inredning, varjämte vissa förändringar i gas-, vatten- och värmeledningar skulle utföras. Lunchrummet skulle vidare förses med friskluftsintag, varjämte elektrisk fläktanordning skulle anordnas å vinden för förseende av lokalerna med tillräcklig tillförsel av frisk luft.

Uppenbart vore, att de nuvarande ekonomilokalerna icke kunde anses fylla rimliga fordringar på ändamålsenlighet i hygieniskt avseende. Då härjämte högskolans läge utanför Stockholm ej tillåte studerande och tjänstemän att intaga behövlige måltider på annat håll, torde nödiga ändringar böra vidtagas i överensstämmelse med förberörda förslag. Ledningen och övervakandet av arbetets utförande borde tillkomma byggnadsstyrelsen.

Kostnaderna för erforderliga inrednings- och omändringsarbeten skulle enligt vad i det föregående anförts uppgå till sammanlagt (2,580 + 12,000 =) 14,580 kronor, vilken summa emellertid för att inkludera viss rengöring samt utrymning av biblioteket under arbetet borde höjas till 14,700 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 18 oktober 1935 — under förmälan att ämbetsverket icke kunde ingå i bedömande av behovet av ifrågasvarande byggnadsarbeten samt av de för desamma beräknade kostnaderna — anført, att vid bifall till den gjorda framställningen berörda kostnader torde böra bestridas från ett å riksstaten för nästkommande budgetår bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Statens allmänna fastighetsfond» uppfört reservationsanslag, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel.

Av vad i ärendet anförts torde framgå, att behov av de ifrågasatta inrednings- och moderniseringsarbetena föreligger. Jag tillstyrker fördenskull, att medel för ändamålet ställas till förfogande. Mot den verkställda beräkningen av kostnaderna har jag intet att erinra. Det erforderliga anslagsbeloppet, 14,700 kronor, torde i överensstämmelse med statskontorets uttalande böra anvisas såsom kapitalökning till statens allmänna fastighetsfond.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till byggnadsarbeten vid skogshögskolan för budget-
året 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 14,700.

Statens utlåningsfonder.

[3.] **Lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenneras.** Ifrågasvarande fond inrättades enligt beslut av 1931 års riksdag. Gällande bestämmelser för lån från fonden återfinnas i kungörelsen den 12 juni 1931 (nr 217).

De utlåningsbelopp från fonden, vilka bestämts för de budgetår under vilka fonden ägt bestånd, ävensom storleken av de anslag, vilka för samma

budgetår anvisats för kapitalökning å fonden, framgå av följande sammanställning:

Budgetår	Högsta med- givna utlå- ningsbelopp Kronor	För kapital- bildning an- visat anslag Kronor
1931/1932	200,000	200,000
1932/1933	190,000	150,000
1933/1934	160,000	100,000
1934/1935	160,000	85,000
1935/1936	175,000	65,000.

I skrivelse den 14 december 1935 har *lantbruksstyrelsen* anfört följande.

Enligt statskontorets fondredovisning för budgetåret 1934/1935 utgjorde fondens kontanta behållning den 30 juni 1935	kronor	95,645
Härtill komme anvisat kapitalökningens anslag för budgetåret 1935/1936	»	65,000
Under innevarande budgetår beräknades i amorteringar komma att inflyta	»	95,000
Tillgångarna utgjorde alltså sammanlagt		kronor 255,645
Häriifrån borde emellertid avdragas under år 1935 beviljade, ännu ej utbetalade lånebelopp	»	15,800
För budgetåret 1935/1936 disponibla kapitalmedel utgjorde således	kronor	239,845.

Utlåningen under budgetåret 1935/1936 hade fastställts till 175,000 kronor. För närvarande inneläge hos *lantbruksstyrelsen* låneansökningar å ett sammanlagt belopp av 454,600 kronor. *Lantbruksstyrelsen* ansåge därför, att utlåningsbeloppet borde för budgetåret 1936/1937 bibehållas vid samma belopp som innevarande budgetår.

Amorteringarna under budgetåret 1936/1937 kunde enligt från statskontoret erhållen uppgift beräknas till 110,000 kronor. Om härtill lades den behållning, som kunde påräknas vid utgången av budgetåret 1935/1936, skulle för att möjliggöra utlåning under budgetåret 1936/1937 av högst 175,000 kronor ytterligare anvisning icke erfordras.

*Departements-
chefen.* I överensstämmelse med vad *lantbruksstyrelsen* anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1936/1937 från lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenerras bevilja lån intill ett belopp av 175,000 kronor.

[4.] **Gödselvärdslånefonden.** Vid 1918 års riksdag beslöts inrättande av gödselvärdslånefonden. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro intagna i kungörelsen den 11 juni 1918 (nr 576) med däri genom kungörelserna nr 186/1925, 241/1927 och 132/1931 gjorda ändringar. Statslån från fonden tilldelas hushållningssällskap för att därav utlämna lån för utförande av ändamålsenliga gödselstäder samt sådana anordningar inom vederbörande

djurstallar, som betingas av en rationell gödselvård (gödselvärdslån). Gödselvärdslån kan beviljas ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord, oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och, beträffande brukare, av brukningstidens längd samt må ej beviljas till högre belopp än 2,000 kronor och icke uppgå till mer än 75 procent av den beräknade kostnaden för anläggningen.

Såsom kapitalökning till fonden har riksdagen anvisat reservationsanslag dels för ett vart av åren 1919 och 1920 till belopp av 1,000,000 kronor, dels för ett vart av budgetåren 1931/1932 och 1932/1933 till belopp av 100,000 kronor, dels ock för budgetåret 1935/1936 till belopp av 300,000 kronor eller sålunda tillhoppa 2,500,000 kronor. Härjämte har 1933 års riksdag (särsk. utsk. utl. nr 17 sid. 80; R. skr. nr 536) för budgetåret 1933/1934 under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, såsom särskilt reservationsanslag anvisat 500,000 kronor (1933/1934 U. f. k. IV 37), att, i den mån gödselvärdslånefondens medel icke därtill försloge, disponeras för beviljande av lån för ifrågavarande ändamål och under de villkor, som stadgas för lån ur nämnda fond.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1935 gjort framställning om anvisande av ett kapitalökningsanslag för fonden å 350,000 kronor samt därvid anfört i huvudsak följande.

Enligt uppgift från statskontoret uppginge kapitaltillgångarna å gödselvärdslånefondens för närvarande till 1,850,000 kronor, däri jämväl inbegripna utlånade medel. Under budgetåret 1934/1935 hade beviljats lån ur fonden med 242,845 kronor, varjämte ur det för budgetåret 1933/1934 anvisade reservationsanslaget utlämnats lån med 388,245 kronor eller med tillhoppa 631,090 kronor. De för ändamålet disponibla kapitaltillgångarna å fonden uppginge den 30 juni 1935 till 406,200 kronor. Därjämte beräknades inflyta amorteringar under budgetåret 1935/1936 med tillhoppa 170,000 kronor. Härutöver torde från förenämnda reservationsanslag en behållning av i runt tal 1,800 kronor kunna påräknas. För ifrågavarande verksamhet under budgetåret 1935/1936 torde sålunda ett belopp av tillhoppa 578,000 kronor stå till förfogande, varav dock under budgetårets första månad av lantbruksstyrelsen beviljats lån till ett belopp av sammanlagt 234,875 kronor. Återstoden, eller 343,125 kronor, torde med hänsyn till det alltjämt rådande stora behovet av medel för ifrågavarande ändamål komma att helt tagas i anspråk, varför någon behållning å fonden vid utgången av budgetåret 1935/1936 knappast torde kunna påräknas. Enligt uppgift från statskontoret förväntades under budgetåret 1936/1937 i amorteringar inflyta i runt tal 150,000 kronor. Under förutsättning att låneverksamhet av förevarande art skulle äga rum jämväl under nästa budgetår, torde utöver nyssnämnda belopp, 150,000 kronor, ytterligare 350,000 kronor böra stå till förfogande.

I anslutning till vad lantbruksstyrelsen anfört hemställer jag, att Kungl. *Departement-* Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att såsom kapitalökning för gödselvärdslånefondens anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservations-*anslag av kronor 350,000.

[5.] **Statens kalkbrukslånefond.** Statens kalkbrukslånefond inrättades enligt beslut av 1932 års riksdag (prop. nr 201; R. skr. nr 381). Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 14 oktober 1932 (nr 272), däri ändring vidtagits genom kungörelsen nr 410/1934. Såsom kapital för fonden har för budgetåret 1932/1933 anvisats ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Sedan låneverksamheten igångsattes, har lantbruksstyrelsen haft att behandla två låneansökningar. I båda fallen hava lån beviljats. Dessa hava utgått med ett belopp av tillhopa 64,300 kronor.

Enligt kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser angående äldre reservationsanslag får dylikt anslag disponeras allenast till och med andra budgetåret efter det, å vars riksstat anslaget blivitt uppfört, var- efter behållningen å anslaget omföres till inkomsttitel för i anspråk tagna reservationer. Kungl. Maj:t har emellertid förbehållits rätt att låta anslaget kvarstå till vederbörandes förfogande under ytterligare högst ett år. Genom beslut den 28 juni 1935 har Kungl. Maj:t medgivit, att berörda för budget- året 1932/1933 såsom kapital för statens kalkbrukslånefond anvisade reser- vationsanslag å 400,000 kronor må användas även under budgetåret 1935/ 1936.

I skrivelse den 30 augusti 1935 har *lantbruksstyrelsen* anfört följande.

Vid utgången av budgetåret 1935/1936 torde ifrågavarande reservations- anslag, i den mån det icke tagits i anspråk under sistnämnda budgetår, vid dess slut återfalla till kassafonden. Anslag för ändamålet syntes dock fort- farande behöfligt. Ett belopp av 200,000 kronor kunde anses i sådant av- seende erforderligt.

*Departement-
chefen.*

Jag har intet att erinra emot lantbruksstyrelsens förslag i ämnet och hem- ställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för statens kalkbrukslånefond an- visa för budgetåret 1936/1937 ett *reserva- tionsanslag* av kronor 200,000.

[6.] **Statens sekundärlånefond för jordbrukare.** Vid 1935 års riksdag (prop. nr 187; R. skr. nr 244) beslöts inrättande av statens sekundärlånefond för jordbrukare. Såsom kapital för fonden anvisades för budgetåret 1935/ 1936 ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor. Beloppet utgår helt av lånemedel.

Bestämmelser rörande utlåningen från fonden äro meddelade i kungörel- sen den 7 juni 1935 (nr 276) angående statens sekundärlånefond för jord- brukare. Fonden, som förvaltas av riksgäldskontoret, har till ändamål att på vissa villkor lämna lån mot säkerhet av inteckning i jordegendom. Låne- rörelsen handhaves för statens räkning av en nämnd — lånenämnden för sekundär jordbrukskredit — å fem personer. Under nämndens ledning och tillsyn besörjes utlåningen från fonden och vården av de utlämnade lånen

av låneförmedlare. Såsom låneförmedlare äger nämnden anlita hypoteks-föreningar och centralkassor för jordbrukskredit samt de ytterligare kredit-inrättningar, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma. Utlämnade lån förräntas efter fast vid lånets beviljande bestämd räntefot. Denna fast-ställes av Kungl. Maj:t och må icke understiga medelräntan för statens upp-låning mot obligationer under det budgetår, som närmast föregått det, var- under lånet beviljats, med tillägg av en halv procent. Lån må meddelas till högst 75 procent av vederbörande jordegendoms belåningsvärde, i vilket värde ej må inräknas värdet å växande skog. Till minst det belopp, till vil- ket lån beviljas, skall finnas säkerhet av in-teckning eller in-teckningar liggan- de inom tre fjärdedelar av egendomens belåningsvärde.

Genom beslut den 4 oktober 1935 har Kungl. Maj:t fastställt räntefoten för lån, som under budgetåret 1935/1936 beviljas ur förevarande fond, till 3.85 procent.

I skrivelse den 19 augusti 1935 har *lånenämnden för sekundär jordbruks- kredit* — under förmålan att arbetet med låneverksamhetens upporganisera- nde för närvarande påginge — anfört följande.

Ännu funnes ej någon erfarenhet att lita till rörande den sannolika åt- gången av medel ur fonden. Emellertid hade nämnden anledning förmoda, att efterfrågan å lån bleve ganska stor. Man borde därför räkna med att det redan beviljade anslaget å 20,000,000 kronor komme att i huvudsak finna användning under innevarande budgetår. Enligt nämndens mening borde lånerörelsen pågå även under nästa budgetår. I saknad av erfarenhet om rörelsens sannolika utveckling hade nämnden näppeligen annat att utgå från, än att för nästa budgetår borde anvisas ett belopp av samma storlek som det för budgetåret 1935/1936 anslagna eller 20,000,000 kronor.

I remissutlåtande den 7 september 1935 har *statskontoret* uttalat, att skäl knappast syntes föreligga till ytterligare kapitalökning för fonden, åtmin- stone icke i den utsträckning, som av lånenämnden föreslagits.

Att innan större erfarenhet vunnits rörande efterfrågan å lån från före- varande fond beräkna anslagsbehovet är givetvis förenat med stora svårig- heter. Då det emellertid för att ej äventyra lånerörelsens utveckling är nöd- vändigt, att medel för ändamålet finnas tillgängliga å fonden och då enligt lånenämndens mening bör räknas med att det vid 1935 års riksdag beviljade anslaget i huvudsak kommer att tagas i anspråk under innevarande budget- år, torde skäl tala för att nytt kapital tillföres fonden. Vad angår storleken av ifrågavarande kapital vill jag ej motsätta mig, att detsamma bestämmes i enlighet med nämndens förslag eller således till 20,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för statens sekundärlånefond för jordbrukare anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservations- anslag* av kronor 20,000,000.

*Departements-
chefen.*

[7.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro intagna i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, ändrad genom kungörelserna nr 169/1933 och 124/1934, samt i kungörelsen nämnda dag (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten, ändrad genom kungörelserna nr 249/1932 och 170/1933. (Jmf. ock kungörelserna nr 173/1933 och 126/1934 ävensom kungörelsen nr 219/1928, ändrad genom kungörelserna nr 178/1929 och 125/1934.)

Årsutlåningen från fonden har för ett vart av kalenderåren 1929—1936 bestämts till 20,000,000 kronor, varav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter. Beträffande fördelningen de båda ändamålen emellan har vid bestämmande av utlåningsbeloppet för åren 1932—1936 medgivits, att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, större andel av årsutlåningsbeloppet än den nyss angivna finge tagas i anspråk för bostadsändamål, i den mån så kunde ske utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål. Såsom kapitalökning till egnahemslånefonden för budgetåret 1935/1936, avseende utlåningen under 1936, anvisade riksdagen 7,700,000 kronor.

I skrivelse den 26 augusti 1935 har *statens egnahemsstyrelse* gjort framställning rörande beloppet för utlåningen för 1937 samt för kapitalökning till fonden för budgetåret 1936/1937. Styrelsen anför i huvudsak följande.

Beträffande *utlåningsbeloppet för 1937* borde detta bestämmas oförändrat till 20,000,000 kronor. Under åren 1932, 1933 och 1934 hade en stegring i jordbrukslångivningen varit märkbar med i avrundade tal respektive 300,000, 300,000 och 100,000 kronor. Långivningen under 1935 torde komma att nå ungefär samma omfattning som 1934. Den förbättring av jordbrukets bärighet, som inträtt, kunde förväntas ytterligare öka efterfrågan å jordbrukslån. Emellertid torde möjligheten att erhålla de sedan 1933 utgående arbetsarmåbruselånen med fördelaktigare villkor i förräntnings- och återbetalningshänseende i viss mån motverka dylik ökning, särskilt i Norrland. Egnahemsstyrelsen hade sålunda funnit skäl tala för, att utlåningsbeloppet för 1937 sattes till samma belopp som tidigare eller 14,500,000 kronor. Beträffande medel för bostadslägenheter hade ökade lånekrav under en följd av år gjort sig allt mera gällande. Innan någon säker överblick över konjunkturutvecklingen vore möjlig, torde emellertid försiktigheten mana till, att uppförandet av bostadslägenheter hölles inom sådan ram, att innehavarna även under nuvarande osäkra arbetstillgång kunde påräknas hava möjlighet att förränta och amortera sina egnahemslån. Ej heller för bostadsändamål funne styrelsen sålunda skäl föreslå ändring av utlåningsbeloppet, 5,500,000 kronor, därvid dock förutsattes, att nuvarande medgivande till jämkning de båda låneändamålen emellan förnyades.

Rörande *kapitalökningsbehovet för egnahemslånefonden för budgetåret 1936/1937* hade egnahemsstyrelsen verkställt följande beräkningar.

Enligt uppgift från statskontoret förefunnes den 1 juli 1935 en kassabehållning i fonden av omkring 9,000,000 kronor. I fondens för innevarande budgetår disponibla kapital inginge vidare påräkneliga kapitalinbetalningar våren 1936, vilkas belopp vore beroende av dels ordinarie, dels extra kapital-

avbetalningar och dels återbetalningar av lånens hela belopp. På grund av nuvarande låga bankräntor hade det visat sig, att åtskilliga låntagare inbetalade sina äldre i förhållande till lägenheternas värde låga egnahemslån. Det torde kunna påräknas, att ett belopp av omkring 7,000,000 kronor komme att inflyta såsom kapitalinbetalningar våren 1936. Då för budgetåret 1935/1936 anvisats ett kapitalökningsanslag av 7,700,000 kronor, skulle fondens disponibla kapital för budgetåret 1935/1936 därmed utgöra 23,700,000 kronor. För uppskattning av utbetalningar från fonden till låneförmedlarna under budgetåret 1935/1936 hade beräknats, att låneförmedlarnas utbetalningar till låntagarna under samma tid komme att uppgå till i runt tal 17,000,000 kronor. Kapitalbehållningen hos låneförmedlarna den 1 juli 1935 hade utgjort 1,025,000 kronor. Låneförmedlarna behövde alltså under sagda budgetår i statskontoret lyfta cirka 16,000,000 kronor. Då fondens disponibla kapital för budgetåret 1935/1936 enligt det förut sagda utgjorde 23,700,000 kronor, skulle vid ingången av budgetåret 1936/1937 förefinnas en behållning i fonden av 7,700,000 kronor.

Kapitalökningsbehovet för budgetåret 1936/1937 kunde följaktligen uppskattas sålunda

Låneförmedlarnas påräkneliga utbetalningar 1 juli 1936—30 juni 1937 å beviljade egnahemslån.....	kronor	17,000,000
Låneförmedlarna behövde alltså under tiden 1 juli 1936—30 juni 1937 i statskontoret utbetomma	»	17,000,000
Härför torde kunna disponeras dels beräknad behållning från budgetåret 1935/1936.....	»	7,700,000
dels ock påräkneliga kapitalinbetalningar våren 1937.....	»	7,000,000
Såsom kapitalökning för budgetåret 1936/1937 erfordrades sålunda återstående belopp.....	»	2,300,000.

Statskontoret har i remissutlåtande den 28 september 1935 förklarat sig icke hava något att erinra mot att utlåningsbeloppet för 1937 bestämdes till av egnahemsstyrelsen föreslaget belopp 20,000,000 kronor. Vidkommande det för budgetåret 1936/1937 erforderliga kapitalökningsanslaget för fonden har ämbetsverket ansett följande beräkningar böra läggas till grund för bestämmandet därav.

Till mötande av utlåning från egnahemslånefonden under innevarande budgetår kunde följande kapitaltillgångar beräknas stå till förfogande:

Kontant behållning den 1 juli 1935 (i runt tal)	kronor	6,000,000
Reservation å anslag för budgetåret 1934/1935	»	3,000,000
Anslag för innevarande budgetår	»	7,700,000
Inflytande amorteringar, av egnahemsstyrelsen beräknade till.....	»	7,000,000
	kronor	23,700,000
Behovet av tillgängliga kapitalmedel å fonden för budgetåret 1935/1936 beräknades av egnahemsstyrelsen till	»	16,000,000
Den 30 juni 1936 skulle sålunda å fonden tillgängliga kapitalmedel uppgå till	»	7,700,000
I amorteringar å äldre lån beräknades av egnahemsstyrelsen under budgetåret 1936/1937 inflyta	»	7,000,000
För mötande av utlåningen från fonden under samma budgetår komme således att finnas disponibla medel å tillhoppa i runt tal	»	14,700,000.

Enär egnahemsstyrelsen beräknat behovet av tillgängliga kapitalmedel å fonden för budgetåret 1936/1937 till 17,000,000 kronor, torde alltså för samma budgetår böra anvisas ett kapitalökningsanslag för fonden å 2,300,000 kronor.

I anledning av proposition (nr 140) medgav 1933 års riksdag (skr. nr 149), att under budgetåret 1933/1934 uppskov med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden finge beviljas till ett sammanlagt belopp av 2,000,000 kronor. Kungörelse i ämnet utfärdades den 21 april 1933 (nr 173). För budgetåret 1934/1935 medgav riksdagen (skr. nr 120/1934) uppskov till enahanda belopp som för budgetåret 1933/1934. Kungörelse i ämnet utfärdades den 4 maj 1934 (nr 126). För innevarande budgetår har riksdagen (skr. nr 166/1935) givit sitt samtycke till beviljande av uppskov till ett belopp av 1,000,000 kronor. Enligt kungörelse den 17 maj 1935 (nr 161) angående beviljande under budgetåret 1935/1936 av uppskov i vissa fall med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden kan sådant uppskov omfatta ej mindre ränta och amortering för år 1935 än även till betalning förfallna, ej guldna räntor och amorteringar för tid dessförinnan, i senare fallet intill så stort belopp, att detta — tillhoppa med sådant belopp, med vars erläggande på grund av tidigare medgivande uppskov åtnjutes — motsvarar tolv procent av det belopp, varmed lånet utgått.

Statens egnahemsstyrelse har i skrivelse den 16 september 1935 angående behovet av uppskovsanordningens fortvaro jämväl under nästa budgetår anfört i huvudsak följande.

Vid uppbörden våren 1935 av räntor och amorteringar samt restantier hade uppskov beviljats med ett sammanlagt belopp av 280,000 kronor. Egnahemsstyrelsen ansåge sig icke kunna göra något bestämt uttalande rörande behov av uppskovsanordningen jämväl under nästa budgetår. Otvivelaktigt torde emellertid fall komma att förefinnas, där låntagare, som på grund av sjukdom eller mera tillfälliga ekonomiska svårigheter voro i behov av betalningsanstånd, kunde hjälpas genom möjligheten att medgiva uppskov. Med hänsyn likväl till förbättringen inom näringslivet ävensom de av 1934 års riksdag medgivna lättnaderna i villkoren för återbetalning och förräntning av egnahemslån samt jämväl i betraktande av, att förevarande hjälpform endast i nödfall borde komma till användning, funne styrelsen skäl föreligga att för nästa budgetår begränsa det belopp, vartill uppskov finge medgivas, till 300,000 kronor. Gällande uppskovsbestämmelser torde kunna i huvudsak tillämpas oförändrade.

Departements-
chefen.

Beträffande den under de tre senaste åren tillämpade uppskovsanordningen är denna, som jag redan förra året vid anmälan av frågan om kapitalökning m. m. för egnahemslånefonden framhöll, av tillfällig karaktär. Emellertid vill jag på av egnahemsstyrelsen anförda skäl ej motsätta mig att möjlighet till uppskov i viss utsträckning beredes även under nästa budgetår. Jag tillstyrker vad styrelsen i sådant hänseende föreslagit. Uppskov bör sålunda intill ett sammanlagt belopp av 300,000 kronor kunna beviljas i fråga om erläggande av ränta och amortering för 1936 ävensom restantier till be-

lopp motsvarande, jämte tidigare erhållet uppskovsbelopp, högst 12 procent av det ursprungliga lånebeloppet.

Vidkommande det högsta belopp, till vilket utlåningen från egnahemslånefonden under år 1937 bör sättas, tillstyrker jag egnahemsstyrelsens förslag jämväl härutinnan. I överensstämmelse med egnahemsstyrelsens och statskontorets beräkningar bör egnahemslånefonden för budgetåret 1936/1937 tillföras nytt kapital med 2,300,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att Kungl. Maj:t må för 1937 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kan ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

2) såsom kapitalökning för egnahemslånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av kronor 2,300,000;

3) medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig angivna riktlinjer under budgetåret 1936/1937 uppskov till ett sammanlagt belopp av 300,000 kronor må kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden.

[8.] **Jordförmedlingsfonden.** Vid 1907 års riksdag inrättades jordförmedlingsfonden. De närmare bestämmelser, vilka reglera utlåningen från fonden, återfinnas dels i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, ändrad genom kungörelserna nr 169/1933 och 124/1934, dels i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 219) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten, ändrad genom kungörelserna nr 178/1929 och 125/1934, dels ock i kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, ändrad genom kungörelsen nr 234/1934. Den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten, som förut begränsats till Norrland och vissa delar av Dalarna och Värmland, har genom kungörelsen nr 234/1934 utsträckts att omfatta rikets samtliga landskommuner.

Jämlikt kungörelsen nr 217/1928 må statslån från jordförmedlingsfonden utlämnas *dels* såsom jordanskaffningslån åt hushållningssällskap för användande, under vissa villkor, till inköp av viss fastighet, lämplig att helt eller delvis användas för bildande av egna hem, huvudsakligen för jordbruksändamål, samt till bestridande av de för fastighetens exploatering i

dylikt syfte förenade kostnader, *dels ock* såsom förlagslån åt i samma kungörelse omförmälda låneförmedlande aktiebolag och föreningar för användande såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet av nyss nämnd art. Enligt kungörelsen nr 331/1933 äger Kungl. Maj:t jämväl tilldelat kommun förlagslån till främjande av sådan jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet, som omförmäles i kungörelsen.

Vad beträffar storleken av de belopp, som under 1936 få användas för de nyssnämnda båda lånetyperna, må erinras, att 1935 års riksdag medgav, *dels* att statens egnahemsstyrelse finge av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning till jordanskaffningslån disponera under 1936 tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestode i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år överstege 1,500,000 kronor, *dels ock* att den del av jordförmedlingsfondens till ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisades såsom jordanskaffningslån, finge av Kungl. Maj:t under 1936 användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar.

Statens egnahemsstyrelse har i skrivelse den 26 augusti 1935 meddelat, att fondens kapitalbehållning den 1 juli 1935 uppginge till sammanlagt i runt tal 1,853,000 kronor. Utestående kapitalbelopp utgjorde 338,700 kronor i förlagslån och 205,350 kronor i jordanskaffningslån. Styrelsen har härjämte anfört följande.

Ehuru den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten redan upptagits av ett stort antal kommuner och densamma — med hänsyn till att verksamhetens tillämpningsområde genom kungörelsen nr 234/1934 betydligt utvecklats — kunde förutses få en ansevärd omfattning, torde icke nu kunna göras någon närmare beräkning av det härigenom ökade medelsbehovet för utlåning från jordförmedlingsfonden under 1937. Därest för 1937 lämnades medgivande liksom tidigare att använda jordförmedlingsfonden, torde förekommande behov av lånemedel från fonden kunna tillgodoses.

*Departements-
chefen.* Av vad egnahemsstyrelsen anfört framgår, att någon kapitalökning till fonden icke synes erforderlig. För år 1937 torde beträffande fondens disponerande böra gälla samma bestämmelser som för år 1936. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

1) att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning må under 1937 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av statens egnahemsstyrelse disponeras tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestår i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år må överstiga 1,500,000 kronor;

2) att den del av jordförmedlingsfondens för ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisas såsom jordanskaffningslån, må under 1937 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar.

[9.] **Arrendeegnehemsfonden.** Vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; R. skr. nr 349) beslöts inrättande av arrendeegnehemsfonden. Fonden förvaltas av statskontoret. I fonden skola ingå fastigheter, avsedda att upplåtas till obemedlade eller mindre bemedlade i syfte att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning. Till fonden får enligt Kungl. Maj:ts bestämmande från statens domäners fond överföras jordbruksegendomar, lämpliga att användas för det med arrendeegnehemsfonden avsedda ändamålet. Därjämte kan, likaledes efter beslut av Kungl. Maj:t, jord i enskild ägo inköpas av kronan att tilläggas fonden. De i fonden ingående fastigheterna skola uppdelas i lägenheter av sådan storlek, att brukaren därav kan erhålla sin huvudsakliga bärgning utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft. De skola genom statens försorg bebyggas och iordningställas. Dessa lägenheter, vilka benämnas arrendeegnahem, upplåtas på arrende med rätt för arrendatorn att i sinom tid inlösa till honom upplåten lägenhet. Verksamheten handhaves av en särskild nämnd, statens jordnämnd.

Såsom kapitalökning för arrendeegnehemsfonden har riksdagen för budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 anvisat respektive 1,200,000 kronor och 1,800,000 kronor. Vid bestämmande av sistnämnda belopps storlek utgick man från att ett hundratal arrendeegnahem därmed skulle kunna tillskapas. Kostnaderna för dessa lägenheters iordningställande uppskattades till 900,000 kronor. För inköp av enskild jord, lämplig för styckning till arrendeegnahem, beräknades ett belopp av likaledes 900,000 kronor. Kostnaderna för jordnämndens verksamhet och övriga med organisationsarbetet förenade utgifter skulle under budgetåret 1935/1936 bestridas från fondens medel. Av anslaget för innevarande budgetår anvisades ett belopp av 1,000,000 kronor att utgå av lånemedel samt återstoden att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Närmare bestämmelser rörande den med fondens medel bedrivna arrendeegnahemsverksamheten äro meddelade i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahem samt i instruktionen den 30 juni 1934 (nr 435) för statens jordnämnd.

I skrivelse den 7 augusti 1935 har *statens jordnämnd* gjort framställning rörande kapitalökningsbehovet för budgetåret 1936/1937. Härjämte har nämnden med skrivelse den 7 november 1935 överlämnat berättelse rörande sin verksamhet för tiden 1 juli 1934—30 juni 1935. Av förstnämnda skrivelse samt av jordnämndens berättelse inhämtas bland annat följande.

Statens jordnämnd hade bedrivit verksamhet med anskaffande och iordningställande av jord för ifrågavarande ändamål så långt de beviljade anslagen därtill lämnat tillgång. Sålunda hade 49 arrendeegnahem upplåtits till brukande den 14 mars 1935. Den genomsnittliga åkerarealen för upplåten lägenhet utgjorde 13.35 hektar. Till arrendet av berörda 49 arrendeegnahem hade vid ansökningstidens utgång inkommit tillhoppa 1,599 ansökningar. Med de antagna arrendatorerna hade upprättats arrendeavtal, omfattande en tid av fem år räknat från den 14 mars 1935. De kontrakterade årliga arrendavgifterna utgjorde sammanlagt för de 49 arrendeegnahemmen 42,250 kronor.

Nämnden beräknade, att ytterligare ungefär 80 arrendeegnahem skulle

kunna utarrenderas från den 14 mars 1936. Av då färdigställda och utarrenderade cirka 130 lägenheter komme i runt tal 85 att ligga å för ändamålet särskilt inköpt mark och återstående cirka 45 å kronodomäner. Därmed torde enligt nämndens beräkningar de anvisade anslagsmedlen i huvudsak bliva förbrukade.

Enligt nämndens mening borde verksamheten uppehållas även under nästa budgetår samt fortgå i ungefär samma omfattning som under nu löpande budgetår. Med hänsyn härtill uppskattade nämnden anslagsbehovet till 1,800,000 kronor, vilket belopp sålunda torde böra anvisas för budgetåret 1936/1937. För att verksamheten under år 1936 skulle kunna planläggas och igångsättas i sådan tid under våren nämnda år, att arbetsmöjligheterna under sommaren kunde fullt utnyttjas, vore det vidare enligt nämndens uppfattning önskvärt, att statsmakternas beslut i förevarande anslagsfråga föreläge så tidigt som möjligt under 1936.

Statskontoret har i remissutlåtande den 7 september 1935 förklarat, att förevarande framställning icke föranledde ämbetsverket till annat uttalande än att, i överensstämmelse med vad som skett beträffande innevarande budgetårs anslag till fonden, det nu begärda anslaget torde böra anvisas att utgå med 1,000,000 kronor av lånemedel och med 800,000 kronor av andra statsinkomster än lånemedel.

I detta sammanhang torde jag få anmäla, att de av chefen för handelsdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 februari 1935 tillkallade *sakkunniga för utredning rörande Bohusläns näringsliv* i avgivet betänkande hemställt bland annat, att för skapande av ett hundratal arrendegnahem inom länet ett belopp av 1,500,000 kronor måtte ställas till statens jordnämnds förfogande. De sakkunniga hava framhållit, att ett stort antal arbetslösa stenhuggare funnes, som vore jordbrukskunniga och önskade erhålla jordbruk. De flesta saknade emellertid eget kapital. Med avseende å tillgänglig god åkerjord, lämplig för styckning, hade de sakkunniga inhämtat, att omkring 25 arrendegnahem skulle kunna inrättas å kronoegendomar, som bleve arrendelediga under 1936 och 1937. Vidare hade undersökning gjorts beräffande vissa större gårdar i länet i enskild ägo, som vore till salu och lämpade sig för styckning. Dessas åkerareal vore sammanlagt 859.5 hektar, och taxeringsvärdet utgjorde tillhoppa 1,343,000 kronor. I den omfattning jordbrukslägenheter kunde bildas på kronans mark, krävdes ej annat kapitalutlägg från statens sida än för byggnadskostnader. Om dessa uppginge till 7,000 kronor för lägenhet, skulle för 25 lägenheter erfordras 175,000 kronor. Beträffande de lägenheter, som bildades av enskilda egendomar kunde kostnaden för jordanskaffning beräknas till 9,800 kronor för lägenhet. Lades härtill byggnadskostnader med 7,000 kronor, bleve totalkostnaden 17,000 kronor. Om, såsom de sakkunniga förutsatte, 75 dylika lägenheter kunde inrättas, skulle sammanlagda kostnadsbeloppet för dessa uppgå till 1,275,000 kronor.

Över ifrågavarande framställning hava infordrade yttranden avgivits av domänstyrelsen, statens egnahemsstyrelse och statens jordnämnd.

Domänstyrelsen anför, att åtskilliga av de jordbrukslotter, vilka enligt be-
tänkandet skulle tagas i anspråk för arrendeegnahem, redan överlämnats till
arrendeegnahemsfonden. Det kunde förväntas, att vid undersökning av här-
efter arrendelediga kronoegendomar ytterligare några lotter skulle visa sig
lämpliga att nyttjas för ändamålet. För närvarande vore ej möjligt att nog-
grant angiva det antal arrendeegnahem, som inom den närmaste tiden kunde
tillskapas å kronomark inom länet, men kunde antalet beräknas till om-
kring 20.

Statens egnahemsstyrelse förklarar sig principiellt ansluta sig till de sak-
kunnigas förslag om överförande av arbetslösa stenhuggare till jordbruket.
Gentemot kostnadsberäkningarna har egnahemsstyrelsen emellertid funnit
vissa erinringar vara att göra. Anläggningskostnaden för arrendeegnahem
å jord i enskild ägo borde sålunda enligt styrelsens mening beräknas till
20,000 å 25,000 kronor för lägenhet. Såväl kostnaderna för jordanskaffning
som byggnadskostnaderna vore nämligen av de sakkunniga beräknade för
lågt. Sistnämnda kostnader finge uppskattas till i genomsnitt 10,000 å 12,000
kronor för lägenhet. Anslagsbehovet för iordningställande av 100 arrende-
egnahem borde alltså angivas till omkring 2,200,000 å 2,500,000 kronor, där-
vid dock även jordvärdet för lägenheter på kronans mark medräknats. Eгна-
hemsstyrelsen ifrågasatte, om ej för ett ändamålsenligt utnyttjande av den
jämförelsevis mycket begränsade jordtilldelningen i Bohuslän jorden möjli-
gen i vissa fall borde utläggas till arbetarsmåbruk. Därigenom skulle dels
anläggningskostnaden avsevärt nedbringas, eller till högst 6,000 kronor, dels
ock ett betydligt större antal familjeförsörjare erhålla ett värdefullt stöd för
utkomsten vid sidan av förekommande förvärvsarbete.

Statens jordnämnd anför följande.

Jordnämnden hade redan tidigt gjorts uppmärksam på förhållandena i
Göteborgs och Bohus län och hade fördenskull ej underlåtit att söka igång-
sätta arrendeegnahemsverksamhet i detta och angränsande län. Sålunda
hade nämnden begärt överförande till arrendeegnahemsfonden av flertalet
av de kronoegendomar, vilka avsetts i de sakkunnigas betänkande. Där-
jämte hade nämnden fört underhandlingar om inköp av jord i den allmänna
marknaden. Dessa underhandlingar hade hittills givit till resultat, att egen-
domen Flatebyn, belägen i Valbo Ryrs socken i Älvsborgs län nära gränsen
till Bohuslän, inköpts av nämnden. Denna egendom fördelades i 7 arrende-
egnahem, vilka samtliga komme att utarrenderas med tillträde den 14 mars
1936. Vidare hade nämnden avgivit villkorligt köpeanbud å ett större jord-
område inom Göteborgs och Bohus län. Å detta område beräknades kunna
utläggas 8 arrendeegnahem.

I den mån lämplig jord till skäligt pris kunde uppbringas och medel för
arrendeegnahemsverksamheten tillhandahölles, hade nämnden intet emot att
ombesörja arrendeegnahemsbildning i något forcerat tempo i Göteborgs och
Bohus län. Nämnden ansåge det emellertid ej behöfligt och ej heller lämpligt,
att särskilt anslag för denna landsdels vidkommande anvisades. Det vore sä-
kerligen ur alla synpunkter bäst, att nämnden finge fria händer att, där som
annorstädes, söka utnyttja de tillfällen till jordförvärv för ändamålet, som

efter hand uppkomme, och vid behov använda sig av det årliga anslag för rörelsen i dess helhet, som anvisats.

I betänkandet förekommande beräkning angående byggnadskostnaderna funne nämnden ohållbar. Det vore icke tänkbart att åstadkomma tillräckliga, ändamålsenliga och någorlunda stabila byggnader å ett jordbruk av så kallad bärkraftig typ för 7,000 kronor. Även om arrendeegnahemmen i Bohuslän kunde tilldelas något mindre åkerareal än i en del andra trakter, måste dock byggnadskostnaderna bliva betydligt högre än de sakkunniga kalkylerat med.

Departements-
chefen.

Arrendeegnahemsverksamheten befinner sig ännu på försöksstadiet. Att densamma, om något resultat av verkligt social betydelse skall vinnas, så småningom måste erhålla helt andra proportioner än de nuvarande synes uppenbart. För närvarande är jag dock icke beredd att föreslå åtgärder i sådan riktning. Jag kan icke tillstyrka, att arrendeegnahemsfonden för nästa budgetår tillföres högre belopp än det av statens jordnämnd föreslagna, 1,800,000 kronor. Härav böra 1,000,000 kronor utgå av lånemedel. Framställningen om inrättande av arrendeegnahem i Bohuslän finner jag behjärtansvärd. Såsom framgår av redogörelsen i ärendet har jordnämnden redan tidigare haft sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål. Det kan förväntas, att nämnden skänker de synpunkter, vilka ligga till grund för berörda framställning, vederbörligt beaktande. Några särskilda anordningar från statsmakternas sida i anledning av densamma torde ej böra vidtagas.

Kostnaderna för jordnämndens verksamhet och övriga med organisationsarbetet förenade utgifter torde under nästa budgetår, liksom hittills, böra utgå av fondens medel.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för arrendeegnahemsfonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av kronor 1,800,000.

[10.] **Arrendelånefonden.** Vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; R. skr. nr 349) beslöts i samband med igångsättandet av arrendeegnahemsverksamheten inrättande av arrendelånefonden, från vilken fond s. k. arrendelån för anskaffande av jordbruksinventarier m. m. skulle kunna utlämnas till de personer, som antagas till arrendatorer av arrendeegnahem. Såsom kapital för fonden har för vardera av budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 under utgifter för kapitalökning anvisats ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att i sin helhet utgå av skattemedel. Fonden förvaltas av statskontoret. Låneverksamheten handhaves av statens jordnämnd. Närmare föreskrifter om arrendelån återfinnas i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahem.

I skrivelse den 7 augusti 1935, varöver statskontoret den 7 september 1935 avgivit infordrat utlåtande, har *statens jordnämnd* beräknat ett belopp av 300,000 kronor vara erforderligt för utlämnande under nästa budgetår av

arrendelån. Med hänsyn till en påräknelig reservation av omkring 125,000 kronor har nämnden hemställt om anvisande för budgetåret 1936/1937 av ett reservationsanslag av 175,000 kronor såsom kapitalökning till arrendelånefonden.

Statskontoret har icke haft något att erinra mot bifall till nämndens framställning.

I anslutning till vad sålunda förekommit hemställer jag, att Kungl. Maj:t *Departements-*
mätte föreslå riksdagen *chefen.*

att såsom kapitalökning för arrendelånefonden anvisa för
budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag*
av kronor 175,000.

[11.] **Arbetarsmåbrukslånefonden.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 181; R. skr. nr 280) beslöts inrättande av arbetarsmåbrukslånefonden, från vilken fond lån skulle utlämnas i ändamål att giva skogsarbetare eller därmed likställd arbetare tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. Verksamhetens tillämpningsområde begränsades till Norrland samt norra delarna av Dalarna och Värmland med möjlighet för Kungl. Maj:t att i särskilda fall utsträcka verksamheten till andra delar av riket. I anslutning till riksdagens beslut utfärdades kungörelse den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet. Sedan genom beslut av 1934 års riksdag låneverksamheten utsträckts att omfatta hela landet, har härav föranledd ändring i sagda kungörelse verkstälts genom kungörelse den 7 juni 1934 (nr 234).

Såsom kapital för arbetarsmåbrukslånefonden anvisade 1933 års riksdag för budgetåret 1933/1934 under rubriken fonden för förlag till statsverket ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor. Å tilläggsstat till riksstaten för samma budgetår anvisade 1934 års riksdag såsom kapitalökning för fonden ytterligare ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor. För vardera av budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 har vidare såsom kapitalökning för fonden uppförts ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor. Anslagsanvisningen har skett för budgetåret 1934/1935 fortfarande såsom förlag till statsverket men för budgetåret 1935/1936 under rubriken statens utlåningsfonder. Utlåningen från fonden är för kalenderåret 1936 bestämd till högst 10,000,000 kronor.

Genom beslut den 17 maj 1935 har Kungl. Maj:t förordnat, bland annat, att till ifrågavarande utlåningsfond skulle överföras de lån, som vid ingången av budgetåret 1935/1936 utestode av medel anvisade för arbetarsmåbrukslånefonden under fonden för förlag till statsverket, ävensom att till förstnämnda fond skulle i mån av behov överföras under förlagsfonden anvisade medel, som icke vid nyss angivna tidpunkt utlånats.

I skrivelse den 26 augusti 1935 har *statens egnahemsstyrelse* utlåtit sig dels rörande utlåningsbeloppet för år 1937, dels ock om kapitalökningsbehovet för budgetåret 1936/1937. Styrelsen anför i huvudsak följande.

Beträffande *utlåningsbeloppet för 1937* hade efterfrågan på de för utlåning under 1935 tillgängliga medlen uppgått till i runt tal 9,700,000 kronor. Med hänsyn till det gynnsamma förlopp, lånerörelsen erhållit i de nordligare landsdelarna, vore det att förvänta, att verksamheten vunne större utbredning än hittills i de delar av landet, dit densamma genom 1934 års riksdagsbeslut utsträckts.

För att utröna omfattningen av lånebehovet hade styrelsen gjort hänvändelse till de kommuner, som anmält sig ämna upptaga arbetarsmåbrukslåneverksamhet. Av denna utredning syntes framgå, att lånebehovet för nytilträdande kommuner komme att uppgå till något över 2,000,000 kronor. Sökta statslån under 1935 hade såsom förut anmärkts uppgått till 9,700,000 kronor. Under förutsättning att lånebehovet hölle sig någorlunda konstant, skulle detsamma komma att uppgå till sammanlagt omkring 12,000,000 kronor. Utlåningsbeloppet under 1937 torde alltså böra bestämmas till 12,000,000 kronor.

Vad anginge *kapitalökningsbehovet för budgetåret 1936/1937* hade styrelsen från de kommuner, vilka för närvarande vore engagerade i lånerörelsen, inhämtat, att kommunerna den 1 juli 1935 innelåge med lyftade, ej utbetalade medel å tillhopa omkring 4,000,000 kronor. Beräknade utbetalningar å arbetarsmåbrukslån uppginge för budgetåret 1935/1936 till 6,300,000 och för budgetåret 1936/1937 till 5,400,000 kronor. Härvid borde beaktas, att vederbörande i kommunerna beträffande blivande utbetalningar i allmänhet syntes hava kalkylerat med ganska stor osäkerhet och sannolikt ej sällan grundat sina beräkningar blott på redan beviljade lån. För sådana kommuner, som eventuellt tillkomme 1936 och 1937, hade givetvis uppgifter ej kunnat erhållas. För att vara på den säkra sidan torde böra räknas med utbetalningar ej understigande respektive 7,000,000 och 9,000,000 kronor för ifrågavarande båda budgetår. Då emellertid fullständigt bokslut ännu icke förelåge beträffande ifrågavarande fond, saknade egnahemsstyrelsen grund för beräkning av erforderligt kapitalökningsanslag till fonden för budgetåret 1936/1937.

Statskontoret har i remissutlåtande den 30 september 1935 förklarat, att egnahemsstyrelsens förslag ifråga om det belopp, med vilket lån ur arbetarsmåbrukslånefonden finge under kalenderåret 1937 beviljas, icke givit ämbetsverket anledning till erinran. Vad angår bestämmandet av det för budgetåret 1936/1937 erforderliga kapitalökningsanslaget för fonden har statskontoret anført följande.

För utlämnande av lån från ifrågavarande fond under innevarande budgetår kunde beräknas stå till förfogande *dels* den 30 juni 1935 förefintlig reservation å anslaget »Ufk IV. C. 5 Arbetarsmåbrukslånefonden» kronor 2,891,709: 45
dels ock det för innevarande budgetåret anvisade kapitalökningsanslaget för fonden » 5,000,000: —
 eller sammanlagt kronor 7,891,709: 45.

Av förenämnda reservation hade emellertid för utlämnande av arbetarsmåbrukslån under senare delen av juni månad 1935 av statskontoret i verkligheten disponerats kronor 223,550: —,

vilket belopp blivit av riksgäldskontoret ersatt först efter ingången av innevarande budgetår.

För nyssnämnda utlåning disponibla medel komme sålunda att uppgå till kronor 7,668,159: 45.

Då utlåningen från fonden under budgetåren 1935/1936 och 1936/1937 enligt av egnahemsstyrelsen införskaffade uppgifter kunde beräknas uppgå till sammanlagt (16,000,000—4,000,000 =) 12,000,000 kronor, torde alltså för budgetåret 1936/1937 erfordras ett kapitalökningsanslag för fonden å, i avrundat belopp, 4,400,000 kronor.

Ifråga om finansieringen av det sålunda föreslagna kapitalökningsanslaget har statskontoret anfört bland annat följande.

Statskontoret ville beträffande fondens förräntningsmöjligheter erinra där-om, att lån ur arbetarsmåbrukslånefonden med avseende å återbetalningen delades i en stående del och en amorteringsdel. Å amorteringsdelen, som skulle återbetalas med en trettiondel årligen från och med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats, erlades ej ränta. Å den stående delen skulle efter amorteringstidens utgång gäldas ränta efter den räntesats, som Kungl. Maj:t med hänsyn tagen till räntesatsen å den stående delen av egnahemslån för jordbrukslägenheter bestämde.

Då de medel, som nu utlånades, sålunda icke komme att giva någon ränt-avkastning förrän efter så lång tid som trettiosex år, syntes det statskontoret, att det kapitalökningsanslag, som för budgetåret 1936/1937 kunde komma att beviljas för fonden, borde anvisas att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en från *egnahemsstyrelsen* inkommen skrivelse den 7 november 1935, däri hemställts, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för möjliggörande att vissa av 1933 och 1934 års arbetarsmåbrukslån kunde höjas till belopp, som styrelsen i varje särskilt fall funne skäl godtaga. Efter att hava erinrat, att arbetarsmåbrukslån enligt bestämmelserna i 10 § första stycket kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet kunde utgå högst med belopp, motsvarande kostnaderna för förvärv och färdigställande av den lägenhet, lånet avser, dock ej med högre belopp än 6,000 kronor, har styrelsen anfört följande.

Det hade visat sig, att de arbetarsmåbrukslån, som beviljats under de båda första verksamhetsåren — 1933 och 1934 — innan ännu någon erfarenhet vunnits och medan lånerörelsen sålunda bedrivits mera försöksvis, blivit i åtskilliga fall alltför knappt tillmätta. På grund härav och framförallt genom mellankommande prisstegring på byggnadsmaterial m. m. hade ifråga-varande låntagare varit urständsatta att utan skuldsättning utöver arbetarsmåbrukslånen iordningställa sina småbruk.

Detta förhållande hade föranlett vederbörande lånenämnder att hos egnahemsstyrelsen efterhöra möjligheten att utöka beviljade arbetarsmåbrukslån.

För att vinna närmare kännedom om påtalade förhållanden hade egnahemsstyrelsen från länenämnderna införskaffat uppgifter rörande de särskilt ömmande fall, där utökning av lånebeloppen ansåges oundgängligen påkallat, därvid emellertid icke skulle medtagas fall, där låntagaren genom uraktlåtenhet att följa meddelade föreskrifter om begränsning av byggnadernas storlek satt sig i ekonomiska svårigheter eller där svårigheterna förorsakats av äldre skulder från tiden före arbetarsmåbrukslånets beviljande. Samtidigt hade styrelsen framhållit, att maximibeloppet för arbetarsmåbrukslån, 6,000 kronor, icke kunde få överskridas.

Av de sålunda införskaffade uppgifterna framginge, att arbetarsmåbrukslånetillökning erfordrades inom 122 kommuner i fråga om icke mindre än 138 lån från år 1933 med 68,457 kronor och 283 lån från år 1934 med 134,120 kronor, eller tillhoppa 421 lån med 202,577 kronor.

För ett tillrättaläggande av förevarande angelägenhet hade egnahemsstyrelsen övervägt två utvägar. En anordning med självständiga tilläggs lån såsom inom egnahemslånerörelsen låge måhända nära till hands. Syftet med nu ifrågasatta låneökning, som avsåges blott såsom en tillfällig åtgärd med avseende på vissa arbetarsmåbrukslån, torde emellertid kunna uppnås utan att behöva medföra det invecklande av lånerörelsen, som förefintligheten av två självständiga lån till en och samme låntagare medförde.

Med hänsyn till berörda omständigheter hade egnahemsstyrelsen i stället tänkt sig följande lösning av spörsmålet. En utökning av förekommande arbetarsmåbrukslån torde kunna vidtagas genom att länenämnderna medgäves att höja de ursprungliga lånen till belopp, som numera visat sig erforderliga inom gränsen av 6,000 kronor. För låntagarna innebure ett dylikt medgivande, att de ägde lyfta såsom innestående å lånen de belopp, varmed lånen sålunda blivit höjda. De höjda lånen skulle i sin helhet med avseende på återbetalning och förräntning tillhöra 1933 respektive 1934 års lån. Vad lånehandlingarna beträffade torde nya lånekontrakt böra upprättas. Lånesäkerheterna torde förstärkas genom nya inteckningar motsvarande höjningarna, om icke redan lämnade inteckningar omfattade så stora belopp, att ytterligare inteckningsåtgärder vore obehövlige för att täcka de slutligen fastställda beloppen. Lånens definitiva uppdelning på stående delar och amorteringsdelar torde ske liksom eljest, då arbetarsmåbruken blivit färdigställda, dock senast före amorteringstidens inträde. Påpekas finge, att amorteringen för de äldsta lånen, d. v. s. 1933 års lån, inträdde först med år 1939. Hade redan en preliminär uppdelning skett, torde denna utan olägenhet kunna jämkas.

En anordning, som den nu förordade förutsatte emellertid vidare, att låne-medel ställdes till förfogande. Detta kunde ske genom särskild anvisning av riksdagen. Måhända kunde medelsbehovet tillgodoses genom att viss del av det för år 1936 till 10,000,000 kronor fastställda utlåningsbeloppet från arbetarsmåbrukslånefonden toges i anspråk efter riksdagens hörande. Medelsbehovet för 1936 års utlåning syntes, enligt vad föreliggande ansökningar om arbetarsmåbruksstatslån gäve vid handen, icke bliva större än att utlåningsbeloppets beskärning med det nu erforderliga beloppet, avrundat till högst 200,000 kronor, kunde tillåtas utan att inverka störande på arbetarsmåbrukslånerörelsens utveckling. Angivna beloppet, 200,000 kronor, skulle följaktligen tillföras och uppdelas på 1933 och 1934 års utlåningsbelopp från arbetarsmåbrukslånefonden samt återbetalas och förräntas i överensstämmelse därmed, d. v. s. något tidigare än eljest.

Om detta förslag vunne gillande, torde kommunerna hava att i vanlig ordning besluta om upptagande av de ytterligare arbetarsmåbruksstatslån, som erfordrades för ifrågasatta höjning av redan beviljade 1933 och 1934 års arbetarsmåbrukslån. Därvid torde fördelningen på nämnda båda årgångar angivas. Till underlättnad för kommunerna torde det ankomma på egnahemsstyrelsen att tillhandahålla ansökningsformulär och meddela de föreskrifter, som kunde befinnas erforderliga. Kungl. Maj:ts beslut i ärendet torde angiva viss tidpunkt, före vilken kommunernas statslåneansökningar borde vara inlämnade till egnahemsstyrelsen.

I infordrat yttrande den 25 november 1935 i anledning av egnahemsstyrelsens förevarande förslag har *statskontoret* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen utverka medgivande att inom ramen av det för år 1936 medgivna utlåningsbeloppet ur arbetarsmåbrukslånefonden, 10,000,000 kronor, för det av egnahemsstyrelsen angivna ändamålet disponera högst 200,000 kronor. Efter samråd med egnahemsstyrelsen har statskontoret föreslagit, att bestämmelse, förutom i de av styrelsen föreslagna hänseenden, jämväl meddelades därom, att ifrågavarande lånebelopp skulle vara hos statskontoret lyftade senast den 31 december 1936.

Lika med egnahemsstyrelsen finner jag angeläget, att åtgärder vidtagas för avhjälpande av de olägenheter, som i vissa fall kommit att uppstå därigenom att arbetarsmåbrukslån beviljats till lägre belopp än som erfordrats, för att låntagaren skulle bliva i stånd att utan annan skuldsättning försätta lägenheten i fullt färdigt skick. Den av styrelsen föreslagna anordningen enligt vilken förhöjning av det ursprungliga lånebeloppet skulle i dylika fall kunna medgivas inom den stadgade maximigränsen 6,000 kronor synes lämplig. Jag tillstyrker i överensstämmelse med statskontorets hemställan, att framställning göres hos riksdagen att för ändamålet må användas högst 200,000 kronor av det belopp å 10,000,000 kronor, inom vilket statslån från arbetarsmåbrukslånefonden må av Kungl. Maj:t beviljas för år 1936. Närmare bestämmelser i ämnet torde i sinom tid få meddelas av Kungl. Maj:t i anslutning till egnahemsstyrelsens av statskontoret biträdda förslag. *Departementets
chefen.*

Vad angår utlåningen från arbetarsmåbrukslånefonden för år 1937 torde densamma på sätt egnahemsstyrelsen föreslagit böra bestämmas till högst 12,000,000 kronor. Såsom kapitalökning till fonden skulle enligt de beräkningar, statskontoret med ledning av egnahemsstyrelsens uppgifter verkställt, erfordras 4,400,000 kronor. Beloppet föranleder ej någon erinran från min sida.

Beträffande frågan om finansieringen av kapitalökningen till arbetarsmåbrukslånefonden anförde jag i samband med äskande om anslag för dylikt ändamål för innevarande budgetår, att ehuru enligt vedertagna principer för finansiering av kapitalökning för statens utlåningsfonder arbetarsmåbrukslånefondens kapital borde vara sammansatt av såväl lånemedel som skattemedel, det likväl, med hänsyn till att tidigare för sistnämnda fond anvisade kapitalökningsanslag i sin helhet utgått av lånemedel, syntes lämpligt att kapitalökningen för budgetåret 1935/1936 helt täcktes av andra stats-

inkomster. Ur enahanda synpunkter torde även kapitalökningen för nästkommande budgetår lämpligen bära i sin helhet täckas av andra statsinkomster än lånemedel. Chefen för finansdepartementet gör i annat sammanhang hemställen härom.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att av det belopp å 10,000,000 kronor, inom vilket statslån från arbetarsmåbrukslånefonden må för år 1936 av Kungl. Maj:t beviljas, högst 200,000 kronor må användas för möjliggörande av förhöjning av redan beviljade arbetarsmåbrukslån;

2) medgiva, att Kungl. Maj:t må för år 1937 bevilja statslån från arbetarsmåbrukslånefonden intill ett belopp av 12,000,000 kronor;

3) såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av kronor 4,400,000.

[12.] **Statens avdikningslånefond.** Statens avdikningslånefond är avsedd för utlämnande av lån till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- eller betesvall. Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258) med däri genom kungörelserna nr 166/1929 och 300/1933 gjorda ändringar.

Jämlikt riksdagens beslut har det belopp, vartill lån ur fonden fått för år högst beviljas, uppgått till för ett vart av budgetåren 1930/1931 och 1931/1932 3,000,000 kronor, för budgetåret 1932/1933 2,900,000 kronor, för vardera av budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 5,000,000 kronor samt för budgetåret 1935/1936 3,800,000 kronor.

Utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar har fonden under nämnda budgetår tillförts följande anslag för kapitalökning:

för budgetåret 1930/1931	2,000,000
» » 1931/1932	2,000,000
» » 1932/1933	1,300,000
» » 1933/1934	4,000,000
» » 1934/1935	3,000,000
» » 1935/1936	2,000,000.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1935 gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1936/1937 för fortsatt utlåning från fonden samt därvid anført i huvudsak följande.

Under budgetåret 1934/1935 hade beviljats lån från fonden till 782 torrlägningsföretag med sammanlagt 3,319,110 kronor. Av nämnda företag hade 408 med en lånesumma av 1,353,070 kronor tillika kommit i åtnjutande av statsbidrag från statens avdiktningensanslag och återstående 374 företag med en lånesumma av 1,966,040 kronor erhållit statsbidrag från det för budgetåret 1934/1935 anvisade anslaget till utförande av torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten. Av de för sagda budgetår tillgängliga lånemedlen hade ett belopp av (5,000,000 — 3,319,110 =) i runt tal 1,680,000 kronor icke blivit taget i anspråk.

Vid ingången av budgetåret 1935/1936 funnes hos lantbruksstyrelsen inneliggande ansökningar om lån från fonden till 156 företag, vilka ansökningar representerade ett lånebelopp av i runt tal 850,000 kronor. Under löpande budgetår kunde vidare med ledning av erfarenheterna från de närmast föregående åren ansökningar om lån beräknas inkomma till ett belopp av omkring 3,000,000 kronor. Sammanlagt syntes lånebehovet för budgetåret 1935/1936 sålunda kunna beräknas till (850,000 + 3,000,000 =) 3,850,000 kronor, i runt tal motsvarande det för budgetåret såsom högst medgivna utlåningsbeloppet, 3,800,000 kronor.

För budgetåret 1936/1937 torde lånebehovet kunna beräknas något lägre, eller till ett belopp av omkring 3,000,000 kronor.

Vad beträffade de utbetalningar av lån från fonden, som kunde komma att påfordras under budgetåret 1936/1937, syntes desamma böra beräknas till omkring 3,700,000 kronor. Kapital borde därför tillföras fonden i sådan omfattning, att under nästa budgetår sagda belopp funnes tillgängligt för utbetalning av beviljade lån.

Statskontoret har i remissutlåtande den 18 oktober 1935 förklarar sig intet hava att erinra mot att det belopp, med vilket lån ur statens avdiktningenslånafond finge under budgetåret 1936/1937 av Kungl. Maj:t beviljas, i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bestämdes till 3,000,000 kronor, samt vidare anfört:

Till mötande av utlåning från statens avdiktningenslånafond under innevarande budgetår kunde följande kapitaltillgångar beräknas stå till förfogande:

kontant behållning den 1 juli 1935 (i runt tal).....	kronor	730,000	
reservation å anslag för budgetåret 1934/1935.....	»	3,000,000	
anslag för innevarande budgetår	»	2,000,000	
beräknade amorteringar.....	»	1,350,000	kronor 7,080,000.
Behovet av tillgängliga kapitalmedel å fonden för budgetåret 1935/1936 torde kunna beräknas till högst	»	3,500,000	
och skulle sålunda den 30 juni 1936 å fonden tillgängliga kapitalmedel uppgå till	kronor	3,580,000.	
I amorteringar å äldre lån beräknades under budgetåret 1936/1937 inflyta	»	1,450,000.	
För mötande av utlåningen från fonden under samma budgetår komme således att finnas disponibla medel å tillhoppa i runt tal	kronor	5,030,000.	

Enär lantbruksstyrelsen beräknade behovet av tillgängliga kapitalmedel å fonden för budgetåret 1936/1937 till 3,700,000 kronor, torde något kapitalökningsanslag för fonden för samma budgetår sålunda icke erfordras.

I detta sammanhang må erinras att efter beslut av riksdagen under senare år i vissa fall beviljats anstånd med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond. Med bifall till därom av Kungl. Maj:t i proposition nr 113 framställt förslag medgav 1933 års riksdag (skr. nr 122), att Kungl. Maj:t finge för beredande av erforderligt rådrum åt intressenterna i ett i trångmål varande torrlägningsföretag, efter prövning av föreliggande omständigheter rörande varje särskilt företag under tiden till och med den 30 juni 1934 medgiva dylikt anstånd. Genom beslut av 1934 års riksdag (prop. nr 25; R. skr. nr 61) förlängdes bemyndigandet för en tid av ett år. Vid 1935 års riksdag (prop. nr 35; R. skr. nr 167) förlängdes bemyndigandet ytterligare för tiden 1 juli 1935—30 juni 1936, därvid dess avfattning sålunda jämkades, att det skulle avse rätt för Kungl. Maj:t att medgiva anstånd, varom här är fråga, för beredande av erforderligt rådrum åt i trångmål varande intressenter i torrlägningsföretag, efter prövning av föreliggande särskilda omständigheter. Kungörelse i ämnet har av Kungl. Maj:t utfärdats den 26 april 1935 (nr 128).

Med stöd av nämnda bemyndiganden har Kungl. Maj:t under tiden till den 1 december 1935 medgivit betalningsanstånd ävensom i vissa fall räntefrihet under uppskovstiden beträffande 30 företag med annuiteter å sammanlagt omkring 176,930 kronor. Vidare har Kungl. Maj:t medgivit vissa intressenter i 28 företag anstånd med annuiteter å tillhoppa omkring 164,750 kronor. Från 43 företag inkomna ansökningar om lindring i lånevillkoren ha va ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 20 november 1935 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om förlängning av ifrågavarande bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1937. Till stöd härför har styrelsen anført, att även om jordbrukskrisen numera lättat det kunde förväntas uppstå svårigheter för återbetalningen av erhållna lån vid vissa torrlägningsföretag jämväl under nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Jag har ej något att erinra mot lantbruksstyrelsens förslag, att lån från avdikningslånefonden må under budgetåret 1936/1937 beviljas intill ett belopp av 3,000,000 kronor. Med hänsyn till vad statskontoret anført torde en utlåning av denna storlek ej föranleda, att nytt kapital behöver tillföras fonden.

Lika med lantbruksstyrelsen finner jag skäl tala för att sådana anordningar träffas, att uppskov med erläggande av annuiteter å lån för torrlägningsföretag må kunna enligt samma grunder som de för närvarande tillämpade beviljas jämväl efter utgången av det nu gällande bemyndigandets giltighetstid. Nytt bemyndigande för Kungl. Maj:t torde sålunda böra utverkas för tiden till och med den 30 juni 1937.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

1) att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1936/1937 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhopa högst 3,000,000 kronor;

2) att Kungl. Maj:t må, för beredande av erforderligt rådrum åt i trångmål varande intressenter i torrläggningstags, efter prövning av föreliggande särskilda omständigheter, under tiden 1 juli 1936—30 juni 1937 medgiva anstånd med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond.

[13.] **Täckdikningslånefonden.** Vid 1913 års riksdag beslöts inrättande av täckdikningslånefonden. Nu gällande villkor för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 22 juni 1920 (nr 332) med däri genom kungörelserna nr 358/1921, 239/1922, 84/1930 och 306/1933 gjorda ändringar. Genom kungörelsen den 28 juli 1932 (nr 375) hava vidare meddelats bestämmelser om viss amorteringsfrihet beträffande lån från täckdikningslånefonden. Den genom kungörelsen nr 306/1933 gjorda ändringen i villkoren för lån från täckdikningslånefonden, vilken ändring tillkommit i enlighet med beslut vid 1933 års riksdag (R. skr. nr 236), innefattar i huvudsak, att tiden för sådant låns innehavande räntefritt och utan amortering utsträcks från två till tre år samt att amorteringstiden förlängts från sju till tolv år.

Vidare har riksdagen (R. skr. nr 356/1933) till bidrag till täckdikningar för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. För ett vart av budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 hava ytterligare till sådant bidrag anvisats 1,500,000 kronor. I kungörelse den 30 juni 1933 (nr 434) har Kungl. Maj:t meddelat närmare bestämmelser i ämnet.

Jämlikt beslut av 1920 års riksdag (R. skr. nr 346) får ur ifrågavarande fond beviljas lån intill ett belopp av 2,000,000 kronor årligen. Riksdagen har senast för budgetåret 1935/1936 anvisat ett anslag av 980,000 kronor såsom kapitalökning för fonden.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1935 hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 600,000 kronor såsom kapitalökning till täckdikningslånefonden och härvid anført i huvudsak följande.

Åren 1928—1932 utgjorde den av lantbruksstyrelsen beviljade lånesumman i medeltal omkring 1,300,000 kronor årligen, varav dock hushållningssällskapen utlämnade endast omkring 1,000,000 kronor årligen. Åren 1933 och 1934 uppginge de av lantbruksstyrelsen till hushållningssällskapen beviljade lånen ur fonden till respektive 1,460,000 kronor och 1,994,000 kronor samt de av hushållningssällskapen utlämnade lånen till respektive 1,270,000 kronor och 1,825,421 kronor. För 1935 hade lantbruksstyrelsen beviljat hushållningssällskapen lån från fonden med hela det medgivna be-

loppet 2,000,000 kronor. Hushållningssällskapens ansökningar om lån för sistnämnda år representerade ett belopp av sammanlagt 2,525,810 kronor.

För 1936 torde i likhet med vad fallet varit under 1935 den medgivna utlåningen kunna beräknas komma att tagas i anspråk i sin helhet eller till ett belopp av 2,000,000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 18 oktober 1935 anfört i huvudsak följande.

Enligt statskontorets beräkningar skulle för beviljande av nya lån under kalenderåret 1936 stå till förfogande en tillgång å fonden av 1,310,000 kronor. För 1936 års lånebehov, som av lantbruksstyrelsen uppskattats till 2,000,000 kronor, skulle sålunda erfordras ett kapitaltillskott till fonden av i avrundat tal 700,000 kronor, vilket torde få anvisas. Fonden hade därjämte att tillgodose under januari—juni 1937 uppkommande anspråk på utbetalningar av lån, som kunde komma att beviljas för år 1936. För mötande av dessa låneanspråk, vilka icke av lantbruksstyrelsen närmare angivits, stode emellertid till förfogande inflytande amorteringar, beräknade till 250,000 kronor. Då dessutom, enligt vad erfarenheten visat, utbetalningarna av de lån, som kunde komma att beviljas under första halvåret 1937, till största delen torde komma att äga rum först efter ingången av budgetåret 1937/1938, syntes något ytterligare kapitaltillskott för ifrågavarande utlåning till vidare ej vara erforderligt.

Sedermera har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 16 november 1935 med överlämnande av en den 11 oktober 1935 dagtecknad skrivelse från *Södermanlands läns hushållningssällskap* hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte dels att det belopp, som årligen finge beviljas såsom lån från täckdikningslånefonden, för budgetåret 1936/1937 höjdes till 2,300,000 kronor, dels ock att såsom kapitalökning för fonden för samma budgetår anvisades ett reservationsanslag av 800,000 kronor. I skrivelsen från hushållningssällskapet framhålles, att intresset för täckdikning vore på grund av täckdikningsbidragens stimulerande inverkan synnerligen livligt, vilket haft till följd att jordbrukarnas framställningar om täckdikningslån icke kunnat i önskad utsträckning beviljas. *Lantbruksstyrelsen* anför i anslutning härtill — under erinran att styrelsen i skrivelse den 30 augusti 1935 angående förslag till anslagsäskanden inom styrelsens förvaltningsområde för budgetåret 1936/1937 hemställt om anslag till bidrag till täckdikningar med 1,500,000 kronor — att om denna hemställan bifölles, kunde förväntas en fortsatt stegring av täckdikningsverksamheten och därmed jämväl sådan efterfrågan på lån från täckdikningslånefonden, att det för närvarande medgivna utlåningsbeloppet bleve otillräckligt.

*Departements-
chefen.*

Vid behandlingen av frågan om bidrag till täckdikningar har jag under punkt 134 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition föreslagit, att anslag för sådant ändamål måtte för nästa budgetår anvisas till belopp av 1,000,000 kronor. Sistnämnda summa understiger med 500,000 kronor såväl den av lantbruksstyrelsen föreslagna medelsanvisningen som det å riksstaten för innevarande budgetår upptagna beloppet för ändamålet. Vid

bifall till mitt förslag torde ej finnas anledning räkna med större anspråk å täckdikningslånefonden, än att lånebehovet skall kunna tillgodoses inom det belopp, som under en lång följd av år varit fastställt såsom maximigräns för den sammanlagda utlåningen från fonden eller 2,000,000 kronor. Någon ändring härutinnan torde sålunda ej böra ske. Med en på angivet sätt bestämd högsta utlåning torde i överensstämmelse med statskontorets beräkningar erfordras ett kapitalökningsanslag till fonden av 700,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för täckdikningslånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av kronor 700,000.

[14.] **Kommunskogslånefonden.** Enligt beslut av 1930 års riksdag inrättades en statens lånefond för underlättande av kommuners förvärv av skogsmark i vissa fall, kommunskogslånefonden (prop. nr 267; R. skr. nr 325). Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 27 juni 1930 (nr 272). Såsom kapital för fonden har för budgetåret 1930/1931 anvisats ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Detta belopp har — då någon låneansökan som kunnat bifallas icke inkommit — jämligt bestämmelserna i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser angående äldre reservationsanslag med utgången av budgetåret 1933/1934 såsom behållning å anslaget omförts till inkomsttitel för i anspråk tagna reservationer.

För budgetåret 1934/1935 har såsom kapitalökning för fonden anvisats ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Sedan Kungl. Maj:t den 12 april 1935 beviljat Hallands läns landsting lån från fonden med 25,000 kronor uppgår behållningen av fonden till 25,000 kronor.

I skrivelse den 19 augusti 1935 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* anfört följande.

Hos landets kommuner torde alltjämt förefinnas visst intresse för förvärv av skogsmark av den beskaffenhet, att lån enligt för ifrågavarande fond föreskrivna villkor därtill kunde utgå. Ehuru det vore svårt att förhandsvis bedöma omfattningen av det lånebehov, som kunde komma att göra sig gällande intill utgången av budgetåret 1936/1937, ansåge centralrådet det sannolikt, att lånebehovet skulle överstiga tillgängligt belopp med 25,000 kronor, vilket belopp borde anvisas som kapitalökning för fonden.

Jag tillstyrker centralrådets framställning och hemställer förty, att Kungl. *Departement-* Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att såsom kapitalökning för kommunskogslånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av kronor 25,000.

Utgifter för kapitalökning: bil. 7.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande från statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.